

вчинкам і поведінці, а також вчинкам і поведінці однолітків. Очікуваними результатами після вивчення курсу «Правознавство (практичний курс)» мають стати: загальне уявлення про державу і право (поняття, система права, співвідношення права й моралі, ознаки держави, право в суб'єктивному й об'єктивному розуміннях); знання про права людини, їхню класифікацію, еволюцію, механізм захисту; основи приватного й публічного права (сімейне, трудове, кримінальне, адміністративне, екологічне, повітряне, міжнародне публічне, міжнародне приватне та ін.).

Характеризуючи навчальну дисципліну «Правознавство (практичний курс)» для 9-х класів, слід відзначити, що при його вивченні доцільно використовувати юридичні задачі та рівняння, аналізувати різноманітні ситуації правового характеру. Зважаючи на практичне спрямування даної дисципліни, використання нетрадиційних, творчих прийомів та методів навчання є як ніколи актуальними.

Проаналізувавши навчальну програму «Правознавство. Практичний курс» можна дійти висновку, що змістове наповнення цифрових виразів юридичних рівнянь відповідно до навчальної програми є достатньо ґрунтовним і масштабним.

Література:

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Навчальна програма «Правознавство (практичний курс)» для 9-х класів навчальних закладів (35 годин, 1 година на тиждень) (є чинною у 2015/2016 навчальному році) Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист від 21.05.08 р. № 1/11 1969 <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>
3. Андрусишин Б. І. Методика викладання шкільного курсу "Основи правознавства" / Б.І.Андрусишин. – К.: Знання, 2008. – 301 с.
4. Болотова Е.Л. Методика викладання правових дисциплін/ Болотова Е.Л. – М.: Владос, 2000. - С.262
5. Жалій Т.В. Теоретико-методичні засади вивчення правознавчих дисциплін у процесі фахової підготовки майбутніх учителів математики // Молодий учений. – 2015. - №2. – С. 242 – 244.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена Наказом МОН України 16.06.2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/nacziionalno-patriotichne-vixovannya/>.
7. Куксенко С.І. Правознавство задачі та рівняння для перевірки знань/ С.І.Куксенко. – Черкаси 2006. – 150 с.
8. Нагорний В.К., Нагорна О.П. Міжпредметні зв'язки при вивченні курсів правознавства та математики учнями основної школи: теоретико-методичний аспект // Постметодика. – 2015. - №1. – С.215 – 221.
9. Пометун О. Особливості змісту і методики викладання предмета "Правознавство. Практичний курс"/ Олена Пометун // Історія України. – 2009. – №40. – С. 6–14.
10. Рябовол Л. Т. Проблеми становлення вітчизняної системи шкільної правової освіти / Л. Т. Рябовол // Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 18 квіт. 2013 р./ НТУУ "КПУ", Ф-т лінгвістики. – К., 2013. – С. 131–135.
11. Фісун Е. Як уникнути помилок, розв'язуючи юридичні задачі (або завдання очима учня) / Е. Фісун // Історія України. – 2014. – № 18. – С.1-5

Парфіненко І.

(наук. кер. – доц. Жалій Т.В.)

*студентка V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХНЬОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Система принципів місцевого самоврядування знайшла своє правове врегулювання в статті 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Проте не всі вони однаково відображають ті якісні його характеристики, завдяки яким воно принципово відрізняється, наприклад, від державного управління та інших соціально-політичних явищ.

Основні принципи функціонування органів місцевого самоврядування в Україні закладені в актах національного законодавства [2-5]. Ці аспекти висвітлюють у своїх працях низка сучасних дослідників. Так, Г.Донець аналізує генезу становлення міжнародних принципів статусу та функціонування місцевого самоврядування в Україні [1]. Полтавський професор М.Лахижа в своєму монографічному дослідженні ретельно вивчає теоретичні й практичні питання, пов'язані з модернізацією публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти [6]. У статті Г.Падалки розглядаються конституційні принципи служби в органах місцевого самоврядування в Україні [7]. Увагу С.Панасюк привертає такий принцип Європейської хартії місцевого самоврядування як захист територіальних кордонів місцевих співтовариств та його імплементація в українське законодавство [8]. У розвідці М.Пухтинського визначаються концептуальні, конституційні й політико-правові засади територіальної організації публічної влади [9].

У статті зробимо пробу простежити особливості реалізації принципів діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.

Принцип законності, як обов'язкова умова діяльності публічної влади взагалі знаходить своє вираження й у місцевому самоврядуванні. Він полягає в точному, повному й неухильному дотриманні чинного законодавства. Наслідком реалізації принципу законності є правопорядок.

Гласність як принцип місцевого самоврядування передбачає прозорість діяльності органів місцевої влади, їх підконтрольність, необхідність звітування перед громадою. Гласність є важливим інструментом, що «захищає» демократичні відносини, створюючи перешкоди для узурпації або закритості влади, у тому числі й на місцях. Одним із засобів дотримання гласності на місцевому рівні є передбачені законом громадські слухання. Завдяки цьому здійснюється контроль роботи відповідної місцевої ради, і з'являється можливість порушити важливі для територіальної громади питання. Відповідальність за прийняте рішення розподіляється між усіма членами ради [2].

Принцип виборності місцевого самоврядування є запорукою демократичної зміни влади і перешкоджає узурпації влади на місцевому рівні. Виборність реалізується у вигляді представництва осіб із числа жителів конкретної територіальної громади у відповідному органі місцевого самоврядування. Організаційна форма, що реалізує таке представництво – вибори депутатів місцевих рад та їх голови. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, законами, а також статутами територіальних громад. Організацію місцевих виборів найбільш повно регламентує Закон України «Про місцеві вибори» [3].

Принцип правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування означає незалежність місцевої влади у вирішенні місцевих питань. Організаційно-правова самостійність впливає із того, що органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються законами власними повноваженнями, у межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність, відповідно до закону. Згідно із Законом, матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Принцип підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб впливає із того, що територіальна громада є носієм влади місцевого самоврядування, а його органи та посадові особи є представниками громади, обраними шляхом виборів. Підконтрольність місцевих органів у довгостроковому періоді реалізується за

допомогою виборів, під час яких члени громади фактично дають оцінку роботі попереднього складу ради. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Підзвітність органів місцевої влади перед громадою затверджується статтею 75 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно з якою вони «періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність». Підставою для припинення повноваження органу місцевої влади в цьому випадку може бути рішення місцевого референдуму, проведеного відповідно до законодавства [2]. Матеріальна державна підтримка місцевого самоврядування виражається в тому, що «держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою».

Водночас слід зазначити, що ряд важливих принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, незважаючи на її ратифікацію Україною, все ще не отримали належного відтворення в чинному законодавстві та в суспільній практиці. Так, по-перше, Конституція України (ст. 140) передбачає запровадження місцевого самоврядування лише на низовому територіальному рівні — рівні населеного пункту (села, селища, міста); на регіональному рівні ще існує система прямого державного управління, що виключає можливість існування регіонального самоврядування. Це певною мірою суперечить принципу, закріпленому в ст. 3 Європейської хартії, який передбачає, що місцеве самоврядування означає «право і спроможність місцевих властей, у межах закону, здійснювати регулювання та управління значною часткою громадських справ...». Оскільки Україна, ратифікуючи Хартію, не заявила жодних застережень, то з цього випливає, що право на місцеве самоврядування в Україні повинні мати територіальні громади («територіальні співтовариства») всіх субнаціональних територіальних рівнів, тоді як згідно з Конституцією України (ст. 140) таке право визнається лише за територіальними громадами сіл, селищ, міст. На регіональному та субрегіональному рівнях (район, область) Конституція України також передбачає функціонування відповідних органів місцевого самоврядування - районних, обласних рад, але вони мають специфічне призначення - представляють інтереси територіальних громад на регіональному рівні та наділені досить обмеженими повноваженнями, що, поряд з відсутністю в них власних виконавчих органів, свідчить про декоративний характер цих установ [5].

По-друге, під час закріплення компетенції місцевого самоврядування неповною мірою було дотримано принципу субсидіарності, передбаченого ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування. Внаслідок цього значна частина повноважень місцевого самоврядування отримала статус «делегованих», а характер розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади призвів до виникнення «конкуренції компетенцій», коли ті самі повноваження було віднесено до відання різних органів публічної влади.

По-третє, ні в Конституції України, ні в чинному законодавстві не визначено територіальної основи місцевого самоврядування, тобто території, в межах якої територіальна громада здійснює місцеве самоврядування. Тому досить проблематичною уявляється реалізація принципу незмінності територіальних кордонів місцевої влади (ст. 5 Європейської хартії місцевого самоврядування).

По-четверте, сьогодні досить обмеженими в Україні є можливості територіальних громад самостійно визначати свої адміністративні структури (принцип, закріплений у ст. 6 Європейської хартії місцевого самоврядування), вони досить вичерпно визначені централізовано – в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зазначене суттєво обмежує реалізацію принципу організаційної автономності.

По-п'яте, поки що рано говорити і про реалізацію в Україні принципу фінансової автономності місцевого самоврядування (принцип, закріплений у ст. 9 Європейської хартії

місцевого самоврядування). Зокрема, ще не дотримуються вимоги ч. 2 ст. 9 Хартії щодо необхідності забезпечення відповідності обсягу фінансових ресурсів місцевих властей функціям місцевого самоврядування (за розрахунками фахівців органів місцевого самоврядування, вони профінансовані на 20-30%) та щодо необхідності формування частини фінансових ресурсів місцевих властей за рахунок місцевих податків і зборів (частка останніх у дохідній частині місцевих бюджетів настільки мізерна, що не може суттєво впливати на їхню стабільність).

Отже, перспективами вдосконалення системи принципів організації органів місцевого самоврядування є розширення їхньої фінансової самостійності, належного матеріального забезпечення, підтримка благодійництва й популяризація спонсорської допомоги та формування державного бюджету «знизу»-«догори», коли спочатку враховуються потреби територіальних громад, адміністративно-територіальних одиниць, а вже потім відбувається формування основного фінансового документу країни.

Література:

1. Донець Т. М. Генеза становлення міжнародних принципів статусу та функціонування місцевого самоврядування в Україні [Текст] // Сучасна освіта й наука в Україні: традиції та інновації : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (Київ, 27-29 жовт. 2012 р.). – К., 2012. – С. 173-177.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року в редакції 16 серпня 2015 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
3. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» України від 05 лютого 2015 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>.
6. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти : [монографія]. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 289 с.
7. Падалко Г. В. Конституційні принципи служби в органах місцевого самоврядування в Україні: система та видова характеристика [Текст] // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2012. – Вип. 56. Юридичні і політичні науки. – С. 167-174.
8. Панасюк С. А. Захист територіальних кордонів місцевих співтовариств: реалії та перспективи імплементації принципу Європейської хартії місцевого самоврядування в законодавство України [Текст] // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2013. – Вип. 62. Юридичні і політичні науки. – С. 459-466.
9. Пухтинський М. Концептуальні, конституційні, політико-правові засади територіальної організації публічної влади [Текст] // Право України. – 2014. – № 9. – С. 88-93.

Міщенко Т.О.

(наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С.В.)

студентка IV курсу бурового відділення

Полтавського коледжу нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Реалізація економічних, політичних, науково-технічних, культурних та інших контактів із зарубіжними державами призводять до постійного збільшення кількості іноземців та осіб без громадянства, які відвідують Україну з метою здійснення ділових зв'язків, виконання

договірних робіт, навчання, туризму, наукових, культурних зв'язків тощо. Більшість з них приїжджаючи в Україну дотримуються встановлених правил перебування в нашій державі. В той же час окремі суб'єкти допускають адміністративні правопорушення, не дотримуються правил перебування, скоюють злочини. З кожним роком зростає нелегальна міграція. Значна кількість іноземців не має або втратила законні підстави для перебування в Україні, не може працевлаштуватися, тривалий час проживає або безконтрольно пересувається будь-яким транспортом по території України. З огляду на все вище викладене постає необхідність звернутися до визначення правового статусу іноземців у нашій державі для прийняття дієвих кроків по врегулюванню даної ситуації.

Окремі аспекти цієї проблеми вивчали такі науковці, як М. Московченко, В. Німченко, О.Н. Поворозник, С.Б. Чехович, В. Колпаков, В.В. Кравченко, В.В. Копейчиков, В.Ф. Погорілко, Л.Ю. Олійник, Г.О. Пушкар'єв, Є.Ю. Петров та інші.

Метою статті є: на основі аналізу конституційно-правових актів України розкрити конституційно-правовий статус іноземців в Україні.

Правовий статус іноземців в Україні визначається Конституцією України, законами України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р., «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08 липня 2011 р., «Про імміграцію» від 07 червня 2001 р., «Про закордонних українців» від 04 березня 2004 р., іншими нормативними актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

В законодавчих актах України усунуто розбіжності у визначенні понять «іноземець» та «особа без громадянства». Згідно статті 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» –

іноземець – особа, яка не перебуває у громадянстві України, і є громадянином (підданим) іншої держави або держав;

особа без громадянства – особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [2].

Аналогічні терміни закріплені і в Законі України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року № , що є позитивом, оскільки донедавна в українській правовій системі існували два законодавчі визначення поняття «іноземця» (відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців» від 04 лютого 1994 р. № та Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року №).

Правовий статус іноземців, як і осіб без громадянства, в Україні має специфіку залежно від категорії, до якої вони належать. В науковій юридичній літературі існує різна класифікація категорій іноземців.

На території України постійно проживають або тимчасово перебувають кілька категорій іноземців правовий статус яких істотно відрізняється, але на більшість з них поширюється національний правовий режим.

Розрізняють такі види іноземців:

- іноземці, які іммігрували в Україну на постійне проживання;
- які тимчасово проживають в Україні;
- які тимчасово перебувають на території України;
- яким в Україні надано притулок;
- яким в Україні надано статус біженця;
- яким в Україні надано статус особи, яка потребує додаткового захисту;
- яким в Україні надано статус осіб, що потребують тимчасового захисту;
- іноземці, які користуються дипломатичними привілеями та імунітетами;
- іноземці, які перебувають на території України відповідно до міжнародних договорів України;

- нелегальні мігранти та інші.

Окрему групу іноземців складають закордонні українці, у яких особливий (спеціальний) вид правового статусу іноземця [1, с. 71].

Правовий статус іноземців – конституційно-правове закріплення становища іноземців в Україні, система їх прав, свобод і обов'язків, гарантій їх реалізації та захисту, а також їх відповідальність в Україні.

Правовий статус іноземця подвійний: з одного боку вони як громадяни своєї держави, повинні виконувати закони цієї держави, а з другого – підпорядковуватися законодавству України, оскільки підпадають під її юрисдикцію [1, с. 70].

Світова практика регламентації правового статусу іноземців свідчить про наявність таких правових режимів: взаємності, «відкритих дверей», ідентичності, національного режиму, режиму найбільшого сприяння, спеціального (преференційного) режиму.

В Україні, як зазначає науковець Ю.Г. Барабаш, провідними щодо іноземців є національний режим і режим найбільшого сприяння, які поєднуються з режимом найбільшої взаємності [4, с. 57].

Іноземці в Україні перебувають на національному правовому режимі (стаття 26 Конституції України), тобто володіють тими ж правами та обов'язками, що і громадяни України, але за деякими винятками.

Розглянемо особливості правового статусу окремих категорій іноземців: 1. Іноземці, які користуються дипломатичними привілеями та імунітетами – на осіб, наділених дипломатичним імунітетом юрисдикція України не поширюється взагалі, а на осіб, які наділені консульським імунітетом, юрисдикція України поширюється в обмеженому обсязі;

2. Іноземці, які перебувають на території України відповідно до міжнародних договорів України – правовий статус визначається відповідними міжнародними договорами, юрисдикція України поширюється в обмеженому обсязі, визначеному Договором;

3. Іноземці, які іммігрували в Україну на постійне проживання – зобов'язані отримати дозвіл на імміграцію; поширюється національний правовий режим;

4. Іноземці, які тимчасово перебувають на території України – в'їжджають на підставі візи, перебувають протягом терміну, зазначеного у візі; поширюється національний правовий режим [1, с. 71].

Елементами правового статусу іноземця є: принципи, права, свободи, обов'язки та відповідальність.

Принципи – основоположні ідеї конституційно-правового закріплення становища іноземців в Україні.

До основних принципів (їх перелік не є вичерпним) належать: принцип гуманізму; справедливості; свободи; рівності перед законом; єдності прав і обов'язків; принцип відповідності правового статусу іноземців в Україні вимогам і стандартам, які на сьогодні склалися в міжнародному співтоваристві; принцип заборони незаконного обмеження прав і свобод; принцип загальнодоступності основних прав і свобод; принцип недискримінації іноземців та інші.

Основні права і свободи іноземців в Україні – це закріплені Конституцією, законами та міжнародними договорами України вид і міра можливої чи дозволеної поведінки іноземців. Відповідно до Конституції України вони мають ті ж права та свободи (особисті, економічні, соціальні, культурні, екологічні, політичні), що й громадяни України за певними винятками (особливо стосовно політичних та соціальних прав).

Іноземці в Україні несуть ті ж обов'язки, що і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією і законами України.

До основних обов'язків належать: не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, на інтереси суспільства та держави; неухильно додержуватися Конституції, законів та інших нормативно-правових актів України; не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ними збитки; сплачувати податки і збори в порядку і розмірах встановлених законом.

За порушення українського законодавства іноземці несуть юридичну відповідальність.

Юридична відповідальність іноземців – це встановлені конституційно-правовими нормами засоби державного примусу, які застосовуються уповноваженими органами України

до іноземців у разі вчинення ними правопорушення, що тягне для них обов'язок зазнавати негативних наслідків своєї протиправної поведінки [1, с. 74].

Питання відповідальності зазначених вище осіб досліджували у своїх працях О. Кузьменко, О. Малиновська, В. Новік, В. Олефір, Ю. Тодика, М. Хавронюк, М. Марченко, С. Трофімов [3, с. 10]. В юридичній літературі розрізняють загальну та спеціальну відповідальність іноземців [5, с. 158].

Закріплений законами України конституційно-правовий статус іноземців в Україні відповідає міжнародно-правовим стандартам. В умовах євроінтеграції питання правового статусу іноземців в Україні є надзвичайно актуальним.

Література:

1. Веніславський Ф.В. Конституційне право України в схемах і таблицях: навч. посібн. для студ. юрид. вузів та ф-тів / Ф.В. Веніславський. – Х.: Право, 2014. – 376 с.
2. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3773-IV (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Колпаков В. Адміністративна відповідальність іноземців і проблеми законодавчого регулювання / В. Колпаков //Юридична Україна. – 2003. – № 12. – С. 10-18.
4. Конституційне право України: посіб. ін.; за заг. ред. Ю.Г. Барабаша – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2015. – 328 с.
5. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник / О.Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 510 с.

Жакун Н. В.

(наук. кер. – к.ю.н. Коломієць П. В.)

студентка ІV курсу юридичного факультету,

Полтавського інституту економіки і права

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ЩОДО СТВОРЕННЯ РІВНИХ УМОВ ДЛЯ ДОСТУПУ КОЖНОЇ ДИТИНИ ДО ВИСОКОЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Створення рівних умов для доступу кожної дитини до високоякісної освіти (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної і вищої) для забезпечення розвитку особистості, суспільства і держави є одним з головних пріоритетів Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року, основними завданнями якої в даному напрямку є: 1) збільшення кількості дітей, які відвідують навчальні заклади; 2) забезпечення всіх дітей-інвалідів послугами навчальних закладів незалежно від стану здоров'я цих дітей та їх місця проживання і виховання; 3) забезпечення високоякісними освітніми послугами, для чого: запровадити систематичний моніторинг діяльності дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних і вищих навчальних закладів із визначенням їх рейтингу та щорічним оприлюдненням результатів у засобах масової інформації; розробити та почати впровадження нового покоління вітчизняних, зокрема електронних, підручників, навчальних посібників, у тому числі для спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку), відповідно до сучасного рівня розвитку високих технологій та забезпечити для цього доступ до мережі Інтернет дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних і вищих навчальних закладів; забезпечити всі навчальні заклади українізованою версією програмного продукту (Microsoft Office тощо) [1].

Статтею 19 «Право на освіту» Закону України «Про охорону дитинства» [2] визначено, що кожна дитина має право на освіту. Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; надання державних стипендій та пільг учням і студентам цих закладів у

порядку, встановленому законодавством України. Держава забезпечує право на вибір навчального закладу і навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування організують облік дітей дошкільного та шкільного віку для виконання вимог щодо навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах. Учні державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і дітей, які потребують особливих умов виховання, перебувають на повному утриманні держави. Порядок забезпечення учнів державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів стипендією, організації харчування учнів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, дітей-інвалідів/інвалідів I-III групи та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [3] та Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» [4], визначається Кабінетом Міністрів України. Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть забезпечувати харчуванням учнів інших категорій та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (за винятком тих, які мають вади фізичного та розумового розвитку і не можуть навчатися в загальних навчальних закладах), навчаються в загальноосвітніх школах. Для дітей-інвалідів та інвалідів з дитинства, які потребують опіки і стороннього догляду, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, за згодою батьків дітей або осіб, які їх замінюють, забезпечує навчання в загальноосвітніх та спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах за відповідними навчальними програмами, у тому числі і в домашніх умовах. Діти-інваліди та інваліди з дитинства, які перебувають у реабілітаційних закладах, закладах та установах, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, місцевих державних адміністрацій, мають право на здобуття освіти за індивідуальними навчальними програмами, які узгоджуються з індивідуальними програмами реабілітації дітей-інвалідів та інвалідів з дитинства. Держава забезпечує пільгові умови для вступу до державних та комунальних професійно-технічних, вищих навчальних закладів дітям-інвалідам, дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та іншим категоріям дітей, які потребують соціального захисту, у тому числі дітям з багатодітних сімей, у складі яких є п'ятеро і більше дітей, за умови наявності у них достатнього рівня підготовки. Діти з багатодітних сімей, у складі яких є п'ятеро і більше дітей, а також особи віком від 18 до 23 років із таких сімей звільняються від плати за навчання у вищих навчальних закладах державної та комунальної форми власності усіх рівнів акредитації за умови, що певний освітньо-кваліфікаційний рівень вони здобувають вперше. У порядку, встановленому законодавством, держава забезпечує підтримку та заохочення особливо обдарованих дітей шляхом направлення їх на навчання до провідних вітчизняних та іноземних навчальних закладів і встановлення спеціальних стипендій [2].

Порядок реалізації права молоді на освіту, державні гарантії її здобуття, визначення прав та обов'язків учасників навчально-виховного процесу регулюються законодавством про освіту. Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Право громадян України на освіту визначено нормами статті 3 Закону України «Про освіту», відповідно до якої громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин.

Держава здійснює соціальний захист вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів та інших осіб незалежно від форм їх навчання і типів навчальних закладів, де вони навчаються, сприяє здобуттю освіти в домашніх умовах [5].

Правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні, визначає Закон України «Про дошкільну освіту» [6].

Закон України «Про загальну середню освіту» визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти, що сприяє вільному розвитку людської особистості, формує цінності правового демократичного суспільства в Україні [7].

Правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійно-технічної освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках визначає Закон України «Про професійно-технічну освіту» [8].

Державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади, відповідно до Конституції України, визначає Закон України «Про позашкільну освіту». Як визначено нормами статті 1 цього закону, позашкільна освіта – це сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах [9].

Закон України «Про вищу освіту» встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [10].

Література:

1. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон України : від 05 березня 2009 року № 1065-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2009. – № 29.
2. Про охорону дитинства : Закон України : від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 30.
3. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України : від 01 червня 2000 року № 1768-III // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – № 35.
4. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам : Закон України : від 16 листопада 2000 року № 2109-III I // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 1.
5. Про освіту : Закон України : від 23 травня 1991 року № 1060-XII // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34.
6. Про дошкільну освіту : Закон України : від 11 липня 2001 року № 2628-III // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 49.
7. Про загальну середню освіту : Закон України : від 13 травня 1999 року № 651-XIV // Відом. Верховної Ради України. – 1999. – № 28.
8. Про професійно-технічну освіту : Закон України : від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 32.
9. Про позашкільну освіту : Закон України : від 22 червня 2000 року № 1841-III // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – № 46.

10. Про вищу освіту : Закон України : від 01 липня 2014 року № 1556-VII // Відом. Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.

Коростельова А. О.

(наук. кер. – ст. викл. Молчановська В.М.,
студенка IV курсу юридичного факультету

Полтавський інститут економіки і права

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ

Сьогодні інтелектуальна діяльність та її результати все більше набувають пріоритетного значення в усьому світі, стають визначальною і вирішальною рушійною силою будь-якого розвитку. В основі майже всіх суспільних перетворень лежить саме рівень використання творчого інтелектуального капіталу держави, ефективність функціонування системи і механізму державної охорони та законодавчого регулювання прав інтелектуальної власності. Разом з цим, від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства, залежить успіх вирішення багатьох важливих політичних, економічних, соціальних проблем, що й підкреслює актуальність розгляду даного питання.

Дослідженню окремих аспектів права інтелектуальної власності присвячені роботи Т. Рудник, Г. Закорецької, Т. Івачевської, Н. Кузнецової, Г. Андрощука, О. Святоцького та ін..

Метою є аналіз чинного законодавства з питань інтелектуальної власності, виявлення його недоліків, основних проблем правового регулювання прав інтелектуальної власності та напрямків їх усунення.

В основу дослідження покладено законодавчі та нормативні документи, праці вітчизняних вчених, періодичні видання.

Не можливо не погодитись з твердженнями Рудник Т. та Загорецької Г., згідно з якими, сфера інтелектуальної власності є могутнім ресурсом розвитку та стабілізації економічного ринку. Але її роль у розвитку вітчизняної економіки явно недооцінюється. Наука, культура та техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, в тому числі відповідних правових підстав. Відповідно норми, що містяться у чинному законодавстві з питань інтелектуальної власності, не є досконалыми, містять чимало правових колізій, не збігаються між собою, суперечать одна одній і взагалі залишають відкритими багато правових питань у цій сфері. Це, у свою чергу, не дає можливості створити надійний правовий захист результатів інтелектуальної діяльності та стимулювати інтелектуальну, творчу активність [4, с.8].

Однією з причин цього є те, що законодавство, яке регламентує відносини з приводу результатів, наприклад, матеріального виробництва, розвивалось більше двох тисяч років і стабілізувалось. У порівнянні з цим існування власного самостійного законодавства у сфері інтелектуальної власності становить лише декілька десятків років, тобто досить малий термін.

Законодавство про інтелектуальну власність за своїм характером є комплексним, його основу становлять положення Конституції України, яка у ст. 41 закріплює право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності, відповідно ст. 54 гарантує громадянам свободу літературної, художньої та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Норми про захист права інтелектуальної власності знайшли своє відображення у Цивільному, Господарському, Кримінальному кодексах України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у спеціальних законах України у сфері інтелектуальної власності (зокрема, закони України «Про авторське право і суміжні права» від 11.07.2010 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.2013 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 01.06.2014 р., «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 21.12.2010 р.

Основним системним законодавчим актом у сфері захисту прав інтелектуальної власності є Цивільний кодекс України, який вперше об'єднав норми, що забезпечують охорону прав на результати творчої інтелектуальної діяльності, в окремій книзі.

Важливо зазначити, що протягом останнього десятиріччя в Україні відбувався досить інтенсивний процес становлення державної політики щодо правової охорони інтелектуальної власності, ядром якої є Державна служба інтелектуальної власності. Нині вона сформована і здатна виконувати основні функції. Її діяльність регулюється 37 законами і понад 100 підзаконними актами, які поширюють свою дію на об'єкти інтелектуальної власності й на сферу захисту від недобросовісної конкуренції. Наявність комплексної галузі законодавства, що регулює відносини у сфері інтелектуальної власності, свідчить про розуміння значення цієї сфери людської діяльності для держави.

Як вдало вказує Івачевська Т. В., важливим етапом державної політики в сфері інтелектуальної власності є реалізація затвердженої колегією Держслужби Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 рр. У Концепції збережені базові напрями розвитку державної політики, пов'язані з гармонізацією національного законодавства з міжнародними нормами, посиленням захисту прав інтелектуальної власності, удосконаленням експертизи заявок на всі об'єкти права інтелектуальної власності, поширенням знань, підготовкою фахівців та інші напрямки [1, с.135].

Слід зазначити також і те, що Україна є членом Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів, членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) та учасником 15 із 26 універсальних міжнародних конвенцій та договорів у цій сфері.

Однак, хоча захист права інтелектуальної власності у законодавстві України певною мірою удосконалений, попри всі позитиви його не можна вважати бездоганним. Зокрема це підтверджується рядом проблем, це зокрема:

1. оцінка суспільством проблем охорони прав інтелектуальної власності. На жаль, в Україні спостерігається панівна зневага суспільства до охорони результатів інтелектуальної праці, відсутність в державі дієвих механізмів охорони та захисту результатів інтелектуальної творчості;
2. проблема боротьби з піратством. За висновками Міжнародного альянсу інтелектуальної власності, Україна входить у першу десятку в списку 58 країн із низькими стандартами охорони інтелектуальних прав. Масштаби порушень права інтелектуальної власності зростають швидкими темпами в усьому світі. За сучасних умов інтелектуальна власність дійсно стає одним із найпотужніших джерел надходження фінансових ресурсів, найціннішим капіталом. Цей капітал приваблює багатьох охочих скористатися ним неправомірно й отримати великі доходи. Розвиток сучасних інформаційних технологій, інформаційної техніки, засобів відтворення та поширення інформації лише полегшує цю справу;
3. потребують також удосконалення правові норми, пов'язані із введенням об'єктів права інтелектуальної власності до цивільного обороту, оцінки вартості прав інтелектуальної власності;
4. багато уваги приділяється проблемі забезпечення ефективного адміністративного та судового захисту прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Як свідчить аналіз судової практики розгляду спорів, що пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності, на цей час юридичні і фізичні особи більш активно захищають свої права в судах всіх рівнів, ніж декілька років назад, і кількість таких справ постійно зростає. Саме це дає підстави вивчати питання щодо можливості утворення в Україні Патентного суду (Суду з питань інтелектуальної власності) [1, с.135];
5. українське законодавство з питань інтелектуальної власності не містить будь-якої норми, яка хоча б якимось чином стимулювала творчу інтелектуальну діяльність і творців новачій до нового творчого пошуку. Наші творці не наділяються необхідними пільгами з боку держави за свою активну творчу діяльність. Як наслідок Україна суттєво відстає за обсягом

використання результатів інтелектуальної діяльності, що зумовлюється передусім відсутністю фінансування науково-технічних досягнень для їх подальшої комерційної реалізації та недостатністю правової охорони, яку необхідно отримувати в іноземних державах. Слід зазначити, що до середини 90-х років Україна мала значний винахідницький потенціал. Майже 40% усіх винаходів ЄСРП були українського походження. Однак уже за останні 5 років кількість поданих заявок на винаходи за національною процедурою від вітчизняних заявників зменшилась на 31% ;

6. досить гострою проблемою є освіта у сфері інтелектуальної власності, неналежний рівень фахової підготовки суддів, працівників органів МВС, СБУ, митної та податкової служб та інших спеціалістів, діяльність яких пов'язана з відносинами інтелектуальної власності. В Україні наразі лише 16 вищими навчальними закладами здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності «Інтелектуальна власність»;

7. важливим питанням також виступає проголошення держави одним із суб'єктів права інтелектуальної власності. Зокрема при припиненні охорони прав інтелектуальної власності на будь-які результати творчої діяльності, скасуванні чинності патентів, а також у випадках відсутності у суб'єкта права інтелектуальної власності спадкоємців за законом і заповітом, право інтелектуальної власності повинно переходити до держави.

З вищезазначеного можна зробити висновки:

1) необхідно внести до Цивільного кодексу України правові норми, які б регулювали введення об'єктів права інтелектуальної власності до цивільного обороту, оцінку вартості прав інтелектуальної власності;

2) визначальним етапом в судовій системі України має стати створення Суду з питань інтелектуальної власності (Патентного суду), що забезпечило б ефективний адміністративний та судовий захист прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності;

3) досить вагомим є також питання підвищення рівня освіти у сфері інтелектуальної власності, зосередження уваги на більш досконалому вивченні курсу «Інтелектуальна власність» та масштабнішою підготовкою фахівців з цієї спеціальності вищими навчальними закладами України.

Отже, право інтелектуальної власності потребує надійного й ефективного правового механізму охорони та захисту. Творці мають всіляко заохочуватися до творчої інтелектуальної діяльності, а держава – більше піклуватися про свій найцінніший капітал – інтелектуальну власність.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Івачевська Т. В. Державна політика в сфері інтелектуальної власності в Україні / Т. В. Івачевська // Економіка та держава. – 2011. – №9. – С.134-137
3. Кузнецова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності / Н. Кузнецова, О. Кохановська // Право України. – 2014. – №3. С. 21-29.
4. Кузнецова Т. В. Становлення і розвиток законодавства та діяльності у сфері захисту прав інтелектуальної власності / Т. В. Кузнецова // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2012. – №1 – С. 36-40.
5. Рудник Т., Закорецька Г. Проблеми захисту права інтелектуальної власності в Україні: теоретичний аспект / Т. Рудник, Г. Закорецька // Підприємництво, господарство й право. – 2012. – №8. – С.8-10

Солодовник М. Г.

(наук. кер. – к.ю.н. Коломієць П. В.)

студентка IV курсу юридичного факультету,

Полтавського інституту економіки і права

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ДИТИНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Правове регулювання охорони дитинства в нашій країні задекларовано в Конституції України, яка визначаючи права і свободи людини і громадянина, регламентує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [1].

Актуальність проблем дитинства для перспективи розвитку української держави, разом із завданням посилення результативності позитивних процесів у цій сфері, обумовлюють необхідність вироблення якісно нового підходу щодо забезпечення дітям повноцінного розвитку відповідно до їх потреб, докорінних змін у механізмах співпраці органів влади і громадськості.

Як зазначено в положеннях Плану дій для України 2015–2017, ухваленого Комітетом Міністрів Ради Європи 21 січня 2015 року [2], забезпечення дотримання прав людини для дітей має велике значення для Ради Європи, свідченням чого є заходи зі співпраці в Україні, здійснювані останнім часом. Зміцненню та захисту прав людини сприяли зусилля із запобігання насильства щодо дітей, зокрема їх сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. Рада Європи ініціювала аналіз міжнародними експертами стану захисту прав дітей у рамках механізмів державного захисту, результатом чого стали рекомендації, надані українським органам влади. Діяльність із просування прав дітей триватиме, доповнюючись зусиллями Ради Європи зі збільшення зобов'язань Уряду України щодо приєднання й ефективної реалізації норм ООН та Ради Європи з прав дитини. Розробка національного плану дій та стратегії з прав дитини буде продовжуватися. Рада Європи і надалі заохочуватиме Українську владу брати інтереси дітей до уваги під час розробки керівних принципів правосуддя, дружнього до дітей [2].

Останніми роками в Україні реалізація міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві щодо забезпечення їх прав та законних інтересів стає важливою складовою загальнодержавної політики, оскільки найбільш злободенною є актуальна проблема сьогодення – захист дитинства і визначення шляхів протидії насильству над дітьми. Завдяки спільним зусиллям Верховної Ради України, Президента України, Уряду, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування охорону дитинства в Україні визначено як стратегічний загальнонаціональний пріоритет.

Стабільність держави, її економічний розвиток значною мірою залежать від фізичного та духовного розвитку дитини, ставлення держави до її проблем, інтересів та потреб. Підтвердженням цьому є План заходів з виконання у 2014 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року [3], затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2014 року № 1140-р [4], який впроваджено з метою реалізації державної політики у сфері охорони дитинства, забезпечення прав і свобод дітей відповідно до міжнародних стандартів прав дитини.

Разом з тим, об'єктивною реальністю є те, що через соціально-економічні труднощі в державі, низький рівень життя, зростання бідності та безробіття загострюється ситуація щодо захисту та забезпечення реалізації прав та інтересів підростаючого покоління. Практика застосування норм Закону України «Про охорону дитинства» [5] та розвиток законодавства в сфері забезпечення прав та законних інтересів вразливих категорій дітей підтверджують нагальну потребу в удосконаленні деяких його норм, оскільки діючий закон не повною мірою відображає ключові принципи Конвенції ООН про права дитини [6–7].

Зокрема, потребують впорядкування деякі аспекти усиновлення дітей, встановлення опіки та піклування над дитиною-сиротою та дитиною, позбавленою батьківського піклування, створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, влаштування в них дітей, а також врегулювання прав та обов'язків опікунів, піклувальників, батьків-вихователів, прийомних батьків та дитини, яка виховується під опікою, піклуванням, в прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу.

Крім того, різні законодавчі акти по-різному визначають категорії дітей, щодо яких місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування здійснюються заходи соціального захисту. З метою усунення розбіжностей щодо визначення різних категорій дітей, які потребують особливого захисту держави, існує нагальна необхідність приведення законодавчих актів у відповідність між собою.

Економічні, соціальні, екологічні та інші проблеми торкнулися в першу чергу найбільш соціально незахищеної категорії населення України – дітей. Протягом останніх років зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей. Високий рівень захворюваності дітей зумовлений такими факторами, як поширення шкідливих звичок, зокрема вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин, а також ранній початок статевого життя. Залишаються високими показники дитячої інвалідності.

На реформуванні та модернізації освіти дітей негативно позначається недостатнє забезпечення навчальних закладів сучасними підручниками та навчальними посібниками, технічними засобами, комп'ютерною технікою, іншим обладнанням. Поширення практики надання платних послуг у сфері освіти зробило їх малодоступними для дітей, які виховуються у родинях з низьким рівнем матеріального забезпечення. Крім того, відбувається таке негативне явище, як ліквідація дошкільних навчальних закладів.

Діти, позбавлені батьківського піклування, потрапляють у сферу впливу кримінальних структур, займаються жебракуванням, бродяжництвом. Є факти сексуальної експлуатації, насильства, жорстокого поводження з дітьми та торгівлі ними. Відсутність у державі системи ювенальної юстиції, орієнтованої на профілактичні заходи, призводить до збільшення кількості дітей, що перебувають у конфлікті із законом. Основними причинами ситуації, що склалася, є [8]:

- 1) загальне зниження рівня життя населення, безробіття одного або обох батьків, виїзди їх до інших країн чи регіонів з метою працевлаштування;
- 2) збільшення кількості неблагополучних сімей та розлучень, асоціальна поведінка батьків, ухиляння або відсторонення батьків від виконання своїх обов'язків з виховання дітей, жорстокість і насильство в сім'ях;
- 3) недостатнє фінансування навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, культури, соціального захисту;
- 4) відсутність соціальних стандартів діяльності служб, що працюють з дітьми;
- 5) існування застарілої системи опіки та піклування над дітьми;
- 6) низька активність територіальної громади у розв'язанні проблем дітей.

Питання побудови національної політики стосовно забезпечення добробуту дітей, захисту їх найвищих інтересів, просування позитивних і ненасильницьких форм виховання через комплексну діяльність державних і громадських організацій на національному, регіональному та місцевому рівнях, посилення міжнародного співробітництва з метою охорони прав дітей і захисту їх від насильства розглядалися у наукових дослідженнях вітчизняних учених, серед яких Г. Бевз, О. Вінгловська, В. Гуріч, О. Грабовська, І. Доляновська, О. Карпенко, О. Кікінежді, Н. Крестовська, В. Мироненко, Л. Ольховик, Н. Опольська, Л. Остапенко, О. Паньчук, Н. Плахотнюк, О. Пономаренко, Ж. Петрочко, О. Сватенков, О. Старко, О. Шевченко та інші. Не залишились осторонь й вітчизняні науковці-юристи, які у своїх працях досліджували еволюційні аспекти міжнародного договору, як правової форми міждержавного співробітництва, зокрема і в галузі розв'язання нагальних проблем у сфері охорони дитинства. Серед них О.Я. Береза, О.М. Броневицька, Д.О. Булгакова, Я.М. Вільчак, С.С. Квац, С.Р. Кравченко, А.Я. Мельник, О.А. Назаренко, О.Ю. Перевезенцев, Д.В. Приміч, Д.С. Терлецький, О.Я. Трагнюк, В.С. Хачатрян.

Література:

1. Конституція України : Закон України : від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. План дій для України 2015–2017 : Міжнародний документ : від 21 січня 2015 року [CM/Del/Dec(2015)1217] [13 січня 2015 року GR-DEM(2015)2] [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://reforms.in.ua/Content/Download/other_key_documents/Action%20plan%202015-2017_ua.pdf.

3. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Закон України : від 05 березня 2009 року № 1065-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2009. – № 29.

4. Про затвердження плану заходів з виконання у 2014 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України : від 19 листопада 2014 № 1140-р // Урядовий кур'єр. – від 17.12.2014. – № 235.

5. Про охорону дитинства : Закон України : від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 30.

6. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : Постанова Верховної Ради УРСР : від 27 лютого 1991 року № 789-XII // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 13.

7. Конвенція про права дитини : Міжнародний документ : від 20 листопада 1989 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

8. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2006–2016 роки» : Розпорядження Кабінету Міністрів України : від 22 квітня 2006 року № 229-р // Офіційний вісник України. . – 2006. – № 17.

Гомля І. А.

(наук. кер. – асистент Любченко М.І.)

студентка I курсу

*Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЯК НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ ЛЮДСТВА

Кожна людина має невичерпний перелік прав, проте найперше та найголовніше – це право на життя, адже саме воно виступає першоосновою та передумовою для всіх інших прав.

Актуальність обраної проблематики пояснюється тим, що сьогодні у демократичних країнах, зокрема в Україні, гостро постає питання щодо права на життя та його захисту. Мета роботи – проаналізувати окремі аспекти поняття «права на життя», зокрема його зміст, основні правові акти, що стосуються теми та часові межі виникнення і припинення права на життя. Зазначені питання також досліджували такі вчені як Р.О.Стефанчук, Є.С. Резнік, Г.Рогова, З.В. Ромовська, А.В. Соловійов, М.М. Малеїна О. та іншими.

Перш за все, слід визначитися із змістом словосполучення «право на життя». В науці немає єдиної думки щодо цього питання, тому вважаємо за необхідне навести основні наукові підходи до визначення права на життя. Наприклад, Н.В. Кальченко зазначає, що право на життя – це природна, невід'ємна від людини можливість захисту недоторканності життя і свободи розпорядження нею, гарантована нормами внутрішнього законодавства і міжнародно-правовими актами [1, с. 187].

Схожої думки дотримується і Г.Б. Романовський, який зазначає, що право на життя є основним правом людини, закріпленим як основними міжнародними документами у сфері прав людини, так і національними конституціями [3, с. 79].

О.Г. Рогова вважає, що право людини на життя – це свобода людини безпосередньо реалізовувати можливості, які вона має внаслідок своєї належності до виду *Homo sapiens*, та задовольняти необхідні сутнісно-якісні біологічні, соціальні, духовні, економічні та інші потреби, неподільні із самою людиною, що об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути всезагальними [2, с. 13].

Отже, враховуючи наведені погляди науковців, можна зробити висновок, що право людини на життя є невід'ємним, неподільним правом фізичної особи, яке забезпечує її природне існування та захищається міжнародними та внутрішньодержавними нормативно-правовими актами.

Як відомо, зміст права на життя неодноразово був викладений в різних міжнародно-правових документах. Проте ще до середини ХХ ст. інтернаціональне право зовсім не визнавало тих природних та основних прав людини, які ми знаємо сьогодні. Однак вже в 1948 році з появою Загальної декларації прав людини все докорінно змінюється (вперше розкривається зміст права на життя), і європейські держави починають вводити загальні права і свободи людини та громадянина на рівні законодавства. Наступним інтернаціональним актом, який охарактеризував зміст права на життя є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Згідно 2 ст. Конвенції право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. А у статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. право на життя визначається як невід'ємне право кожної людини, яке охороняється законом, і якого ніхто не може бути свавільно позбавлений. Захист цього права передбачає необхідність скасування страти у всіх державах [7, с. 303]. Ще одним із міжнародно-правових актів є Конвенції про права дитини 1989 р., де в ст. 6 закріплено, що держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя.

Якщо говорити про сучасне законодавство України, стаття 27 Конституції України зазначає, що кожна особа має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Окрім того, невід'ємне право на життя гарантується заборонаю смертної кари, так як рішенням від 29 грудня 1999 року Конституційний суд України в справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 1901 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) визнав смертну кару такою, що не відповідає Конституції України. А у цивільному праві, зокрема у ст. 270 Цивільного кодексу України визначено, що «Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя ...». Цивільне законодавство відносить право на життя до системи особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (глава 21). У ст. 281 визначено, що це право має невід'ємний характер і її носій (фізична особа) не може бути позбавлений життя.

Окрім цього, життя є триваючим процесом, а тому важливе значення має визначення моменту початку життя і моменту його припинення. Для права ці проблеми пов'язані з визначенням юридично значимих фактів та їхніми правовими наслідками [8, с. 238].

Ще в давньоримському праві існували норми, які свідчать, що правоздатність виникає в людини ще до народження. Йдеться про положення, передбачене Законом XII таблиць, відповідно до якого дитина, що народилася після смерті батька спадкодавця, вважалася спадкоємцем і внаслідок цього могла бути згадана в заповіті. Згодом аналогічне положення було закріплено в більш пізніх правових джерелах – Інституціях Гая і Дигестах Юстиніана [9, с. 78].

А ось за законом Юлія Веллея для захисту права людського зародку на спадок, вагітній матері присуджували піклувальника, який здійснював керування майном, яке повинен успадкувати зародок у випадку народження. Тому не випадково римське право на рубежі II – III ст. відмічає: «Той, хто буде народжений, уже людина» [5, с. 174].

Щодо сучасної юриспруденції, то тут існує декілька варіантів появи права на життя: момент визнання плоду життєздатним; момент запліднення; момент початку фізіологічних пологів. Однак українське законодавство визнає права дитини від моменту народження (п. 2 ст. 25 Цивільного Кодексу) із застереженням про те, що в рамках закону в окремих випадках держава охороняє права зачатой, але ще не народженої дитини. Окрім того, Закон України «Про охорону дитинства» в ст. 6 говорить, що «кожна дитина має право на життя з моменту

визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я». Відповідно до низки правових норм України, в деяких випадках життя і тілесна недоторканність ембріона виступає як об'єкт, що охороняється кримінальним, цивільним та іншими галузями права [6]. Кінцевим моментом права на життя вважається біологічна смерть, тобто момент, коли внаслідок припинення роботи серця відбулися необоротні процеси розпаду клітин центральної нервової системи [4, с. 224].

Як ми бачимо важливо розуміти значення понять початок та кінець життя, як юридичних фактів. Початок життя - момент відділення від організму матері та початку самостійного дихання немовляти. Кінець життя - це незворотне припинення діяльності серця та мозку. Розуміючи все це, можна стверджувати, що право на життя – це складне, багатопланове поняття, яке включає в себе невід'ємну та природну можливість жити, свободу розпоряджатися своїм життям з моменту набуття та припинення цього права та гранується державою і міжнародними актами.

Література:

1. Кальченко Н.В. Гражданские права человека: современные проблемы теории и практики: Монография / Под ред. Ф.М. Рудинского. – Волгоград, 2004. – с. 187 .
2. Рогова О.Г. Право на життя в системі прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. / О.Г. Рогова. – Х., 2006. – с. 21 .
3. Романовський Г.Б. Право на життя: юридическая норма и доктрина / Г.Б. Романовский // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2(18). – с. 75-79.
4. Сташис В. В., Бажанов М. І. Особа під охороною кримінального закону.- Х.: Право, 1996.- с. 224
5. Тертуллиан. Апология VIII, 8 Богословские труды. – М., 1984. – с. 174.
6. Фащук Т. Право на життя дитини з моменту зачаття - або ні абортам// [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://hramzr.com/stranger-children/140-pravo-na-zhizn-rebenka>
7. Хилюк С. В. Розвиток вчення про злочини проти життя та здоров'я особи в доктрині кримінального права незалежної України // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2005. - Вип.41. - с. 303 - 313
8. Цивільне право України: У 2 кн. Кн. 1 / Під ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К.: Юрінком / Інтер, 2002. - с. 238.
9. Чернеча К.А. Некоторые правовые аспекты искусственного прерывания беременности (аборта) // Гражданин и право. - М., 2002. - с. 78.

Браславський В. С.

(наук. кер. – к.ю.н., доцент Кальян О. С.)
студент IV курсу юридичного факультету,
Полтавського інституту економіки і права
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ТЕОРЕТИКО - ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Слід відзначити, що перше офіційне застосування словосполучення “верховенство права” було у Конституційному Договорі між Президентом України та Верховною Радою України “Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 року”, в статті якого було зазначено, що “В Україні діє принцип верховенства Права” [2].

При цьому слово “право” було написано з великої літери, що, на думку С. Головатого, вказує на те, що ця фраза “насправді була малозрозумілою навіть самим укладачам акта чи тим, хто офіційно його затверджував. Адже таке написання не впливає з диференційованого принципу української орфографії” [6].

В подальшому цей принцип знайшов нормативне закріплення у 1996 році в Конституції України, в частині 1 статті 8 якої проголошено, що “в Україні визнається і діє принцип верховенства права” [1].

Крім того, у статті 8 Кодексу адміністративного судочинства України закріплено, що “суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини” [3].

У статті 8 Кримінально-процесуального кодексу України також закріплено, що “кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави” [4].

У преамбулі Закону України “Про судоустрій і статус суддів” зазначено, що “цей Закон визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави на засадах верховенства права”.

У статті 2 цього Закону встановлено, що “суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України” [5].

З часів унормування принципу верховенства права в Конституції України минуло вже багато років, проте, за влучним висловом професора М. Козюбри “сутність і зміст цього принципу залишаються для більшості юристів, не кажучи вже про пересічних громадян, утаємниченими”.

Вчений зазначає, що далеко неоднозначно трактується зміст принципу верховенства права також у науковій літературі. Причому діапазон думок тут надзвичайно широкий – від ототожнення принципу верховенства права з традиційним для колишнього радянського правознавця принципом верховенства закону (англійське словосполучення *rule of law*, як відомо, іноді не зовсім коректно перекладають як “верховенство закону”) до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості і розуму.

Така багатозначність трактувань пояснюється, насамперед, багатогранністю самого феномена права та багатоманітністю його проявів, форм у реальному житті. Навряд чи у зв'язку з цим можливо надати якесь універсальне визначення названого принципу, оскільки будь-яке визначення ніколи не спроможне передати все багатство змісту принципу верховенства права.

Якщо ж спробувати коротко окреслити соціальну спрямованість принципу верховенства права, а саме у ній найповніше виражається його сутність, то можна сказати, що основне призначення принципу верховенства права полягає у забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. За усталеною традицією в західній правовій теорії і практиці принцип верховенства права ототожнюється здебільшого з верховенством фундаментальних прав людини. Саме у верховенстві фундаментальних природних прав людини у “концентрованому вигляді” і в людському вимірі представлене вихідне правове начало. Вони виступають як загальнообов'язковий правовий стандарт і одночасно як конституційна вимога до правової якості законів та інших нормативних актів, до організації і діяльності всіх гілок державної влади і посадових осіб. Таке розуміння принципу верховенства права закладене і в Конституції України.

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що до цього часу в Україні не існує загальноновизнаного підходу до розуміння принципу “*rule of law*”, який в українському варіанті отримав назву “верховенства права”.

Вітчизняні дослідники зазначають, що на цей час існують шість основних підходів до розуміння цієї концепції:

- ототожнення верховенства права з верховенством закону у вузькому його розумінні;
- розуміння верховенства права як верховенства закону в широкому значенні, тобто як верховенства всіх нормативно-правових актів;
- ототожнення верховенства права із верховенством розуму і справедливості;
- пріоритет загально визнаних принципів та норм міжнародного права перед національним законодавством;
- ототожнення верховенства права з верховенством конституції;
- ототожнення верховенства права з основними правами людини.

При цьому помітною тенденцією в науковому середовищі є те, що при розкритті змісту принципу верховенства права особлива увага приділяється насамперед належному з'ясуванню того поняття, яке позначається словом “право” в контексті саме цього принципу, та визначенню співвідношення між правом і законом.

Крім того, поширеною є думка про неможливість та відсутність потреби надати формальне визначення принципу верховенства права, оскільки будь-яке визначення неспроможне передати все багатство змісту цього принципу.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року, №254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
2. Конституційний Договір між Президентом України та Верховною Радою України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України (від 08 червня 1995 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №18. – Ст. 133.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року №2747-IV // [Електронний ресурс] Інформаційно-аналітичний центр “ЛІГА”, 1991-2016 ТОВ “ЛІГА: ЗАКОН” 2007-2016.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року №4651-VI [Електронний ресурс] Інформаційно-аналітичний центр “ЛІГА”, 1991-2012 ТОВ “ЛІГА:ЗАКОН”, 2007-2016.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 року №2453-VI [Електронний ресурс] Інформаційно-аналітичний центр “ЛІГА”, 1991-2014 ТОВ “ЛІГА:ЗАКОН”, 2007-2016.
6. С. Головатий. Верховенство права: глухі кути вітчизняної юридичної доктрини// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ruleoflaw.in.ua/?JID=432>

Неблієнко Т. І.

(наук. кер. - учитель історії та правознавства Касьян В. В.)

учениця 11 – І класу Комунального закладу

"Полтавська гімназія № 32

Полтавської міської ради Полтавської області"

ПРАВО ПАЦІЄНТА НА ІНФОРМАЦІЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

З кожним роком зростає рівень правосвідомості та вимогливості пацієнтів, а отже, тема захисту прав пацієнтів стає щодалі актуальнішою і гострішою. Також тема прав пацієнтів завжди жваво обговорюється у засобах масової інформації, особливо коли йдеться про порушення тих чи інших прав споживачів медичних послуг. На сьогодні в українському законодавстві відсутній системний підхід до прав та обов'язків як пацієнтів, так і лікарів, і немає єдиного нормативного акта, який би містив чіткий перелік прав і обов'язків безпосередніх учасників лікувального процесу.

Права пацієнтів – це перелік прав, які закріплені в Цивільному кодексі України та Основах законодавства про охорону здоров'я. На жаль, окремого закону, який би регулював ці

права, визначав статус та механізм захисту їх в Україні немає. На міжнародному рівні ці права закріплені в Лісабонській декларації стосовно прав пацієнта від 1981 року [1].

В українському законодавстві закріплено загальне визначення поняття «пацієнт». Так за ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» пацієнт – це фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога. В п. 2.1 Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань, затвердженого наказом МОЗ України від 23.09.2009 № 690, передбачено спеціальне визначення пацієнта, а саме досліджуваній (суб'єкт дослідження) - пацієнт (здоровий доброволець), який згідно з чинним порядком бере участь у клінічному випробуванні.

Серед важливих прав пацієнта є його право на ознайомлення із всією необхідною медичною документацією, яка відображає стан його здоров'я та отримання консультації по ній у інших спеціалістів. Недотримання цього права в свою чергу спричиняє несвоєчасну видачу лікарняного листка на прохання хворого або закриття його раніше ніж зникають симптоми захворювання, виникнення помилок при оформленні історії хвороби. Найчастіші помилки, при оформленні історії хвороби пацієнта, які трапляються на практиці це неправильний запис імені, по-батькові або рік народження пацієнта і та виправлення в історії хвороби тощо.

В таких випадках постає проблема неповної (або неправильно складеної) документації як фактора регулювання взаємовідносин і забезпечення прав і обов'язків у медичній діяльності. Багато проблем можна було б уникнути, якби існували певні формалізовані пакети документів, які б відповідали б сучасним вимогам у сфері охорони здоров'я. На жаль, не існує форм документів, які забезпечують безперервне виконання необхідних лікарських заходів. Згідно ст.40 Основ законодавства про охорону здоров'я громадян України лікарі повинні підтвердити пацієнту гарантію конфіденціальності [2].

У закладах охорони здоров'я використовується облікова статистична документація, яка затверджена наказом МОЗ України від 27.12.99 № 302 “Про затвердження форм облікової статистичної документації, що використовується в поліклініках (амбулаторіях)” [3]. Основним обліковим медичним документом особи є медична карта амбулаторного хворого (форма № 025/о - медична книжка. Медичні книжки зберігаються у реєстратурі поліклініки за номерним принципом. У випадку, коли хворі не відвідували поліклініку п'ять років і більше, вони передаються до архіву закладу охорони здоров'я. Медичні книжки знищуються в установленому порядку після п'ятирічного зберігання в архіві ВМУ. У випадку смерті хворого медична книжка передається до архіву, де зберігається протягом п'яти років.

Лікар повинен пояснити діагноз хворому, методи лікування, результат його лікування, проведення різних маніпуляцій і довести до відома пацієнта інформування та розуміння всієї наданої інформації.

Лікар не завжди може гарантувати хворому, що повністю його вилікує, зменшить страждання, збереже здоров'я. Недооцінка ролі документів в якості факторів захисту, враховуючи презумпцію винуватості відповідача в цивільному процесі, все частіше буде мати для медика несприятливі наслідки.

Документація в медичній сфері відіграє надзвичайно велику роль, нею визначаються межі відповідальності та прав кожної із сторін. За допомогою правильного ведення медичної документації можна удосконалити систему взаємовідносин з пацієнтом, заради однієї мети – кваліфікованого надання медичної допомоги. Таким чином, найбільш частими причинами виникнення конфліктних ситуацій між лікарем та пацієнтом є наступні: 1) порушення (або не виконання) пацієнтом режиму лікування (затримуються або перериваються пацієнтом з яких-небудь при чин етапи лікування або відвідування); 2) порушення (або невиконання) пацієнтом лікарських рекомендацій; 3) порушення (або невиконання) лабораторних обстежень; 4) несвоєчасне звернення пацієнта до лікаря; 5) неадекватна поведінка пацієнта в період лікування; 6) вимога пацієнта не дотримуючись запропонованого плану лікування лікарем виконати його вимоги і водночас відмова від отримання інформації про стан здоров'я; 7) завищені вимоги пацієнта до можливостей медицини, які базуються на недобросовісній

рекламі; 8) непрофесійні консультації лікарів або неспеціалістів; 9) не дотримується план обстеження пацієнта, тим самим неправильно виставляється діагноз хворому [4, с. 38].

Для вирішення цих проблем при поступленні до лікувально-профілактичного закладу охорони здоров'я необхідно попереджувати пацієнтів про їх права і створювати засоби для їх захисту.

Необхідно зазначити, що частина п'ята статті 23 Закону України "Про інформацію" зазначає, що кожна особа має право знайомитись із зібраною про неї інформацією в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, якщо ці відомості не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Таким чином, медична інформація, тобто свідчення про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, в тому числі і про наявність ризику для життя і здоров'я, за своїм правовим режимом належить до конфіденційної, тобто інформації з обмеженим доступом. Лікар зобов'язаний на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників надати їм таку інформацію повністю і в доступній формі. В особливих випадках, як і передбачає частина третя статті 39 Основ законодавства України про охорону здоров'я, коли повна інформація може завдати шкоди здоров'ю пацієнта, лікар може її обмежити [2]. У цьому разі він інформує членів сім'ї або законного представника пацієнта, враховуючи особисті інтереси хворого. Таким же чином лікар діє, коли пацієнт перебуває у непритомному стані.

У випадках відмови у наданні або навмисного приховування медичної інформації від пацієнта, членів його сім'ї або законного представника вони можуть оскаржити дії чи бездіяльність лікаря безпосередньо до суду або, за власним вибором, до медичного закладу чи органу охорони здоров'я.

До проблемних питань, не вирішених до кінця у вітчизняному законодавстві, належать питання забезпечення реалізації права пацієнта на допуск адвоката і законного представника у разі, коли пацієнт за станом свого здоров'я не має нагоди прямо контактувати зі своїми представниками. Таке становище може виникати у разі інфекційних захворювань, важкого стану, коли зайві контакти протипоказані з медичної точки зору. У такому разі необхідно орієнтуватися на пропозицію про устаткування і початкове проектування для таких пацієнтів спеціальних місць для контакту з адвокатами і законними представниками, наприклад, через скло і за допомогою телефонної трубки.

Допуск священнослужителя до пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, для відправлення богослужіння та релігійного обряду. Конституція України в ст. 35 гарантує кожному свободу світогляду і віросповідання, включаючи свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Відповідно Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" 23 квітня 1991 року містить положення, відповідно до яких кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання;

Отже, важливе місце серед прав пацієнтів посідає право на інформацію про стан свого здоров'я, яке закріплене і гарантоване багатьма чинними нормативно-правовими актами. В той же час право пацієнта на інформацію найчастіше стає об'єктом порушень з боку окремих керівників медичних закладів та медичних працівників.

Порушення цього права відбувається у різних формах: відмова у наданні такої інформації, надання неповної, недостовірної, перекрученої інформації про стан здоров'я пацієнта, про запропоновані лікувальні заходи та їх можливий результат, відмова в ознайомленні з первинною медичною документацією, яка є основним джерелом медичної інформації.

Література:

1. Лиссабонская декларация относительно прав пациента / “Права человека и профессиональная ответственность врача” в документах международных организаций, издательство “Сфера”, Киев, 1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/990_016

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

3. Про затвердження форм облікової статистичної документації, що використовується в поліклініках (амбулаторіях): Наказ МОЗ України від 27.12.99 № 302 із змінами і доповненнями станом на 28 березня 2012 року – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_19991227_0302.html

4. Булеца С.Б. Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення) // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції 17-18.04.2008, м. Львів – С. 37 - 42.

Олефіренко А.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)
студент IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧБОВИХ ВІДПУСТОК

Право на освіту, є невід'ємним правом будь-якої людини. Це твердження не потребує додаткового аргументування. Зокрема, людина має право на отримання освіти, поєднуючи її з роботою. Так, це право закріплено у Законі України «Про освіту» від 2 травня 1991 р., який передбачає, що підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, може здійснюватися без відриву від виробництва. Порядок здобуття освіти таким чином, можливий при наданні додаткової відпустки працюючому.

Відпустка у широкому значенні – це час відпочинку, який обчислюється в календарних днях і надається працівникам із збереженням місця роботи, посади та заробітної плати [7]. Законодавство України серед усіх видів відпусток виділяє додаткові відпустки у зв'язку з навчанням (далі – учбові), що визначає соціальну спрямованість розвитку нашої держави. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням передбачені розділом III Закону України «Про відпустки» [3].

Проте, слід зазначити, що діюче українське законодавство майже повністю перейнято з радянського зразка. Так, Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1998 р. №45 «Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток» [5], майже немає відмінностей з радянською Постановою ЦК КПРС Міністрів СРСР від 20 серпня 1956 р. №1174 «Про заходи для покращення підготовки й атестації наукових і педагогічних кадрів», у якій теж зазначається про доцільність надання учбової відпустки працюючим [9].

Статтею 202 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) встановлено, що працівникам підприємств і організацій, які навчаються в навчальних закладах без відриву від виробництва, власник або уповноважений ним орган повинен створювати необхідні умови для поєднання роботи з навчанням [2]. Таке право закріплене і Законом України «Про відпустки» та Конвенцією Міжнародної організації праці № 140 про оплачувані навчальні відпустки від 24 червня 1974 р., яка ратифікована Законом України від 26 вересня 2002 р. № 174-IV [3]. Відповідно цього термін «оплачувана навчальна відпустка» – це відпустка, яка надається працівникові з метою навчання на певний період у робочий час з виплатою відповідної грошової допомоги. Власник зобов'язаний надати цю відпустку саме у той період, що визначений навчальним закладом.

Розділ III Закону України «Про відпустки» та глава XIV КЗпП України «Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням» регламентують порядок надання та тривалість додаткових оплачуваних відпусток у зв'язку з навчанням [2].

Зокрема, працівники, які навчаються у середніх навчальних закладах мають право на таку відпустку, у залежності від ступеню здобуття освіти, тривалістю від 10 до 23 календарних днів, для перевідних іспитів у основній та старшій школах – від 4 до 6 календарних днів без урахування вихідних. Працівники, які поєднують роботу із навчанням та здобувають середню спеціальну освіту користуються додатковою оплачуваною відпусткою загальною тривалістю 35 календарних днів протягом навчального року [3].

Працівникам, які здобувають вищу освіту заочною формою навчання, і які допущені до вступних іспитів, надається відпустка без збереження заробітної плати тривалістю 15 календарних днів, без урахування часу, необхідного для проїзду до місця знаходження закладу і зворотньо.

Додаткові оплачувані відпустки працівникам, які успішно навчаються без відриву від виробництва у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання, надаються у таких розмірах:

1) на період настановних занять, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів для тих, хто навчається на першому та другому курсах у вищих навчальних закладах:

першого та другого рівнів акредитації з вечірньою формою навчання – 10 календарних днів,

третього та четвертого рівнів акредитації з вечірньою формою навчання – 20 календарних днів,

незалежно від рівня акредитації з заочною формою навчання – 30 календарних днів;

2) на період настановних занять, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів для тих, хто навчається на третьому і наступних курсах у вищих навчальних закладах:

першого та другого рівнів акредитації з вечірньою формою навчання – 20 календарних днів,

третього та четвертого рівнів акредитації з вечірньою формою навчання – 30 календарних днів,

незалежно від рівня акредитації з заочною формою навчання – 40 календарних днів;

3) на період складання державних іспитів у вищих навчальних закладах незалежно від рівня акредитації – 30 календарних днів;

4) на період підготовки та захисту дипломного проекту (роботи) студентам, які навчаються у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання першого та другого рівнів акредитації, – два місяці, а у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації – чотири місяці [2].

Для працівників, які навчаються у ВНЗ за вечірньою та заочною формами навчання, де навчальний процес має свої особливості (наприклад культура, театральне мистецтво та ін.), чинним законодавством може надаватися інша тривалість навчальних відпусток.

Підставою для надання такої відпустки є довідка-виклик з вузу на сесію, з зазначенням її початку та тривалості, а також заява працівника про надання відпустки. Цей вид відпусток надається впродовж навчального року. Екзаменаційні сесії проводяться у терміни, які визначає вищий навчальний заклад.

Законодавством передбачені також додаткові оплачувані відпустки аспірантам-заочникам, працівникам, які здобувають другу або наступну вищу освіту за заочною чи вечірньою формами навчання у навчальних закладах (підрозділах вузів) післядипломної освіти, на час профспілкового навчання [4].

Таким чином, робимо висновок, що держава гарантує працівникам, які успішно поєднують роботу і навчання, додаткові оплачувані відпустки. Разом з тим, виникають певні проблеми, зокрема, якщо працівник не виконав письмові завдання до початку сесії, маючи право на оплачувану учбову відпустку, він не може ним скористатися, адже у такій ситуації він не вважається «таким, що успішно виконує навчальний план». Ще одне проблематичне питання полягає у тривалості сесій і тривалості таких відпусток відповідно до законодавства. Адже, можуть бути випадки, коли тривалість сесій перевищує тривалість навчальної відпустки на

відповідному курсі. Таким чином, заочник може скористатися оплачуваною відпусткою тільки у розмірі, визначеному Законом.

Насамкінець можна визначити, що учбова відпустка – це час відпочинку, який обчислюється в календарних днях і надається працівникам із збереженням місця роботи, посади та заробітної плати і така, що надається для здобуття освіти, чи підвищення її кваліфікаційного рівня. Даний вид відпусток, порядок надання та їх тривалість чітко визначаються чинним Законодавством України. Проте, разом з тим, існують багато проблем та колізій, що виникають з їх реальним застосуванням.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Кодекс Законів про працю від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про відпустки» № 504/96-ВР від 1 листопада 1996 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про освіту» від 2 травня 1991 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток» від 19 січня 1998 р. №45 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів № 142 від 23 червня 1975 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
7. Трудове право України [Текст] : підручник / Н.Б. Болотіна. – Київ: Вікар, 2004. – 725 с.
8. Горева Є.Ю. Окремі питання щодо творчих відпусток науково-педагогічних працівників [Текст] / Є.Ю. Горева // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Права людини: історія, теорія, практика: 09-10 грудня 2010 року. – Курськ: ЮЗГУ, 2010.
9. Гуцу С.Ф. Правова природа й особливості правового регулювання творчих відпусток для науковців / С.Ф. Гуцу, М.В. Нечипорук // Гуманітарний часопис. – 2005. – № 1. – С.125-128.

Шупікіна Н. О.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

студентка III курсу

факультету філології та журналістики

*Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ХВОРИХ НА ВІЛ/СНІД

Захворювання на ВІЛ дедалі більше стає одним з найнебезпечніших чинників, що негативно впливають на розвиток особистості та суспільства, зумовлюючи зниження середньої тривалості життя, збільшення попиту на медичні послуги, загострення проблем бідності та соціальної нерівності. Боротьба з цією хворобою стає одним з пріоритетів держави в галузі охорони здоров'я населення. Успішна реалізація цього завдання потребує належного нормативно-правового забезпечення та послідовної і прозорої державної політики, складовим елементом останньої є проблема дотримання прав і свобод людей хворих на СНІД.

За даними сайту UNICEF Ukraine Україна є однією з держав Європи де спостерігається найбільша захворюваність на ВІЛ/СНІД. Поширеність ВІЛ серед дорослого населення в Україні є найвищою серед усіх країн Європи та Центральної Азії. Починаючи з 2001 року кількість нових випадків ВІЛ, що виявляються в країні щороку, подвоїлася. Станом на 2010 рік ВІЛ-інфікованими є 1,1 відсотка дорослого населення, 80 відсотків з них – молодь [3].

Очільниця Всеукраїнського правозахисного руху “Гідність” Т. Бордуніс виділяє два основних суб’єкти, які найчастіше здійснюють порушення прав хворих на СНІД. Перший суб’єкт це працівники органів охорони здоров’я, які можуть відмовляти проводити лікування та надавати медичні послуги, а також розголошувати інформацію про ВІЛ-позитивний статус особи. Також вона наголошує на існуванні проблеми відсутності послуг та належного виконання медпрацівниками своїх обов’язків. Другим суб’єктом виступають правоохоронні органи. Зокрема, йдеться про порушення права на обстеження та лікування у слідчих ізоляторах та ізоляторах тимчасового утримання [2].

Розглядаючи питання порушень прав хворих на ВІЛ/СНІД М. Буроменський вказує, що порушення, як правило, стосуються розкриття ВІЛ-статусу у медичних, освітніх закладах, звільненні з роботи і т. ін. Найвагоміші зловживання включають фізичне та психологічне насильство з боку правоохоронних органів, незаконне затримання тощо. Вони в свою чергу викликають дискримінацію і те, що люди уникають тестування та лікування, а це сприяє подальшому поширенню інфекції та загальному погіршенню стану здоров’я ВІЛ-інфікованих [5, с.8].

Водночас, наша держава однією з перших на пострадянському просторі відгукнулася на ідеї світової спільноти щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення прав хворих на ВІЛ/СНІД. Правова захищеність хворого базується на основі Конституції України, Міжнародній конвенції про права людини, Законів України «Про охорону праці», «Основи законодавства України по охороні здоров’я», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про запобігання розповсюдженню синдрому імунодефіциту (СНІД) і соціальному захисті населення». Як зауважує Т. Семигіна, в Україні люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, порівняно з деякими іншими країнами СНД мають досить широкий правовий арсенал для свого захисту [4, с.28].

Основний закон «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунодефіциту людини (СНІД) та соціальний захист населення», визначає, що ВІЛ-інфіковані та хворі на СНІД громадяни України користуються всіма правами та свободами, передбаченими Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами України. Згідно із ст.17 закону крім загальних прав і свобод, дана категорія громадян має право: по-перше, на відшкодування збитків, пов’язаних з обмеженням їх прав, яке мало місце внаслідок розголошення інформації про факт зараження цих осіб вірусом імунодефіциту людини; по-друге, на безоплатне забезпечення ліками, необхідними для лікування будь-якого наявного у них захворювання, засобами особистої профілактики та на психосоціальну підтримку; по-третє, на безоплатний проїзд до місця лікування і у зворотному напрямку за рахунок лікувальної установи, яка видала направлення на лікування; по-четверте на користування ізолюваною жилою кімнатою [1].

Разом з тим, Т. Бордуніс відзначає, що у процесі захисту прав людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом виникає чимало перепон. Зокрема, на її думку, найбільшими проблемами у даній сфері є недосконалість чинного українського законодавства і брак механізмів його реалізації; корумпованість судової системи в Україні; недосконалість системи контролю за виконанням законів; занижена самооцінка ВІЛ-позитивних, небажання говорити про свою проблему іншим людям; відсутність належних соціально-економічних умов, бідність; незнання своїх прав і пільг, невміння користуватися нормативно-правовими актами; відсутність віри в можливість відновити свої порушені права, а також брак терпіння довести свої вимоги до позитивного результату [4, с.127].

Саме тому, на нашу думку, необхідно звернути всі зусилля на підтримку хворих людей, на лобювання їх інтересів на всіх рівнях. Розробити сучасні навчальні програми підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, соціальних працівників та психологів з питань надання послуг з догляду та підтримки. Ввести ці програми у спеціальні курси навчальних закладів різних рівнів акредитації (Міністерство охорони здоров’я, Міністерство освіти та науки, Міністерство України в справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерство праці та соціальної політики, Міністерство юстиції). Тільки об’єднавши всі зусилля та визнавши їх повноправними членами суспільства, можна розраховувати на досягнення результату в боротьбі з ВІЛ/СНІД.

Література:

1. Закон України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» від 12.12.1991 №1972-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>.
2. Захист інтересів людей, які живуть з ВІЛ/СНІД – інтерв'ю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euukrainescoop.net/2013/02/05/legal-protection/>
3. Діти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/children.html>
4. Рябуха В. Виклик та подолання: ВІЛ/СНІД та права людини в Україні / упор. Валерій Рябуха. – Київ, 2008. – 194 с.
5. Буроменський М.В. Захист прав ВІЛ-інфікованих осіб у суді / за ред. М.В. Буроменського. – Київ: ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2009. – 110 с.

Бражник А.

(наук. кер. – ст. викладач Потапов О. М.)
*студентка ІV курсу історичного факультету
 Полтавського національного педагогічного
 університету імені В. Г. Короленка*

ПРАВО НА СМЕРТЬ: ПРОБЛЕМА ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Згідно ст. 27 Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя; ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Право на життя є найважливішим серед особистих немайнових прав і знаходиться на вершині соціальних цінностей. Але поряд існує право фізичної особи розпоряджатися своїм життям, що в контексті права на життя вчені тлумачать як можливість піддавати його значному ризику і вирішувати питання про припинення життя. Досить часто виникають ситуації, коли людина хоче позбавити себе життя, але не в силах фізично або морально зробити це самостійно. Тому саме з можливістю реалізації права на розпорядження власним життям сьогодні є актуальною проблема евтаназії, яка хвилювала суспільство впродовж усього ХХ століття, однак і до цього дня у людства більше запитань ніж відповідей.

Актуальність цієї проблеми, на думку А. Шпачук, обумовлюється об'єктивними і суб'єктивними факторами. Об'єктивною причиною розгляду проблеми евтаназії є вічна проблема, яка завжди приваблювала і приваблює пересічних громадян і науковців – це проблема життя та смерті, точніше гідного життя та гідної смерті. Суб'єктивною причиною виступають конкретні факти практичного застосування евтаназії легально і нелегально, у правовому і позаправовому просторах при невирішених корінних етичних, правових і філософських аспектах [8 с. 159].

Евтаназія розглядається як умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть [4, с.199].

У сучасній літературі виділяють різні види евтаназії. Найпоширенішим є поділ евтаназії на активну і пасивну. Активна евтаназія – це проведення певних дій із прискорення смерті невиліковно хворої людини, згідно з її проханням, з метою позбавлення тяжких страждань. Активна евтаназія може бути здійснена також спільними діями лікаря і пацієнта (наприклад, хвора людина вживає певні лікарські засоби, призначені лікарем, які є необхідними для настання смерті). Пасивна (негативна) евтаназія – це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важко хворого пацієнта, за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання [8, с.160].

За наміром волі виділяють: добровільну і примусову евтаназію. Добровільна евтаназія – це спричинення легкої, швидкої штучної смерті хворій людині за її власним бажанням, коли вона цілком усвідомлює, що прийняла рішення про позбавлення себе життя. Примусова евтаназія – це спричинення легкої, швидкої, штучної смерті хворій людині, але поза її волею, за приписом іншого суб'єкта, який несе або повинен нести відповідальність за прийняте рішення [4, с.200].

Аналіз сучасних правових доктрин у сфері права на евтаназію, здійснений В.Вороною, дає змогу виокремити три основні підходи щодо ставлення до неї:

1. Правові доктрини, які категорично заперечують право на евтаназію (С. Стеценко, І. Сенюта, Н. Козлова, А. Зябров, Г. Борзенков, С. Бородин, П. Таракін, О. Капінус). Представники цієї групи наполягають на тому, що легалізація евтаназії може призвести до зловживань і паралізації наукового прогресу в медичній сфері.

2. Правові доктрини, які обґрунтовують, що право на евтаназію залежить від волі людини (Ю. Дмитрієв, Е. Шленєва, В. Глушков, І. Сіулянова, Л. Мінеллі). Відповідно до цієї правової доктрини найголовнішим постулатом є визнання права людини самій розв'язувати всі питання, що стосуються її організму, психіки, емоційного статусу. Всі різновиди процедур повинні здійснюватися за поінформованої згоди особистості. Згідно з цією доктриною захист прав пацієнта проявляється в такому: по-перше, у наданні хворому вичерпної інформації стосовно його захворювання; по-друге, у ствердженні права на самовизначення пацієнта, на вибір медичного втручання, відповідно до його розуміння та уявлень; по-третє, в обов'язку лікаря реалізувати вибір хворого, з послідовним інформуванням його про хід і результати діагностичних процедур та лікування.

3. Правові доктрини, які обґрунтовують, що право на евтаназію витікає із права на життя (А. Коні, Н. Маклеїн, Е. Те, Г. Романовський, М. Малєїна). Згідно з цією правовою доктриною право на життя логічно передбачає і право на смерть, оскільки право на смерть є складовою права на життя, а без урахування цього право на життя перетворюється на обов'язок, оскільки від нього не можна відмовитись, що, очевидно, є характерним лише для обов'язку, а не для права [1, с.140].

На сьогодні евтаназія в Україні заборонена законом й розглядається як порушення права та переслідується з боку закону. Але спроби легалізації пасивної евтаназії в Україні вже були здійснені у 2003 році при підготовці проекту Цивільного кодексу України. Однак, в остаточному варіанті даного законодавчого акту ця пропозиція не знайшла свого відображення, (за неофіційними даними найвагомим аргументом проти евтаназії стала можливість лікарської помилки) [2, с. 30].

Стаття 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу у повному обсязі хворому, який знаходиться у критичному для життя стані. Пункт 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п. 3 ст. 52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам «забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [6]. Заборона евтаназії також передбачена ч. 4 ст. 281 Цивільного кодексу України, де зазначається, що задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя – забороняється [7].

Можна погодитись із думкою вченого Ю. Дмитрієва, що заборона евтаназії є неконституційним актом, який суперечить принципу забезпечення людської гідності (ст. 28 Конституції України передбачає, що кожен має право на повагу до його гідності). Вчений Ю. Дмитрієв зазначає, що «неможливо діяти виключно в інтересах хворого, який благає про смерть, відмовляючи йому в цьому. Очевидно, що питання про введення евтаназії, як і будь-яке інше етичне питання, повинні перш за все вирішити самі громадяни, а потім вже законодавець, як це прийнято в більшості цивілізованих країн світу» [1, с.141].

На думку В. Ворони, право на пасивну евтаназію, як відмова від продовження підтримки свого життя, прямо витікає із права на життя, яке включає і право на смерть. Право на смерть, стверджує В. Ворона, витікає із права на життя, що, у свою чергу, є саме правом і має

розумітися лише як право, яке, хоча апріорно ми маємо, але в жодному разі не зобов'язані ним користуватися, – у цьому і полягає суть права. Саме із цього судження, можна дійти висновку стосовно доцільності чи навіть етичної коректності деяких вчених порушувати питання про право на смерть, адже останнє не потребує додаткової аргументації, «зайвої» рефлексії або навіть дискусії, оскільки «право на смерть» не є проблемою, воно з необхідністю впливає з права на життя [4, с.201].

На наш погляд, право на евтаназію є невід'ємним правом кожної фізичної особи, складовою права на життя. Водночас необхідно враховувати ряд важливих аспектів: лікарі повинні рятувати життя людини до останнього; недобровільна евтаназія (у випадку, коли людина нездатна у зв'язку зі своїм станом висловити власну волю, і рішення приймає лікар або близькі родичі) є неприпустимою; лише чітко виражена воля людини має бути підставою для здійснення евтаназії. Загалом питання легалізації евтаназії в Україні сьогодні залишається відкритим і потребує оцінки держави та її законодавчого врегулювання.

Література:

1. Алахвердієва Е.Ш. Право на евтаназію як складова права на життя / Е.Ш. Алахвердієва // Європейські перспективи. – Київ, 2013. – №8 – С. 137-142.
2. Анікіна Г.В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г.В. Анікіна // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 25-34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09agvevu.pdf>].
3. Белей К.В. Евтаназія – право на гідну смерть чи вбивство? / К.В. Белей // Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць. – 2005. – Вип. 25. – С. 43-45.
4. Ворона В.А. Право на евтаназію як складова права людини на життя / В.А. Ворона // Право України. – Київ. – 2010. – №5. – С. 199-205.
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: від 19 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
7. Цивільний кодекс України: від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
8. Шпачук А.О. Евтаназія: правові та етичні аспекти / А.О. Шпачук // Вісник Академії адвокатури України. – Київ, 2012. – С. 159-163.

Терещенко В. В.

(наук. кер. – ст. викладач Потапов О. М.)
студентка IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Розвиток науково-технічного прогресу ставить перед наукою нові соціальні проблеми, які потребують свого осмислення і вироблення відповідних механізмів їх вирішення. Центральне місце серед них займає питання евтаназії, яке є одним із найбільш спірних медико-деонтологічних, релігійно-етичних і юридичних проблем сучасності. В Україні евтаназія в будь-якому прояві розглядається як правопорушення і переслідується з боку закону, адже життя людини в Україні визнається найвищою соціальною цінністю, а право на життя є найважливішим серед особистих немайнових прав.

Стаття 27 Основного Закону країни закріплює, що «кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [3, с.14]. Право на життя гарантується і пунктами 1, 2, 4 статті 281 Цивільного кодексу України: «фізична особа має невід'ємне право на життя. Фізична особа не

може бути позбавлена життя. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [6, с.128]. Заборону застосування евтаназії вміщує частині 3 статті 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я. Вона закріплює положення про те, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого, з метою припинення його страждань [4].

Проте, в сучасний період склалася парадоксальна ситуація коли, з одного боку, цінність життя людини зростає, а з іншого – розвиваються обговорення проблеми права людини на смерть та підвищений інтерес до проблеми евтаназії. Вперше поняття евтаназія (від грец. *eu* – хороший та *thanatos* – смерть) було введено в науковий обіг ще в XVI ст. англійським філософом Френсісом Беконом, якому належать слова: «Обов'язок лікаря полягає не тільки у тому, щоб відновлювати здоров'я, але й у тім, щоб полегшити страждання і муки, що спричинені хворобою...». Він визначав евтаназію як «хорошу, спокійну і легку смерть без мук і страждань» [1, с.26].

Слід зауважити, що Ф. Бекон під евтаназією розумів зовсім не умертвіння хворого із співчуття, а надання ефективного обезболення, яке позбавило б людину від страждань. Суть ідей Ф. Бекона полягає у тому, щоб лікар не відсторонювався від безнадійно хворого пацієнта, а був з ним до останніх днів життя, полегшуючи його муки. Тому досить складно говорити про Ф. Бекона як про основоположника евтаназії в сучасному розумінні. На сьогоднішній день дане поняття трактується як практика припинення або скорочення лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання, на задоволення прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань [2, с.124-125].

Говорячи про евтаназію, як правило, розрізняють евтаназію пасивну та активну. Зокрема, активна евтаназія – це проведення будь-яких дій, введення лікарських засобів, які прискорюють смертельний результат. Пасивна евтаназія – це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важкохворого пацієнта. Щодо пасивної евтаназії існує точка зору, що вона дозволена навіть в українському законодавстві. Мова йде про статтю 43 «Основ законодавства України про охорону здоров'я», яка проголошує право пацієнта на відмову від медичного втручання [5, с.62].

Виходячи з існуючої в нашій країні правової ситуації, варто визнати, що надання евтаназії правомірною, легальною характеру призведе, на нашу думку, до виникнення цілої низки негативних наслідків. Вона може стати способом вирішення проблем, щодо осіб, котрі не мають належного соціального забезпечення, або ж не мають змоги оплатити свої медичні витрати. Їм буде запропоновано альтернативу: або терпіти страждання у лікарні, в якій вони нікому не потрібні, або обрати ін'єкцію. Даний дозвіл дасть можливість медикам уже не думати про те, як полегшити страждання хворого, а буде спрямовувати лікарів на перервання страждань хворого. Також евтаназія може перетворитись на простий засіб умертвіння самотніх людей похилого віку, дітей-інвалідів, осіб, які хворіють на невиліковні хвороби.

Дослідник цього питання О. Довбуш відзначає, якщо евтаназія буде дозволена законодавцем, то відбудеться паралізування наукового прогресу, адже медичному персоналові не доведеться відшукувати нові методи полегшення страждання хворого, ученим-біологам і генетикам не доведеться винаходити нові засоби боротьби з раком, СНІДом та іншими тяжкими хворобами [2, с.124-125].

Таким чином, можна з впевненістю говорити, що боротьба за життя завжди була і буде найгуманнішим та найважливішим принципом вітчизняного права та медицини. Цінність людського життя спонукає боротись за нього, навіть всупереч об'єктивним медичним законам і в найбезнадійніших ситуаціях. На сьогоднішній день якісною альтернативою евтаназії є розвиток паліативної допомоги, яка дозволяє поліпшити якість життя пацієнтів та їхніх сімей, що зіткнулися з проблемами смертельного захворювання, шляхом запобігання і полегшення страждань завдяки ранньому виявленню, ретельній оцінці й лікуванню болю та інших фізичних симптомів, а також наданню психосоціальної і духовної підтримки як самим пацієнтам, так і членам їх сімей.

Література:

1. Анікіна Г.В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г.В. Анікіна // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 25-34.
2. Довбуш О. Право на гідну смерть / О. Довбуш // Право України. – 2002. – № 10. – с.122-125.
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: від 19 листопада 1992 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Пунда О.О. Право на життя / О.О. Пунда // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – №2 (6). – с.58-64.
6. Цивільний кодекс України: від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Житло Д. О.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.)

*студентка V курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

РЕКЛАМА ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

На сьогоднішній день реклама є не просто повідомленням про певний товар, послугу чи виробника, а все частіше вона набуває форми художньо оформленого твору, опосередкована різними видами художньо-артистичної та словесної творчості. Наявність творчого елементу актуалізує питання про захист прав автора реклами, а також осіб, яким належать авторські права на об'єкти авторського права, що використовуються у рекламі.

Розглядаючи рекламу як об'єкта авторського права, О. Штефан виділяє ряд її ознак: 1) за змістом, літературним стилем та графічним оформленням реклама повинна відповідати характеру об'єкта; 2) повинна показати щось нове в об'єкті, який рекламується; 3) оригінальність форми (літературної, графічної); 4) доступність подачі [3, с.56].

Реклама є об'єктом авторського права, якщо вона носить творчий характер і має об'єктивну форму вираження (наприклад, виступає в формі рекламного ролика – аудіовізуального твору). Правова охорона поширюється на твори, створені інтелектуальною, творчою діяльністю одного чи декількох авторів. Творчою вважається розумова (духовна, інтелектуальна) діяльність, що завершується створенням самостійного результату науки, літератури чи мистецтва [2]. Творча діяльність – це діяльність людського мозку, який здатний створювати тільки ідеальні образи, а не предмети матеріального світу, адже твір – це не матеріальний, а ідеальний об'єкт [1, с.131]. У результаті інтелектуальної, творчої діяльності створюється все якісно нове, неповторне, унікальне й оригінальне, в тому числі і реклама. Творчий характер реклами характеризується її оригінальністю чи новизною, при цьому новизна й оригінальність можуть виявлятися як у її змісті, так і в формі.

Враховуючи те, що реклама може містити в собі два і більше об'єктів авторського права (наприклад, в аудіовізуальному творі використовується оригінальна музика та твори архітектури, скульптури чи графіки), кожна окрема частина твору (реklamного ролика), якщо вона може використовуватися самостійно, розглядається як твір і охороняється відповідно до Закону про авторство.

У більшості випадків для створення нового рекламного продукту рекламодавці укладають відповідні угоди з фірмами, що спеціалізуються на даному виді послуг – рекламними агентствами (виробник реклами). При цьому, за О. Штефаном, важливо забезпечити дотримання майнових та немайнових прав автора [3, с.72]. В класичному випадку усі майнові права автора переходять до рекламодавця. Особисті немайнові права автора, згідно

законодавства, є невідчужуваними, за винятками встановленими законом (наприклад, у випадку смерті автора вони переходять до спадкоємців або правонаступників). Тому, згідно зі ст. 438 ЦК, автору або зазначеним особам належить право вимагати використання свого імені/імені автора у зв'язку з використанням його твору. Проте це є вкрай не вигідним для рекламодавця, адже він хоче, щоб реклама повністю ідентифікувалась лише з його продукцією та іменем/найменуванням, покращувало лише його ділову репутацію тощо. Вважаємо, що для більш кращого захисту прав та інтересів рекламодавця, а також, щоб уникнути можливих спорів, доцільним буде внести у договір пункт про те, що твір автора буде використовуватись.

Отже, на сьогоднішній день рекламу можна вважати повноцінним об'єктом авторського права

Література:

1. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации. Сборник статей / Исследовательский центр частного права. – М.: Статут, 2005. – 231 с.
2. Ионас В.Я. Произведения творчества в гражданском праве / В.Я. Ионас. – М.: Юрид. лит., 1972. – 168 с.
3. Штефан О.О. Авторське право і суміжні права у рекламі: Монографія / Штефан О.О., Штефан А.С. – К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2009. – 149 с.

Ковган О. О.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

*студентка III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЖІНОК В УКРАЇНІ

На сьогодні одним з актуальних напрямів державної політики незалежної України є забезпечення сприятливих умов для поліпшення становища жінок, підвищення їх ролі у суспільстві, створення рівних прав з чоловіками для участі у різних сферах суспільно-економічної, громадсько-політичної та іншої діяльності. Вагоме значення в цьому контексті набувають питання трудових відносин, зокрема, такі аспекти як працевлаштування, прийняття на роботу, оплата праці, режим робочого часу, часу відпочинку тощо.

Рівність жінки і чоловіка закріплює Конституція України, українське законодавство про працю. Разом з тим вони певною мірою враховують особливості жіночого організму і встановлюються спеціальні положення, спрямовані на підвищення охорони праці жінок. Згідно зі ст. 21 Кодексу Законів про працю (далі – КЗпП) держава забезпечує рівність трудових прав усіх громадян незалежно від походження, від соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань і т.д. Здійснення цих прав забезпечується наданням жінки рівних з чоловіком можливостей у здобутті освіти і професійної підготовки, у праці, винагороді за неї, просуванні по роботі, у громадсько-політичній і культурній діяльності, створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства тощо. Враховуючи фізіологічні особливості жіночого організму, активну роль і місце жінок у виробництві та в громадському житті, виявляючи турботу про охорону материнства й дитинства, законодавство про працю встановлює додаткові гарантії і пільги для жінок, зайнятих у суспільному виробництві. Проте, на думку В. Пузирного, законодавець лише певною мірою враховує особливості жіночого організму, не завжди пам'ятає про вплив шкідливих факторів виробництва. Цей аспект має визначальне значення, адже при працевлаштуванні жінок на підприємствах зі шкідливими чинниками виробництв, вплив останніх може поставити під загрозу не лише здоров'я жінки, а й материнство, здатність її відтворити здорове покоління [3, с. 35]. Аналізуючи вплив шкідливих чинників виробництва на здоров'я жінки, дослідник вказує, що влаштуючись на роботу, жінка не

завжди знає, наскільки шкідливі або важкі для її організму умови конкретної роботи. Тому саме закон має допомагати жінці уникнути важких і шкідливих для неї умов праці.

На сьогодні І. Шульжеченко виділяє декілька критеріїв за якими можна класифікувати переваги жінок у трудовому законодавстві: за суб'єктивним фактором; за виробничими, географічними та геологічними факторами; залежно від волевиявлення жінки, як суб'єкта трудових відносин; залежно від виду норм права, що регулює надання пільг працюючим жінкам; залежно від предмета правового регулювання. На нашу думку найбільш значущим критерієм є поділ пільг залежно від виду норм права, що регулює надання пільг працюючим жінкам. На його підставі І. Шульжеченко поділяє пільги працюючих жінок на: а) пільги, які регулюються нормами-приписами (відповідно до ст. 183 КЗпП жінкам, що мають дітей віком до півтора року, надаються, крім загальної перерви для відпочинку і харчування перерви для годування дитини; згідно ст. 179 КЗпП на підставі медичного висновку жінкам надається оплачувальна відпустка у зв'язку з вагітністю і пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у випадку народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів – 70) календарних днів після пологів, починаючи з дня пологів); б) пільги, які регулюються нормами-заборами (відповідно до статті 176 КЗпП не допускається залучення до робіт у нічний час, до надурочних робіт у вихідні дні та направлення у відрядження вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років); в) пільги, які регулюються нормами-обмеженнями (згідно зі ст. 175 КЗпП залучення жінок до робіт у нічний час не допускається за винятком тих галузей господарства, де це викликається особливою необхідністю і дозволяється як тимчасовий захід) [4, с.73-74].

Слід зазначити, що незважаючи на всі наведені вище законодавчі заходи для забезпечення доступу до працевлаштування, жінки в нашій країні часто піддаються дискримінації за статевою та віковою ознакою. Частіше, ніж чоловіки, жінки стають жертвами скорочення штату, дискримінації при влаштуванні на роботу, сексуальних домагань, нерівності в оплаті праці, жінкам набагато складніше зайняти добре оплачувану посаду ніж чоловікам.

В Україні жінки становлять 60% всіх фахівців із середньою і вищою освітою, однак це не відбивається прямо пропорційно на їхній конкурентоздатності на ринку праці, вони одержують менш престижні й гірше оплачувані посади. 55% керівників задають жінкам, що бажають одержати роботу, додаткові питання стосовно їхніх сімейних обов'язків тощо, хоча це є порушенням ст. 25 КЗпП України, яка забороняє вимагати від осіб, що наймаються на роботу будь-які дані, надання яких не передбачене законодавством [2, с.149-150].

Низький рівень знання жінками своїх прав і способів їх захисту є ще одним фактором, що негативно впливає на становище жінок на ринку праці. За даними соціологічних опитувань, лише 22% опитаних жінок вважають, що достатньою мірою знайомі зі своїми правами, але більшість із них недостатньо проінформовані про гендерні особливості нормативних актів; 78% жінок нічого не знають про існування правових документів, що регулюють саме трудові права жінок, а більшість із них навіть не чули про існування норм міжнародного права, що забезпечують рівні умови для жінок і чоловіків для жінок і чоловіків на ринку праці [1].

Отже, сьогодні жінки складають більше половини населення України, і наша держава повинна зробити все можливе для поліпшення їх становища в суспільстві. З цією метою необхідно розробити більш гнучку і оптимальну систему правового захисту жінок при працевлаштуванні та прийнятті на роботу, підвищити конкурентоспроможність жіночої робочої сили. Першочерговим завданням українського законодавця повинно стати створення умов, за яких жіноча праця на підприємствах, в установах і організаціях була б економічно вигідною і жінці, і роботодавцеві.

Література:

1. Жидецький В.Ц. Охорона праці жінок [Електронний ресурс] / В. Жидецький. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1865101538145/bzhd/pratsya_zhinok
2. Пазенок А. Щодо питання про дискримінацію жінок у трудовій сфері / А. Пазенок // Право України. – 2009. – №4. – С. 147-151.

3. Пузирний В. Правовий захист жінок при працевлаштуванні і прийнятті на роботу / В. Пузирний // Право України. – 2004. – №1. – С. 33-36.
4. Шульженко І. Диференціація правового регулювання праці за статевою ознакою / І. Шульженко // Право України. – 2007. – №4. – С. 71-74.

Мальована М.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)
студентка IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ – ПОРУШЕННЯ ОСНОВНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ

Життя є основним немайновим благом і найвищою соціальною цінністю суспільства, позбавлення якого є незворотнім та означає припинення існування особи. Право на життя є об'єктивним природним правом, без визнання якого всі інші права втрачають свою цінність та значення. Саме тому право на життя знаходиться під максимальним правовим контролем. У зв'язку з цим постає питання про момент виникнення цього права.

На сьогодні в Україні, штучне переривання вагітності є доволі поширеним методом регулювання народжуваності. Аборт став звичним явищем для соціуму. Законодавча політика держави у формі правових норм, що регламентують переривання вагітності, визначається, як правило, економічними, соціально-демографічними умовами, а також релігійними і етичними установками [2, с.26].

Штучні аборти – глобальна проблема загальнопланетарного масштабу, оскільки понад 40% населення світу проживає в країнах, де законодавством офіційно дозволено штучне переривання вагітності на ранній стадії за бажанням жінки. В Україні ця проблема на сьогодні є досить актуальною, адже вона посідає одне з перших місць в Європі за кількістю абортів і одне з останніх за рівнем життя. Рівень абортів в Україні становить 21,1 на 1000 жінок фертильного віку; 45,8 – на 100 вагітностей, 84 – на 100 пологів.

Слово «аборт» походить із латинської мови, і використовується в означенні «померти до народження». Всесвітня Організація Охорони Здоров'я визначає аборт як переривання вагітності (мимовільне згання або вилучення ембріона/ плода) в період до 22 тижнів вагітності чи до досягнення плодом ваги 500 грамів. Штучний аборт (*abortus artificialis*) або навмисне переривання вагітності – це свідоме і безпосереднє здійснення вбивства дитини, що перебуває у початковій фазі свого розвитку, тобто між заплідненням і народженням» [1, с.226].

Проблема штучного переривання вагітності як порушення права на життя є дискусійною, через відсутність єдності в твердженнях щодо моменту початку людського життя в науковій літературі та відповідно і в законодавстві України.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми показав, що існує три підходи до визначення моменту початку охорони людського життя в законодавчому порядку: абсолютистський, ліберальний і градулістичний (помірний) [6, с.16].

Прибічники абсолютистської позиції (Н. Беседкіна, В. Голіченко, Н. Крилова, А. Попов, О. Рогова, Т. Толкова) розглядають ембріон як людську істоту, яка має безперечну цінність і право на життя. Саме тому забороняється здійснювати будь-які дії, які утруднюють або припиняють її розвиток.

Таким чином, абсолютистська позиція заснована на тому, що ембріон є абсолютною цінністю, наділяється правом на життя з моменту зачаття і повинен забезпечуватися захистом держави на будь-якій стадії розвитку. Цю позицію підтримують головні деномінації трьох авраамічних релігій, – християнство, іслам та юдаїзм.

Друга точка зору – ліберальна (А. Бернер, М. Малєйна, Г. Романовський, М. Тулі) ґрунтується на положенні, відповідно до якого ембріон не може бути визнаний як особа на будь-якій стадії свого розвитку. Це означає, що він має незначну цінність або навіть взагалі її

позбавлений, тому ембріон не потребує будь-якого особливого захисту і не наділяється правом на життя.

Прибічники помірної (градуалістичної) позиції (М. Байлес, М. Енгельхарт, Б. Херинг, В. Чернат) вважають, що «запліднена яйцеклітина розвивається в людську істоту поступово й ембріон має значну, але не абсолютну цінність». У межах цієї позиції одні автори вважають, що ембріон має право на життя при досягненні певного рівня розвитку, інші – при досягненні життєздатності. Однак єдиної думки не існує [6, с. 16].

На думку Т. Толкова та Г. Терешкевич жінка має право на захист свого власного тіла. Але її внутрішньоутробний плід не є частиною тіла жінки і тому вона не вправі розпоряджатися його життям. Її дитина має право на захист продовження свого життя. З хвилини запліднення генетичний код дитини закладається унікальним, відмінним від матері і батька. Факт залежності ще ненародженої дитини від інших не дає права позбавляти безпомічну людську особистість фундаментального права на життя [9, с.175].

Однією з причин масового знищення дітей в Україні є чинне законодавство, зокрема стаття 281 («Право на життя») п. 6 («Штучне переривання вагітності») Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. та стаття 50 («Добровільне штучне переривання вагітності») Основного законодавства України про охорону здоров'я від 31 грудня 1992 р. [5]. Відповідно до цих статей в Україні дозволені аборти до 12 тижня вагітності, а від 12-го до 22-го тижня вагітності – «у випадках, встановлених законодавством». Дозвіл законодавства на вчинення абортів суперечить Конституції України, бо відповідно до ст. 3 та ст. 16 Основного Закону «життя, здоров'я та безпека українців є найвищою соціальною цінністю, а збереження генофонду українського народу є обов'язком держави» [4].

Але трапляються у житті такі виняткові ситуації, коли штучне переривання вагітності є необхідним засобом. На нашу думку, до них можна віднести такі обставини: перебування жінки або її чоловіка у місцях позбавлення волі; позбавлення жінки батьківських прав; вагітність внаслідок зґвалтування; наявність у жінки дитини-інваліда. Важливими для штучного переривання вагітності є підстави медичного характеру, які призводять до народження дітей із серйозними вадами здоров'я: краснуха; хвороба, зумовлена ВІЛ-інфекцією IV стадії; злоякісні новоутворення будь-якої локалізації; цукровий діабет; народження дітей з підтвердженим діагнозом спадкових захворювань та інші [5].

На відміну від кримінального законодавства більшості зарубіжних країн проблеми захисту життя ще ненародженої дитини в кримінальному законодавстві України належним чином не вирішені. Штучне переривання вагітності в кримінальному законодавстві України знайшло регламентацію лише у ст. 134 ККУ «Незаконне проведення абортів», яка внесена законодавцем до 2-го розділу кримінального закону під назвою «Злочини проти життя та здоров'я особи». Поза законодавчим захистом ст. 134 ККУ залишилося внутрішньоутробне життя, що є порушенням положень Основного Закону України та міжнародних актів, включених у національне законодавство, що регламентують права людини. Українське законодавство не розглядає ненароджену дитину як людину, хоча і може визнавати у випадках, встановлених законом, інтереси «зачатої, але не народженої дитини» (ч. 2 ст.25 ЦК України). З іншого боку, у Декларації прав дитини, говориться, що людському ембріону «належить правовий захист до народження» [3].

Зважаючи на актуальність питання інтеграції України у європейське суспільство, варто зазначити, що кримінальне законодавство таких держав Європейського Союзу як Франція, Німеччина, Польща суворо обмежує проведення абортів. Зокрема, слід звернути увагу на кримінальне законодавство Польщі. Так, у Кримінальному кодексі Польщі у п. 1 ст. 152-а встановлена кримінальна відповідальність за нанесення плоду людини тілесного пошкодження чи розладу здоров'я, що загрожує життю [8]. Ця кримінально-правова норма свідчить про те, що безпосереднім об'єктом цього злочину є життя ще ненародженої дитини.

Дискусійним залишається питання щодо згоди вагітної на проведення штучного переривання вагітності. Право дружини на самостійне рішення, тобто надання згоди про

проведення штучного переривання вагітності прямо заперечує право чоловіка на батьківство, що має закріплення у ст. 50 Сімейного кодексу України.

Крім позбавлення життя маленького плоду, на думку Н. Борисевич, штучне переривання вагітності може обернутися великими проблемами для жінки, яка зважилась на такий крок. Аналізуючи усі негативні наслідки абортів, слід звернути увагу, що в першу чергу завдається шкода здоров'ю та психіці людини. Штучне переривання вагітності завжди приховує в собі фізичне і психічне травмування жінки а також призводить до її безпліддя. Неплідність продовжує залишатись однією з найбільш важливих медичних, соціальних та державних проблем України [2, с.30].

Отже, на нашу думку штучне переривання вагітності є узаконеним запереченням права на життя – першого й засадничого з усіх основних й невідчужуваних прав людини. Тому аборт слід прирівнювати до злочину людиноббивства – зі всіма наслідками у вигляді покарань, передбачених КК України, до якого слід внести відповідні зміни. Але зважаючи на специфічний статус ембріона, існування такої можливості як штучне переривання вагітності є в деяких випадках виправданим, а тому вважаємо, що потрібно не забороняти аборт взагалі, а законодавчо передбачити вичерпний перелік випадків, коли дозволяється проведення штучного переривання вагітності.

Література:

1. Бодяжина В.І., Жмаків К.М. Акушерство: підручник / В.І. Бодяжина, К.М. Жмаків. – К.: Вища школа, 1974. – С. 226.
2. Борисевич Н.М. Теоретико-правові аспекти штучного переривання вагітності / Н.М. Борисевич // Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Медичне право: проблеми становлення та розвитку»], (Львів, 19-20 квітня 2007 року). – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. – 224 с.
3. Декларація прав дитини. Резолюція 1386 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
6. Перевозчикова Е.В., Панкратова Е.А. Конституционное право на жизнь и правовой статус эмбриона человека / Е.В. Перевозчикова, Е.А. Панкратова // Медицинское право. – 2006. – № 2 (14). – С.16.
7. Стефанчук Р.О. Право на життя як особисте немайнове право фізичних / Р.О. Стефанчук // Право України. – 2003. – № 11. – С. 115-119.
8. Уголовний кодекс Республики Польша. Особенная часть. От 01 января 1997 г.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1246817&subID=100110056,100110058,100110096,100110209>
9. Толокова Т.І. Штучне переривання вагітності – порушення основного права на життя / Т.І. Толокова // Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології. – 2015. – № 1. – С. 175-177. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/appatg_2015_1_50.pdf

Михальчук Д. С.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

*студентка III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

В сучасному світі велика увага приділяється правам людини. Існує безліч дискусійних питань, і евтаназія є одним з них. Думки щодо евтаназії у всьому світі розділилися, деякі країни її легалізували, в інших вона залишається кримінальним злочином. Україна, в рамках сучасного світу, визначає нові цінності і орієнтири. Оскільки евтаназія це суперечливий процес, особливо з морально-етичної сторони, можливість її легалізації в Україні набула широкого обговорення науковцями.

За визначенням, яке подає Г.В. Анікіна, евтаназія – це свідомо діяльність медичного працівника, яка здійснюється у формі дій, або бездіяльності і спрямована на припинення життя безнадійно хворого, з метою припинення його нестерпних страждань, викликаних невиліковною хворобою, у відповідь на наполегливе та неодноразове прохання хворого, або його найближчих родичів, які повністю, об'єктивно і своєчасно поінформовані про наслідки таких дій. [1, с. 27].

Говорячи про евтаназію, Г.В. Анікіна виділяє 2 її основні види: активну та пасивну. Під активною евтаназією (метод наповненого шприца) мається на увазі здійснення лікарем дій, свідомо і безпосередньо спрямованих на спричинення смерті пацієнта. Деякі автори говорять про те, що активною евтаназія є тоді, коли пацієнт потребує застосування спеціальних засобів для прискорення смерті. Пасивна евтаназія (метод відкладеного шприца) передбачає бездіяльність оточуючих, відмову від життєпідтримуючого життя лікування, коли воно або припиняється, або взагалі незначається, за виключенням того, що зменшує біль.

В контексті поняття пасивної евтаназії, як зазначає автор, згадують про ортотаназію (припинення надзвичайних заходів по відношенні до хворого, визнаного уже невиліковним, хоча і надмірно нестраждаючим) и дистаназію (продовження життя хворого у будь-який спосіб) [1, с.28].

Окремі науковці вважають, що лише активна евтаназія може бути розцінена як повноцінна, тоді коли пасивна евтаназія взагалі не може розглядатись як різновид евтаназії, оскільки за своєю спрямованістю такі дії медичного працівника не мають прямого умислу умертвити невиліковно хвору особу, а лише позбавити її від страждань.

Проблема евтаназії є нагальною вже не одне десятиріччя. Багато суперечок викликає як правомірність евтаназії, так і її етична сторона. В наш час евтаназія дозволена в Бельгії, Люксембурзі, Нідерландах, Швейцарії, і в окремих штатах США.

О.А. Мірошніченко, розглядаючи правомірність евтаназії у різних країнах, зазначає, що в Нідерландах дозволені як і активна, так і пасивна евтаназія, і цей процес регулюється певними критеріями. Згідно цим критеріям, лікар зобов'язаний:

- переконатися, що прохання пацієнта добровільне і обдумане;
- упевнитися, що страждання пацієнта нестерпні й немає жодної перспективи поліпшення стану його здоров'я;
- інформувати пацієнта про його стан на даний момент і подальший прогноз;
- прийти разом з пацієнтом до висновку, що немає іншої альтернативи;
- проконсультуватися ще хоча б з одним незалежним фахівцем, який повинен оглянути пацієнта й дати письмовий висновок;
- надати належні медичне обслуговування й увагу при здійсненні евтаназії.

В Бельгії також дозволені і активна, і пасивна евтаназія, і наявні схожі критерії до критерії, прийнятих у Нідерландах, але, крім того, вказано, що лікар має упевнитися, що пацієнт є правоздатний і усвідомлює свої дії. В Швейцарії немає закону, який би напряду дозволяв евтаназію, але в Кримінальному кодексі (ст. 114) вказано, що особа, яка вчинила вбивство із співчуття до жертви, не підлягає покаранню. У Франції ж дозволена лише пасивна евтаназія. Проте у більшості країн Європи евтаназія все ж таки залишається кримінально караним злочином. [3, с. 460-461].

Л.І. Шеховцева, досліджуючи правомірність евтаназії, згадує що багато країн світу (Перу, Бразилія, Португалія, Швейцарія, Польща, Німеччина, Франція, Данія, Австрія та ін.) та деякі країни СНД (Грузія, Азербайджан) пішли шляхом кваліфікації будь-якої форми евтаназії як злочину. Однак їх кримінальні кодекси містять спеціальні, привілейовані норми про

відповідальність за евтаназію, у яких передбачені більш м'які покарання, ніж за просте вмисне вбивство. У кримінальних кодексах цих країн передбачена обов'язкова ознака евтаназії – прохання невиліковно хворої людини позбавити її життя. Однак таке прохання повинно бути категоричним, серйозним та наполегливим, та проявлятися в словах, міміці або жестах [4, с.152].

Г.В. Анікіна вказує, що законодавство України забороняє евтаназію. В українському законодавстві, зокрема в Основах законодавства про охорону здоров'я (ч.3 ст.52), під евтаназією розуміють навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждань. У Цивільному кодексі України закріплено заборону задовольняти прохання фізичної особи про припинення її життя (ч. 4 ст. 281) [1, с.25].

Важливим фактором при розгляді можливості впровадження евтаназії є і готовність суспільства до такого явища. В ході соціологічного дослідження громадської думки щодо евтаназії І.В. Качур та К.О. Полонської, було опитано 95 осіб віком від 18 до 35 років, що проживають у м. Донецьку. Респондентів розділено на дві вікові категорії: 18 – 25 років, яку склали 53% респондентів, та 26 – 35 років, до якої ввійшли 47% респондентів. На питання «як Ви ставитесь до ідеї евтаназії?» молоді люди віком 18 – 25 років відповіли неоднозначно: негативно ставляться 26% від загальної кількості респондентів, бо вважають, що евтаназія суперечить нормам моралі; позитивно – 23% від загальної кількості респондентів, вважаючи цей феномен особистим правом вибору кожної людини. Молодь віком 26 – 35 років ставиться в більшості схвально – це 37,8% від загальної кількості респондентів, останні 7% від загальної кількості респондентів ставиться негативно. На головне питання дослідження «Чи має потребу українське суспільство в легалізації евтаназії?» респонденти дали такі відповіді. Відповіді молоді 18 – 25 років майже порівну розділилися між «за» і «проти». 27% від загальної кількості респондентів вважають, що потреба в узаконенні евтаназії існує; 20% від загальної кількості респондентів мають думку, що така потреба відсутня. Інші результати спостерігаються у другій групі респондентів, молоді віком 26 – 35 років, яка майже одногосно вказала на потребу українського суспільства в легітимації евтаназії, 3% від загальної кількості респондентів висловилися проти існування даної потреби.

Дослідники зазначають, що аналіз результатів опитування показав, що проблема евтаназії є актуальною в сучасному українському суспільстві. Результати дослідження свідчать про те, що молоді люди віком до 25 років мають більш високий рівень моральних якостей, але молодь від 26 до 35 років більш об'єктивно оцінює потребу суспільства в евтаназії. Якщо молодь 18 – 25 років в більшості сприймає саму ідею евтаназії як порушення моральних цінностей людства, то більшість молоді 26 – 35 років вважають евтаназію правом вибору.

Науковці в ході свого дослідження доводять, що на підставі аналізу результатів дослідження можна дійти висновку, що дискусії з приводу легітимації евтаназії виникають внаслідок необ'єктивної оцінки даного феномену: коли частина респондентів вважає, що евтаназія не відповідає нормам моралі та одночасно ця ж частина респондентів вказує на потребу суспільства в евтаназії. Показано, що деяка частина респондентів має невисокий рівень ціннісної орієнтації. Або, вказуючи на право людини самостійно вирішувати питання життя та смерті, респонденти не замислюються над суттю такого вибору та власне причин, що призводять хворого до подібних думок [2, с.149-151].

Можливість легалізації евтаназії в Україні є дискусійною. Питання легалізації евтаназії є суперечливим через важкість визначення конкретних рамок правомірності і етичності її здійснення. Крім того, спостерігається неготовність українського суспільства до офіційного прийняття евтаназії. Водночас, міжнародна практика свідчить, що є ймовірність прийняття привілейованих норм про евтаназію, які передбачатимуть більш м'які покарання за її здійснення.

Література:

1. Анікіна Г.В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г.В. Анікіна // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 25-34.

2. Качур І.В., Полонська К.О. Біоетичні проблеми: аналіз громадської думки щодо легалізації евтаназії в Україні / І.В. Качур, К.О. Полонська // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – №1 – С.147-152.
3. Мірошніченко О.А. Евтаназія та право людини на життя у міжнародному та національному праві / О.А. Мірошніченко // Форум права. – 2012. – №3. – С. 459-464.
4. Шеховцова Л.І. Питання про евтаназію: «за» та «проти» / Л.І. Шеховцова // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – №2. – С.150-153.

Рябика М. М.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.)
*студент III курсу природничого факультету
 Полтавського національного педагогічного
 університету імені В.Г. Короленка*

ОРГУСЬКА КОНВЕНЦІЯ – ОСНОВОЦЕНТРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Екологічне сьогодення світу виражено зображає протистояння людини усталеним законам Природи. Буття людей зводиться до боротьби один із одним за земні блага, які є вичерпними, ґрунтуючись на демографічних, економічних, політичних і інших показниках та пріоритетних цілях управлінських верхівок кожного регіону планети Земля. Зважаючи на це, в кінці ХХ століття, коли під впливом негативних антропогенних дій думка щодо екологічного сьогодення і, тим паче, екологічного майбутнього світу досягла свого апогею, людське суспільство усвідомило необхідність здійснення структурованої централізованої екологічної політики, яка полягала б у зниженні та зменшенні масштабів забруднення навколишнього природного середовища, а також надання кожній людині певних екологічних прав. Прискіплива увага з боку ООН і Європейського Союзу до питання захисту прав людини у екологічній сфері реалізувалася у тому, що 25 червня 1998 року на четвертій Конференції міністрів з питань довкілля, що відбувалася в місті Оргус (Данія) Європейським Союзом і 35-а країнами, серед яких була й Україна, було підписано конвенцію "Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля" – угоду, що створила можливості та надала певні правові засади населенню у плані екологічного інформування та правосуддя [2, с. 6; 3].

Початком дій у сфері екологічного права та формування майбутніх положень Оргуської конвенції стало те, що з 1970-х років минулого сторіччя в міжнародних резолюціях і деклараціях почав відслідковуватися певний зв'язок між екологічними проблемами та правами людини. В цьому контексті варто, передусім, нагадати про такі міжнародно-правові нормативні акти як Стокгольмська декларація з проблем довкілля (1972 року), положеннями якої встановлено право на "сприятливі умови життя у довкіллі"; Європейська хартія з питань довкілля та охорони здоров'я, що була прийнята на першій Європейській конференції міністрів з питань довкілля та охорони здоров'я у місті Франкфурт (Німеччина, 1989 рік) [2, с. 6; 6].

На початку 1990-х років, внаслідок завершення "холодної війни", розпочався європейський регіональний діалог з екологічних питань у рамках процесу під назвою «Довкілля для Європи». Також перша Міністерська конференція у Замку Добржиш (Республіка Чехія) у 1991 році, підкреслила важливість участі достатньо поінформованого населення в процесах прийняття рішень з питань екологічного характеру чи з питань, які можуть мати значний вплив на довкілля. На другій зустрічі у м. Люцерн (Швейцарія) у 1993 році Міністерська декларація закликала до формування пропозицій від Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) щодо правових, регуляторних та адміністративних механізмів, щоб заохотити залучення громадян до екологічних питань. На це також надихнули результати Саміту зі сталого розвитку, що відбувся у Ріо-де-Жанейро в 1992 році [2, с. 6; 5; 6].

Наступна зустріч міністрів у місті Софія (Болгарія) у 1995 році прийняла «Керівні принципи щодо доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі прийняття

рішень з питань, що стосуються довкілля» (Софійські керівні принципи), що окреслили низку заходів, які уряди повинні здійснити на національному рівні, щоб якомога більше залучити громадськість до питань екологічного формату. У результаті кампанії екологічних громадських організацій, що розпочалась у 1994 році, яка стверджувала, що такі керівні принципи не є достатньо сильним інструментом, на зустрічі було вирішено розглянути розробку регіональної Конвенції про участь громадськості з належним залученням неурядових організацій. Так у 1996 році була створена Робоча група з високопосадових осіб, яка підготувала положення, які у підсумку цього довготривалого процесу й увійшли до Оргуської конвенції 1998 року [2, с. 6; 3].

На даний момент Оргуська конвенція перебуває в рамках СЕК ООН (секретаріат розміщений у штаб-квартирі – м. Женева, Швейцарія) і, таким чином, повністю працює відповідно до правил ООН. Конвенція є відкритою для держав не членів СЕК ООН, якщо вони є членами ООН і пройшли схвалення Народою сторін Оргуської конвенції [2, с. 4].

Оргуська конвенція має на меті «...сприяти захисту права кожної людини нинішнього і майбутніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту...» (стаття 1) та базується на трьох основних «опорах», а саме:

- доступ до екологічної інформації (статті 4-5);
- участь громадськості в обговоренні та прийнятті рішень (статті 6-8);
- доступ до правосуддя в справах екологічного характеру (стаття 9) [3].

Першою категорією екологічних прав, на захист яких спрямовані приписи Конвенції, є сфера захисту права людини на екологічну інформацію, в той момент, коли інформаційний запит було проігноровано, неправомірно відхилено або неадекватно задоволено, всупереч положенням Конвенції. Друга категорія – це оскарження рішень, дій або бездіяльності державних органів, які порушують норми екологічного права, встановлені національним законодавством. Третьою можливою категорією справ є оскарження дій або бездіяльності громадян і громадських організацій, що порушують національне екологічне законодавство. Право на доступ до екологічної інформації – це єдине право, яке Оргуська конвенція категорично вимагає захищати в судовому порядку, незалежно від того, чи закріплюється воно на національному рівні, чи ні [3; 6].

Щодо України, то ратифікація Конвенції Верховною Радою України відбулася 6 липня 1999 року, завдяки цьому, вона, відповідно до Конституції України, стала частиною національного законодавства [3].

Саме завдяки ратифікації Україною Конвенції Законом від 28.11.2002 р. № 254-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» були внесені зміни в Закони «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про місцеве самоврядування в Україні» у питаннях забезпечення участі громадськості в обговоренні та прийнятті рішень, доступу до правосуддя та до екологічної інформації. Так, зокрема, стаття 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» була викладена в новій редакції і містить дефініцію поняття «екологічна інформація» у відповідності із приписами статті 2 Оргуської конвенції [6].

Після вступу Конвенції в силу (положення набрали чинності 30 жовтня 2001 року) в Україні активізувалися дії органів виконавчої влади щодо формування відкритої інформаційної системи: були створені веб-сайти Кабінету Міністрів і органів виконавчої влади, що розширило можливості доступу населення до інформації про їхню роботу не тільки за допомогою ЗМІ. Також, задля вдосконалення в Україні централізованої структури ухвалення рішень на державному рівні і децентралізованої на регіональному й місцевому рівнях, за участю громадськості були затверджені наступні державні документи:

– Указ Президента України (31.07.2004 р.) «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні і реалізації державної політики»;

– Постанова Кабінету Міністрів України (15.10.2004 р.) № 1378 «Деякі питання забезпечення участі громадськості у формуванні і реалізації державної політики» [4, с. 139].

Хоч згідно Конституції України, Оргуська конвенція й стала частиною національного законодавства, на практиці посадові особи часто «забувають» застосовувати її положення. Це

пояснюється незнанням та ігноруванням міжнародних правових актів, а також звичкою діяти не за Конституцією та законами, а за усталеними «інструкціями», що коріняться й походять ще з часів радянської правозахисної практики. На цій основі відбуваються різного роду неточності, наприклад: під час державної екологічної експертизи техніко-економічного обґрунтування каналу Дунай – Чорне море (Одеська обл.) висновок експертизи було зроблено та опубліковано на сьомий день після інформування громадськості, дане правопорушення полягає у тому, що згідно законодавства мінімальні терміни громадського обговорення обмежуються одним місяцем. Аналогічно громадська думка ігнорувалася при будівництві Ташлицької гідроакмулюючої станції (Миколаївська обл.), Рівненської та Хмельницької атомних станцій [4, с. 141], а байдужість з боку місцевої влади міста Полтава щодо закликів з доцільності закриття або перебудови Макухівського сміттєзвалища продовжується уже не один рік, зважаючи на обіцянки кожного з мерів міста змінити екологічний фон передмістя [1].

Підсумовуючи, слід зробити однозначний висновок: Орхуська конвенція – це надважлива угода, без якої сучасному еколого-правовому світу неможливо проіснувати. Завдяки Конвенції прогресивно змінилися правові горизонти людини: по-перше, покращилося інформування населення щодо екологічних подій регіону проживання та планети загалом, по-друге, громадськість бере участь у справах, що стосуються стану довкілля, для чого, по-третє, використовує можливість доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища.

Література:

1. Джурка Г. Ф., Рябика М. М. Оцінка екологічного стану Макухівського сміттєзвалища / Г. Ф. Джурка, М. М. Рябика // *Екологія плюс: Научно-производственный экологический журнал*. – Полтава : ЧП «Школяр», 2015. – № 5 (50). – С. 12-17.
2. Орхусская конвенция: ваш путеводитель по экологической демократии [Текст] / ред. М. Силина. – [Б. м. : б. в.], 2000. – 44 с.
3. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) [електронний ресурс] // режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_015.
4. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку [Електронний ресурс] / під ред. В. Шевчука. – 2007. – 186 с.. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf.
5. Орхуська конвенція [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.dae.org.ua/ua/our-topics/public-participation/61-2011-07-27-07-47-58.html>.
6. Орхуська конвенція: історія та проблеми питання застосування [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10046.html>.

СЕКЦІЯ ІІІ

ПРАВОВАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Білокіз М. А.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

*студентка І курсу факультету економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії*

ЗАХИСТ ПРАВ СТОРІН ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Протягом останніх років сільський зелений туризм, як форма відпочинку, стає все популярнішим не тільки за кордоном, але й в Україні. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання і є одним із перспективних напрямів структурної перебудови економіки. Усі можливі взаємозв'язки в сільському зеленому туризмі передбачають договірні відносини, що й обумовлює актуальність даної теми.

Система взаємовідносин між основними суб'єктами сільського туризму юридично оформляється різними договорами (контрактами). Ст. 7 Закону України «Про особисте селянське господарство» надає членам особистого селянського господарства право укласти будь-які угоди, що не суперечать законодавству [1].

В Україні оскільки ще не прийнято закон про сільський зелений туризм, застосовуються норми ст. ст. 20-23 Закону України «Про туризм» щодо договірних зобов'язань у сфері туризму та загальні положення договору про надання послуг (гл. 63 Цивільного кодексу України), якщо це не суперечить суті зобов'язання [2].

Закон України «Про туризм» виділяє три види договорів у сфері туристичного обслуговування: договір на туристичне обслуговування, договір на екскурсійне обслуговування, договір на готельне обслуговування. Однак з урахуванням характеру сільського зеленого туризму та розуміння комплексу послуг сільського туризму, які включають в себе питання організації тимчасового розміщення (проживання) туристів в межах власного домогосподарства, слід розглядати один вид договору, який регламентує природу договірних зобов'язань у сфері сільського зеленого туризму – договір на туристичне обслуговування.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про туризм» та з врахуванням специфіки сільського туризму, договір на туристичне обслуговування в сфері сільського туризму можна визначити як договір, за яким одна сторона (особа, яка здійснює та/або забезпечує туристичну діяльність в сфері сільського туризму) за встановлену плату зобов'язується забезпечити надання за замовленням іншої сторони (туриста) комплексу туристичних послуг (туристичний продукт).

Таким чином, договір на туристичне обслуговування в сфері сільського туризму становить комплекс туристичних послуг (туристичний продукт), тобто послуги суб'єктів туристичної діяльності щодо перевезення, розміщення, організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації суверенної продукції та інше.

Договір про надання послуг у сфері сільського туризму повинен визначати перелік послуг, що надаються туристам сільськими господарствами, умови їх надання, вимоги до якості послуг, порядок оплати та розрахунків за надані послуги, термін дії договору, права та обов'язки сторін, їх відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору, порядок і умови внесення змін до договору або його розірвання та інші умови, що не суперечить чинному законодавству.

Договір про надання послуг в сфері сільського туризму може укладатися в письмовій або усній формі з урахуванням особливостей, передбачених Цивільним кодексом України. Договір про надання послуг в сфері сільського туризму вважається укладеним в усній формі, якщо

споживач послуг попередньо повністю або частково сплатив їх вартість, а сільський господар підтвердив отримання плати відповідною розпискою (квитанцією). Проте з урахуванням інтересів туристів та забезпечення гарантій їх відпочинку договір доцільно укладати в письмовій формі.

Одержання туристом туристичних послуг являє собою процес споживання придбаної «продукції». Звичайно, за туристом залишається право пред'явити претензії суб'єкту туристичної діяльності, який продав йому продукт, у випадку недержання або одержання у неповному обсязі послуг. Такі права мають споживачі будь-якої продукції. При цьому у продавця (виконавця) немає ніяких підстав вважати свою продукцію не реалізованою лише тому, що, можливо, будуть пред'явлені претензії.

Необхідно підкреслити, що виходячи з визначення «послуги» як специфічної форми праці, в якій продукт праці – матеріальний (річ) або нематеріальний (корисний ефект праці) і процес його виробництва є невід'ємним, то в сільському туризмі власне послуги й праця щодо їх надання (обслуговування) – це дві сторони одного поняття. А отже, якість послуг та ефективність сільського туризму цілком залежать як від пропонованого асортименту послуг (кінцевий продукт), так і від рівня організації їх надання, тобто організації обслуговування клієнтів.

Норми, що стосуються діяльності туроператора (турагента), національний законодавець закріпив у положенні про забезпечення відповідальності туристичних організацій.

Але, враховуючи особливості сільського туризму, турист має право додатково вимагати від особи, що надає йому відповідні послуги, укладення окремого договору з висвітленням додаткових умов відповідальності.

Окремим пунктом в договорі на туристичне обслуговування у сфері сільського туризму слід виділити права та обов'язки сторін, зокрема туристів. При цьому в договорі мають зазначатися як загальні права та обов'язки туристів, закріплені в ст. 25 Закону України «Про туризм», так і спеціальні, тобто права та обов'язки додатково обумовлені сторонами, якщо вони не суперечать законодавству.

До прав туристів у сфері сільського туризму віднесено:

- самостійний вибір виду туристичної подорожі, її програми і маршруту, засобів пересування, типу ночівлі (тимчасового проживання), категорії (класу) сервісних послуг під час здійснення подорожі;
- самостійний вибір суб'єктів туристичної діяльності з сільського туризму для забезпечення туристичної подорожі;
- самостійний вибір форм відпочинку, консультантів, провідників, інших суб'єктів туристичного супроводу;
- самостійний вибір для відпочинку об'єкту чи послуги з сільського туризму, виконання чи невиконання господарчих робіт, що пропонуються туристам сільськими господарями та членами їх родини;
- користування (за згодою господарів) продуктами особистого селянського господарства;
- самостійний вибір для ознайомлення об'єктів туристичного показу;
- самостійне пересування, користування природними (в тому числі рекреаційними) ресурсами довкілля;
- допомогу особі, що надає послуги сільського туризму стосовно належної і якісної реалізації послуги;
- терпимість та толерантність особи, що надає послуги сільського туризму, та членів його родини туристу та особам, що його супроводжують, стосовно релігійних та ідеологічних переконань, звичок, особистих уподобань та поведінки тощо, якщо дії туриста не суперечать Конституції України та чинному законодавству України.

При цьому туристи зобов'язані:

- не порушувати права та законні інтереси сільських жителів, поважати їх традиції, етнічні погляди, релігійні вірування;

- зберігати довкілля, дбайливо ставитися до об'єктів природи та культурної спадщини в країні (місці) тимчасового перебування; дотримуватися умов і правил, передбачених договором про надання туристичних послуг;
- надавати персональну інформацію в обсязі, необхідному для реалізації туристичного продукту;
- дотримуватися під час подорожі правил особистої безпеки;
- відшкодовувати збитки, завдані їх неправомірними діями;
- виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством України та законодавством країни тимчасового перебування (ч. 2 ст.25 Закону України «Про туризм» від 18 листопада 2003 року).

Згідно з ч.6 ст.20 Закону України «Про туризм» кожна із сторін договору може вимагати внесення змін або розірвання договору у зв'язку з істотними змінами обставин, з яких вони виходили при укладенні договору.

Турист в праві відмовитись від виконання договору на початку подорожі за умови оплати туроператору або турагенту фактично понесених ними витрат за послуги, надані до цього повідомлення.

На договірній основі слід вирішувати питання щодо страхування та медичного забезпечення туристів у сфері сільського туризму як гарантій забезпечення їх відпочинку. Турист має бути повідомлений до укладання договору на туристичне обслуговування про умови обов'язкового страхування. Ст.16 Закону України «Про туризм» передбачає, що страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками. Туристи вправі самостійно укладати договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору (турагенту) чи господарю наявність належним чином укладення договору страхування. Важливою умовою страхування є доставка хворого з сільської місцевості до лікувальних закладів [3, с. 45].

Отже, у законодавстві України сільський зелений туризм розглядається як одна із послуг, що може надаватися в рамках господарської діяльності особистих селянських господарств. Тому вирішення комплексу організаційно-правових питань щодо розвитку сільського зеленого туризму необхідно розглядати через призму правового становища особистих селянських господарств, правовий режим землі та майна цих господарств, основних засад господарської діяльності особистих селянських господарств тощо.

Література:

1. Про особисте селянське господарство [Текст]: Закон України від 15.05.2003 року № 742 // ВВР. – 2003. – № 29. – Ст. 239.
2. Про туризм [Текст] : Закон України від 18.11.2003р. // ВВР. – 2004. – №13. – Ст.180.
3. Кафарський О. В. Договірні відносини в сільському туризмі [Електронний ресурс] / О. В. Кафарський // Університетські наукові записки. – 2010. – № 1. – С. 40-46. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2010_1_9

Конограй К. В.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

*студентка I курсу факультету економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії*

РОЛЬ ЮРИСКОНСУЛЬТА У ЗАХИСТІ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ

Договірні діяльність будь-якого суб'єкта господарювання має свої особливості. Якщо для великих підприємств характерна наявність у штаті посади юрисконсультів, що займаються договірною роботою або, навіть юридичних відділів, то для підприємств та суб'єктів господарювання, що не мають штатної посади юриста, договірною діяльністю займається або бухгалтер або менеджер.

Переважна більшість суб'єктів господарювання, що не мали досвіду судових процесів взагалі, не звертаються до юристів або юридичних компаній для складання або аналізу укладених договорів. Практика спілкування з керівниками таких підприємств показує, що договірній роботі взагалі не уділяється необхідна увага. Як приклад можна зазначити, що необхідні зразки документів, як правило, беруться з загальнодоступних, відкритих джерел, як то Інтернет тощо.

Укладаючи господарські договори підприємства та підприємці не аналізують запропонованого тексту договору, не прописують процедурні моменти виконання тих чи інших господарських зобов'язань.

Юридична служба разом з іншими структурними підрозділами бере участь у реалізації практично всіх функцій управління підприємством, посідаючи при цьому особливе місце: через юридичну службу держава не тільки забезпечує, а й контролює додержання законності та державної дисципліни в діяльності підприємств, установ і організацій. Юридична служба підпорядковується безпосередньо керівникові підприємства.

Ефективність правової роботи на підприємстві залежить від визначення оптимальної організаційної структури юридичної служби і необхідної кількості штатних одиниць з урахуванням обсягу роботи і особливостей діяльності підприємства. Як свідчить практика, для промислових підприємств, де працює велика кількість працівників, наявний великий обсяг робіт з підготовки й оформлення договорів, претензій, позовів та інших правових документів, юридична служба складається з чотирьох-п'яти осіб [1].

Діяльність юриста надзвичайно багатогранна, від участі в створенні законів або їх тлумаченні до використання і застосування їх на професійному рівні. Вивчаючи проблеми сучасного правового регулювання організаційних форм статусу і діяльності юридичних служб сфери економіки України, потрібно відзначити, що правове становище цієї категорії юридичних працівників, сьогодні визначає «Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації». Цим Положенням визначено, що основним завданням юридичної служби є організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне отримання та запобігання невиконанню вимог законодавства, інших нормативних актів органом виконавчої влади, підприємством, їх керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, а також представлення інтересів органу виконавчої влади, підприємства в судах [2].

Юрисконсульт підприємства повинен знати:

- 1) законодавчі акти, що регламентують виробничо-господарську і фінансову діяльність підприємства;
- 2) нормативно-правові документи, методичні і нормативні матеріали з правової діяльності підприємства;
- 3) цивільне, трудове, фінансове, адміністративне право;
- 4) податкове, екологічне законодавство;
- 5) орієнтуватися в іншому чинному законодавстві;
- 6) порядок укладання й оформлення господарських договорів, колективних договорів;
- 7) порядок систематизації, обліку і ведення правової документації з використанням сучасних інформаційних технологій;
- 8) порядок ведення обліку і складання звітів господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- 9) Правила внутрішнього трудового розпорядку;
- 10) правила і норми охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежного захисту.

Юридичне управління (відділ, сектор, бюро, група), юрисконсульт підприємства (юридична служба) у цілях правового забезпечення виконання договірних зобов'язань повинні:

- забезпечувати законність документів правового характеру з питань договірної роботи;
- організувати разом з іншими структурними підрозділами договірну та претензійну

роботу;

- приймати участь в укладанні господарських договорів;
- приймати участь в забезпеченні правовими засобами контролю за виконанням договорів;
- роз'яснювати чинне законодавство з питань укладання та виконання договорів;
- аналізувати практику договірно-претензійної роботи [3, с. 4].

Юридична служба органу підприємства утворюється як самостійний структурний підрозділ, вид якого залежить від обсягу, характеру та складності правової роботи (департамент, управління, відділ, сектор). На підприємстві функції юридичної служби може виконувати юрисконсульт відповідної категорії. Юрисконсульт підпорядковується безпосередньо керівникові підприємства.

Безнадійно застаріле і багато в чому втратило силу. Потрібно концептуальна ясність в питанні чи є правомочності юридичної служби підприємницької структури похідними від прав самої цієї структури, або дану юридичну службу державі слід наділити функцією забезпечення законності в діяльності підприємницької структури. В останньому випадку їй необхідний певний посадовий імунітет від рішень і дій керівника / власника підприємницької структури. Деякі вчені та юристи вже піднімали це питання на розгляд.

М. І. Клеандров пропонує створити зовнішній по відношенню до підприємницької структури організаційно-правовий механізм охорони і захисту професійних прав юрисконсультів. Зокрема, цією метою він рекомендує закріпити правило, згідно з яким юрисконсульт в разі розбіжності з керівником підприємства отримує можливість оскаржити рішення останнього до вищої організації. Тут, як мінімум, не враховується, що більшість таких структур не «ощасливлені» наявністю вищих органів. У будь-якому випадку неминуче з'являється причина для конфлікту.

У основі досить поширених помилок в цих питаннях лежать неточні знання про межі функціональних обов'язків юридичної служби. Помилково вважати, що юрисконсульт може самостійно забезпечити увесь об'єм роботи, пов'язаний з реалізацією вимог законодавства, і забезпечити тим самим законність в діяльності підприємства. Тому не даремно існує поняття «Правова робота». Це та робота, якій зайняті в тому або іншому ступені усі посадовці і структурні підрозділи [4, с. 159].

Подібну думку має М. І. Клеандров: «Немає сумнівів в тому, що і сьогодні будь-яка держава не може стояти в стороні від рішення надзвичайно значимої задачі забезпечення законності в підприємницьких стосунках. Значить, воно не може залишатися індиферентним і в питанні о наділі відповідною правомочністю юрисконсультів підприємницьких структур, що включає посадовий імунітет, так само як і захист їх прав від рішень і дій їх наймачів (працедавців) – власників/керівників підприємницьких структур» [5, с. 115]. Ситуація, коли такий власник/керівник вимагає від «свого» юрисконсульта: «знайди закон, щоб обійти закон», а при невиконанні цієї вимоги заявляє: «навіщо мені такий юрист» (з витікаючими наслідками), на жаль, поширена. Критичність з правовим забезпеченням організації і діяльності юридичної служби в економіці сьогоденної України, більше того – критичність з відсутністю концепції цього правового забезпечення, і навіть – критичність з відсутністю ідеології такої концепції обумовлена декількома глибинними причинами, усунення або хоч би мінімізація яких, в силу їх об'єктивності, поглибленої і застарілої, буде справою тривалий, складний прояв державної волі.

Підсумовуючи зазначимо, що переважна більшість суб'єктів господарювання не приділяють достатньої уваги договірній роботі, а якщо така робота і ведеться, то не юристами, а іншими працівникам. Звичайно, що неналежна увага приводить до негативних результатів у вигляді фінансових або інших втрат, які, в свою чергу, є яскравим свідченням провідної ролі юрисконсульта у захисті інтересів підприємства у договірних відносинах.

Література:

1. Бісік С. Г. Правовий статус юридичної служби [Електронний ресурс] / С. Г. Бісік. –

Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2012/Pravo/10_103206.doc.htm

2. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу державної виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 р., № 1040 // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 238. – 18 грудня. – С.13.

3. Участь юридичної служби в організації і здійсненні договірної роботи : [метод. посіб.]. – Пирятин : Пирятинське районне управління юстиції, 2014. – 14 с.

4. Головань І. В. Статус сучасного юрисконсульта / І. В. Головань // Економіка та право. – 2013. – № 2. – С. 159-160.

5. Клеандров М. И. Базовая проблема правового статуса юрисконсульта / М. И. Клеандров // Економіка і право. – 2013 – №1. – С. 114-116.

Куликовська О. І.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

*студентка I курсу факультет економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії*

ЗАВДАТОК ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ПОПЕРЕДНІМ ДОГОВОРОМ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ДОГОВОРУ

Зараз в умовах низького рівня договірної дисципліни, ненадійності контрагентів все більший розвиток отримують різні способи забезпечення виконання зобов'язань. Забезпечення виконання зобов'язання – традиційний інститут цивільного права. Будь-яке зобов'язання саме по собі не гарантує виконання боржником необхідних дій на користь кредитора. Навіть при застосуванні кредитором мір відповідальності відносно несправного боржника в останнього може не знайтися необхідного для задоволення вимог майна. Для попереднього забезпечення майнових інтересів кредитора, отримання ним гарантій належного виконання зобов'язання, а також в цілях запобігання або зменшення розміру негативних наслідків, що можуть настати у випадку його порушення, використовуються спеціальні заходи забезпечувального характеру, передбачені законом або договором.

Цивільний Кодекс України встановлює такі види забезпечення виконання зобов'язань: неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава, притримання.

Завдаток належить до тих способів забезпечення виконання зобов'язань, які найбільш активно застосовуються у відносинах з участю фізичних осіб, хоча завдаток може бути застосований і у відносинах між юридичними особами чи за участю юридичної особи.

Відповідно до статті 570 ЦКУ завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторі боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання [1]. Законодавець розглядає завдаток як захід цивільно-правової відповідальності, який реалізується шляхом звернення грошових стягнень з боржника у разі порушення ним зобов'язання. Як і інші способи забезпечення виконання зобов'язання, він вважається дійсним у разі дотримання певних вимог. З урахуванням положень статей 547 та 548 ЦКУ України договір завдатку має бути, по-перше, вчинений в письмовій формі, а, по-друге, завдаток може забезпечувати лише дійсне зобов'язання.

Характеризуючи завдаток, слід підкреслити, що він одночасно виступає і способом платежу, і способом забезпечення виконання зобов'язання. Тобто завдаток виплачується стороною, яка зобов'язана сплачувати платежі за договором наперед, – до моменту настання строку платежу, і у разі належного виконання забезпеченого завдатком зобов'язання вартість завдатку утримується з належних з боржника платежів. Також важливою є і доказова функція завдатку. Вона проявляється в тому, що завдаток підтверджує факт виникнення договірної зобов'язання. Ця функція обумовлена акцесорним характером договору про завдаток. Передаючи завдаток, боржник тим самим підтверджує наявність зобов'язання, в рахунок платежів якого завдаток і видається. Основне та акцесорне зобов'язання виникають одночасно.

На практиці досить часто виникають спори з приводу можливості забезпечення завдатком попереднього договору, зокрема, щодо укладення в майбутньому договору купівлі-продажу нерухомості. Агенції нерухомості, укладаючи з покупцем та продавцем договір про надання послуг, який також містить певні ознаки попереднього договору, зазвичай закладають у ньому умову про завдаток. Проте з метою уникнути проблем, пов'язаних з можливою недійсністю таких договорів, вони пропонують укласти авансову угоду або договір про наміри. Відтак, у першому випадку має місце угода, за якою покупець сплачує продавцеві майбутньої нерухомості певну грошову суму як аванс, причому правові наслідки його сплати прирівнюються до правових наслідків сплати завдатку. При виникненні спору щодо змісту такого договору його можна розтлумачити саме як угоду про завдаток. Проблема у цьому випадку виникає з тим, що власне договору купівлі-продажу ще не укладено між сторонами, отже, угода про завдаток не набирає чинності [2, с. 179].

Стосовно правомірності укладення договору про наміри у сфері купівлі-продажу нерухомості згідно із ст. 635 ЦКУ договір про наміри не вважається попереднім договором, якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, таким чином, він не породжує у сторін таких прав та обов'язків як попередній договір. Якщо ж у такому договорі існує таке волевиявлення сторін, то він має називатися попереднім договором. А це породжує необхідність нотаріального посвідчення такого договору, чого зазвичай намагаються уникнути агенції з нерухомості.

Необхідно з'ясувати основні ознаки попереднього договору (ст. 635 ЦК України). На нашу думку, є більше підстав вважати неможливим забезпечення завдатком попереднього договору. Адже, виходячи з визначення поняття «попередній договір», що дає ст. 635 ЦКУ, – це договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку укласти договір у майбутньому на умовах, встановлених попереднім договором. До істотних умов попереднього договору належать всі ті умови, що є істотними для основного договору. Відтак, у ньому можуть передбачатися лише права та обов'язки сторін, спрямовані на укладення основного договору.

Зокрема, одна з сторін може бути наділена обов'язком отримати довідку з БТІ чи іншого державного органу, необхідну для державної реєстрації договору купівлі-продажу нерухомості, розробити проект договору купівлі-продажу тощо. Проте при зазначенні таких обов'язків сторони вправі передбачити, наприклад, пеню за прострочення виконання таких обов'язків. Однак це не означає, що пеня встановлюється як спосіб забезпечення виконання договору купівлі-продажу, який планується укласти. Крім того, завдаток передається однією стороною другій стороні в рахунок належних з неї за договором платежів, а, виходячи зі змісту попереднього договору, цей договір є безвідплатним, отже, ніякі платежі боржником кредитору за цим договором передаватися не можуть. Проте в попередньому договорі може передбачатися право однієї із сторін, що понесла витрати, пов'язані з, наприклад, оформленням документів, необхідних для укладення договору купівлі-продажу, на відшкодування таких витрат другою стороною або обов'язок однієї із сторін попереднього договору нести витрати, пов'язані з підготовкою до укладення основного договору. Завдаток за своєю суттю є двостороннім у тому розумінні, що він опосередковує відносини тільки боржника та кредитора. Можливість надання завдатку третьою особою, яка не бере участі в основному зобов'язанні, законодавче не передбачена. Такі дії третьої особи слід кваліфікувати як заклад, а саму цю особу – вважати майновим поручителем (ст. 583 ЦКУ) [3, с. 42].

Значення завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язань полягає в тому, що він перш за все має на меті запобігти невиконанню договору, який забезпечує. Разом з тим у випадку невиконання зобов'язання перед кредитором та боржником постає питання про відшкодування завданих цим збитків. Щодо цього ЦКУ містить положення, яке встановлює співвідношення збитків та грошової суми, внесеної як завдаток: якщо в договорі не передбачене інше, збитки підлягають відшкодуванню із зарахуванням суми завдатку. Це позначає, якщо за порушення договору відповідає сторона, яка надала завдаток, вона повинна відшкодувати збитки в частині, що перевищує суму завдатку. У випадках, коли за невиконання або неналежне виконання договору відповідає кредитор, боржник може вимагати сплати подвійної суми

завдатку (або повернення майна, отриманого як завдаток, та додаткової сплати суми у розмірі вартості цього завдатку) та, зверху того, відшкодування збитків у частині, що перевищує однократну суму завдатку.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40. – Ст. 356.
2. Семенова К. Г. Завдаток в попередньому договорі: умови застосування [Електронний ресурс] / К. Г. Семенова // Європейські перспективи. – 2012. – №4(1). – С.178-182. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4\(1\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_4(1)_33)
3. Серебрякова Ю. О. Завдаток як вид забезпечення виконання зобов'язання [Електронний ресурс] / Ю. О. Серебрякова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2010. – №2. – С. 40-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2010_2_13

Салов О. О.

(наук. кер. – доц. Харченко Т.О.)

*студент II курсу факультету харчових
технологій, готельно - ресторанного та
туристичного бізнесу*

Полтавського університету економіки і торгівлі

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Як і будь-яка інша сфера господарської діяльності, індустрія туризму є складною системою. Постійне розширення міжнародного туристичного обміну зумовило потребу міжнародно-правовій регламентації і створення спеціалізованих міжнародних туристичних організацій. Туристичні обміни пов'язані з перетинанням державних кордонів, а перебування туристів на території іноземної держави і переміщення по ній, з уваги на єдиний підхід, повинно регулювати міжнародне право.

Розвиток міжнародного туризму стає все актуальнішим. За оцінками Всесвітньої організації туризму (World Tourism Organization), кількість іноземних туристів у 2010 році подвоївся, і з однієї держави в іншу подорожувало понад мільярд осіб, а за прогнозами організації кількість іноземних туристів у 2020 році збільшиться в 2 рази, подорожуватимуть понад 1,6 млрд. осіб і світовим лідером в туристичній галузі стане Китайська Народна Республіка[1]. За таких умов неминуче виникнуть проблеми і труднощі, пов'язані з перетином кордонів і виконанням прикордонних та інших формальностей. У цьому зв'язку особливо гостро постає питання про регулювання туризму в рамках не лише окремо взятої країни і сусідніх з нею держав, а й світового співтовариства загалом[2].

Туристичні обміни пов'язані з перетином державних кордонів, перебуванням туристів на території іноземної держави і переміщенням по ній, що є метою єдиного підходу, повинні регулюватися міжнародним правом. Саме тому постійне розширення міжнародного туристичного обміну зумовило необхідність його міжнародно-правової регламентації: вироблення різних правових інститутів і створення спеціалізованих міжнародних туристичних організацій.

Документом, що визначив місце туризму в сучасних суспільних відносинах, стала Манільська декларація зі світового туризму, яка була прийнята всесвітньою конференцією з туризму, що проходила в Манілі (Філіппіни) у 1980 р. Зокрема, у ній туризм розуміється як діяльність, що має важливе значення в житті народів у силу безпосереднього впливу на соціальну, культурну, освітню та економічну сфери життя держав і міжнародних відносин.

Наступним актом, котрий визначив розвиток туризму на різних етапах та запровадив зростання туристської свідомості, стала Хартія туризму, схвалена в 1985 р. Фактично документ містить рекомендації по діяльності декількох суб'єктів туристичної сфери: держави,

представників місцевого населення туристських районів, працівників у сфері туризму і самих туристів. Рекомендації для останніх містяться в спеціальному розділі (Кодекс туриста).

Кодекс туриста закріплює основні права і обов'язки туристів. Туристи повинні сприяти взаєморозумінню між народами; проявляти повагу до укладу життя і законодавству країн перебування; з розумінням ставитися до звичаїв, вірувань і вчинків місцевого населення; утримуватися від підкреслення відмінностей, що існують між ними і місцевим населенням; бути сприйнятливими до культури місцевого населення; перешкоджати експлуатації когонебудь з метою проституції та розповсюдження наркотиків[3].

Гаазька декларація по туризму була прийнята на Міжпарламентській конференції з туризму в 1989 р. Зміст декларації зводиться до закріплення 10 основних принципів, яких необхідно дотримуватися всім учасникам відносин у сфері туризму[4].

Отже, туризм розвинувся завдяки кодексам як двигун індивідуальної і колективної самореалізації. І завдяки міжнародним актам туризм вніс вагомий внесок для розвитку міжнародних відносин між країнами.

Участь України в міжнародних відносинах є першочерговим напрямом діяльності у цій сфері. Залишається актуальною розбудова договірно-правової бази зовнішніх відносин, укладання міжнародних угод міжурядового та міжвідомчого характеру про співробітництво в галузі туризму. Безумовною складовою міжнародних зв'язків є розвиток інституційного співробітництва. Через безпосередню участь у діяльності світових і міжнародних структур усіх рівнів практично реалізуються договірні відносини, активізується входження України до світового туристичного простору.

Членство України у Всесвітній туристичній організації (з 1997 р.) значно підвищило імідж і авторитет нашої держави у туристичному співтоваристві, створило передумови подальшого розвитку національного туризму відповідно до тенденцій світового туристичного ринку із залученням до інформаційної мережі, інвестиційних пропозицій, системи підготовки кадрів, наукових досліджень, відкрило нові можливості налагодження взаємовигідної співпраці з країнами-членами на всіх рівнях.

Стратегічною метою розвитку туристичного співробітництва України в сучасних умовах є співпраця з ЧЕС(Організацією Чорноморського економічного співробітництва). Це створення додаткових можливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону ЧЕС, створення конкурентоспроможного туристичного продукту країн-учасниць, його просування на міжнародному ринку, збільшення туристичних потоків, підвищення економічної ефективності туризму як передумови соціально-економічного розвитку країн Чорноморського басейну. Співробітництво України з Центрально-Європейською ініціативою здійснюється відповідно до Комплексного плану співробітництва України. Результатом такої співпраці є постійне зростання обсягів туристичного обміну між Україною та іншими країнами-членами Центрально-Європейської ініціативи через удосконалення спільної діяльності щодо використання природно-рекреаційного потенціалу Балканського регіону[5].

Останніми роками відбувається розширення зв'язків з міжнародними, регіональними та національними туристичними асоціаціями, зокрема з ТААТР (Туристична асоціація Азіатського та Тихоокеанського регіону), ААТА (Американська асоціація туристичних агентств), ГАТА (Грецька асоціація туристичних агентств), БАТА (Болгарська асоціація туристичних агентств), АБТА (Асоціація британських туристичних агентств) та іншими.

Таким чином, розвиток міжнародного туризму стає все інтенсивнішим. У таких умовах неминуче виникають проблеми і труднощі, пов'язані з перетином кордонів і виконанням прикордонних та інших туристичних формальностей. У цьому зв'язку особливо гостро постає питання про регулювання туризму в рамках не тільки окремо взятої країни і сусідніх з нею держав, а й світового співтовариства взагалі. Значну частину цієї роботи проводить Всесвітня туристична організація (ВТО або ЮНВТО) як основна міжурядова організація в галузі туризму. ВТО представляє інтереси майже 150 країн - дійсних членів; 5 територій - асоційованих членів, а також понад 400 членів, що приєдналися до цієї організації (членів Ділової Ради ВТО).

Розвитку міжнародного туристичного співробітництва також сприяє активне створення в Україні різноманітних недержавних громадських туристичних організацій (турагентств, туроператорів, виставкових організацій, туристичних видань, тощо), їх входження до світових об'єднань, міжнародних організацій та асоціацій різного спрямування, результатом чого є розширення туристичних об'єктів, запровадження міжнародних стандартів якості туристичних послуг, розвиток рекламної діяльності та бізнесових партнерських стосунків. Україна має використати свій потужний потенціал як суб'єкта міжнародного туризму.

Література:

1. Прогнозы развития туристской индустрии// [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://buklib.net/books/24652/>
2. HistoryUNWTO // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/en>
3. Хартия туризма. Кодекс туриста // [Електронний ресурс].– Режим доступу:http://tourlib.net/books_tourism/senin_pril05.htm
4. Корнеев С.Є, Викулова О.М. Міжнародно-правове регулювання туристської діяльності // Туризм: право і економіка. –2005. –№ 4. –С. 24-27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infotour.in.ua/sokolova-2.htm>
5. Мацука В.М., Авдан О.Г. Матеріали доповідей III науково-практичної конференції "Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою". – Бердянськ, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://tourlib.net/statti_ukr/macuka.htm

Шабала К. О.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

студентка I курсу факультету економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії

ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ДОГОВОРУ

Нині застава стає найпоширенішим способом забезпечення виконання зобов'язань. Та її застосування викликано намаганням гарантувати належне виконання зобов'язань. В умовах економічної кризи, коли відсутня стабільність договірних зв'язків і немає переконаності у надійності партнера, кредитор зацікавлений у одержанні додаткових гарантій, належного виконання боржником своїх зобов'язань за договором.

Регламентація застави здійснюється згідно з главою 49 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), законами України «Про заставу» № 2654-XII від 02.10.1992 р., «Про іпотеку» № 898-IV від 05.06.2003 р., «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» № 979-IV від 19.06.2003 р. тощо.

Згідно зі ст. 572 ЦК України, як і в Законі України «Про заставу» — «в силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадодатцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника», однак тепер у ЦК України чітко вказано, що таке переважне право може бути обмежено законом. Традиційними підставами виникнення застави є договір, закон або судові рішення [1, с. 82].

Заставою може бути забезпечена лише дійсна вимога, тобто така, яка не суперечить чинному законодавству і за якої не минув строк позовної давності. Найчастіше вона застосовується для забезпечення виконання кредитних договорів. Можливе забезпечення заставою вимог за договорами купівлі-продажу, оренди, перевезень вантажів тощо.

Її предмет – майно, яке у відповідності із законодавством України може бути відчужене законодавцем і на яке може бути звернене стягнення (ч. 2 ст. 4 закону „Про заставу”). Заставити майно може його власник або особа, якій той передав такі повноваження. Предметом застави є:

будівлі, споруди, транспортні засоби, жилі будинки квартири, предмети особистого користування, цінні папери, а також інше майно виробничого і споживного призначення.

Як окремий предмет застави Закон називає майнові права. Насамперед, це право користуватися майном, у тому числі й об'єктами права інтелектуальної власності, а права вимоги, які впливають з різних цивільно-правових угод. Не можуть бути її предметом права, які тісно пов'язані з особою і тому не відчужувані (наприклад, право на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, на одержання аліментів тощо).

Застава залежно від предмета має характерні для неї види, що зумовлені специфікою правового механізму їх регулювання.

Такими видами є [2, с. 226-227]:

– іпотека. Відповідно до абз. 3 ст. 1 Закону України „Про іпотеку”, іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника. Дещо звужено під іпотекою розуміє й ЦК України, де зазначено, що іпотекою є застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи (ч. 1 ст. 575 ЦК України). Предметом іпотеки, крім нерухомого майна, можуть бути й майнові права, що впливають з такого майна;

– заклад. Закладом є застава рухомого майна, що передається у володіння

заставодержателя (ч. 2 ст. 575 ЦК України, абз. 1 ст. 44 Закону України „Про заставу” [3]) або за його наказом – у володіння третій особі (ч. 2 ст. 575 ЦК України);

– застава майнових прав. Поняття майнового права визначено ст. 3 Закону України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”. Відповідно до нього майновими правами визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги. При цьому моментом виникнення майнових прав у носія необхідно вважати загальноприйнятий момент набуття права власності, визначений ч. 1 ст. 328 ЦК України, тобто на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Моментом набуття права власності на майнові права є момент, визначений відповідним правочином. Так, якщо право власності набувається за договором, то такий момент продиктований порядком, передбаченим ст. 334 ЦК України;

– застава цінних паперів. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок” цінні папери – документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цих документів, іншим особам. При цьому цінні папери можуть бути використані для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів. Цінні папери, які передаються у заставу відповідно до ст. 3 Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок” мають властиві їм види: іпотечні цінні папери (іпотечні облігації, іпотечні сертифікати та заставні). Застава векселя чи іншого цінного паперу, який може бути переданий шляхом вчинення передавального запису (індосаменту), здійснюється шляхом індосаменту і вручення заставодержателю індосованого цінного паперу, якщо законом чи договором не передбачено інше (ст. 53 Закону України „Про заставу” [3]). Застава цінного паперу, який не передається шляхом індосаменту, здійснюється за угодою заставодержателя і особи, на ім'я якої було видано цінний папір;

– застава товарів в обороті або у переробці. Застава товарів в обороті або у переробці, як правило, застосовується при наданні кредиту позичальникам. Такими позичальниками переважно виступають постійні виробники відповідної продукції, які мають стабільний оборот товарів. Предметом застави товарів в обороті або у переробці можуть бути: сировина, напівфабрикати, комплектуючі вироби, готова продукція тощо (ст. 40 Закону України „Про

заставу”). При заставі товарів в обороті або у переробці реалізовані заставодавцем товари перестають бути предметом застави з моменту їх вручення набувачу або транспортній організації для відправлення набувачу або передачі на пошту для пересилки набувачу, а набуті заставодавцем товари, передбачені в договорі застави, стають предметом застави з моменту виникнення на них права власності.

– притримання. Є новим видом забезпечення виконання зобов’язання. Сутність його полягає в можливості кредитора притримувати річ, що належить боржнику, до тих пір, доки останній не виконає свої зобов’язання, або задовольнити з неї свій інтерес. Сьогодні поняття „притримання” офіційно закріплено в ЦКУ і воно набуло статусу загальної норми.

Згідно зі статтею 594 ЦКУ суть притримання полягає в тому, що кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов’язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредитором пов’язаних з нею витрат та інших збитків, має право притримати її у себе до виконання боржником зобов’язання. Це – загальна норма, яка дозволяє кредитору захистити свої права у разі відсутності спеціальних норм.

Суб’єктами права притримання можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, в тому числі і суб’єкти підприємницької діяльності.

Специфіка притримання полягає в тому, що це – єдиний спосіб забезпечення виконання зобов’язання, який виникає із закону. Для застосування права притримання не потрібна згода сторін, тобто право притримання є односторонньою угодою, яка являє собою дії кредитора щодо неповернення речі боржнику.

– застава майбутнього урожаю за аграрною розпискою. Згідно із ст. 1 Закону України “Про заставу” [3] ст. 574 ЦК України застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду. Нову підставу виникнення застави, предметом якої є, зокрема, майбутній врожай сільськогосподарських культур, визначив Закон України від 06.11.2012 № 5479-УІ “Про аграрні розписки”. Метою прийняття Закону, як це впливає із його змісту та спрямованості, є значне посилення відповідальності боржників, як правило, сільськогосподарських товаровиробників різних організаційно-правових форм господарювання, включаючи фермерські господарства, у взаємостосунках із постачальниками товарних ресурсів, надавачами грошових коштів, послуг, виконавцями робіт [4, с. 82].

Отже, застава як спосіб забезпечення виконання зобов’язань є саме тим інструментом, що дозволяє убезпечити кредитора від негативних майнових наслідків невиконання або неналежного виконання зобов’язання з боку боржника.

Література:

1. Кізлова О. Основні нормативні положення договору застави за цивільним законодавством України / О. Кізлова // Юридичний вісник. – 2013. – № 3. – С. 82-88.
2. Шишка О. Р. Застава у цивільному праві України / О. Р. Шишка // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 225-232.
3. Про заставу: Закон України від 02.10. 92 р. № 2654-ХІІ. // ВВР. – 1992. – № 47. – Ст. 642.
4. Жаренко В. Ф. Застава майбутнього урожаю за аграрною розпискою / В. Ф. Жаренко // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2. – С. 82-87.

Шабала К. О.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

*студентка I курсу факультету економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії*

Розвиток ринкових відносин та впровадження процесів децентралізації економічної системи призвели до появи нових суб'єктів господарської діяльності та необхідності захисту їхніх прав та інтересів.

Конституція України проголошує право на не заборонену законом підприємницьку діяльність як конституційне право людини і громадянина та забезпечує захист прав усіх суб'єктів прав власності та господарювання. Подальший розвиток цих положень конкретизується у багатьох нормативних актах, зокрема Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України.

Питання захисту прав суб'єктів господарської діяльності вже отримали певне висвітлення в науковій літературі але найбільшу увагу було звернено на здійснення захисту прав суб'єктів господарської діяльності у юрисдикційній формі, а також стосункам з державними контролюючими органами, в яких виникло останнім часом чимало невирішених проблем.

Одним з найважливіших напрямків розвитку української правової системи в умовах становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки є створення гармонійної та ефективної системи господарського законодавства України. Оскільки одним з головних завдань господарського законодавства є координація дій суб'єктів господарювання, нормам, що регулюють договірні відносини в сфері господарювання, має належати чільне місце в системі господарського права [1, с. 75].

У силу цього саме договірно-правова форма здатна забезпечити необхідний баланс між попитом та пропозицією, наситити ринок тими товарами, які потребує споживач. Договір служить ідеальною формою активності учасників господарського обороту, він є найбільш оперативним і гнучким засобом зв'язку між виробництвом і споживанням, вивчення потреб і негайного реагування на них з боку виробництва.

Отже, тому є актуальним дослідження питання самозахисту прав суб'єктів господарської діяльності як неюрисдикційної форми захисту, яка полягає в діях громадян і організацій, що здійснюються ними самостійно, без звернення до державних та інших компетентних органів.

Тільки активна позиція суб'єкта господарювання надасть можливість боротися з порушеннями закону та захищати свої права, від порушень і протиправних посягань, застосовуючи засоби протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [2, с. 427].

Відповідно ст. 19 ЦК України способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства та повинні відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

Способи самозахисту передбачені не тільки Цивільним кодексом, а й іншими законодавчими актами, а в сфері здійснення господарської діяльності Господарським кодексом, зокрема.

Необхідними умовами застосування оперативно-господарських санкцій є виконання певних вимог, а саме: це передбачено договором, тобто можливість застосування таких санкцій має бути узгоджена обома сторонами; сторони можуть застосовувати лише ті санкції, які вони закріпили у договорі; порядок застосування оперативно-господарських санкцій регулюється виключно договором.

Відповідно до ст. 236 ГК України, в господарських договорах сторони можуть передбачати застосування таких видів оперативно-господарських санкцій:

- одностороння відмова від виконання свого зобов'язання;
- відмова від оплати за зобов'язанням;
- відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо;
- відмова від прийняття подальшого виконання зобов'язання;
- повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцентному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо);

– встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки її якості тощо;

– відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання, тощо.

З огляду на викладене можна стверджувати, що ГК України фактично позбавив учасників так званих «господарських зобов'язань» права встановлювати у своєму договорі особливі способи захисту прав, які не передбачені ГК або іншим законом.

Для захисту кредитором своїх інтересів, запобігти негативним наслідкам, захистити від непорядного боржника, отримати гарантію виконання ним своїх зобов'язань за договором можна скористатись одним із законних засобів, передбачених ЦК України, серед яких: неустойка (ст. 549-552 ЦК України); порука (ст. 553-559 ЦК України); гарантія (ст. 560-569 ЦК України); завдаток (ст. 570-571 ЦК України); застава (ст. 572-593 ЦК України); притримання (ст. 594-597 ЦК України) [3, с. 128].

Законом або договором можуть встановлюватися й інші (крім вказаних) види забезпечення виконання зобов'язань (наприклад, страхування).

Основні правила забезпечення виконання зобов'язань:

1) правочин із забезпечення виконання зобов'язання повинен бути здійснений у письмовій формі (ст. 547 ЦК України), в іншому випадку він буде вважатись нікчемним (тобто недійсним);

2) забезпечуватися може лише існуюче зобов'язання. Недійсність основного зобов'язання тягне недійсність зобов'язання, що його забезпечує. Проте недійсність правочину із забезпечення зобов'язання не тягне за собою наслідків щодо дійсності основного зобов'язання (ст. 548 ЦК України) [4, с. 89].

Оскільки перелік оперативно-господарських санкцій є невичерпним, тобто сторони можуть передбачити договором також інші оперативно-господарські санкції, необхідною умовою є визначення засад та порядку їх застосування. А в свою чергу застосування оперативного впливу повинно бути таким чином, щоб вони не порушували права та законні інтереси інших осіб.

Отже, важливим етапом виникнення договірних правовідносин є укладення договору. Дотримання порядку укладення договору набуває великого значення, оскільки господарський договір є основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання, гнучким регулятором господарської діяльності та інструментом її планування, формою і засобом організації господарських зв'язків. Господарський договір є формою вираження господарського зобов'язання. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що оперативно-господарські санкції є одним з ефективних способів самозахисту прав суб'єктів господарської діяльності, застосування яких можливо у разі невиконання або неналежного виконання господарських зобов'язань.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР України. – 2003. – №18 – 22. – Ст. 144.
2. Подоляк С. А. Господарський договір – погляд із синергетики / С. А. Подоляк // Держава і право : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. – № 41. – С. 425-429.
3. Несинова С. В. Господарське право України : навч. посіб. / С. В. Несинова, В. С. Воронко, Т. С. Чебикіна. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
4. Дрішлюк В. І. Основні принципи регулювання господарських договірних відносин / В. І. Дрішлюк // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 4. – С. 88-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2012_4_32.

Шпак А. А.

(наук. кер. – доц. Осташова В. О.)

*студентка I курсу факультету економіки та менеджменту
Полтавської державної аграрної академії*

ЗАХИСТ СТОРІН ДОГОВОРУ В КОНТЕКСТІ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

Захист прав та законних інтересів може здійснюватись різними способами, які особа вправі вільно обирати. Право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань гарантоване Основним законом України – Конституцією.

Однак ст. 55 Конституції України в першу чергу закріплює право кожної людини і громадянина на судовий захист, право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, право на звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатись за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [2].

У сучасних умовах розвитку суспільства необхідною умовою створення ефективної системи захисту порушених, невизнаних або оспорюваних суб'єктивних прав, свобод чи інтересів громадян та юридичних осіб є розвиток альтернативних методів вирішення спорів.

Альтернативні способи розв'язання конфліктів об'єднує договірна основа їх створення, добровільність застосування, оскільки їх використання є правом, а не обов'язком особи. Їм притаманна спільна мета: мирне врегулювання спору, досягнення компромісу та збереження дружніх (партнерських) стосунків між учасниками спору.

До альтернативних методів розв'язання конфліктів можна віднести інститут досудового врегулювання спорів або «претензійний порядок врегулювання» [1, с. 51].

Досудовий (претензійний) порядок врегулювання господарських спорів регламентовано Розділом II Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), а також ст. 222 Господарського кодексу України (далі – ГК України) від 16 січня 2003 р., іншими нормативно-правовими актами, зокрема: кодексом Торговельного мореплавства України; Повітряним кодексом України; статутом залізниць України; статутом автомобільного транспорту України, які регулюють спеціальний порядок досудового врегулювання господарських спорів.

Так, ст. 5 ГПК України вказує, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою.

Таким чином, досудовий порядок вирішення спорів між суб'єктами господарювання може застосовуватись виключно за бажанням суб'єктів господарювання. Можливі два варіанти. Перший – якщо сторони передбачили у договорі, що досудовий порядок врегулювання спору є для них обов'язковим, і тільки у разі неможливості врегулювати спір у досудовому порядку вони звертаються до суду. Другий – якщо такої вказівки договір не містить, але суб'єкт господарювання має бажання спробувати вирішити спір без звернення до суду [3, с. 604].

З цих правил є два виключення. Перше стосується тих господарських відносин, щодо яких законодавством встановлено спеціальний, відмінний від передбаченого ГК України і ГПК України порядок вирішення спорів у досудовому порядку.

Другий виняток полягає в тому, що ГПК України закріплює виключний перелік господарських спорів, на які не поширюється досудовий порядок їх вирішення [3, с. 604].

Отже, можливість використання суб'єктами правовідносин досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом. Виходячи з необхідності підвищення рівня правового захисту держава може стимулювати

вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту.

Взагалі чинне законодавство не містить визначення поняття «досудовий порядок врегулювання господарських спорів». Відповідно до загальної теорії права досудовий (претензійний) порядок врегулювання спорів – це сукупність заходів, які підлягають здійсненню стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору, що виник, зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів. Під досудовим врегулюванням господарських спорів розуміється також ведення господарюючими суб'єктами усних переговорів, обмін кореспонденцією, пред'явлення претензій та проведення інших заходів, які мають на меті розв'язання спорів і суперечок, що виникають між ними, без передачі спору на розгляд до господарського суду.

Метою досудового врегулювання господарських спорів є усунення та/або запобігання негативному впливу на господарську діяльність з боку контрагентів; усунення між сторонами конфлікту, спірності ситуації без звернення до суду однієї зі сторін. Добровільне задоволення претензійних вимог забезпечує найбільш швидке відновлення порушених прав кредитора, – в цьому полягає позитивний аспект досудового порядку врегулювання спорів. Такий порядок є позитивним і для добросовісного боржника, оскільки позбавляє його необхідності несення додаткових видатків на судові витрати.

Завданнями досудового врегулювання господарських спорів є:

- відновлення порушених прав і захист законних інтересів суб'єктів господарювання;
- виявлення причин та умов невиконання договірних зобов'язань;
- попередження порушень планової і договірної дисципліни, чинного законодавства;
- поліпшення економічних показників діяльності суб'єктів господарювання;
- відшкодування за рахунок винних осіб збитків, заподіяних господарюючому суб'єкту.
- Існування в господарському процесуальному праві інституту досудового врегулювання окремих категорій спорів забезпечує:
 - більш швидке відновлення порушених прав, законних інтересів суб'єктів господарювання;
 - розвиток між суб'єктами господарювання відносин співробітництва при виконанні договірних зобов'язань;
 - безпосереднє врегулювання господарських спорів у добровільному порядку;
 - попередження появи необгрунтованих і безспірних справ у господарських судах;
 - дотримання господарських інтересів сторін;
 - зниження невиробничих видатків, пов'язаних зі сплатою штрафних санкцій за невиконання договірних зобов'язань за рахунок застосування санкцій до контрагентів і стягнення з них цих збитків.

Отже, досудовий порядок вирішення господарських спорів - це певне коло дій суб'єкта господарювання, направлених на розгляд та неупереджене розв'язання спору, шляхом застосування претензійного порядку, зазначеного діючим законодавством.

Література:

1. Гойко О. Від судового захисту до альтернативних методів вирішення спорів [Електронний ресурс] / О. Гойко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – № 1. – С. 51-58. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2011_1_8
2. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Зуєва Л. Є. Щодо принципу досудового врегулювання господарських спорів [Електронний ресурс] / Л. Є. Зуєва // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 61. – С. 604-611. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_61_82.

Кравченко А.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студентка IV курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ В УКРАЇНІ

Вагомі положення щодо функціонування засобів масової інформації (далі ЗМІ) в Україні закріплені в ст. 15, 34 Конституції України, які визначають право кожного на існування власної точки зору, а також вільне висловлення своїх переконань і поглядів. Жодні переконання не можуть визнаватися державою як обов'язкові [1].

Починаючи з часів незалежності, Україна прийняла досить велику кількість спеціальних законів, які стосуються різних галузей функціонування ЗМІ. Серед них – Закони України «Про інформацію», «Про рекламу», «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України», «Про інформаційні агентства», «Про телебачення і радіомовлення», «Про авторське право і суміжні права», «Про державну таємницю», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про внесення змін і доповнень до положення законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про науково-технічну інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про вибори народних депутатів» та деякі інші.

Окрім законів України щодо діяльності ЗМІ, розвиток вітчизняного інформаційного простору також визначають й інші документи, а саме нормативні акти, укази, постанови, які ухвалюються різними органами державної влади. В першу чергу, це – укази Президента України.

Так, протягом останнього часу Президентом нашої держави були підписані такі Укази: «Про Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України», «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади», «Про додаткові заходи щодо безперешкодної діяльності засобів масової інформації, дальшого утвердження свободи слова в Україні», «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя». Самим «свіжим» є Указ Президента України «Про Раду з питань захисту професійної діяльності журналістів та свободи слова» від 23 лютого 2016 року. Вказана структура є консультативно-дорадчим органом при Президентові України [2].

Основними Постановами Верховної ради щодо функціонування інформаційного потоку в нашій державі є: «Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи», «Про рекомендації учасників парламентських слухань», «Про парламентські слухання «Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова та цензура в Україні», «Пропідсумки парламентських слухань «Інформаційна політика України: стан і перспективи» та інші.

Не менш вагоме значення для здійснення ЗМІ своєї діяльності на сучасному етапі мають постанови Кабінету Міністрів України. Вони, торкаються різних питань функціонування вітчизняних медіа. Наприклад, «Про реалізацію статей 14 і 16 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про затвердження Типового положення про управління у справах преси та інформації обласної, Севастопольської міської державної адміністрації і управління преси та інформації Київської міської державної адміністрації», «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» та інші.

Неабиякий внесок для удосконалення правових засад діяльності ЗМІ має проведення в Україні судово-правової реформи, яка бере свій початок з 2001 року. Основним завданням даної

реформи є захист прав людини, забезпечення суспільної стабільності та законності у державі, що має втілюватися виключно засобами правового характеру.

Зокрема, до Кримінального кодексу була внесена стаття 171 КК України «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів». Оскільки, згідно Конституції України будь-хто має право вільно накопичувати, зберігати, використовувати і розповсюджувати інформацію усно, письмово або в будь-який інший спосіб – на свій власний розсуд, а для журналістів поширення інформації – професійний обов'язок, то запровадження кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності журналіста є великим кроком в перед[3].

Одними із самих останніх нововведень щодо захисту діяльності ЗМІ стало підписання 1 березня 2016 року Президентом України Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів)»[4], який направлений на захист демократичних принципів суспільного життя, визначених Конституцією України. Законом передбачена відповідальність за незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів та технічних засобів, якими журналіст користується у зв'язку зі своєю професійною діяльністю. Також, деталізуються норми Кримінального кодексу України, які визначають відповідальність за блокування законної професійної діяльності журналіста.

Тому, реалізація зазначених рішень Верховної Ради України, вирішення державними органами основних питань, пов'язаних з правовими підходами функціонування ЗМІ, становленням свободи слова, соціальним захистом журналістів, дасть можливість українським засобам масової інформації дійсно сформуватися в державі як «четвертої влади», розвиватися і утверджуватися на засадах гласності, демократії та плюралізму.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про Раду з питань захисту професійної діяльності журналістів та свободи слова: Указ Президента України від 23 лютого 2016 року № 61/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/612016-19795>
3. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів): Закон України від 4 лютого 2016 року [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>

Бондаренко К. Г.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студентка III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПЕРЕХІД НА 12-РІЧНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Освіта є основою інтелектуального, духовного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою.[1]

Сьогодні впевнено можна стверджувати, що Україна стоїть на порозі освітньої революції, яка торкнеться всіх ланок освіти: від дошкільного виховання до вузівської і поствузівської освіти. Це підтверджує спрямованість і швидкість впровадження освітніх реформ. Насамперед, це реформа шкільної освіти. Відомі сучасні концепції щодо стратегії розвитку освіти в Україні.

Перш за все, це її багатоступінчатість, упровадження дванадцятирічної середньої освіти, зниження кордонів дошкільної освіти.

Відповідно до планів Міністерства освіти України, уже в 2017 році Україна перейде на 12-річну систему шкільної освіти, яка остаточно може бути закріплена новим Законом «Про освіту».

Розроблений Проект Закону «Про освіту» передбачає здобуття учнями середньої освіти впродовж 12 років, з яких 1-5 класи – це початкова школа, 6-9 класи – базова школа, а 10-12 класи – профільна старша школа.

На мою думку, впровадження 12-річної школи є актуальним та доцільним, адже воно відповідає європейській практиці. З переходом на 12-річку українські атестати про загальну середню освіту визнаватимуть в ЄС. Свої 12-14 років шкільного навчання різні європейські країни «конструюють» по-різному. На початкову освіту виділяють від 4 до 7 років, на базову — від 3 до 6 років, на старшу школу — від 2 до 5 років. Розробники проекту Закону «Про освіту» вибирали між двома варіантами: 5 + 4 + 3 роки (відповідно, початкова, середня і старша школа) і 6 + 3 + 3. Зрештою зупинилися на першому, оскільки він є «менш травматичним» і ближчим до нинішньої структури освіти. Новий закон буде фокусувати увагу на освіті протягом життя, і шкільне навчання розглядається саме в цьому контексті. Пропонується чітко структурована шкільна система, прив'язана до віку дитини [1].

Таким чином, 5-річна початкова школа дозволить скоротити кількість предметів і, відповідно, зменшити навчальне навантаження на дітей. Окрім того, після 5 класу школярі легше адаптуватимуться до переходу на навчання з багатьма вчителями [3].

Передбачається, що з початкової школи і по 9 клас не буде ні профілізації, ні спеціалізації. Після закінчення 9 класу випускники складатимуть ЗНО та профорієнтаційні тести, на підставі яких і будуть визначатися з тим, де вчитися далі.

А ось старша школа обов'язково планується відокремленою. Це будуть навчальні установи трьох типів: професійний ліцей (одночасно з загальною середньою освітою учні отримують тут кваліфікацію «кваліфікований працівник»), академічний ліцей (профільна старша школа, яка готує учнів до подальшого навчання у вузі) і коледж. В останньому навчання триватиме не 3, а 4 роки. Випускники отримують ступінь молодшого спеціаліста. Однак такий розподіл не означає, що вступати до вузу можна тільки після академічного ліцею. Додатковий 12-й рік навчання дозволить збалансувати програми і розвантажити учнів, позбавивши їх громіздких домашніх завдань [2].

Варто також зазначити, що модернізація змісту шкільної освіти ґрунтується на врахуванні позитивних надбань української школи і водночас передбачає істотні зміни, зумовлені сучасними тенденціями суспільного розвитку, тому зміст освіти у 12-річній школі оновлюється цілісно з урахуванням таких пріоритетів:

- ❖ створення передумов для різнобічного розвитку особистості, індивідуалізації та диференціації навчання, переходу до особистісно орієнтованих педагогічних технологій;
- ❖ виховання особистісних якостей громадянина - патріота України;
- ❖ формування життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентностей учнів;
- ❖ посилення практично-діяльної і творчої складових у змісті всіх освітніх галузей;
- ❖ гуманізації та гуманітаризації змісту навчання;
- ❖ комплексної реалізації оздоровчої функції шкільної освіти;
- ❖ приведення обсягу і складності змісту у відповідність до вікових можливостей дітей, перспективами їх розвитку;
- ❖ забезпечення у старшій школі профільності навчання, генералізації та інтеграції знань на основі фундаментальних ідей, законів і теорій;
- ❖ перерозподілу навчального змісту між ступенями школи;

❖ забезпечення наступності навчального змісту і вимог щодо його засвоєння між дошкільною освітою і початковою школою; початковою і основною школою; основною і старшою школою; загальноосвітньою

❖ підготовкою та вимогами професійно-технічної і вищої освіти[4].

Зазначені підходи до реформування змісту шкільної освіти конкретизує Базовий навчальний план, який унормовує основні параметри організації навчально-виховного процесу: його тривалість, розподіл часу за роками навчання, освітніми галузями, інваріантною і варіативною складовими.

Інваріантна складова забезпечує єдність освітнього простору, визначаючи зміст загальнокультурної, загальнонаукової і технологічної (трудої) підготовки всіх учнів, прилучення їх до загальнолюдських і національних цінностей. У 12-річній школі ця підготовка забезпечується через обов'язкові освітні галузі: мова і література, суспільствознавство (або громадянознавство), художня культура (або мистецтво), природознавство, математика, інформатика, технології, основи здоров'я і фізична культура. Їх набір відповідає структурі діяльності людини, містить знання про людину, природу, суспільство, науку, виробництво і є змістовою основою для формування в учнів цілісного уявлення про світ на рівні загальноосвітньої підготовки, достатньої для вибору професії і продовження освіти.

Варіативна складова охоплює регіональний і шкільний блоки. Вона створює передумови для відображення у змісті природних, соціокультурних особливостей регіону, а, головне, для диференціації, індивідуалізації, а у старшій школі і профільності навчання, задоволення освітніх потреб груп і окремих учнів з урахуванням умов роботи конкретної школи.

Роль варіативного компонента у змісті шкільної освіти поступово зростає. У початковій школі на нього відводиться 8-10% навчального часу, в основній - 15-20%, у старшій - до 35%. Якщо організація профільного навчання у старшій школі неможлива, години варіативного компонента пропорційно розподіляються між освітніми галузями інваріантної частини, використовуються для вивчення курсів за вибором.

Оновлення Базового навчального плану у зв'язку з перезатвердженням державних стандартів не повинно збільшувати тижневе і річне навчальне навантаження на учнів. Введення нових предметів до інваріантної частини типових навчальних планів можливе за рішенням Колегії Міністерства освіти і науки на підставі результатів завершеної експериментальної апробації навчальної програми і навчально-методичного комплексу для учнів і вчителів.

Звісно, реформа передбачає не лише позитивні наслідки. Серед основних фінансових затрат, які потягне за собою така зміна – кошти на перепідготовку вчителів та створення нових підручників (частина з яких, можливо, будуть електронними). Втім, детального плану, як це буде робитися, поки немає [5].

Враховуючи все вище сказане, я вважаю запровадження 12-річного терміну навчання доцільним, адже поруч із труднощами та недоліками є також низка позитивних змін, в першу чергу це «розвантаження» учнів та створення більшої кількості умов для всебічного гармонійного розвитку особистості. Важлива перевага полягає у тому, що 12-річна шкільна освіта повинна дозволити українцям одразу після школи вступати до університетів інших країн, де раніше обов'язковими були курси місцевого ВНЗ. Тобто можна сказати, що українська освіта буде повністю прирівняна до європейської. Також до переваг тривалої шкільної освіти можна віднести психологічний момент. Додатковий рік у віці випускників школи – великий термін у плані розвитку самостійності, відповідальності, впевненості у своїх силах, а ці якості, безумовно, знадобляться і для вступу за кордон, і для подальшого навчання й самостійного життя. Сподіваємося, що реформи розвитку освіти позитивно вплинуть на її якість.

Література:

1. Про освіту: проект Закону України від 19 листопада 2015 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141
2. Щоденна газета «Високий замок»: В українських школах впроваджують дванадцятирічну освіту. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://wz.lviv.ua/news/88132>

3. :В Україні знову хочуть повернути дванадцятирічну школу. [Електронний ресурс] Полтавська регіональна газета «Коло» // Режим доступу // <http://kolo.poltava.ua/osvita/v-ukrayini-znovu-hochut-povernuti-dvanattsyatirichnu-shkolu-26518>
4. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа):Постанова Колегії МОН України, Президії АПН України № 12/5-2 від 22.11.01 року [Електронний ресурс] // Режим доступу // http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/
5. Європейські перспективи чи падіння якості освіти? Чим обернеться для України 12-річна школа. Головний сайт про політиків «Слово і діло»: [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://www.slovoidilo.ua/2015/06/18/novyna/suspilstvo/yevropejski-perspektyvy-chy-padinnya-yakosti-osvity-chym-obernetsya-dlya-ukrayiny-12-richna-shkola>

Лагута Д. В.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студентка IV курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПОЛТАВСЬКЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ МАН У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ ПОЛТАВЩИНИ

Мала академія наук України – освітня система, яка забезпечує організацію і координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни [1]. Це вагома структурна складова системи позашкільної освіти, а тому вивчення її функціонування та зв'язку із іншими закладами є актуальним.

МАН має свої осередки по всіх регіонах. Так, у Полтавській області функціонує Полтавське територіальне відділення Малої академії наук України. Працює як окреме відділення з 1996 року. Тоді воно існувало на базі Полтавського центру науково-технічної творчості. У 2012 році рішенням Полтавської ОДА було офіційно затверджено позашкільний навчальний заклад територіальне відділення МАН в Полтаві. Відповідно обласна структура має свої важелі по районах – відповідальних у районних органах управління освіти.

Діяльність Полтавського територіального відділення МАН регулюється Законом України «Про позашкільну освіту» [1] та Положенням «Правила проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.03.14 № 259) [3]. Хоча програма Полтавського осередку дещо відрізняється критерієм визначення балів [4].

Учні-учасники МАН здійснюють свої дослідження як зі шкільних дисципліни, що вивчаються в середніх навчальних закладах або ж навчаються, чи вивчаються, але не у всіх, зокрема це: етнологія, журналістика, педагогіка, економіка, логіка, медицина тощо. Усього в Полтавському територіальному відділенні, як і на Всеукраїнському рівні, функціонує 12 відділень та 53 секції.

Цей конкурс відбувається у III етапи. I етап – районний відбір, варто зауважити, що деякі школи в області, які проводять I етап конкурсу окремо від свого адміністративного району, переможці відразу потрапляють до II етапу. Далі, II – обласний, III – заключний Всеукраїнський.

На Полтавщині у 2015 році у I етапі конкурсу МАН взяло участь 2762 учнів, тоді, як у 2014 році учасників було на 9% більше. На II етапі у 2015 році було представлено 725 учасників. До III етапу МАН 2015 року потрапило 52 учасники, із яких призові зайняли 30.

Керівник позашкільного навчального закладу Полтавської обласної ради "Полтавська обласна мала академія наук учнівської молоді", у той же час і *методист наукових відділень мовознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства*, Лідія Михайлівна Коваленко відмітила, що на Полтавщині є секції занадто перепоповнені – українська література (відділення «Літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства») та

англійської мови (відділення «Мовознавства»). Разом із тим, є малочисельні – секції французької та німецької мови. Тому на засіданні організаційного комітету було прийнято рішення обмежити кількість робіт від одного району по відповідних секціях.

Узявши до розгляду Полтавської області за 2015 рік, найбільша команда учасників МАН налічується по місту Кременчук – 128 учнів, Полтава – 122, Лубни – 50.

Усе ж, можна відмітити, що з роками зменшується кількість учнів-учасників МАН. Зокрема це можна пов'язати із тим, що ще у 2013 році до балу абітурієнтів, нагороджених у році випуску із середньої школи, дипломами I ступеня, додається 50 балів, дипломами II ступеня – 40, а дипломами III ступеня – 30 балів. Нині цю систему регулює кожен виш окремо, відповідно до його вступного регламенту.

Окрім цього, за правилами проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, кращі роботи учасників конкурсу можуть бути відзначені спеціальними дипломами, відзнаками та призами, а також спеціальними стипендіями установ, закладів, громадських та благодійних організацій тощо [2]. Зокрема у 2015 році в Полтавській області стипендія Президента України призначена 8 із 30 переможців Всеукраїнського рівня МАН. Усе залежить від кількості балів. До речі, двоє із 8 стипендіатів них мають диплом II ступеня.

У системі позашкільних закладів "Полтавська обласна мала академія наук учнівської молоді" займає чільне місце. Вона плідно співпрацює з ними: Полтавським обласним центром науково-технічної творчості учнівської молоді, Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді, Полтавським обласним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді, Полтавським обласним центром естетичного виховання учнівської молоді Полтавської обласної ради, Полтавське відділення Комітету фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. По суті, раніше до створення територіального осередку академії саме ці заклади позашкільля проводили щорічний конкурс МАН.

Нині у завдяки налагодженим стосункам конкурсний відбір проводиться у співпраці із цими закладами: забезпечують процес захисту наукових робіт технічним обладнанням, надають фахові консультації. Часто методисти і наукові керівники вищеперелічених закладів є секретарями в захисті МАН. Однак головну координаційну діяльність веде Полтавське територіальне відділення МАН, у якому по кожному науковому профілю є відповідний методист, який координує секційну діяльність та підготовку науковими керівниками учнів до захисту та написання контрольної роботи.

Інколи науковими керівниками роботи МАН виступають спеціалісти із певної галузі. Це можуть бути музейні працівники, етнографи, археологи, наукові співробітники тощо. Частіше такі фахівці виступають і зазначаються в роботі науковим консультантами.

Відповідно до розпоряджень Малої академії наук, кожного року діють Всеукраїнські літні профільні школи. Під час літніх шкіл учасники ознайомлюються з традиціями наукового товариства; опановують навички дослідження як універсального способу засвоєння дійсності; мають можливість розвинути здатність до дослідницького типу мислення; активізують особистісну позицію на основі суб'єктивно нових знань [2].

На Полтавщині також діє суміжний до територіального відділення МАН ДЗОВ «Ерудит» в Кременчуцькому районі, де проходять і навчальні осінні та зимові сесії по підготовці учнів області до різних етапів діяльності МАН. Окрім цього, улітку на базі «Ерудит» відпочивають 3 категорії – переможці олімпіад, МАН і діти освітян. Для МАНівців виділено 75 місць.

На сьогоднішній день МАН виховує фаховозорієнтованих, підкованих науково-дослідницьким інструментарієм молодих людей. Відносно інших позашкільних закладів освіти, МАН відіграє вагомий координаційний та організаційний роль наукового характеру. Окрім цього, є одним із найпопулярніших та найдоступнішим для учнівської самореалізації закладом позашкільля Полтавщини.

Література:

1. Про позашкільну освіту: Закон України від 11 липня 2000 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Мала академія наук України: [сайт]. Режим доступу: <http://man.gov.ua/ua/index>.
3. Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України: наказ МОН України № 259 від 24 березня 2014 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про організацію та проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Полтавського територіального відділення Малої академії наук України у 2015/2016 навчальному році: наказ Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА № 27 від 25 січня 2016 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу // <http://poltava.man.gov.ua/>

Фільчак О.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студентка III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ

Розвиток глобалізації, інтеграції та поглиблення міжнародних відносин здійснили свій вплив, зокрема, і у сфері освіти. Незважаючи на активне піднесення інформаційних технологій, головним шляхом обміну знань залишилась міграція студентів та викладачів за кордон. Актуальною стала модернізація вищої школи, головним спрямуванням якої є підвищення якості освіти та її ефективності. Саме тому основним завданням освіти стала підготовка кадрів, які будуть здатними працювати в умовах глобального ринку [4].

Надзвичайна увага спрямована на формування єдиного світового освітнього простору. І тому академічна мобільність займає важливе місце у підвищенні та доступності освіти.

Існує декілька визначень поняття «академічна мобільність». Одні трактують мобільність як обмежений у часі період навчання студента в іншій країні з поверненням студента в свою країну після завершення навчання за кордоном. А інші розглядають це поняття як формування освітньої траєкторії самостійного обирання предметів, курсів та навчальних закладів згідно зі своїми схильностями, прагненнями [1].

З положення про академічну мобільність студентів випливає що, академічна мобільність студента – це можливість для нього «переміщуватися» з одного вищого навчального закладу до іншого з метою обміну досвідом, отримання додаткових можливостей поглиблення своїх знань, умінь, накопичення кредитів, отримання доступу до визнаних освітніх та наукових центрів [5].

Академічна мобільність вищої освіти – це процес, при якому надання освітніх послуг набуває міжнародний рівень. Є різні форми міжнародної співпраці:

1. мобільність студентів, або професорсько-викладацького складу в цілях освіти;
2. мобільність освітніх програм і університетська мобільність з метою створення нових стандартів освітніх програм;
3. інтеграція в навчальні програми міжнародного виміру;
4. університетське партнерство [2].

Основними видами мобільності є зовнішня та внутрішня академічна мобільність. Зовнішня академічна мобільність включає навчання студентів вищих навчальних закладів України протягом певного періоду у вищих навчальних закладах за кордоном, а внутрішня академічна мобільність характеризує навчання студентів в навчальних закладах на території України протягом тривалого часу [4].

Окрім того, деякі автори сформулювали інші поняття, серед них можна виділити такі, як: вертикальна мобільність – це повне навчання на ступінь у навчальному закладі за кордоном; горизонтальна мобільність – це навчання студента протягом нетривалого часу за кордоном (наприклад, один семестр); зворотня мобільність – переміщення іноземних громадян з

освітніми цілями в свою країну; пряма мобільність – переміщення студентів та викладачів однієї країни до іншої [3].

Основним способом здійснення академічної мобільності є їх направлення до вищих навчальних закладів-партнерів для навчання на основі двосторонніх або багатосторонніх угод з можливістю отримання двох документів про вищу освіту, або без отримання другого документа про вищу освіту. Також є інші форми мобільності: мовні програми, розроблені ВНЗ в партнерстві, участь у короткострокових програмах обміну [2].

За останні 30 років студентська мобільність зросла. До основних факторів студентської мобільності належать наступні: низький потенціал та відсутність певних спеціальностей; вартість навчання; покриття витрат на навчання, через можливість зайнятості (часткової; повної); мова навчання (мова є стимулом, коли обирається країна навчання); престиж отриманої освіти за кордоном; покращення кар'єрного росту; легка доступність вищої освіти за кордоном та привабливість культурного і політичного клімату в країні [2].

Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну реалізацію і підвищує якість трудових ресурсів національної економіки.

Академічна студентська мобільність є пріоритетним напрямком при розробці стратегії сучасного розвитку вищої освіти. При цьому, збільшення потоку студентської мобільності всіх видів все в більшому числі країн стає об'єктом і предметом цілеспрямованої політики з боку держави.

За останні 20 років в Україні з'явився великий досвід інтеграції вищої освіти до міжнародного співтовариства. Тому в Україні мають місце дослідження з визначення методики розвитку академічної мобільності студентів та викладачів у вузі [4].

У відповідності до європейського досвіду академічної мобільності студентів, існує цілий спектр завдань, які повинні бути вирішені на державному рівні і стати основою при виробленні стратегії і обґрунтованого підходу до інтеграції вищої освіти і безпосередньо студентської мобільності, як однієї з її форм:

1. документальне забезпечення академічної мобільності (розробка внутрішньоуніверситетського нормативно-правового забезпечення академічної мобільності, яке буде враховувати особливості як самого освітнього закладу);

2. інфраструктурне забезпечення академічної мобільності (організація стажувань, оформлення необхідних документів для поїздок за кордон, пошук грантів як індивідуальних, так і колективних, допомога в оформленні заявок на гранти, для іноземних студентів);

3. кадрове забезпечення академічної мобільності (визначення стратегії мобільності, координація діяльності всього міжнародного сектора);

4. інформаційне забезпечення мобільності (створення постійно діючої багаторівневої спеціалізованої інформаційної мережі, що служить інтегратором і розповсюджувачем достовірної та повної інформації для всіх учасників процесу.);

5. фінансове забезпечення (необхідно налагодити роботу з пошуку грантів, програм кредитування і субсидування мобільності). Фінансування академічної мобільності МОН України пропонує здійснювати за рахунок коштів вищих навчальних закладів, фондів підтримки й розвитку вищої освіти, грантів, коштів приймаючої сторони або особистих коштів учасників академічної мобільності. В умовах, коли держава фінансує лише зарплату викладачам, стипендію студентам і частину коштів на комунальні витрати, українські ВНЗ не в змозі організувати академічну мобільність на належному рівні.

6. адаптаційні програми для іноземних учасників мобільності (створення інфраструктури для підтримки в адаптації перебуваючих іноземних студентів) [2; 4]. Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності в контексті Болонського процесу реально лише за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, її нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів [4].

Академічна мобільність – це дуже важливий інтеграційний процес у сфері освіти, він робить можливим студентам, аспірантам та викладачам навчатися деякий період часу в

різних вищих навчальних закладах. Це сприяє покращенню якості освіти, міжкультурному розвитку та досконалішій підготовці майбутніх кваліфікованих спеціалістів. Студентська академічна мобільність поширена в країнах Європейського Союзу.

Розвиток академічної мобільності прискорює інтеграцію країни до Європейського освітнього простору, покращує освітні технології, сприяє переходу української освіти на світовий рівень, інноваційному розвитку університетської науки та інтеграції її з виробництвом, поліпшенню якості трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців.

Література:

1. Академічна мобільність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mobilnist.kpi.ua/about>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 14.05.2016.
2. Бринёв С. Н. Академическая мобильность студентов как фактор развития процесса интернационализации образования [Электронный ресурс] / С. Н. Бринёв, Р. А. Чуянов. – Режим доступа : www.prof.msu.ru.
3. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н. М. Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17 – 19 лютого 2005 року м. Дніпропетровськ). – К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – С. 76 – 81.
4. Здіорук С. І. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка [Електронний ресурс] / С. І. Здіорук, І. В. Богачевська. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 14.05.2016.
5. Положення про академічну мобільність студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studviddil.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/Положення-про-академічну-мобільність.pdf>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 14.05.2016.

Харченко А.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студентка III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПОВНОВАЖЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СТИПЕНДІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На сучасному етапі розвитку питання студентського самоврядування постає як багатоаспектна та багатовимірна проблема, яка є у фокусі уваги в незначній кількості науковців. Останнім часом особливо звертають увагу на проблему фінансування студентського самоврядування та вивчення його прав у плані стипендіального забезпечення студентів. Тому в цій статті ми досліджуватимемо саме питання фінансового забезпечення та повноваження студентського самоврядування щодо реалізації права на стипендіальне забезпечення на прикладі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

Студентство – це соціальний ресурс і соціальний капітал, що забезпечує суспільну перспективу незалежної України і є активним суб'єктом соціальних перетворень, спроможних реконструювати суспільство на нових принципах.

Студентське самоврядування є специфічним демократичним інститутом, орієнтованим на спільні дії з адміністрацією і громадськими організаціями задля оптимізації всієї вишівської життєдіяльності [1, с.82].

Студентське самоврядування є важливою складовою успішного функціонування вищого навчального закладу. Це особлива форма ініціативної, самостійної громадської діяльності студентів, спрямована на вирішення важливих питань життєдіяльності вищого навчального закладу, розвиток соціальної активності, підтримку громадянських ініціатив студентської молоді.

Система студентського самоврядування – цілісний структурний механізм, який дозволяє студентам шляхом самоорганізованої діяльності брати участь у керівництві справами свого колективу у взаємодії зі всіма органами управління вищим навчальним закладом, захищати власні права та інтереси, підвищувати якість освіти, сприяти гармонійному розвитку особистості майбутнього фахівця, виховувати лідерські, організаторські та комунікативні якості [5].

У статті 40 Закону України «Про вищу освіту» зазначається, що органи студентського самоврядування:

1) беруть участь в управлінні вищим навчальним закладом у порядку, встановленому цим Законом та статутом вищого навчального закладу;

2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;

3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи;

4) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;

5) захищають права та інтереси студентів (курсантів), які навчаються у вищому навчальному закладі;

6) делегують своїх представників до робочих, консультативно-дорадчих органів;

7) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;

8) беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів;

9) розпоряджаються коштами та іншим майном, що перебувають на балансі та банківських рахунках органів студентського самоврядування;

10) вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм;

11) вносять пропозиції щодо розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів;

12) мають право оголошувати акції протесту;

13) виконують інші функції, передбачені цим Законом та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу [2].

Можна говорити про те, що у зв'язку із ухваленням нової редакції Закону України «Про вищу освіту», студентське самоврядування набуло значно більших прав та обов'язків, розширило спектр своїх можливостей та їхня діяльність стала більш регульованою. Окрім цього, його представники мають у своєму розпорядженні значні кошти, які регулюються законом, та вирішують різноманітні питання, що стосуються фінансування студентів та університету. Зокрема, у Положенні про студентське самоврядування в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка у пункті 9 першого розділу зазначається, що фінансовою основою студентського самоврядування є кошти, визначені вченою радою університету згідно чинного законодавства, спрямовані на забезпечення діяльності студентського самоврядування, спонсорські кошти та кошти або майно, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги. Також членські внески студентів (за рішенням конференції студентів ПНПУ імені В.Г. Короленка), розмір яких встановлюється конференцією студентів ПНПУ імені В.Г. Короленка, відповідно до законодавства. Усі кошти студентської ради спрямовуються на виконання їх завдань і повноважень, відповідно до кошторису затвердженого конференцією студентів ПНПУ імені В.Г. Короленка. Студентська рада звітує перед конференцією студентів ПНПУ імені В.Г. Короленка про використання коштів та виконання кошторису не рідше одного разу на рік [5].

В Україні студентське самоврядування як структура соціальна, тобто некомерційна, потребує фінансових перерозподільних потоків як на рівні університету чи інституту, так і на рівні держави, бо не має права на діяльність з метою отримання прибутку. Вагомим джерелом фінансування напрямків студентської діяльності також можуть стати гранти, у тому числі гранти з іноземних фондів [1, с.89].

Студентське самоврядування навчальних закладів по-різному здійснює питання регулювання отримання стипендій студентів. Студентське самоврядування деяких навчальних закладів надає додаткові стипендії активістам, громадським діячам та студентам, які активно працюють у самоврядуванні навчального закладу. Це, зокрема, Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С.Макаренка. Кому надавати такі стипендії вирішує саме студентське самоврядування закладу [4].

Щодо Полтавського національного педагогічного університету, то студентське самоврядування подає щосеместрово 2 кандидатів на отримання іменної стипендії міського голови. Іменна стипендія міського голови м. Полтава додатково призначається до основної студентам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації (державної та недержавної форми власності) м. Полтава, в яких на момент призначення Стипендії кількість студентів денної форми навчання є не меншою 200 осіб. Кандидати на отримання Стипендії висувуються студентською радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка та погоджуються із Вченою Радою університету [3]. Питання надання академічних стипендій та стипендій згідно рівня свого навчання студентська рада Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка не вирішує.

Виходячи з аналізу проведеного дослідження, можна сказати, що роль студентського самоврядування дійсно вагоме для розвитку навчального закладу. Діяльність студентського самоврядування чітко регулюється законом, особливо звертається увага на фінансування студентського самоврядування, що ми й дослідили у своїй науковій роботі. Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка має один із найбільш розвиненіших органів студентського самоврядування в Україні. Роль студентської ради у діяльності університету значна та не переоцінена. Саме тому представникам студентського самоврядування надається право визначати лауреатів іменної стипендії міського голови. Хоча й інші питання стипендіального забезпечення вони не вирішують, у зв'язку з усвідомленням ролі органу студентської ради в житті університету, з часом до числа регулювання питань стипендіального забезпечення буде входити більший спектр.

Література:

- 1.Гриньова М., Шульга І. Проблема фінансування студентського самоврядування // Слов'янський збірник. – Вип. XIII. – Полтава: Слов'янський клуб, 2014. – С. 82 – 90.
- 2.Про вищу освіту: Закон України від 13 лютого 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- 3.Положення про порядок призначення та виплати іменної стипендії міського голови студентам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації м. Полтава. Додаток до рішення сорок дев'ятої сесії Полтавської міської ради шостого скликання від 23 квітня 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada-poltava.gov.ua/documents/rishennya_radi/
- 4.Положення про студентське самоврядування у Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А.С.Макаренка. Затверджене рішенням педагогічної ради від 28.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pu.org.ua/statut.html>
- 5.Положення про студентське самоврядування у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г.Короленка. Затверджене зборами трудового колективу ПНПУ імені В.Г. Короленка 27 серпня 15 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pnpu.edu.ua/ua/stydrada.php>

Ярмак О. С.,

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)

*студент III курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ РУХ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІЙНА З АКАДЕМІЧНИМ ПЛАГІАТОМ – ДОРОГА ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Із минувшими політичними та соціальними перетвореннями, яким покладено початок у 2014 році, здавалося б, що українські реалії мають зазнати суттєвих реформ. На превеликий жаль, видається, що на шлях активної реформаторської діяльності (з позитивними чи негативними наслідками покаже час, проте діяльності) стало лише МОН України. У тому ж таки 2014 році 6 вересня набув чинності новий закон «Про вищу освіту» [1]. Закон містить низку революційних трансформацій, з огляду на наше дослідження нас цікавить лише одна зміна, проте вважаємо доцільним увести її у контексті з іншими: Можна просто зазначити, що серед напрямів реформування освіти і науки в Україні нас зацікавила війна с плагіатом, що основою перетворень на шляху до якісної освіти.

Нормативно правовим підкріпленням боротьби із плагіатом є стаття 6 Закону України «Про вищу освіту», у якій говориться: «Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня» [1], Наказ МОН України № 758 від 14 липня 2015 року [2], у якому йдеться про деякі методи протидії плагіату науково-педагогічних і наукових працівників. За цим наказом на офіційних веб-сайтах вишів мають бути вміщені наступні документи в режимі читання: примірник дисертації, відгуки офіційних опонентів, автореферат; ці матеріали мають бути на сайті відкритому доступі впродовж трьох місяців з дати видачі диплому доктора філософії або доктора наук [2]. На сьогодні, згадані документи чинні та забезпечують профілактику плагіату в академічному середовищі.

Проте не можна оминати увагою Проект Закону України «Про освіту» (допрацьований) від 28 грудня 2015 року [3], в якому в обіг було введено поняття «академічна доброчесність» (стаття 5.5): «Академічна доброчесність – це сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі» [3]. Більш широко сутність поняття розкрито в наступних тезах: «Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: 1) самостійне виконання навчальних завдань, поточного та підсумкового контролю результатів навчання; 2) посилання на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей; 3) дотримання норм законодавства про авторське право; 4) незаохочування інших осіб до вчинення дій, які суперечать нормам пунктів 1-3). Дотримання академічної доброчесності педагогічними і науково-педагогічними працівниками передбачає: 1) дотримання норм, передбачених пп. 1-3) частини другої цієї статті, і контроль за дотриманням цих вимог особами, які здобувають освіту; 2) дотримання загальноприйнятих принципів моралі; 3) демонстрацію поваги до Конституції і законів України і дотримання їхніх норм; 4) повагу до осіб, які здобувають освіту, до їхніх батьків, незалежно від їхнього світогляду, соціального стану» [3]. Відтак бачимо, що війна із плагіатом, яку веде МОН України, на правду, набуває великого розмаху. МОН переконаний, що так звана академічна доброчесність має залишатися не тільки на папері, а й активно впроваджуватися у практику. Саме тому в Україні стартував проект «сприйняття академічної доброчесності» [4]. Десять вищих навчальних закладів (Донецький національний університет у Вінниці, Луцький національний технічний університет, Тернопільський національний економічний університет, Тернопільський державний медичний університет, Сумський державний університет, Харківський національний університет ім. А. Н. Каразіна, Запорізький національний університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова та Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка) візьмуть участь у пілотному проекті. Для них буде розроблено спецкурс «Академічне письмо», у якому впродовж 4 років поточному потоку бакалаврів роз'яснюватимуть сутність поняття академічна доброчесність.

Міністр освіти зазначив, що контроль за плагіатом та його абсолютна ліквідація у вишах має лягти на плечі самої академічної спільноти. Провідні українські університети вже створили положення, які внесені до статуту закладу і мають за мету запобігати розповсюдженню плагіату

серед студентства та науково-педагогічних працівників, наприклад –[5, 6, 7]. У згаданих положеннях чітко визначено поняття плагіату та його види, а саме: копіювання інформації іншого автора та видання роботи за свою без оформлення цитування; дослівне копіювання чужої роботи у свою без належного оформлення цитування; парафраза – переказ своїми словами тексту іншого автора, суть якого полягає в заміні слів та знаків; компіляція – процес написання твору, наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел[6]. Основні методи та засоби профілактики плагіату такі: методологічне забезпечення (чітко визначені вимоги до наукових робіт); впровадження спецкурсів з наукового письма на першому курсі бакалаврату та магістерських програм; інформування про наслідки плагіату; прозорість (говоримо про публічність захисту наукових робіт). Керівництвом вишів, у випадку встановлення факту плагіату, встановлено такі міри покарання студентів: академічні (незарахування роботи); дисциплінарні (догана, письмове попередження від декана факультету/директора інституту). Суперечним поки що є рішення про такий спосіб покарання, відповідно до якого, студента, у роботі якого помічено плагіат, відраховують з навчального закладу. Так, наприклад, у наказі НаУКМА зустрічаємо: «Наявність двох і більше фактів плагіату у роботах Студента є підставою для позбавлення Студента диплома НаУКМА, рішення про що приймається Вченою Радою за відповідним поданням Ради факультету»[7], теж саме бачимо й у інших вишах: «Наявність не менше двох фактів плагіату або інших видів академічної нечесності у роботах студента є підставою для позбавлення студента диплому ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» [6]. Дивним і абсолютно несправедливим у цих документах вважаємо те, що науково-педагогічних працівників відповідальність за плагіат оминула. Натомість у положенні «Протидія плагіату в університеті» (проект) Луцьк (2014) мають місце наступні пункти (очевидно більш продумані): «Факт академічного плагіату (компіляції) у творах студентів може бути встановлений комісією, створеною розпорядженням декана; у творах науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня – комісією, створеною наказом ректора за поданням проректора з наукової роботи» [5], тобто сам факт плагіату розглядається як і поміж студентів, так і поміж викладацького колективу, а також відповідальність у рівній мірі лягає і на ті, і на ті плечі. Спектр механізмів профілактики плагіату представлений дуже широко і у засобах покарання, і у поширенні на всіх учасників навчального процесу (і студентів, і науково-педагогічних працівників):

✓ «Несамостійно виконані роботи студентів не можуть бути позитивно оцінені або взагалі не допускаються до захисту.

✓ У випадку використання запозиченого матеріалу без посилання на автора або джерело запозичення, кандидатська чи докторська дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії її розгляду без права захисту.

✓ Виявлення двох і більше фактів плагіату (компіляцій) у творах докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня може бути підставою для виключення з докторантури (аспірантури) чи відкріплення здобувача від кафедри.

✓ Виявлення фактів плагіату (компіляцій) в осіб викладацького складу може бути враховано при продовженні дії контракту.

✓ Встановлення фактів плагіату (компіляцій) в уже опублікованих творах докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня є підставою для заборони автору включати такі твори у перелік своїх науково-методичних публікацій.

✓ Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі

спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради та офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік» [5].

Важливим і відкритим залишається питання про міру покарання за плагіат. Чи дійсно виключення студентів з вишів і звільнення та позбавлення ступеня науково-педагогічних працівників є необхідним?. Чи варто засуджувати опонентів і наукову раду, яка розглядає роботу на присудження вченого звання за неухважність?. Проте щиро переконані: задля поліпшення якості вітчизняної науки правомірним залишається те, що місця для плагіату в академічній спільноті бути не може. Предметно і точно про це вже висловила Неллі Корнієнко у своїй статті «Імітація і плагіат як загроза академічній свободі» [8]. Дослідниця простежує технологію «наукового тероризму»: «дисертант чи автор монографії для початку тиражує ряд прізвищ іменитих європейських вчених в якості теоретичних чи методологічних авторитетів у своїй роботі. Демонструє, так би мовити, свою референтну групу, до якої вважатиме честь приєднатися будь-який поважний науковець» [8, 103] і зрештою авторка робить невтішний прогноз: «І може так статися, що за якийсь час ентропія знищить інтелектуальний потенціал суспільства, остаточно зруйнує креативне середовище» [8, 105]. Безумовно перед нами постає питання більш серйозне, ніж може здатися на перший погляд. Мова про відсутність наукової етики. Жанр наукового перевертництва здатен звести нанівець потенції вітчизняних інтелектуальних сил. Із стрімким зростанням інформаційного потоку ціннішим для поступального розвитку наукової думки є здатність знаходити інформацію, тому першочергове завдання дослідників турбуватися про якість текстів, а не продукування їх шаленої кількості, а тим паче «запозиченої» у колег. Рівно теж саме стосується студентів і їхніх курсових чи дипломних робіт, які рясніють псевдонауковістю та плагіатом.

Вже згаданий нами Проект пропонує такі методи покарання для академічно не добросовісних студентів та науково-педагогічних працівників: «За порушення принципів академічної добросовісності: плагіат, науковий плагіат, заохочення порушень академічної добросовісності особами, що навчаються, педагогічні і науково-педагогічні працівники притягуються до дисциплінарної відповідальності відповідно до законодавства. За порушення принципів академічної добросовісності особи, що навчаються, притягуються до відповідальності: 1) повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту, заліку тощо); 2) повторне проходження навчального курсу; 3) відрахування із закладу (крім учнів, що здобувають дошкільну, початкову чи середню освіту у закладі за місцем проживання)» [3].

Окремо варто згадати про наявність такої проблеми як існування спеціальних організацій, сайтів, осіб, які створюють наукові тексти (на жаль, ще й часто неякісні) у комерційних цілях. Сам факт їхнього існування є свідченням «наукового шахрайства», бо навіть за умови, що текст буде написаний без плагіату та вказаними джерелами, особа, яка його замовила, буде видавати цю наукову працю за свою.

Беззаперечно, що будь-які зміни ведуть за собою і складнощі, і почасти несприйняття, а інколи й супротив. Самоочевидним є й те, що МОН України, як і самим навчальним закладам, необхідно буде допрацьовувати систему заходів спрямовану на протидію плагіату. На наше переконання, Проект Закону «Про освіту» в комплексі із практичним курсом «Академічне письмо», а також спільними зусиллями вишів та МОН зможуть запобігти руйнації національної освіти і науки, якої завдають їм неякісні наукові тексти, які рясніють плагіатом, та не добросовісні студенти, наукові й науково-педагогічні працівники. Проте початок був закладений: свідоме й сильне суспільство не має права дивитися крізь пальці на павутину псевдонауки, якою облутується вітчизняний інтелектуальний потенціал. Війна із плагіатом – це черговий крок назустріч поступальному євроінтеграційному руху і вихід на міжнародну арену

української освіти та наукової думки, а також пряма дорога до виховання національної академічної доброчесності.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>
2. Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів: Наказ Міністерства освіти і науки в Україні № 758 від 14 липня 2015 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/47536.
3. Проект Закону «Про освіту» (доопрацьований) від 28 грудня 2015 [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141.
4. Сайт МОН України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/02/24/inna-sovsun-24022016/>.
5. Положення «Протидія плагіату в університеті». [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://eenu.edu.ua/sites/default/files/.../plagiat_0.doc.
6. Положення «Про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://vk.com/doc38976887_423835318?...
7. Положення «Про запобігання плагіату та впровадження практики належного цитування у навчальному процесі НаУКМА». [Електронний ресурс] // Режим доступу: clio.usu.edu.ua/.../polozhennya-pro-zarobihan
8. Корнієнко Н. Імітація і плагіат як загроза академічній свободі [Текст] / Н. Корнієнко // Філософська думка. – 2014. – № 4. – С. 101–109.

Діденко К.

(наук.кер. – доц. Лобач К. В.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Анексія Криму та події на Сході України призвели до значного переміщення громадян усередині нашої держави. Так, згідно з офіційними джерелами, станом на початок 2016 р. узято на облік понад 1 млн внутрішньо переміщених осіб. Важко не погодитися, що ця цифра вражає. Водночас непокоїть і той факт, що тенденції до зниження їх кількості не спостерігається, оскільки навіть учораšní прихильники «республік», зневірившись у їхній перспективності та оцінивши реалії життя з непомірно високими цінами, дефіцитом продуктів, безробіттям тощо, покидають проблемні території в пошуках кращого життя. Саме тому на сьогодні виникла нагальна потреба в удосконаленні спеціального правового механізму для забезпечення прав і свобод вимушених переселенців

Питання правового регулювання статусу внутрішнього переміщення осіб не було предметом окремого дослідження. Разом з тим в загальних рисах окреслюються існуючі проблеми правового захисту вимушених переселенців у працях вітчизняних вчених, серед яких: Е. Лібанова, І. Майданік, О. Малиновська, О. Хомра, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, У. Садова.

Метою даної статті є здійснення аналізу сучасного стану правового регулювання прав та свобод внутрішньо переселених осіб.

Свобода вільно пересуватися є одним із основних прав людини та правовою підставою міграції людей. Воно закріплене як одне з основних прав людини в багатьох міжнародних документах. Як правило, «вільне пересування» розуміється у двох значеннях. Перше значення:

вільне пересування громадян Європейського Союзу, що включає право на проживання та право залишитись на території держави члена ЄС. Друге значення «вільного пересування» передбачає свободу перетину внутрішніх кордонів без додаткових перевірок [4, с. 36].

В Україні завдання щодо вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб гостро постало у 2014 року. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері покликаний стати Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. Відповідно до частини 1 статті 1 цього Закону передбачено, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає на території України, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

3 січня 2016 року набрав чинності Закон України №2166 «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким було внесено ряд нововведень для внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Відповідно до внесених змін, статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО) поширюється не лише на громадян України, але і на іноземців або осіб без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення вказаних обставин.

Гарантії прав ВПО тепер мають не лише громадяни у яких в паспорті є відмітка про реєстрацію місця проживання, але й ті, які жили на тимчасово окупованих територіях без реєстрації. Для того, щоб підтвердити проживання в зоні конфлікту, достатньо військового квитка, трудової книжки, документа, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, медичних документів або навіть фотографій чи відеозаписів. У таких випадках рішення про видачу довідки ВПО приймається протягом 15 днів, з можливістю оскарження відмови.

Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково на відміну від попереднього варіанту документа, який був чинним лише 6 місяців.

Внутрішньо переміщені особи мають право на забезпечення лікарськими засобами та надання необхідної медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Цим законом запропоновано Кабінету Міністрів України в 3-місячний термін підготувати та внести на розгляд Верховної Ради України зміни та доповнення до Податкового кодексу України та Митного кодексу щодо звільнення від оподаткування та митних платежів міжнародної гуманітарної, благодійної, технічної та будь-якої іншої безповоротної допомоги, що надається внутрішньо переміщеним особам [3].

Прикрим є той факт, що ні Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ні Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» не передбачають створення Фонду житла для тимчасового поселення вимушених переселенців, хоча статтею 10 проекту Закону «Про вимушених переселенців» було визначено порядок формування, призначення та утримання Фонду, порядок надання жилих приміщень у ньому та користування ними [2].

Отже, вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що українське законодавство про захист біженців в основному є сформованим і таким, що в цілому відповідає міжнародно-правовим стандартам у сфері захисту прав біженців, все ж має певні недоліки. Існує потреба у вдосконаленні законодавства України у сфері надання житла. З метою удосконалення правового механізму забезпечення конституційних прав переселенців, необхідно продовжити розробку нормативної бази.

Література:

1 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 1. – Ст. 1. 9.

2. Про вимушених переселенців: Проект Закону [Електронний ресурс: – Режим доступу: <http://khrpg.org/?id=1397592025>

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]: Закон України від 03.11.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу w1.c1.rada.gov.ua.

4. Римаренко Ю.І. Міжнародне міграційне право. Підручник: Університетський курс. / Ю.І. Римаренко // – К.: КНТ. – 2010. – 608 с.

Жук Ю.

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

студентка V курсу психолого-педагогічного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Побудова правової держави вимагає, насамперед, реалізації засад верховенства права, коли головним напрямком діяльності держави є забезпечення прав і свобод людини судовою системою. Конституція України піднесла статус суду на принципово новий рівень, остаточно закріпила принцип незалежності судової влади, гарантуючи захист прав і свобод людини і громадянина судом та поширюючи юрисдикцію судів на всі правовідносини, що виникають у державі[1]. Але до сьогодні в Україні судова система ще містить авторитарні засади, за яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека виявляються заручниками державно-владних інтересів. Тому актуальність дослідження перспектив реформування судової системи Української держави є безперечною, відображаючи потребу удосконалення одного з найважливіших напрямів функціонування правової держави. Крім того, зобов'язання, які взяла на себе Україна при вступі до Ради Європи, передбачають побудову нової судової системи, яка відповідає б нормам і стандартам Європейського Союзу.

Питання, присвячені теоретичним та практичним проблемам здійснення реформ в судовій системі України досліджувались у наукових працях таких вчених, як В. Д. Бринцев, Л. М. Москвич, С. Ю. Обрусна, Д. М. Притика, А.А. Стрижак, О.В. Федькович, С.Г. Штогун та інших науковців і практиків. Разом з тим проблема судової реформи в Україні потребує подальшого вивчення у зв'язку з постійним оновлення законодавства та особливостями його реалізації на практиці, що і зумовило вибір теми публікації.

Мета статті -охарактеризувати стан судової системи України та напрямки її реформування.

У 2010 році Верховна Рада України прийняла Закон «Про судоустрій і статус суддів»[2]. Ця подія ознаменувала початок серйозних змін у судовій системі, але була сприйнята неоднозначно. Закон погіршив доступ людей до правосуддя і заклав низку загроз незалежності суддів. Так, начеб-то з метою подолання судової тяганини було скорочено процесуальні строки. При значному навантаженні на суддів необхідність дотримання цих строків призвела до численних порушень процесуальних прав сторін та поверхового вирішення справ. Закон створив серйозні важелі для політичного тиску на суддів. Так, Вища рада юстиції, що перебуває під сильним політичним впливом, отримала значні можливості щодо добору і звільнення суддів, призначення голів судів та їхніх заступників. Законом не передбачено конкурсних засад для просування судді по службі, не визначено критеріїв, за якими суддів добирають до судів вищого рівня. Таким чином, судова реформа 2010 року, попри деякі позитивні новели, погіршила доступність правосуддя для людей і суттєво підірвала суддівську незалежність. Забезпечення права людини на справедливий суд не стало справжньою метою судової реформи. Судова реформа мало вплинула на функціонування інших державних інститутів (прокуратура, пенітенціарна служба тощо).

Реформування судової влади та судової системи має не обмежуватися лише вдосконаленням функціонування судів та суддів. Судова реформа у більш широкому контексті повинна сприяти створенню умов для забезпечення реального захисту прав та свобод людини і громадянина, що неможливо без системного, ефективного і логічного взаємозв'язку та взаємодії між судовою, законодавчою і виконавчою гілками державної влади [3, с. 83].

Реформування системи судоустрою та судочинства має здійснюватися за такими напрямками: забезпечення незалежності, безсторонності та неупередженості суддів; оптимізація суддівського врядування та системи кар'єрного просування суддів; підвищення професійного рівня суддів; підвищення прозорості діяльності суддів та рівня їх відповідальності; підвищення ефективності правосуддя та оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій; забезпечення прозорості та відкритості правосуддя; посилення гарантій здійснення адвокатської діяльності та забезпечення доступності безоплатної правової допомоги; реорганізація системи виконання судових рішень та підвищення ефективності виконавчого провадження; приведення повноважень та діяльності органів прокуратури до європейських стандартів; підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції [4, с. 10].

Отже, в умовах намагання України інтегруватися до європейського правового простору комплексне реформування судової системи має відбуватися з урахуванням вимог міжнародних стандартів, що повинно забезпечити ефективність правосуддя, доступ громадян до суду та право людини на справедливий суд.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Алік С. Напрямки вдосконалення судівництва в Україні відповідно до європейських стандартів / С. Алік // Право України. – 2015. – № 2. – С. 82-84.
4. Притика Д. М. Створення науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні – головна мета судової реформи / Д. М. Притика // Право України. – 2015. – № 12. – С. 9-11.

Калюх Т.

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ НАСИЛЛЯ В СІМ'І

Сім'я завжди була і залишається єдиним основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки її членів, необхідної для розвитку кожного з них, засобом збереження і передачі культурних цінностей від покоління до покоління, відновлення населення та виховання повноцінних членів суспільства.

Функціонуючи в рамках суспільства, кожна сім'я гостро реагує на будь-які зміни, що відбуваються у ньому, пропускаючи через себе усі позитивні та негативні явища. У кризовому суспільстві, в якому загострені соціально-економічні проблеми, не зберігаються традиції сімейного співжиття, сімейного виховання, втрачають свою актуальність традиційні сімейні цінності, а відтак мікроклімат у ній, сім'я в цілому поступово зазнає негативних змін, що, безумовно, відображається на якості виконання сім'єю її відтворюючої та виховної функції. Для України це питання особливо важливе, оскільки кризові соціально-економічні явища значно погіршили становище сім'ї в суспільстві.

В українській сім'ї поширюються негативні тенденції, що ускладнюють взаємини між членами родини: конфлікти, що призводять до розлучень, психологічних трагедій, низький матеріальний рівень забезпеченості родини, відсутність педагогічних знань та основ психології,

що зумовлюють, жорстокість, насилля у відносинах між дорослими та дітьми. Тому однією з актуальних проблем сьогодення є проблема насильства дітей у сім'ї.

Наша держава першою серед країн СНД на законодавчому рівні запровадила нормативні акти, які присвячені захисту членів сім'ї від проявів насильства. Так, Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. та відповідний профільний Закон України – «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р., стали частиною національного законодавства окремі міжнародні документи у сфері захисту прав членів сім'ї, зокрема: Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифікований у квітні 2003 р.); Європейська конвенція з питань боротьби проти торгівлі людьми (підписана у листопаді 2005 р.); Європейська Конвенція про здійснення прав дітей (дата підписання від імені України 15 травня 2003 р., дата ратифікації – 3 серпня 2006 р. [1].

У 2009 р. спільним Наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерства внутрішніх справ України було затверджено Інструкцію щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї[2].

Однак, не зважаючи на такий масив нормативних актів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї, це ганебне явище у нашій державі набирає обертів. Про гостроту проблеми насильства в сім'ї свідчить як статистика МВС України, так і дані досліджень та громадських організацій. Кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку за вчинення насильства в сім'ї, щорічно зростає і наближається вже до ста тисяч. І це при тому, що насильство в сім'ї є латентним правопорушенням, тому існуюча статистика не відображає його масштабів. Тож зростання кількості зафіксованих міліцією випадків насильства в сім'ї поки не можна розглядати в якості індикатора погіршення ситуації або показника для оцінки роботи органів внутрішніх справ.

Сприяє збільшенню випадків насильства в сім'ї відсутність дієвих механізмів реалізації норм матеріального права, затримка з внесенням змін у процесуальні норми, низький рівень спеціальних знань із захисту жертв насильства в сім'ї серед працівників уповноважених державою органів, відсутність відповідальності працівників уповноважених державою органів щодо попередження насильства в сім'ї, загальна терпима позиція у нашому суспільстві до проявів домашнього насильства.

У наукових колах проблема насильства в сім'ї досить інтенсивно й широко досліджується. Науковцями вивчається широкий спектр цього явища, починаючи від дослідження правових механізмів попередження насильства над дітьми, захисту дітей-жертв сімейного насильства, питань захисту від насильства дорослих членів сім'ї та завершуючи проблемами правового забезпечення діяльності уповноважених державою органів щодо попередження насильства в сім'ї (домашнього насильства). Свого часу дану проблему в аспекті захисту суб'єктивних сімейних прав досліджували такі вчені, як: З. Ромовська, І. Жилінкова, С. Коталейчук, О. Коломоєць, Ю. Буров, І. Жеребной, А. Блага, Л. Колпакова та інші[3, 4]. Однак, не зважаючи на таку наукову розробленість даної теми, рекомендацій з удосконалення норм матеріального права та механізмів їх реалізації, багато питань у цій сфері ще залишаються дискусійними.

Метою цієї статті є спроба дослідити механізми взаємодії уповноважених державою органів та посадових осіб з протидії насильству в сім'ї й захисту жертв насильства в сім'ї.

Слід говорити про відсутність в сучасній Україні єдиного державного бачення системи юрисдикційного захисту жертв насильства в сім'ї, дієвого механізму реалізації жертвами насильства в сім'ї права на захист. Чинний нині Закон не містить єдиної системи юрисдикційного захисту жертв насильства в сім'ї. Повноваження державних органів та осіб, на яких покладено обов'язок щодо захисту осіб від насильства в сім'ї, мають загальний характер, а дії їх неузгоджені за єдиною системою співпраці [5].

Складається враження, що немає єдиного бачення проблеми насильства в сім'ї серед представників різних уповноважених державою суб'єктів цього процесу, що призводить до

відсутності єдиної державної системи юрисдикційного захисту від насильства в сім'ї. Сама назва Закону орієнтує на профілактичні дії, а не на реальний захист осіб, які стали жертвами проявів насильства в сім'ї. Необхідно провести нормативні зміни та створити комплексний документ з чітко виписаним алгоритмом стадій, дій уповноважених органів осіб та установ, порядком їх взаємодії. Також необхідною умовою функціонування зазначеного механізму є встановлення відповідальності уповноважених державою осіб органів установ у випадку не додержання порядку впровадження або невиконання вимог взаємодії з чіткою санкцією.

Вбачається доцільним не вносити зміни в застаріле законодавство, а розробити та впровадити новий нормативний акт, який буде комплексно вирішувати окреслені проблеми; розробити та запровадити сучасну систему юрисдикційного захисту жертв насильства в сім'ї (домашнього насильства). При розробці нового законодавства з питань попередження (протидії) насильства в сім'ї необхідно взяти за основу концепцію, яка передбачає вилучення із сімейного оточення насамперед винної у вчиненні насильства особи.

Література:

1. Сучасні тенденції розвитку сім'ї / Освіта.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12158/>.
2. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію Мінсім'ямолодьспорт України, МВС України; Наказ, Інструкція, Інформація [...] від 07.09.2009 № 3131/386 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0917-09>
3. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К.: Правова єдність: [Алерта]: [КНТ]: [Центр учбової літератури], 2009. – 500 с.
4. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: ЮрінкомІнтер, 2004. — 200 с.
5. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – С. 41

Любченко А.

(наук.кер. – доц. Лобач К. В.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ

Однією з найважливіших проблем, що постала перед державою Україна, є проведення адміністративної та муніципальної реформ. Це потребує і суттєвого реформування всього змісту адміністративного і муніципального права, що є необхідною умовою і засобом реалізації норм Конституції у найважливішій сфері адміністративно-правової регламентації відносин між органами влади і громадянами.

Ставимо за мету з'ясувати питання юридичної природи публічної влади та її ролі у зростанні впливу громадян на прийняття владних рішень.

За Конституцією України народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади. Згідно зі статтею 5 Конституції України народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування[1]. З даного конституційного положення випливає, що місцеве самоврядування займає окреме місце в політичній системі суспільства і його слід розглядати як окрему форму реалізації народом належної йому влади.

На думку більшості дослідників проблем муніципальної влади, інститут місцевого самоврядування тісно пов'язаний з стародавнім громадським самоврядуванням та по суті

генетично сходить до нього[3, с. 43-45]. У своєму історичному розвитку інститут місцевого самоврядування на європейському континенті пройшов наступні етапи:

1. Етап полісної демократії (від V ст. до н. е. - до I ст. до н. е.);
2. Римський етап (I ст. до н. е. - IV ст. н. е.);
3. Етап самоорганізації (IV ст. - кінець XVIII ст.);
4. Сучасний етап (кінець XVIII ст. - XXI ст.).

Так, характеризуючи перший етап еволюції європейського муніципалізму, зазначимо, що сама ідея місцевого самоврядування зародилася в часи античності та реалізовувалася в рамках особливої форми організації політичної влади – полісної демократії. Античний поліс являв собою форму самоврядування міст-держав, яка в умовах превалювання в ньому демократичних елементів давала можливість широким масам населення брати активну участь в управлінні державою та суспільними справами. По суті такі політичні утворення являли собою ідеальну форму безпосередньої демократії, за якої на порівняно невеликій території публічна влада здійснювалася безпосередньо більшістю населення або за його участю. За відсутності єдиної загальнонаціональної влади кожний незалежний поліс поєднував у собі як місцеву, так і державну владу, причому сама форма міста-держави не передбачала колізій між цими двома системами функцій. У цілому ж антична полісна демократія, незважаючи не лише на її плюси, а мінуси, стала для Європи демократією взагалі та місцевого самоврядування зокрема [4с.43-45].

Аналізуючи римський етап розвитку місцевого самоврядування, зазначимо, що у вказаний період у процесі утворення та територіального розширення Римської імперії був сформульований та здійснений на практиці новий підхід до місцевого самоврядування. Саме поняття „муніципальний” виникло та використовувалося у відношенні до раніше самостійних громад, які підпали під владу Риму та обтяжувалися різними повинностями (*municipa*) на його користь, від назви яких, власне кажучи, й походить сам термін «муніципальний» (такі громади називалися *municipia*). Так, на думку І. О. Покровського, В. Б. Єльяшевича та інших учених створення муніципії як потенційного учасника публічних та цивільних правовідносин почалося ще у IV ст. до н. е. у результаті реформування правового статусу колишніх самостійних міст-держав (*civitates*), які в цей час фактично втратили свою державницьку самостійність та опинилися під владою Стародавнього Риму[4, с.116]. Внутрішня автономія цих громад серйозно обмежувалася, а для управління ними з Риму надсилалися спеціальні чиновники - префекти. Після того як влада Риму розповсюдилася на всю Італію, був прийнятий загальний муніципальний закон - Закон Юлія Цезаря про муніципії (*Lex Julia municipalis*) 45 р. до н. е. [4, с.116-117], який уніфікував правила міського устрою та суттєво розширив автономію органів самоврядування в місцевих справах. На рівні місцевих громад існували як представницькі органи - народні збори, так і виконавчі - сенати. Контроль за неіталійськими громадами здійснювали спеціальні контролери - куратори, до функцій яких входив лише фіскальний контроль, а потім, з розширенням їх компетенції, загальною урядовий контроль. Здійснювалися спроби використовувати даний інститут і для захисту інтересів населення у відношенні муніципальної верхівки.

Отже, у цей період відбувається активне становлення муніципій не лише як суб'єктів публічних, а й приватних відносин, що в цілому відповідає сучасному розумінню місцевого самоврядування та муніципального права як конгломерату публічно - приватних відносин і норм, у результаті дії яких власне й відбувається перманентне становлення муніципальної влади. Незважаючи на те, що староримська юриспруденція так і не визнала *persona* за будь-яким іншим явищем, окрім людини, саме за часів активного розвитку муніципій за останніми почала визнаватися здатність мати окремі права: одержувати майно у спадок, укладати угоди, шукати та відповідати у суді тощо, а самі муніципії вже розглядалися не як сукупність членів, а як певна єдність, котра має здатність як така брати участь у цивільних правовідносинах. У подальшому ідея залучення до участі в цивільних правовідносинах штучних суб'єктів (на відміну від природних - людей) з інституту муніципії була поширена на різноманітні союзи, колегіуми тощо [3, с.43-45].

Виділення етапу самоорганізації обумовлено тим, що громадівське самоврядування, як і сама громада, займала в соціально-політичній структурі середньовічної Європи підпорядковане становище, оскільки у переважній більшості випадків являло собою форму об'єднання «неблагогородних» станів. Бурхливий розвиток міст, посилення їх ролі в громадському та державному житті, особливо після звільнення міст від васальної залежності у відношенні до феодалів та набуття багатьма з них статусу вільного міста, надали новий імпульс розвитку місцевого самоврядування, орієнтованого на республіканські ідеали античної полісної демократії. У результаті цього городяни стали серйозною політичною силою, яка спочатку слугувала надійною опорою королівської влади, а потім перетворилася в рушійну силу буржуазних революцій – локомотив «третього становища». Багатьом містам вдалося здобути значні права. Так, наприклад, в Англії ряд міст мали право направляти до парламенту певну кількість своїх представників, пропорційно їх значенню та кількості населення.

Характеризуючи виділений нами сучасний етап розвитку місцевого самоврядування, зазначимо те, що формування та зміцнення національних держав викликало до життя загальну тенденцію раціоналізації устрою та діяльності як суспільства, так і держави в цілому, так і окремих державних інститутів, включаючи організацію місцевих спільнот та здійснення публічного управління на місцях. Місцеві громади повинні були набути новий уніфікований статус, який би визначався та встановлювався законом, а не дарованими верховною владою «преференціями». Зворотним пунктом в юридичному оформленні нового підходу до місцевого самоврядування стала доповідь француза Туре по законопроекті про реформу місцевого самоврядування, яку він зробив у 1790 р. на Національних зборах Франції. У цій доповіді було висловлено принципову позицію з питання компетенції місцевих органів влади. Згідно з цією позицією до складу компетенції територіальних громад входять як власні громадівські справи, притаманні за своєю природою муніципальній владі, так і справи державні, які держава передає місцевому самоврядуванню [5, с.46]. Дана концепція продовжує застосовуватися й у даний час, в тому числі й у вітчизняному законодавстві.

Українська історія пережила кризові стани, які були значною мірою обумовлені пригніченням самостійності територіальних громад. Не треба наводити багато аргументів на користь того, що виникнення кризи (з позитивним або негативним для держави результатом) неодмінно настає, якщо держава не розуміє та не враховує історичних уроків. Можливість виникнення кризи державності на певній стадії соціального розвитку пов'язана з відсутністю або ігноруванням демократичних традицій, а також ефективних політичних, економічних, соціальних, духовних, правових та інших механізмів, які гарантують територіальним громадам статус первинних суб'єктів публічної влади на місцях та створюють умови їхнього соціально-економічного розвитку.

З цього абсолютно логічно робиться висновок: розвиток місцевого самоврядування та муніципальної влади в інтересах самозбереження та суверенності держави вкрай необхідний. Одним із головних чинників, який привів нашу державність до кризового стану та не дозволяє вже третє десятиріччя вибратись з нього, є абсолютна відсутність протягом тривалого часу за радянських часів та фактичне небажання сучасної держави в повному обсязі визнати та гарантувати муніципальну владу. Історія людської цивілізації показує, що місцеве самоврядування надає додаткової стійкості державному ладу. Держава, яка, одночасно, не обмежена і не посилена місцевим самоврядуванням, є нестабільною та непередбачуваною. Відсутність самостійності в територіальних громадах та невизнання муніципальної влади неодмінно призводитиме до постійних державних криз із можливою зміною державного ладу.

На завершення зазначимо, що діалектика українського варіанта місцевого самоврядування свідчить, що виникнення інститутів муніципальної демократії та самоврядування, як неодмінних атрибутів громадянського суспільства, поступове формування міського права, а також збереження тривалий час безпосередньої демократії та самоврядування значною мірою детермінувало виникнення державності в українських землях та формування своєрідної моделі вітчизняного конституціоналізму та муніципалізму. Водночас детонувавши виникнення

державності, місцеве самоврядування завжди носило конкурентний, іноді опозиційний або навіть протестний характер у відношенні державних структур.

Еволюція вітчизняного муніципалізму вказує, що муніципальна влада в Україні так і не досягла своєї зрілості, не спромоглася повною мірою реалізувати закладені в неї внутрішні потенційні можливості[2]. Громадські та державні структури - основні інститути політичної системи суспільства, - не встигли, не змогли або іноді свідомо не побажали мобілізувати ресурси та прикласти зусилля для стримування та подолання негативних явищ та сторін розвитку місцевого самоврядування. Однак безспірним фактом залишається те, що вирішенню багатьох політичних, економічних, соціальних та інших проблем буття сучасної України сприятиме конституювання побудованої на демократичних засадах міцної муніципальної влади.

Література:

1. Конституція України. Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Первомайський О. О. Становлення цивільної правосуб'єктності муніципалітету у праві Стародавнього Риму / О. О. Первомайський // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні (до 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод): Тези доп. та наук. повідомлень всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених / За ред. проф. М. І. Панова. – Х., 2000. – С. 43-45.
4. Шабров О. Ф. Политическая система: демократия и управление обществом / О. Ф. Шабров // Государство и право. – 1994. – № 5. – С. 120.
5. Кампо В. М. Політичні моделі розвитку місцевого самоврядування в Україні: історія, проблеми, перспективи / В. М. Кампо // Правова держава: Щорічн. наук. праць. – К., 2003. – Вип. 14. – С. 564.

Черниш Ю.

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ОСОБЛИВОСТІ СПВІДНОШЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Права людини в сучасному світі – це проблема, вирішення якої стоїть у центрі практичної діяльності міжнародного співтовариства і кожної держави. Питання тлумачення і правильного розуміння прав, свобод і обов'язків людини та громадянина турбує не лише фахових юристів, але й широке коло громадськості. Актуальність обумовлюється ще й у тим, що вдосконалення законодавчої бази в напрямі реалізації прав і свобод людини та виконання обов'язків особою перед державою є одним із основних пріоритетів у розвитку правової держави. Значимість висвітлення проблематики прав людини зумовлюється специфічними обставинами загального реформування політичної та правової системи суспільства, в якому зараз знаходиться Україна.

Проблемі прав, свобод та обов'язків приділяють увагу дослідники з різних галузей науки – правознавства, соціології, економіки, філософії тощо. Значний внесок у розвиток теорії прав, свобод та обов'язків людини зробили такі вітчизняні дослідники: М. Козюбра, А. Колодій, А. Олійник, В. Погорілко, В. Федоренко та інші.

Метою статті є теоретичне обґрунтування нерозривності прав та свобод із обов'язками людини та громадянина України.

Терміни «права», «свободи» і «обов'язки» вживаються досить часто в національному праві різних країн світу, в тому числі й в українському. Їм приділяється значна увага як в

Конституції України, так і в законодавчих актах майже всіх галузей законодавства: конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, трудового, сімейного, кримінального тощо.

Права людини – це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування, розвиток і задоволення власних потреб [5, с. 94].

Поняття про права людини включає два аспекти:

- природні права людини, неподільно пов'язані з її існуванням та розвитком;
- набуті права людини, що характеризують її соціально-політичний статус.

Ще одне поняття – «свободи» людини і громадянина є вихідним поняттям проблеми прав людини і громадянина. Воно означає об'єктивну реальність, яка виходить за межі врегульовані правом, так як на неї впливають й інші соціальні норми (моралі, етики, релігійні норми та інші) [5, с. 105].

Обов'язок— це міра належної поведінки. Конституційні обов'язки також, як і права та свободи, характеризуються певним дуалізмом. Є обов'язки людини і обов'язки громадянина. Так, наприклад, відповідно до ст. 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Тоді як, згідно із ст. 66 Конституції України, кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані збитки [5, с. 86].

Обов'язки людини і громадянина в Україні є важливим складовим елементом конституційно-правового статусу людини і громадянина, що закріплює основи взаємовідносин між особою і державою. Основні обов'язки забезпечують нормальне функціонування держави та життєдіяльність суспільства [2, с. 210]. У другому розділі Конституції України закріплено систему прав, свобод і обов'язків, яку можна поділити на особисті (природні, громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні, екологічні та сімейні права і обов'язки. Сукупність конституційних норм, що закріплюють ці права і обов'язки визначає конституційно правовий статус людини і громадянина.

Широке міжнародне визнання отримала формула «прав без обов'язків не існує». Так, у ст. 29 Загальної декларації прав людини зазначено: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи»[1].

Безумовно, права і свободи людини і громадянина тісно пов'язані з її обов'язками. Взаємозв'язок обов'язків з правами і свободами, а також з державою і суспільством отримав своє конституційно-правове закріплення у ст. 23 Конституції України, в якій зазначається, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості [3, с. 13].

Отже, права та свободи людини та громадянина, закріплені в Конституції України, охоплюють широкий комплекс дій усіх державних і суспільних структур зі створення і підтримки нормальних умов життя людини.

Держава, беручи на себе обов'язок забезпечувати права людини і громадянина, має право й вимагати від особи правомірної поведінки. Свій вияв такі державні вимоги з виконання та дотримання правових норм знаходять у системі обов'язків, що встановлюють міру відповідальності за невиконання приписів закону.

Література:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята на 3 сесії Генеральної Асамблеї ООН // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103
2. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. – К.: ЮрінкомІнтер, 2003. – 336 с.
3. Конституція України. Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За

заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2007. – 352 с.

5. Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. /Уклад. В.П. Марчук. — К.: МАУП, 2003. — 128 с.

Малюшко В.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

студент V курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Гарантія є специфічним засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (банківська гарантія) про задоволення вимог управленої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя особа (зобов'язана сторона) не виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені у відповідному підтвердженні.

Банківська гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язань є особливою інституцією в господарському праві. У господарській діяльності суб'єктів господарювання значна кількість платіжних зобов'язань забезпечується гарантіями. Законодавцем, відповідно до змісту ч. 1 цієї статті, визначено, що за гарантією банк, інша кредитна установа, страхова організація (гарант) гарантують перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Згідно з нормами Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" кредитною установою є фінансова установа, яка відповідно до закону має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик. Шляхом видачі гарантійного листа банк, інша кредитна установа або страхова організація (гарант) дають на прохання іншої особи (принципала) письмове зобов'язання сплатити кредиторowi принципала (бенефіціару) відповідно до умов зобов'язання, що дається гарантом, грошову суму після пред'явлення бенефіціаром письмової вимоги про її сплату.

Таким чином, гарантія за своєю правовою природою є самостійним правочином, що не залежить від основного договору або тендеру, на яких вона ґрунтується, тому гарант не пов'язаний з таким договором або тендером, хоча б посилання на них міститься у тексті гарантії. Обов'язок гаранта - сплатити грошову суму, що вказана в гарантії на пред'явлену письмову вимогу оплатити або в інших документах, указаних в гарантії. Поняття письмової форми включає електронну документацію, а також телеграми, телекси, телефакси тощо.

Господарське законодавство передбачає зручну форму банківської гарантії - гарантію на першу вимогу, по якій гарант проводить платіж без представлення судового рішення, а проти простої вимоги бенефіціара. Проте зобов'язання по банківській гарантії виконується лише на письмову вимогу управленої сторони [3, с.114].

У банківських правовідносинах розрізняють такі види гарантій:

- безвідклична гарантія - гарантія, умови якої не можуть бути змінені і вона не може бути припинена банком-гарантом згідно із заявою принципала без згоди та погодження з бенефіціаром;

- безумовна гарантія - гарантія, за якою банк-гарант у разі порушення принципалом свого зобов'язання, забезпеченого гарантією, сплачує кошти бенефіціару за першою його вимогою без подання будь-яких інших документів або виконання будь-яких інших умов;

- відклична гарантія - гарантія, умови якої можуть бути в будь-який час змінені і вона може бути відкликана банком-гарантом за заявою принципала без попереднього повідомлення бенефіціара;

- умовна гарантія - гарантія, за якою банк-гарант у разі порушення принципалом свого зобов'язання, забезпеченого гарантією, сплачує кошти бенефіціару на підставі вимоги

бенефіціара та в разі виконання ним відповідних умов або подання документів, зазначених у гарантії.

У залежності від характеру зобов'язань, що забезпечені гарантією, можливе надання банком-гарантом таких видів гарантій: платіжні гарантії, гарантії повернення авансового платежу, тендерні гарантії (гарантії забезпечення пропозиції), гарантії виконання, гарантії повернення позики тощо. Набуття чинності банківською гарантією починається з дня її видачі, тобто з моменту підписання гарантійного листа. Якщо бенефіціар представляє гарантові у письмовій формі вимогу з вказівкою, у чому полягає порушення принципалом основного зобов'язання, в забезпечення якого видана гарантія, гарант зобов'язаний задовольнити вимогу бенефіціара [2, с. 371].

Зобов'язання за банківською гарантією виконується лише на письмову вимогу управленої сторони. Вимога кредитора до гаранта про сплату грошової суми відповідно до виданої ним гарантії пред'являється також у письмовій формі. До вимоги додаються документи, вказані в гарантії. У вимозі до гаранта або в доданих до неї документах кредитор має вказати, у чому полягає порушення боржником основного зобов'язання, забезпеченого гарантією.

Зміни до умов гарантії можуть бути внесені лише до часу закінчення строку дії гарантії. Зміни до умов гарантії набирають чинності з дати їх надання, якщо в них не зазначено інше. Днем надання змін вважається день надіслання бенефіціару або банку бенефіціара, або авізуючому банку, або банкам-кореспондентам повідомлення із зазначенням змін до умов гарантії або з дати, зазначеної на поштовій квитанції, що свідчить про надіслання листа із змінами до умов гарантії поштовим зв'язком, або з дня передавання листа із змінами до умов гарантії представнику бенефіціара або принципала для подальшого передавання бенефіціару. У разі внесення змін до умов гарантії з метою зменшення суми гарантії або скорочення строку її дії зміни до гарантії набирають чинності лише після отримання від бенефіціара, або банку бенефіціара, або авізуючого банку повідомлення про прийняття зазначених змін. За загальним правилом кредитор не може передавати іншій особі право вимоги до гаранта, однак така можливість може бути встановлена у самій гарантії.

Кредитор може пред'явити вимогу до гаранта у межах строку, встановленого у гарантії, на який її видано. Гарант має право відмовити кредиторів у задоволенні його вимоги, якщо вимога або додані до неї документи не відповідають умовам гарантії або якщо вони подані гарантові після закінчення строку дії гарантії. Гарант несе відповідальність перед бенефіціаром тільки відповідно до умов, що передбачені гарантією, і в межах суми, що не перевищує суму гарантії. Сума зобов'язання, що вказана в гарантії, не може бути зменшена з причини часткового виконання основного зобов'язання, якщо про таке не обумовлено у змісті гарантії [4, с. 94].

Зобов'язання гаранта перед бенефіціаром припиняються в разі:

- сплати бенефіціару суми, на яку видано гарантію;
- закінчення строку дії гарантії;
- відмови бенефіціара від своїх прав за гарантією шляхом повернення її гарантові;
- відмови бенефіціара від своїх прав за гарантією шляхом подання гаранту письмової заяви про звільнення його від обов'язків за гарантією.

Коли гарантія втрачає силу відповідно до її власних умов, залишення її у бенефіціара не визначає виникнення в останнього яких-небудь прав, тому гарантійний документ повинен бути повернений гаранту без затримки. Слід зазначити, що у першому, другому і четвертому вищезазначених випадках припинення зобов'язання гаранта не залежить від повернення йому гарантійного листа. У свою чергу повернення бенефіціаром гарантові оригіналу гарантійного листа є підтвердженням того, що ніяких претензійних вимог по ній не буде пред'явлено. Гарант, якому стало відомо про припинення гарантії будь-яким із вказаних способів, повинен негайно повідомити про це принципала [3, с. 128]. Гарант має право висунути управленій стороні лише ті претензії, висунення яких допускається гарантійним листом. Зобов'язана сторона не має права висунути гаранту заперечення, які вона могла б висунути управленій стороні, якщо її договір з гарантом не містить зобов'язання гаранта внести до гарантійного листа застереження

щодо висунення таких заперечень. Претензія по гарантії повинна бути заявлена у письмовій формі та не пізніше строку, передбаченого гарантією. При отриманні такої претензії гарант повинен невідкладно повідомити принципала. До гарантії додається документація, що обґрунтовує претензійні вимоги. Перелік документації повинен зазначатися у змісті гарантії. Принципом договірних гарантій є те, що претензія по гарантії може бути задоволена, якщо вона ґрунтується на невиконанні чи неналежному виконанні принципалом своїх зобов'язань і що гаранту повинні бути пред'явлені докази такого невиконання. Саме тому вбачається доцільним, щоб природа та форма таких доказів була відображена у змісті гарантії [5, с.236].

Література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003,- N18, N 19-20, N 21-22, – ст. 144.
2. Вінник О. М. Господарське право: Навчальний посібник. – 2-ге вид., змін. та доп. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 766 с.
3. Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М., Корчак Н. М., Гелич Ю. О., Гелич А. О. Господарське право України. Підручник. – К.: Кондор, 2009. – 434 с.
4. Ортинський В. Л. Господарське законодавство: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
5. Щербина В. С. Господарське право: Підручник – 4-те видання - К.: Юрінком Інтер, 2009. – 656 с.
6. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: монографія / В. С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2008 – С. 9-13.

Терещенко В.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

студентка V курсу історичного факультету

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Розвиток ринкових відносин супроводжується насиченням ринку різноманітними товарами і послугами. Однак даний процес, поряд з позитивними моментами, неминуче призводить до росту ряду негативних явищ – продажу неякісної і фальсифікованої продукції. Тому у сучасних умовах побудови економіки України першочерговим є правове регулювання соціальних відносин, у тому числі захист споживачів, як основних учасників ринкових відносин. У період масштабного торгово-економічного розвитку виникла необхідність мати такий інструмент, який би забезпечив відповідальність виробників продукції перед споживачами у якості та відповідності вимогам стандартів та технічних умов. У зв'язку з цим підвищеної актуальності набувають питання захисту прав споживачів товарів, робіт та послуг.

Окремі аспекти захисту прав споживачів широко досліджувалися багатьма вітчизняними вченими, серед яких необхідно виділити С. Е. Демського, В. В. Комарова, В. В. Копеейчикова та В. А. Будянського.

Об'єктивність процесу формування їх захисту гарантується на положеннях Конституції України. Частиною 3 статті 42 передбачено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організаційних споживачів [1, с. 23].

Господарсько-правові заходи захисту прав споживачів обумовлені необхідністю створення умов для насичення споживчого ринку якісними та безпечними товарами, роботами, послугами, виявлення і видалення з обігу неякісної, фальсифікованої та небезпечної для життя і здоров'я продукції. Центральне місце в системі споживчого законодавства займає Закон України від 12.05.1991 року зі змінами і доповненнями «Про захист прав споживачів», який вперше визначив поняття «споживач». Норми даного закону становлять основний зміст захисту прав споживачів.

На підставі Закону та інших законодавчих актів можна виділити такі визначальні принципи державного регулювання у сфері захисту прав споживачів: встановлення державних обов'язкових вимог до якості товарів, робіт, послуг, а також торгівельного та інших видів обслуговування населення; пріоритету законодавчого регулювання над договірним у відносинах між продавцями та покупцями; встановлення спеціальних способів захисту прав споживачів органами у справах захисту прав споживачів та об'єднаннями споживачів, а також спрощеного судового захисту [4].

Згідно з статтею 39 Господарського кодексу України споживачі, які перебувають на території України, під час придбання замовлення або використання товарів, робіт та послуг для задоволення своїх потреб, мають право на: державний захист своїх прав; належну якість продукції торговельного та інших видів обслуговування; безпеку продукції; необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її якість та асортимент, також про її виробника, виконавця, продавця; відшкодування шкоди, завданої дефектною чи фальсифікованою продукцією чи продукцією неналежної якості, а також майнової та матеріальної шкоди, заподіяної небезпечною для життя і здоров'я людей продукцією у випадках, передбачених законодавством; звернення до суду інших уповноважених органів державної влади за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів, а також інші права щодо забезпечення їх життєдіяльності [1].

Спеціальним уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів, стандартизації метрології є Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Згідно з Положенням про Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, затвердженого Указом Президента України від 18.03.2003 року, Держспоживстандарт України здійснює державний контроль за додержанням законодавства про захист прав споживачів, рекламу у цій сфері, та державний нагляд за додержанням законодавства у сфері стандартизації і підтвердження відповідності, вживає заходів щодо запобігання і припинення порушень державних стандартів, що встановлюють обов'язкові вимоги до продукції, робіт та послуг усіма суб'єктами господарської діяльності [3].

З метою запобігання наданню послуг та реалізації продукції, небезпечних для життя, здоров'я та майна громадян і довкілля, сприяння споживачеві у виборі продукції, створення умов для участі суб'єктів господарювання у міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі здійснюється сертифікація, тобто підтвердження відповідності якості продукції та послуг вимогам стандартів.

У сфері господарювання застосовуються державні стандарти України, кодекси усталеної практики, класифікатори, технічні умови, міжнародні, регіональні і національні стандарти інших країн, якщо вони застосовуються в Україні відповідно до чинних міжнародних договорів України.

Застосування стандартів чи їх окремих положень є обов'язковим для: суб'єктів господарювання, коли на стандарти є посилання в нормативно-правових актах; учасників угоди щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній є посилання на певні стандарти; виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні; виробника чи постачальника, якщо його продукція сертифікована щодо вимог стандартів [5, с. 74-75].

Важливу роль у безпосередньому захистові споживачів територіальних органів Держспоживстандарту, які забезпечують реалізацію державної політики у цій сфері на території відповідного регіону. Такими органами є управління у справах захисту прав споживачів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [4].

Повноваження Управлінь визначаються в межах їх компетенції і ставлять на меті забезпечення реалізації державної політики щодо захисту прав споживачів у та здійснення державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів та про

рекламу, а також забезпечення міжгалузевої координації та функціонального регулювання у сфері захисту прав споживачів на території відповідного регіону.

Таким чином, захист прав споживачів є комплексною, багатоаспектною проблемою, яка безпосередньо пов'язана з захистом громадян та їх інтересів. Завдання держави полягає в регулюванні та координуванні відносин між виробниками та споживачами на основі норм законодавства та у відповідності до інтересів обох сторін.

Література:

1. Господарський кодекс України від 1 січня 2004 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1996.
3. Пілігрим Г. С., Шестопалова Я. І. Особливості сучасного стану захисту прав споживачів в Україні / Пілігрим Г. С., Шестопалова Я. І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Іваненко Л., Язвінська О. Реалізація права споживачів на придбання товару належної якості / Іваненко Л., Язвінська О. // Право України. – 2003. – № 8. – С.73-77.

Андрейченко Р.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

*студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ДОСУДОВИЙ ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Загальним правилом досудового врегулювання спорів є те, що учасники господарських відносин, які порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензій чи звернення до суду. Тобто сторонам надано право самостійно, без втручання судових чи інших органів врегулювати конфліктну (спірну) ситуацію, яка виникла у зв'язку з укладенням, здійсненням, зміною чи припиненням господарських правовідносин.

Більшість спорів може бути передано на вирішення господарського суду без досудового врегулювання. Застосування заходів досудового врегулювання спорів в обов'язковому порядку необхідне тільки у спорах, що виникають з договорів перевезення, про надання послуг зв'язку та договорів, заснованих на державному замовленні. В інших випадках досудове врегулювання спору є необхідною передумовою звернення до господарського суду лише за наявності відповідної угоди сторін (ч. 1 ст. 5 ГПК України). Процедура досудового врегулювання господарських спорів складається із таких стадій (етапів):

- укладення у відповідних випадках угоди між сторонами про врегулювання спору у претензійному порядку;
- підготовка претензії контрагентом;
- підготовка відповіді і направлення її пред'явнику претензії.

Проте частиною 5 ст. 5 ГПК України передбачено, що угода сторін про обов'язковість досудового врегулювання не може бути укладена відносно таких спорів:

- 1) про визнання договорів недійсними;
- 2) про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій;

3) про стягнення заборгованості за опротестованими векселями, про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ;

4) спорів щодо звернення стягнення на заставлене майно.

Після розгляду претензії сторона повинна дати відповідь заявнику в установлені строки, в якій має повідомити про її визнання (повне або часткове) або про відмову в її задоволенні. Відповідь подається в письмовій формі, а її зміст має містити повне найменування і поштові реквізити підприємства чи організації, яким надсилається відповідь; дата і номер відповіді; дата і номер претензії, на яку дається відповідь.

У ч. 2 ст. 222 ГК України передбачене право суб'єкта господарювання, права та інтереси якого порушені, звернутися до правопорушника з претензією для досудового урегулювання спору. Такий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності дозволяє суб'єктам господарювання урегулювати розбіжності, які виникли між ними без звернення до суду та додаткових затрат на судові витрати. Якщо пред'явлення претензії є, як правило, правом суб'єкта господарювання, то відповідь на претензію є обов'язком адресата претензії, яка повинна бути виконана у встановленому законом порядку та в певний строк.

Відповідно до ст. 8 ГПК України у відповіді на претензію вказуються:

- повне найменування та поштові реквізити підприємства, організації, які дають відповідь, та підприємства, організації, яким направляється відповідь; дата та номер відповіді; дата та номер претензії, на яку дається відповідь;

- якщо претензія визнається повністю або частково - визнана сума, номер та дата платіжного доручення на перерахування цієї суми чи строк та спосіб задоволення претензії, якщо вона не підлягає грошовій оцінці;

- якщо претензія відхилена повністю або частково, мотиви відхилення із посиланням на відповідні нормативні акти та документи, які обґрунтовують відхилення претензії;

- перелік прикладених до відповіді документів чи інших доказів.

У разі коли претензія відхилена повністю або частково, заявнику повинні бути повернені оригінали документів, які отримані з претензією, а також направлені документи, які обґрунтовують відхилення претензії, якщо вони відсутні у заявника претензії. Відповідь на претензію підписується повноважною особою чи представником отримувача претензії та направляється заявнику рекомендованим чи цінним листом чи вручається йому під підпис.

Таким чином, приходимо до висновку, що господарським правом України врегульований такий інститут як досудове врегулювання господарських спорів. Його важливим інструментом є претензія, порядок подання і розгляду якої передбачений національним господарським законодавством.

Література:

1. Бондаренко І. Формування господарських відносин: деякі проблемні питання / І. Бондаренко // Право України. – 2000. – № 4. – С. 32.
2. Гайворонський В. М., Жушман В. П. Господарське право України / В. М. Гайворонський. – Х: Право, 2005. – 384 с.
3. Господарське право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. – К.: МАУП, 2005. – 424 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 року № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – ст. 56.

Беліменко М.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОЇ СТОРОНИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Під формою правової відповідальності, в тому числі договірної, розуміється форма виразу тих майнових позбавлень, які покладаються на порушника. Міри відповідальності за порушення договірних зобов'язань можуть бути різними. О. Іоффе до них відносив не лише відшкодування збитків, а й сплату неустойки, втрату завдатку та різні санкції, що застосовуються в зобов'язаннях окремих видів. Проте всі інші міри відповідальності охороняють лише зобов'язання, для яких вони спеціально встановлені, тоді як обов'язок відшкодування збитків, якщо він прямо не виключений законом або договором, присутній в будь-якому зобов'язанні.

Тому відшкодування збитків розглядається ним як загальна форма відповідальності в зобов'язаннях, так само, як найістотнішим наслідком їх порушення є самі збитки [1, с. 142-143].

Як зазначається в літературі, відшкодування збитків є найбільш оптимальним засобом захисту інтересів суб'єктів господарювання. Систематична реалізація цього засобу негативно діє на контрагента. Підприємства, які активно використовують санкцію відшкодування збитків, не тільки компенсують понесені збитки, а й дисциплінують постачальників суворо дотримуватися зобов'язання за договором. Подання позову про відшкодування збитків компенсує втрати, а також здійснює відповідний вплив на порушників.

Під збитками розуміють витрати, зроблені кредитором, втрату або пошкодження його майна, а також недержавні кредитом доходи, які він одержав би за умови виконання боржником зобов'язання. Аналогічне визначення збитків міститься в ч.2 ст. 224 Господарського кодексу (ГК) України. Відповідно до ст. 225 ГК України до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- 1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;
- 2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- 3) недержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, що зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом [4].

Дещо інший підхід до збитків міститься в ст. 22 ЦК України. За цією статтею до складу збитків входять:

- 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);
- 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [5].

Визначення збитків, закріплене у ст. 22 ЦК, на наш погляд, є більш вдалим, оскільки воно точно розкриває сутність зазначеного явища. Стосовно ж відповідної формули збитків у ГК цього сказати не можна, оскільки законодавець допускає певну неточність, називаючи пошкодження майна управненої особи збитками. У разі пошкодження майна заподіюється шкода, а збитки – це самі втрати, яких особа зазнає у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі і котрі мають грошове вираження [2, с. 29].

Дійсно, шкода в цивільному праві визначається як знищення або зменшення особистого або майнового блага; майнову шкоду, виражену в грошовій формі, називають збитками. Тому поняття “майнова шкода” відрізняється від поняття “майнові збитки”, які є грошовим еквівалентом завданої майнової шкоди. Проте, звернувшись до формулювання, яке використовується в ГК України, ми побачимо, що до складу збитків включається “вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства”. “Вартість майна” в даному випадку якраз слід розуміти як грошовий вираз тієї

втрати, якої особа зазнала. Навпаки, ЦК України зазначає, що “збитками є втрати, яких особа зазнала у зв’язку зі знищенням або пошкодженням речі”.

У науковій літературі зустрічається думка, що відповідно до конструкції абз. 2 ч. 1 ст. 225 ГК України до реальних збитків (які об’єднують вартість втраченого та додаткові витрати) слід відносити тільки витрати, які вже зроблені, а не ті, які особа зробить у майбутньому. [3, с. 221]. Однак така позиція є не зовсім правильною. Звичайно, таке вирішення питання потрібно обґрунтовувати тим, що потерпілий контрагент може в майбутньому недобросовісно уникати зменшення збитків або, навпаки, створювати підстави для їх виникнення; можливо також, що збитки будуть відшкодовані, а в майбутньому потерпілий фактично їх нести не буде. Проте може статися ситуація, за якої для постраждалого контрагента у майбутньому виникнуть збитки через невиконання зобов’язання. Тому вважаємо за потрібне відобразити в законодавстві положення про те, що до складу збитків будуть входити додаткові витрати, котрі виникнуть в майбутньому, якщо підставою їх є угоди, які були укладені до того, коли особа дізналась або повинна була дізнатись про порушення контрагентом договору і за умови, що запобігти цим витратам сторона не може.

Спеціальною ст. 226 ГК України врегульовано умови та порядок відшкодування збитків. Так, відповідно до ч.1 цієї статті учасник господарських відносин, який вчинив господарське правопорушення, зобов’язаний вжити необхідних заходів щодо запобігання збиткам у господарській сфері інших учасників господарських відносин або щодо зменшення їх розміру, а у разі якщо збитків завдано іншим суб’єктам – зобов’язаний відшкодувати на вимогу цих суб’єктів збитки у добровільному порядку в повному обсязі, якщо законом або договором сторін не передбачено відшкодування збитків у іншому обсязі. Сторона, яка порушила своє зобов’язання або напевно знає, що порушить його при настанні строку виконання, повинна невідкладно повідомити про це другу сторону. У протилежному випадку ця сторона позбавляється права посилаючись на невиконання другою стороною заходів щодо запобігання збиткам та вимагати відповідного зменшення їх розміру.

Таким чином, господарське законодавство України регулює відшкодування збитків дещо по-іншому, ніж цивільне законодавство та міжнародні акти, які ратифіковані Україною. Задля усунення протиріч, які виникають при застосування такої міри захисту як відшкодування збитків необхідно удосконалити поняття “відшкодування збитків”, здійснивши гармонізацію цивільного та господарського законодавства. Усунення цих протиріч позитивно вплине на розвиток господарських відносин в Україні.

Література:

1. Иоффе О.С. Избранные труды: В 4. – Т.III: Обязательственное право. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – С. 142-143.
2. Терьохін С. Відповідальність за порушення комерційних контрактів // Підприємство, господарство і право. – №7. – 2004. – С. 29.
3. Господарське право України: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, Н. В. Погорецька та ін.; За ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. – Харків: Право, 2005. – С. 221.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.

Гайдабура О.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД НЕПРАВОМІРНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ

В умовах переходу України до ринкової економіки зумовився розвиток конкурентних відносин. Особливості суб'єкта господарювання в цих відносинах значною мірою визначаються його діловою репутацією. З веденням підприємницької діяльності, кожний суб'єкт господарювання повинен мати гарну ділову репутацію, з якою значною мірою пов'язують попит на продукцію та послуги, які постачає той чи інший суб'єкт господарювання. Через те так важливо захищати ділову репутацію та мати змогу в судовому порядку відшкодувати завдану шкоду. Тому на сьогоднішній день ця тема набуває особливої актуальності та потребує значної уваги.

Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання – це підстава для виникнення права на захист ділової репутації суб'єктом господарювання. Стаття 33 Господарського кодексу України та Глава 2 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» визначають те, що неправомірне використання ділової репутації являється одним з трьох видів правопорушень, що визнаються недобросовісною конкуренцією [4].

Неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання включає три склади правопорушень: неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу [1].

Але разом з тим наголошується на тому, що державою захищається не сама недоторканна ділова репутація, а право на неї. З погляду захисту від протиправних дій це є закономірним і більш важливим. Тому що особа може звернутися до суду тоді, коли чийсь дії або бездіяльність порушують її право на щось. Особа має право захищати в суді своє порушене право на благо, а не саме благо [7, с. 53].

Одним з елементів порушення недоторканості ділової репутації суб'єкта господарювання являється приниження його ділової репутації. Відповідно до п. 6 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію», приниженням ділової репутації суб'єкта господарювання є поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, що дискредитують спосіб ведення чи результати його господарської діяльності, у зв'язку з чим знижується вартість його нематеріальних активів [2].

Ці дії завдають шкоди (моральної та майнової) суб'єктам господарювання, а тому, за відповідними позовами потерпілих осіб, підлягають відшкодуванню згідно з чинним законодавством України.

Це право здійснюється через суд, відповідно до п. 2 ст. 299 ЦК України та ст. 91 ЦК України, згідно якої фізична та юридична особи мають право на спростування недостовірної інформації у передбачених законом випадках, зокрема як спосіб судового захисту проти поширення інформації, що шкодить діловій репутації господарюючого суб'єкта [4].

Підвідомчість таких справ закріплена в Оглядовому листі Вищого господарського суду України від 12 листопада 2008 р. № 01-8/676 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням господарськими судами законодавства про інформацію», він встановлює те, що ці справи підвідомчі господарським судам [2].

Але потрібно звернути увагу на те, що це стосується лише справ «про захист ділової репутації між юридичними особами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності у сфері господарювання та іншої підприємницької діяльності». Усі інші справи про захист ділової репутації розглядаються в судах в порядку цивільного судочинства [5, с. 8].

Відповідачами у справах про захист ділової репутації є фізична або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації. В п. 15 Постанови Верховного Суду України № 1 наводиться перелік дій, які підпадають під категорію поширення неправдивої інформації. Серед них виділяють такі як: опублікування її у пресі; передання по

радіо, телебаченню чи з використанням інших ЗМІ; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку та інші [3].

Як зазначається в п. 27 Постанови Верховного Суду України № 1 «способами захисту гідності, честі чи ділової репутації від поширення недостовірної інформації можуть бути, крім права на відповідь та спростування недостовірної інформації, також і вимоги про відшкодування збитків та моральної шкоди, заподіяної таким порушенням як фізичній, так і юридичній особі. Зазначені вимоги розглядаються відповідно до загальних підстав відповідальності за заподіяння шкоди».

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок про те, що відповідно до законодавства України суб'єкти господарювання мають право на судовий захист ділової репутації від будь-якого роду посягань з боку будь-яких осіб, також мають право на спростування недостовірної інформації, що стосується їх ділової репутації.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144
2. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію: Інформаційного Листа Вищого господарського суду України від 28.03.2007 №01-8/184 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 54. – Ст. 323.
3. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 №1 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 65. – Ст. 212.
4. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 43.
5. Резнікова В. В. Ділова репутація, ділові зв'язки та інші нематеріальні активи як вклади до спільної господарської діяльності у формі простого товариства / В. В. Резнікова // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 12. – С. 100-103.
6. Карнаух Т. Ю. Відшкодування моральної шкоди в окремих категоріях справ / Карнаух Т. Ю. // Юридичний Вісник України. – 2006. – № 26. – ст. 8.
7. Шпинов Д. Ю. Ділова репутація, визначення поняття, вплив на ступінь захисту / Д. Ю. Шпинов // ЮРИСТ & ЗАКОН. – 18.10.2011. – № 41. – С. 104.

Кобильченко О.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

студентка V курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Банкрутство в Україні завжди мало свої особливості. Недосконалість законодавства у сфері конкурсного права була темою не однієї наукової конференції та засобом реалізації рейдерських схем в Україні. Досить тривалий час інститут банкрутства використовувався як спосіб експрес-ліквідації підприємств та приховування їхнього «минулого». В сучасному розумінні банкрутство означає фінансовий крах боржника, який стає неспроможним виконати майнові зобов'язання перед своїми кредиторами. В світовій практиці під банкрутством розуміється визнана судом абсолютна неплатоспроможність боржника. Абсолютна неплатоспроможність означає неможливість для боржника задовольнити вимоги кредиторів в даний момент і можливість подібного задоволення в майбутньому.

Актуальність даної теми зумовлена зміною за останні роки законодавства України у сфері відновлення платоспроможності, а також зважаючи на соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні. Військові дії на сході України та крах економічної системи призвели до

значного скорочення виробництва й фактичного банкрутства багатьох підприємств. Тому в даній статті ми хочемо розглянути заходи запобігання банкрутству зазначені в законодавстві України.

Запобігання банкрутству передбачає сукупність дій, направлених на збереження здатності боржника здійснювати господарську діяльність за допомогою цивільно-правових методів. Засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, власник майна, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, у межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів щодо запобігання його банкрутству.

До заходів, що здійснюються у досудовому порядку та спрямовані на фінансове оздоровлення боржника, належить надання фінансової допомоги для погашення зобов'язань суб'єкта підприємництва перед його кредиторами та здійснення реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів у межах досудової санації (ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») [1].

Закон проголошує вжиття заходів щодо попередження неспроможності в якості обов'язки засновників або власника майна організації-боржника.

До відмінних рис заходів, що попереджають банкрутство, можна віднести наступні:

- а) їх мета - запобігання банкрутства;
- б) вони проводяться до порушення справи про банкрутство в арбітражному суді;
- в) до складу учасників цих відносин входять засновники, власники, кредитори, інші зацікавлені особи;
- г) проведення даних заходів не перешкоджає порушенню справи про неспроможність.

В якості досудових заходів закон називає досудову санацію, яка являє собою фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань та обов'язкових платежів і відновлення платоспроможності боржника. Дану фінансову допомогу можуть надати засновники (учасники) боржник, власник майна боржника - унітарного підприємства, кредитори та інші особи. Надання фінансової допомоги може супроводжуватися прийняттям на себе боржником або іншими особами зобов'язань на користь осіб, які надали фінансову допомогу [3, с. 127].

Власники майна державного (комунального) або приватного підприємства, засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, що виявився неплатоспроможним боржником, кредитори та інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству вказаного суб'єкта можуть подати йому фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення його зобов'язань перед кредиторами, включаючи зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), та відновлення платоспроможності цього суб'єкта (досудова санація). Подання фінансової допомоги боржнику передбачає його обов'язок взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які подали допомогу, в порядку, встановленому законом.

Досудова санація державних підприємств здійснюється за рахунок бюджетних коштів, обсяг яких встановлюється законом про Державний бюджет України. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, наділеним господарською компетенцією щодо боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Основним засобом боротьби з банкрутством завжди виступають заходи щодо запобігання банкрутству боржника. Зазвичай це фінансова допомога за рахунок суб'єктів відносин санації і банкрутства, які зацікавлені та беруть участь в заходах щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарської діяльності. До них відносяться: засновники (учасники, акціонери, пайовики) боржника; власник майна боржника; центральні органи виконавчої влади; місцеві органи самоврядування.

Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єкта господарювання здійснюються в межах досудового врегулювання кризового стану платоспроможності. У випадку, коли фінансова допомога не забезпечила відновлення сталого режиму функціонування, з'являється наступна фаза розвитку відносин між суб'єктами – перехід до судової процедури банкрутства [4, с. 62].

Процедури, які застосовують щодо, підприємства-боржника (ст. 4 Закону): розпорядження майном; мирова угода; санація; ліквідація.

Кожний з видів характеризується своїми властивостями, діапазоном запроваджених заходів, очікуваними наслідками, витратами коштів і часу. Вибір процедури визначається багатьма чинниками (виробничими, соціально-економічними, політичними) і оформлюється у вигляді тексту судового документа про початок циклу банкрутства боржника.

Різні поєднання дій суб'єктів відносин санації і банкрутства, процедур банкрутства і особливостей суб'єкта господарювання утворюють індивідуальний сценарій розвитку циклу банкрутства. Взаємодія між учасниками справи про банкрутство відбувається на основі спеціальних правил, встановлених законодавством щодо кожної з процедур банкрутства. Звідси визначаються роль і місце кожного з суб'єктів відносин санації і банкрутства у кінцевих результатах справи [3, с. 74].

Література:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – ст. 440. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Законодавство і узагальнення судової практики з питань банкрутства : збірник офіційних текстів законів станом на 26.03.2012. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 420 с.
4. Онисько С. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : підручник / С. М. Онисько. – Л. : Магнолія плюс ; видавець СПД Піча В. М., 2006. – 265 с.
5. Про Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” : інформаційний лист Вищого господарського суду України (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI) від 28.03.2013 № 01-06/606/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_606600-13.

Кошляк О.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ ІЗ ДИСКРИМІНАЦІЄЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В Україні досить гостро постає проблема зловживання суб'єктами господарювання своїм господарським становищем, яка виявляється у застосуванні політики господарської дискримінації. Ці зловживання набирають все більших масштабів та нових форм. Саме тому актуальним є визначення проблем дискримінації суб'єктів господарювання та шляхів її подолання.

В Україні державний захист конкуренції у сфері господарювання гарантований ч. 3 ст. 42 Конституції України, ст. 25 Господарського кодексу України, ч. 5 ст. 13 Цивільного кодексу України та спеціальним законодавством [2 с. 482].

Відповідно до ст. 17 Конституції, забезпечення економічної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу. Хоча, за загальним принципом, дискримінація суб'єктів господарювання не допускається, законом може бути обмежено або цілком заборонено діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями в окремих галузях господарства або в межах окремих територій виходячи з інтересів національної безпеки [3, с. 17].

Крім конституції, механізми дискримінації суб'єктів господарювання зазначаються в Господарському кодексі. Відповідно до ст. 31 ГК України дискримінацією суб'єктів господарювання органами влади визнається:

- заборона створення нових підприємств чи інших організаційних форм господарювання в будь-якій сфері господарської діяльності, а також встановлення обмежень щодо здійснення окремих видів господарської діяльності або виробництво певних видів товарів з метою обмеження конкуренції;

- примушування суб'єктів господарювання до пріоритетного укладення договорів, першочергової реалізації товарів певним споживачам або до вступу в господарські організації та інші об'єднання;

- прийняття рішень про централізований розподіл товарів, що призводить до монопольного становища на ринку;

- встановлення заборони на реалізацію товарів з одного регіону України в іншому;

- надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших суб'єктів господарювання, що призводить до монополізації ринку певного товару;

- обмеження прав суб'єктів господарювання щодо придбання та реалізації товарів;

- встановлення заборон чи обмежень стосовно окремих суб'єктів господарювання або груп підприємців [1, с. 31].

У частині 2 стверджується, що дискримінація суб'єктів господарювання не допускається. Необхідно зазначити, що окрім дискримінації суб'єктів господарювання органами влади може існувати і дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання [5, с. 122].

Суб'єктам господарювання, що мають значно більший ринковий вплив порівняно з малими або середніми підприємцями, які є їхніми конкурентами, забороняється створення перешкод у господарській діяльності малим або середнім підприємцям, зокрема вчинення наступних дій.

Суб'єктам господарювання, які отримали дозвіл відповідних органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України "Про захист економічної конкуренції", суб'єктам господарювання, узгоджені дії яких дозволені згідно із статтями 7, 8 і 9 Закону України "Про захист економічної конкуренції", забороняється встановлювати щодо господарської діяльності суб'єктів господарювання обмеження, які, як правило, не застосовуються до інших суб'єктів господарювання, або застосовувати без об'єктивно виправданих причин різний підхід до різних суб'єктів господарювання.

Вищезазначеним суб'єктам господарювання забороняється схилити інших суб'єктів господарювання до надання будь-яким суб'єктам господарювання без об'єктивних причин переважних умов у господарській діяльності [4, с. 9].

Законом можуть бути встановлені винятки, які допускають здійснення дискримінації суб'єктів господарювання з метою забезпечення національної безпеки, оборони, загальносуспільних інтересів.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в Україні досить гостро постає проблема зловживання своїм господарським становищем, зокрема високопосадовцями та суб'єктів господарювання до інших суб'єктів господарювання, яка виявляється у застосуванні політики господарської дискримінації.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування український контекст / За ред. О. Л. Жуковської. — К.: ЗАТ «ВПОЛ», 2004. — С. 632.
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Корчак Н. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності // Підприємництво, господарство та право. — 2001. — № 2. — С. 9.

5. Основи економічної теорії / С. В. Мочерний, С. А. Єрохін, Л. О. Каніщенко та ін.; За ред. С. В. Мочерного. – К.: ВЦ «Академія», 1997.

Парфіненко І.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

студентка V курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

ОБМЕЖЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В процесі розбудови ринкової економіки в Україні одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики є антимонопольно-конкурентна політика, сприяння розвитку змагальності у сфері господарювання, ефективна боротьба з недобросовісною конкуренцією, адаптації законодавства про захист від недобросовісної конкуренції до європейських вимог.

На сьогодні недобросовісна конкуренція виступає одним із лідерів серед порушень законодавства про захист економічної конкуренції. За даними Антимонопольного комітету України в 2014 р. органами Комітету виявлено та припинено 5341 порушень законодавства про захист економічної конкуренції, з них: 2221 випадків зловживання монополієм (домінуючим) становищем, 1628 – антиконкурентні дії органів влади, 445 - випадки порушень у вигляді антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання, 650 порушення у вигляді недобросовісної конкуренції [1].

Вперше визначення поняття "недобросовісна конкуренція" в українському законодавстві було закріплено у Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції". Відповідно до ст. 1 цього Закону недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності [2, с. 1]. Аналогічне визначення недобросовісної конкуренції дає стаття 32 Господарського Кодексу України [3].

Основою недобросовісної конкуренції є нечесне, неправомірне ведення підприємницької діяльності, створення перешкод суб'єкту господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг.

Об'єктами захисту від недобросовісної конкуренції можуть бути неправомірні дії, які відповідно до законодавства України поділяються на три групи: 1) неправомірне використання ділової репутації господарюючого суб'єкта (підприємця); 2) створення перепон (перешкод) господарюючим суб'єктам (підприємцям) у процесі конкуренції і досягнення неправомірних переваг в конкуренції; 3) неправомірний збір, розголошення і використання комерційної таємниці.

Найбільш поширеним видом недобросовісної конкуренції є поширення інформації, що вводить в оману, з метою досягнення неправомірних переваг у конкуренції. Порушення цього виду становлять 90 відсотків від загальної кількості порушень у вигляді недобросовісної конкуренції. Інформація, що вводить в оману, може виражатись у неповних, неточних або неправдивих даних про походження товару, виробника, продавця, спосіб виготовлення, джерела та спосіб придбання та реалізації товару, споживчі властивості, якість, комплектність, придатність до застосування, стандарти, характеристики; приписування повноважень та прав, яких суб'єкт господарювання не має, або відносин в яких він не перебуває, тощо. Поширення цієї інформації призводить до отримання неправомірних переваг у конкуренції та невиправданих витрат споживачів через придбання товару, який насправді не має тих властивостей, про які поширювалась інформація. Значну кількість таких порушень Антимонопольним комітетом України виявляється та припиняється під час реклами продукції харчування та товарів широкого вжитку [2, ст. 15-1].

Законодавство про захист економічної конкуренції передбачає спеціальні правові механізми захисту прав та законних інтересів від недобросовісної конкуренції. Залежно від засобів захисту виділяють такі основні шляхи:

1. Адміністративний шлях, пов'язаний зі зверненням до Антимонопольного комітету та його територіальних відділень.

Відповідно до статті 28 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» особи, права яких порушені діями, визначеними цим Законом як недобросовісна конкуренція, можуть звертатися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень протягом шести місяців з дня, коли вони дізналися або повинні були дізнатися про порушення своїх прав. Заява про порушення розглядається протягом 30 календарних днів, а у разі потреби одержання додаткової інформації, яка не може бути надана заявником, строк розгляду заяви може бути подовжений державним уповноваженим, головою відділення на 60 календарних днів, про що письмово повідомляється заявнику [2].

За результатами розгляду заяви Антимонопольним комітетом України чи адміністративною колегією Антимонопольного комітету України робляться такі висновки:

а) дії суб'єкта господарювання, описані у заяві, містять або можуть містити ознаки порушення законодавства, передбачені статтею 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;

б) дії суб'єкта господарювання, описані у Заяві, не містять або не можуть містити ознак порушення законодавства, передбачених статтею 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;

в) наданої заявником інформації недостатньо для надання однозначного висновку щодо наявності/відсутності у діях суб'єкта господарювання, описаних у Заяві, ознак порушення законодавства, передбачених статтею 1-15 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Також відповідно до частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до господарського суду. Це стосується і справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених нормативними актами до їх компетенції.

Даний шлях і є доволі тривалим, оскільки може, окрім розгляду в суді загальної інстанції, розглядатись в апеляційному та касаційному порядку, потребують призначення судової експертизи.

2. Захист права через органи Державної фіскальної служби. Здійснюється шляхом внесення товарів, що містить об'єкти промислової власності до митного реєстру. Перевагами звернення до Державної фіскальної служби з метою захисту прав на об'єкти промислової власності є контроль за ввезенням контрафактних товарів на територію України і відносно короткі строки внесення товарів, що містять об'єкти промислової власності до митного реєстру. Недоліками даного шляху захисту від недобросовісної конкуренції є: складність самої процедури внесення товарів, що містять об'єкт до митного реєстру та відносно невелика користь, оскільки все залагоджувати доведеться власникам самим, так як згідно з п. 4 ст. 11 Митного кодексу України завданням митних органів є сприяння захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, а не безпосередньо захист [5].

3. Самозахист підприємця від неправомірних дій конкурентів.

Насамкінець, варто зауважити, що забезпечення реалізації політики у сфері охорони від недобросовісної конкуренції характеризується наявністю низки проблемних питань, що потребують додаткового вивчення: відповідність норм українського законодавства міжнародно-правовим нормам в сфері захисту прав інтелектуальної власності; ефективність і належна координація діяльності структур, які опікуються питаннями охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. В зв'язку з цим необхідно:

1) активізувати роботу з приведення законодавства України у сфері захисту від недобросовісної конкуренції до рівня світових стандартів;

2) вжити заходи щодо посилення координації діяльності органів виконавчої влади з метою створення цілісної системи забезпечення дотримання законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;

3) необхідно створити та впровадити сучасні технології управління процесами охорони інтелектуальної власності (створення централізованого комп'ютерного банку даних щодо фірмових найменувань, зареєстрованих на території України; впровадження систем електронного декларування товарів);

4) активізувати роботу з розробки системи економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових);

5) створення Фонду сприяння патентуванню українських винаходів за кордоном, із його частковим фінансуванням із Державного бюджету в рамках окремої статті бюджетних видатків на охорону інтелектуальної власності;

6) налагодити ефективну взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування із сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Література:

1. Звіт Антимонопольного комітету за 2014 р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270>.

2. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 1444.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

5. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

Юрченко Д.

(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)

*студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД НЕПРАВОМІРНОГО ЗБИРАННЯ, РОЗГОЛОШЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Сьогодні в Україні, як і в інших країнах світу, інформація стала першоосною життя сучасного суспільства. У зв'язку з новими інформаційними досягненнями, виникає потреба в захисті інтересів власників комерційної таємниці.

Проблема збирання, розголошення та використання комерційної таємниці має багато аспектів, серед яких найважливішими є визначення правового положення комерційної таємниці як соціального ресурсу, юридичне закріплення права на комерційну таємницю та створення правових гарантій реалізації цього права. Таким чином, комерційну таємницю, в залежності від змісту відомостей, які вона містить, можна розглядати як конфіденційну інформацію, так і іншу передбачену законодавством таємницю, крім державної таємниці.

Комерційною таємницею згідно з ч.1. ст. 505 ЦК України є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та в сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації. Одержання, використання, зберігання і поширення комерційної таємниці відбуваються шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або іншому носіїві. Фізичні або юридичні особи, які є власниками інформації виробничого та іншого характеру, що одержана на власні кошти і

не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї і встановлюють її належність до комерційної таємниці [2].

Кожен суб'єкт господарювання самостійно визначає склад відомостей, що належать до комерційної таємниці. Законодавством України встановлені два обмеження, застосовуваних до таких відомостей:

По-перше, відомостями, що складають комерційну таємницю, не можуть бути відомості, що складають державну таємницю.

По-друге, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці», встановлений перелік відомостей, які не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Використанням комерційної таємниці є впровадження в комерційний оборот відомостей, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, володільцем такої інформації або особою, якій ці відомості були довірені в установленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Розмір матеріальної вигоди внаслідок використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, цивільним законодавством не визначається. Тільки особа, яка правомірно володіє інформацією, має право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці. Комерційна таємниця охороняється шляхом встановлення в договорі заборони на її розголошення для осіб, які її отримали, і регулюється тільки цивільним законодавством. Використання комерційної таємниці може мати місце лише з дозволу володільця або уповноваженої законом чи договором особи. Поняття незаконного використання комерційної таємниці має розглядатись як неправомірне, всупереч волі її законного володільця [4].

Незаконне отримання комерційної таємниці може відбуватись шляхом її неправомірного збирання. Збирання комерційної таємниці є неправомірним незалежно від його способу. Важливим критерієм щодо визнання способу отримання комерційної таємниці неправомірним, на нашу думку, є наслідки, до яких таке отримання призвело. Зокрема, такими наслідками є заподіяння шкоди суб'єкту господарювання або можливість її заподіяння. Перелік осіб, які внаслідок виконання свого службового обов'язку мали можливість отримати відомості, що становлять комерційну таємницю, є необмеженим. Видається, що до таких осіб слід віднести представників правоохоронних органів, органів державної влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління і контролю та інших.

Розголошення — це незаконне ознайомлення з відомостями, що становлять комерційну таємницю, а також створення особою, якій ці відомості стали відомими, умов, сприятливих для ознайомлення з ними сторонніх осіб. Коло осіб, які можуть бути ознайомлені з незаконно здобутими відомостями, а також спосіб, в який це ознайомлення відбувається, законодавством не визначені, тобто можуть бути будь-якими. Основним критерієм вчинення правопорушення є настання негативних наслідків у вигляді заподіяння шкоди суб'єкту господарювання або можливість настання такої шкоди [5].

Неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну таємницю [6, с. 21].

Таким чином можна підвести підсумок, що для вирішення проблем, пов'язаних з регулюванням комерційної таємниці, необхідно прийняти спеціальний акт, щодо якого вже схвалено Концепцію проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю». Захист від неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці в Україні здійснюється Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р.

Згідно зі ст. 37 ГКУ вчинення дій, визначених як неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці зумовлює дисциплінарну, адміністративну, цивільну

чи кримінальну відповідальність винних осіб суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом.

Література:

1. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003 р., № 18, ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003 р., № 40, ст. 356.
3. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. N 2210-III. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р., № 36, ст. 164.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 3-є вид., перероблене і доп. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т. 1. – 824 с.
5. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. – 2-є вид., перероблене і доп. / За ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 441 с.
6. Князев С. Комерційна таємниця в Україні: особливості організаційно-правового впровадження / С. Князев // Юридичний журнал. – 2006. – № 6.

Копил Д. І.

(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА ФРН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Для демократичного суспільства особливо важливою є реалізація принципу поділ влади. Розподіл структури державної влади на законодавчу, виконавчу і судову передбачає, що це три влади однакові, рівноцінні за силою, служать противагами одне одному і можуть стримувати одна іншу, не допустити домінування жодної. Вважаємо необхідним вивчати досвід інших країн для більш ефективного функціонування органів виконавчої влади в Україні.

З позицій науки конституційного права виконавча влада – це система органів державного управління (уряд, міністерства тощо), тобто система виконавчо-розпорядчих органів управління.

У статті простежимо особливості формування органів виконавчої влади в сучасних Україні та ФРН.

Окреслена проблема стала предметом вивчення сучасних дослідників. В. Авер'янов вивчає організація виконавчої влади й наголошує на необхідності її реформування [1]. Низка публікацій О.Бабич стосуються питанням децентралізації влади [2-3], а О.Волощук розглядає правовий статус уряду в системі органів державної влади [4]. Структуру й повноваження органів виконавчої влади Німеччини аналізують у своїх працях С.Власов, П.Дородний [5-6]. В.Дерець висвітлює особливості функціонування органів виконавчої влади й напрямки їх реформування [7].

Виконавча влада – влада, що має право безпосереднього управління державою. Носієм цієї влади в масштабах усієї країни є уряд. Назва уряду встановлюється Конституцією і законодавством. Частіше за все уряд має офіційну назву – Ради або Кабінети міністрів. У Швейцарії, наприклад, – це Федеративна Рада, в Італії – Рада Міністрів, у Японії – Кабінет. Очолює уряд його глава. Як правило, це прем'єр-міністр (наприклад, у Франції), або голова Ради Міністрів (Італія), канцлер (ФРН), державний міністр (Норвегія). У президентських республіках (США), де ця посада відсутня, главою уряду є безпосередньо президент. Разом із главою уряду до його складу входять заступник (віце-прем'єр), міністри, що очолюють окремі

міністерства. Уряд забезпечує виконання законів та інших актів законодавчої влади, є відповідальним перед нею, підзвітним і підконтрольним їй. Проте виконавча влада не вичерпується одним лише «виконанням законів». Вона покликана відпрацьовувати шляхи та засоби реалізації законів, займатися поточним управлінням, здійснювати розпорядчу діяльність. У цих цілях з усіх питань своєї компетенції уряд видає нормативно-правові акти (укази, розпорядження та ін.), що мають підзаконний характер.

Виконавчій владі та системі її органів присвячено розділ VI Конституції «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади». Єдність системи органів виконавчої влади обумовлена: єдністю всієї державної влади, яка впливає з державної цілісності України; розмежуванням компетенції органів виконавчої влади; їх спільною діяльністю. У межах цієї системи визначається порядок формування окремих її елементів. Очолює систему Кабінет Міністрів України – вищий орган виконавчої влади. Середньою ланкою цієї системи є міністерства, державні комітети та центральні органи державної виконавчої влади, зі спеціальним статусом, підпорядковані Кабінету Міністрів України.

Загальні основи компетенції та функції Кабінету Міністрів України визначені у ст. 116 Конституції України, а в повному обсязі – в Законі України «Про Кабінет Міністрів України». Повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади сформульовані у відповідних Положеннях про ці органи. Компетенція місцевих державних адміністрацій визначена у ст. 119 Конституції України та Законі України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. [4,с.137].

Визначення Кабінету Міністрів як вищого органу виконавчої влади відображає його роль і місце не лише у системі органів виконавчої влади, а й у системі державної влади України в цілому і характеризує його діяльність як органу, який здійснює виконання законів Верховної Ради України та нормативних актів Президента України. На жаль певні складності виникають з проблеми організації виконавчої влади, здійснюваної Кабінетом Міністрів України, і формуванням цього органу, які пояснюються існуючою формою правління, а також відображають, на жаль, існуючу боротьбу між законодавчою гілкою влади і Президентом.

Виконавчу владу у ФРН здійснюють Канцлер, Уряд та Президент. Федеральний Уряд ФРН складається з Федерального канцлера і федеральних міністрів. Уряд формується після обрання депутатів Бундестагу, які у своє чергу обирають Канцлера, котрий бере участь у формуванні кабінету міністрів. Міністри призначаються Президентом на пропозицію Канцлера. Уряд перебуває у прямої залежності від Бундестагу й має проти нього відповідальність: Бундестаг може винести вотум недовіри Уряду від імені Канцлера, що в результаті призводить до відставки Канцлера і Уряду. До функцій Уряду можна віднести: виконання законів, прийнятих Парламентом; планування політичного розвитку; здійснення керівництво державними справами; контроль за діяльністю органів управління у землях.

Бундестаг вправі формувати законодавство Уряду. Уряд має право видавати постанови загального характеру, видавати постанови у виконанні законів, видавати постанови, мають силу законів, але тільки за окремим питань, і з дозволу Бундестагу. Також уряд має право законодавчої ініціативи. Уряд залишається при владі протягом 4 років. Передбачаються випадки дострокового припинення своїх повноважень: у зв'язку з відходом у відставку чи смертю Федерального канцлера; із затвердження нового Бундестагу; внаслідок вотуму недовіри, вираженого Бундестагом Федеральному канцлеру; при відхиленні Бундестагом поставленого Федеральним канцлером питання довіри і розпуск Бундестагу Президентом [5,с.37].

Отже, доля Уряду великою мірою залежить від Канцлера, яке відставка означає відставку всіх федеральних міністрів, а й викликав цим всього Уряди. Система органів виконавчої триступенева: міністерства, наділені політичними функціями; відомства середньої ланки, мають функції нагляду; відомства нижчої ланки, здійснюють суто виконавчі функції.

Найбільш істотне повноваження Президента у тому, що він висуває кандидатуру посаду Канцлера Бундестагу. Якщо ж у заключному турі кандидат не отримає більшості голосів, то Президент праві розпустити Бундестаг. Насправді, цього права є формальним на практиці таких

випадків був. Президент перебуває у стійкому зв'язку з партією, яка перемогла на чергових виборах. До функцій канцлера належить: визначення основних напрямів внутрішньої і до зовнішньої політики; формування Уряду; керівництво роботою Уряду; звільнення міністрів.

Література:

1. Авер'янов В. Організація виконавчої влади потребує реформування [Текст] / В. Авер'янов, В. Дерезь, А. Пухтецька // Право України. – 2009. – № 12. – С. 39–46.
2. Бабич О. М. Виконавча влада та її місце в системі державної влади [Текст] / О. М. Бабич // Держава і право : збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2010. – Вип. 50 : Юридичні і політичні науки. – С. 387–294. – [67 / Д36].
3. Бабич О. М. Вдосконалення законодавства щодо забезпечення децентралізації виконавчої влади в Україні [Текст] / О. М. Бабич // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2012. – Вип. 56 : Юридичні і політичні науки. – С. 202–208.
4. Волощук О. Т. Місце уряду в системі розподілу влад [Текст] / О. Т. Волощук // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2012. – Вип. 57 : Юридичні і політичні науки. – С. 136–144.
5. Власов С. Н. ФРГ на порозі 90-х годов. Общество и проблемы [Текст] / С. Н. Власов. – К. : Знание, 1989. – 48 с.
6. Дородний П. Г. Формування органів виконавчої влади в державах з парламентською формою правління [Текст] / П. Г. Дородний // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2008. – Вип. 39. – С.68–73.
7. Дерезь В. А. Центральні органи виконавчої влади : сучасний стан та напрями реформування [Текст] / В. А. Дерезь // Держава і право : збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2009. – Вип. 43 : Юридичні і політичні науки. – С. 228–234.

Копил Д.І.

(наук. кер. – доц. Жалій Т.В.)

*студент V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

З позицій науки конституційного права виконавча влада – це система органів державного управління (уряд, міністерства тощо), тобто система виконавчо-розпорядчих органів. Проте сутність категорії виконавчої влади не зводиться до визначення конкретних суб'єктів діяльності з реалізації державної влади. Виконавча влада як реальна категорія, має розкриватися через з'ясування основних рис державної влади в цілому. Держава реально сприймається через іманентну їй владу, владні волевиявлення. Виразниками таких волевиявлень згідно зі ст. 6 Конституції України є органи різних гілок державної влади. Ці органи об'єднує саме влада, а в державно-правовому плані їх об'єднують державно-владні повноваження.

Теоретичні питання, пов'язані зі становленням органів виконавчої влади в Україні та її особливостями привертають увагу сучасних дослідників. Так, В. Авер'янов наголошує на необхідності їхнього подальшого реформування, В.Дерезь визначає шляхи таких змін, А.Береза визначає основні етапи становлення публічної влади взагалі [1-2; 4]. З'ясування сутності парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади та ефективність такої роботи простежують П.Дородний та О.Майданник [3; 8]. Функціонування виконавчої влади в країні з точки зору науки адміністративного права стали предметом дослідження М.Кунцевич та Т.Мацелік [5-7].

Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Серед органів державної влади важливе місце посідають органи виконавчої влади, що здійснюють функції державного управління економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом. Від результатів діяльності цих органів понад усе залежить соціально-економічний та політичний стан країни. Саме ці органи виступають основним суб'єктом адміністративного права. В адміністративно-правовій науці під органом виконавчої влади визнається частина державного апарату (організація), яка має власну структуру та штат службовців і в межах встановленої компетенції здійснює від імені і за дорученням держави функції державного управління в економічній, соціально-культурній адміністративно-політичній сферах суспільного життя. Це поняття має найбільш вагомі ознаки органів виконавчої влади. Такі органи є державними і разом з органами законодавчої та судової влади складають єдиний державний апарат. Тому органи виконавчої влади мають усі найважливіші ознаки державних органів, але, крім того, вони мають і власні специфічні риси, які обумовлені завданнями та особливим характером державного управління. Органи виконавчої влади створюють і свій власний апарат — апарат державного управління, який належить до числа складних самоврядних систем. Він являє собою цілісне утворення, яке складається з великої кількості різноманітних частин — окремих органів та їх структурних підрозділів. [5, с.228].

Органи виконавчої влади реалізують функції держави, виконуючи положення Конституції та законів України, актів Президента України, а також нормативні акти органів державного управління вищого рівня. Кожен орган виконавчої влади, діючи від імені та за дорученням держави, має певний правовий статус, виступає носієм відповідних повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує йому досягнення мети виконавчо-розпорядчої діяльності.

Органи виконавчої влади наділяються необхідною оперативною самостійністю, що виражається в їх компетенції – предметах відання, правах, обов'язках, територіальних межах діяльності кожного окремого органу. Кожен орган виконавчої влади має офіційне найменування та повноваження використовувати різні атрибути з державною символікою (гербовим штампом, бланками з офіційними найменуваннями та ін.). Більшість органів виконавчої влади та методи їх діяльності визначаються Конституцією та законами України, актами Президента України [1,с.40].

Орган виконавчої влади становить собою колектив людей – державних службовців, який сформований шляхом їх призначення або конкурсного відбору на посаду для здійснення конкретної виконавчо-розпорядчої діяльності в юридично-владній формі. В рамках колективу даного органу поміж структурними підрозділами і службовцями розподілені повноваження і відповідальність за доручену справу, встановлені та розвиваються різні організаційно-правові зв'язки. Усе це спрямоване на забезпечення ефективної діяльності органів виконавчої влади. Органи виконавчої влади багато в чому відрізняються від органів законодавчої та судової влади своїм цільовим призначенням, функціями, характером діяльності, порядком утворення окремих органів та взаємовідносинами між різними органами, складом службовців та порядком заміщення ними посад, формами та методами здійснення своїх юридично-владних повноважень.

Органи виконавчої влади істотно відрізняються від підприємств, об'єднань, установ, організацій, в тому числі й державних. Головне, чим відрізняються органи виконавчої влади від підприємств, об'єднань, установ і організацій, є те, що перші мають державно-владні повноваження, вони керують об'єктами, до числа яких входять і самі підприємства, об'єднання, установи, які знаходяться ззовні їх, виступають від імені держави; а підприємства, об'єднання, зайняті господарською діяльністю, установи – соціальним обслуговуванням, організації (будівельно-монтажні, житлово-експлуатаційні, шляхові та ін.) будують або експлуатують

виробничі чи інші об'єкти. В органах виконавчої влади, починаючи з центральних і закінчуючи місцевими (районними), всі службовці (за винятком обслуговуючого персоналу, який створює тільки умови для нормального функціонування органу) здійснюють різні функції управління, а їх праця є одним із видів управлінської діяльності.

До центральних органів виконавчої влади належать: міністерства, державні комітети та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Центральні органи виконавчої влади діють на підставі положень, які затверджує Президент України. Їх очолює керівник (міністр, голова), статус якого та його заступників встановлюється положенням про ці органи. Керівника такого органу та його заступників призначає на посади Президент України за поданням Прем'єр-міністра України. Повноваження цих осіб на вказаних посадах припиняє Президент України. Керівник центрального органу виконавчої влади може мати не більше одного першого заступника і трьох заступників. Проте це правило не поширюється на Міноборони, МВС, СБУ, ДМСУ та інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Структуру центрального органу виконавчої влади затверджує його керівник. Фінансове забезпечення діяльності здійснюється за рахунок коштів Держбюджету.

Визначальною ланкою, головними суб'єктами в системі цих органів є міністерства. Міністерство – це центральний орган виконавчої влади, підпорядкований КМУ, покликаний здійснювати державне управління певною галуззю або сектором. Міністерство як провідний центральний орган виконавчої влади є головним суб'єктом вироблення і реалізації державної політики у відповідних галузях чи сферах і відповідає за реальний стан справ у дорученій галузі перед КМУ та Президентом України. Міністерства, що здійснюють управлінську діяльність в окремих галузях, називають галузевими. Міністерства, які за призначенням здійснюють функціональну (міжгалузеву) управлінську діяльність, називають функціональними.

Державні комітети – різновид центральних органів виконавчої влади, що здійснюють координаційно-функціональну управлінську діяльність здебільшого міжгалузевого та міжсекторного характеру. Діяльність державного комітету спрямовує і координує Прем'єр-міністр України або один із віце-прем'єр-міністрів чи міністрів. Державний комітет вносить пропозиції щодо формування державної політики відповідним членам уряду та забезпечує її реалізацію у визначеній сфері діяльності, здійснює управління в цій сфері, а також міжгалузеву координацію та функціональне регулювання з питань, віднесених до його відання. Очолює державний комітет його голова.

Комплексне реформування центральних органів виконавчої влади відповідно до Концепції адміністративної реформи в Україні спрямоване на:

по-перше, уточнення та зміну функцій цих органів, перегляд їх статусу з метою оптимізації кількісного складу центральних органів виконавчої влади;

по-друге, забезпечення провідної ролі міністерств як головних суб'єктів вироблення і реалізації урядової політики в тій чи іншій сфері;

по-третє, підвищення ролі міністрів як політичних діячів та відокремлення їхнього статусу від статусу державних службовців;

по-четверте, запровадження нових форм і процедур діяльності центральних органів виконавчої влади з посиленням орієнтації такої діяльності на надання управлінських послуг громадянам та юридичним особам;

по-п'яте, внесення відповідних організаційно-правових змін у структуру цих органів і проведення на нових засадах їх класифікації.

Література:

1. Авер'янов В. Організація виконавчої влади потребує реформування [Текст] / В. Авер'янов, В. Дереза, А. Пухтецька // Право України. – 2009. – № 12. – С. 39–46.
2. Береза А. В. Періодизація етапів реформування публічної влади в Україні [Текст] / А. В. Береза // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2012. – Вип. 56 : Юридичні і політичні науки. – С. 568–573.

3. Дородний П. Г. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади у державах з парламентською формою державного правління: поняття, зміст, стадії, класифікація форм та значення [Текст] / П. Г. Дородний // Держава і право : збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2008. – Вип. 41 : Юридичні і політичні науки. – С. 106–112.
4. Дерезь В. А. Центральні органи виконавчої влади : сучасний стан та напрями реформування [Текст] / В. А. Дерезь // Держава і право : збірник наукових праць / Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2009. – Вип. 43 : Юридичні і політичні науки. – С. 228–234.
5. Кунцевич М. П. Надання адміністративних послуг як форма реалізації виконавчої влади [Текст] / М. П. Кунцевич // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2012. – Вип. 58 : Юридичні і політичні науки. – С. 248–254.
6. Кунцевич М. П. Функції виконавчої влади [Текст] / М. П. Кунцевич // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2013. – Вип. 60 : Юридичні і політичні науки. – С. 140–145.
7. Мацелік Т. Система суб'єктів адміністративного права [Текст] / Т. Мацелік // Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 439–442.
8. Майданник О. Парламентський контроль за функціонуванням виконавчої влади в Україні : питання теорії [Текст] / О. Майданник // Право України. – 2010. – № 5. – С. 102–108.

Кухта О.В.

(наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С.В.)
*студентка IV курсу бурового відділення
 Полтавського коледжу нафти і газу
 Полтавського національного технічного
 університету імені Юрія Кондратюка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДБУРЮВАЧА ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

У системі норм законодавства України про кримінальну відповідальність інститут співучасті посідає важливе місце.

Дослідження питання класифікації співучасників на види, а саме теоретична сторона заданої проблематики, набуває значної актуальності не лише у контексті положень інституту співучасті, а й інституту призначення покарання. Так, встановлення виду співучасника (зокрема підбурювача) дає можливість не тільки обґрунтувати його відповідальність, але й визначити характер та ступінь участі кожного у спільному вчиненні злочину, що є підставою для застосування конкретної міри відповідальності.

У різні роки питання співучасті досліджувалося такими вченими як В.О. Алексєєв, Д.П. Альошин, П.П. Андрушко, Ф.Г. Бурчак, М.І. Мельник, Ю.В. Москвін, В.О. Навроцький та інші.

Згідно частини 4 статті 27 Кримінального кодексу України підбурювач є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину[4, с. 13]. Тобто – це особа, яка викликала у виконавця чи в інших співучасників рішучість, бажання вчинити злочин, тобто умисел на вчинення конкретного злочину [2, с. 228].

З об'єктивної сторони підбурювач схиляє іншого співучасника до вчинення злочину і ставить свої дії у причинний зв'язок з тим злочинном, який буде вчинений виконавцем.

Підбурювання – це завжди активні дії, які впливають на інших співучасників і за допомогою яких підбурювач породжує у них рішучість і бажання вчинити злочин (умисел на вчинення конкретного злочину).

На думку науковців В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна, підбурюванню притаманне те, що ці дії не пригнічують волю підбурюваного і не фальсифікують її. Остаточне рішення

вчинити злочин належить особі, яку підбурюють. Однак бажання (умисел) вчинити його породжує в ній саме підбурювач. У цьому і виявляється спільність дій підбурювача з іншими співучасниками [1, с. 236].

Підбурювання з об'єктивної сторони може виявлятися у словесних (вербальних) діях, усній чи письмовій формі, конклюдентних діях – жестах, міміці, пантоміміці. За змістом ці дії можуть бути чітко визначеними або завуальованими, але вони повинні мати об'єктивну спрямованість на вчинення іншим співучасником (виконавцем, пособником) певного злочину [1, с. 237].

Формами підбурювання згідно з частиною 4 статті 27 Кримінального кодексу України є: умовляння, підкуп, погроза, примус, інше схиляння співучасника до вчинення злочину.

Найчастіше в науковій літературі використовують термін «способи підбурювання до злочину», «способи схиляння іншого співучасника до вчинення злочину».

Законодавче закріплення цих способів було доцільним, оскільки Кримінальний кодекс 1960 року цього не передбачав.

Розглянемо їх детальніше.

Умовляння означає систематичне або одноразове настійливе прохання (переконання) особи у необхідності вчинення злочину.

Підкуп – це надання або обіцянка надання особі матеріальної або іншої вигоди у разі вчинення нею злочину.

Підбурювання шляхом підкупу може проявлятися у замовленні вбивства, коли особа, схиляючи до вчинення такого злочину іншу особу, обіцяє чи надає останній відповідну матеріальну винагороду чи іншу вигоду не виконуючи при цьому функції організатора такого вбивства [6, с. 85].

Погроза – це залякування особи заподіянням фізичної, майнової, моральної або іншої шкоди у разі не вчинення нею злочину.

Примус передбачає домагання від іншої особи вчинити злочин шляхом заподіяння тілесних ушкоджень або застосування до неї іншого насилля, пошкодження належного їй чи її близьким майна, поширення певної інформації про таку особу тощо.

Схиляння до злочину іншим чином – це вчинення інших, крім зазначених вище дій, за допомогою яких особа схиляє співучасника до вчинення злочину.

У літературі перелік таких способів, завдяки яким підбурювач переконує іншого співучасника у необхідності вчинення злочину, значно розширений. До таких способів належать: прохання, пропозиція, підкуп, лестощі, різні обіцянки, почуття заздрості, ревнощів, помсти [5, с. 63].

Підбурювання можливе на стадії підготовки або під час вчинення злочину.

Не визнається підбурюванням схиляння особи до заняття злочинною діяльністю взагалі, коли мова не йде про конкретний злочин; загальні заклики чи пропозиції до вчинення злочину, не адресовані конкретному співучасникові (винятком є, коли відповідно до КК України містять ознаки самостійного складу злочину – наприклад, частина 2 статті 109, стаття 295 Кримінального кодексу України).

Суб'єктивна сторона підбурювання передбачає у винного прямого умислу. Підбурювач як і організатор та пособник згідно частини 2 статті 29 КК України підлягає кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини Кодексу, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем [4, с. 14].

У разі, якщо підбурювання особою іншої особи до вчинення певних дій утворює самостійний склад злочину, цю особу слід визнавати виконавцем такого злочину, а її дії кваліфікувати за відповідною статтею Особливої частини Кримінального кодексу України (наприклад, примушення чи втягнення у заняття проституцією – частина 2 статті 303 КК України) [6, с. 86].

Об'єктивною сутністю підбурювання є вплив на волю особи з метою схилення її до вчинення злочину. Способи схилення можуть бути різними. Закон дає лише орієнтовний, невичерпний перелік цих способів.

Отже, підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

Література:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2015. – 528 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., переробл. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 480 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько, О.О. Дудоров та ін.; За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 5-те вид., переробл. та допов. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.
4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 2 січня 2016 року. – К.: Паливода А.В., 2016. – 212 с.
5. Митрофанов І.І., Притула А.М. Співучасть у злочині: навч. посіб. / І.І. Митрофанов, А.М. Притула. – О.: Фенікс, 2012 – 205 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2005. – 1064 с.

Сорокопуд А. С.

(наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С. В.)

студентка IV курсу бурового відділення

Полтавського коледжу нафти і газу

*Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка*

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

07 листопада 2015 року почала діяти Національна поліція України, яку очолила радник глави МВС України Хатія Деканоїдзе. Вона заявила: «Ми будемо принципово нову поліцію. Усі мають побачити, що цей процес стане прозорим і чесним. Нам потрібні чесні, здорові й адекватні співробітники»[2, с. 226].

Багато країн успішно пройшли або проходять шлях реформування правоохоронних систем, і їх досвід може стати в нагоді під час реформ в Україні.

Мета статті – здійснити аналіз правових засад організації та діяльності Національної поліції України.

Науковому вивченню широкого спектру цих питань та їх окремих аспектів приділяють увагу такі вчені, як П. Біленчук, В. Жмінько, О. Ємець, І. Сервецький, А. Ярмолюк та інші.

Як зазначає В. Жмінько, наріжним каменем нинішніх реформ правоохоронних органів є перехід від поліцейських сил до поліцейської служби, яка сприймає громадянське суспільство як партнера та отримувача послуг. Зміст таких процесів є подібним для всіх демократичних країн і полягає в реалізації трьох малих «д» – демілітаризації, децентралізації, деполітизації правоохоронних органів, що в результаті складає одну велику «Д» – демократизацію [3, с. 104].

Військовий характер органів міліції закладений вже в самій назві. У звичному для нас розумінні, як підкреслює вище зазначений дослідник, крім України, назва «міліція» залишалася лише в Білорусі, Киргизстані, Узбекистані, Таджикистані та в невизнаних республіках – Абхазії, Придністров'ї та Південній Осетії.

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної

безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [4].

У складі поліції функціонують: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція та поліція особливого призначення.

Важливо наголосити на тому, що загальний професійний предмет відання поліції країн континентальної системи права є похідним юридичним явищем від охоронної функції держави. Так, наприклад, законодавство про поліцію Франції, Німеччини, Польщі включає два основні елементи: 1) захист конституційних прав і свобод людини і громадянина від протиправних загроз, ризиків, небезпек і посягань; 2) забезпечення громадської безпеки і порядку в суспільстві та державі [1, с. 288].

Як зазначають науковці П.Д. Біленчук, А.А. Ярмолук, оригінальним є досвід законодавчого регулювання діяльності поліції в Ізраїлі. У Законі «Про поліцію» 1971 р. Ізраїлю чітко сформульовано основні завдання поліції: 1) охорона громадського порядку; 2) забезпечення особистої безпеки громадян; 3) захист майна громадян від незаконних посягань; 4) виявлення, розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень, насамперед злочинів; 6) віддання до суду осіб, які вчинили злочин; 7) надійне та безпечне утримання ув'язнених злочинців [1, с. 288].

Важливими та корисними положеннями Закону України «Про Національну поліцію» є те, що поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки; рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

Позитивною особливістю Закону також є те, що в ньому чітко визначені права та обов'язки поліцейського. Вперше не в підзаконних актах, а в законі прописано, коли поліцейський має право зупинити, оглянути, затримати особу, застосувати до неї певні заходи; коли можна здійснювати перевірку документів, коли і в якому порядку можна проводити перевірку і огляд речей громадянина, коли можна зупинити транспортний засіб та проникати в житло [1, с. 290].

Під час виконання своїх повноважень поліція уповноважена застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Новелою в українському законодавстві є термін «поліцейське піклування». Згідно статті 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування може здійснюватися щодо:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
- 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;
- 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія – вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої статті 41 Закону України «Про Національну поліцію».

Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за

допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих у цьому осіб.

Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи [4].

Таким чином, питання необхідності реформування правоохоронних органів України набуло актуальності саме зараз, коли Україна остаточно обрала свій шлях – курс на євроінтеграцію. Від радянської системи наша країна отримала у спадок авторитарну, милітаризовану, репресивну модель органів внутрішніх справ, яку потрібно було міняти, тож віримо, що досвід європейських країн з цього питання та втілення його в життя в Україні принесуть свої позитивні результати!

Література:

1. Біленчук П.Д., Ярмолук А.А. Поліцейський кодекс України. Яким йому бути? // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 287 – 292.
2. Ємець О.М. Правові аспекти оперативно-розшукової діяльності кримінальної поліції // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 4 (97). – С. 226-237.
3. Жмінко В. Можливості та обмеження застосування в Україні міжнародного досвіду реформування правоохоронних органів // Національна безпека і оборона. – 2015. – № 2-3. – С. 103-107.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII (із змінами) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
5. Сервецький І.В. Повноваження поліції щодо затримання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення // Юридична наука. – 2015. – № 11 (53). – С. 203-211.

Баданова Д. В.

(наук. кер. – ст. викл. Гурій Т.А.)

студентка II курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА НАЛЕЖНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Внесення документів до Національного архівного фонду або вилучення документів з нього здійснюється на підставі експертизи їх цінності комісією з фахівців архівної справи і діловодства, представників наукової і творчої громадськості, інших фахівців.

Від якості експертизи цінності, роботи з реальними та потенційними фондоутворювачами, комплектування архівів повноцінними документами залежить формування Національного архівного фонду України. Експертиза цінності документів та комплектування архівів є найвідповідальнішими ланками архівної діяльності.

Теоретико-методичною основою формування НАФ є експертиза цінності документів, тобто визначення на підставі чинних засад та критеріїв культурної і практичної цінності документів. Її основними завданнями є:

а) визначення по кожній установі складу документів, що мають науково-пізнавальну та історико-культурну цінність і підлягають постійному, довготривалому (понад 10 років) і тимчасовому (до 10 років) зберіганню;

б) визначення складу документів, що відповідають профілю даного державного архіву;

в) забезпечення повноти складу документів кожного фонду зокрема і архіву в цілому.

Принципи і критерії визначення цінності документів, порядок створення та діяльності експертних комісій затверджуються Кабінетом Міністрів України.

При проведенні експертизи цінності комплексно застосовують критерії цінності документів, тобто систему науково обґрунтованих ознак (походження, зміст, час та місце створення, зовнішні ознаки), на підставі яких практично визначається ступінь цінності документів [3, с.182].

Експертиза цінності документів проводиться за ініціативою їх власника або державної архівної установи за згодою власника. У разі виникнення загрози знищення або значного погіршення стану зазначених документів їх власник зобов'язаний повідомити про це державну архівну установу для організації експертизи цінності цих документів.

Проведення експертизи цінності документів вимагає дотримання принципів об'єктивності, історизму, всебічності, комплексності.

Принцип об'єктивності передбачає оцінку документів з врахуванням їх змісту, автентичності, значущості авторів або фондоутворювачів, юридичної сили документів та їх оригінальності, часу і місця створення, повторюваності інформації.

Принцип історизму орієнтує на вивчення явищ, подій, процесів, відображених у документах, в історичному розвитку з урахуванням умов і особливостей того періоду, коли вони виникли.

Принцип всебічності забезпечує визначення цінності документів з точки зору будь-якого споживача інформації.

Принцип комплексності передбачає визначення цінності кожного окремого документа в групі документів, складовою і невід'ємною частиною яких він є.

Застосування вказаних принципів експертизи цінності документів дозволяє відтворити історичні умови створення документації, встановити її науково-історичне та суспільне значення.

Критерії цінності документів - це система науково обґрунтованих ознак (походження, зміст, час та місце створення, зовнішні ознаки), на підставі яких практично визначається ступінь цінності документів.

Основним критерієм цінності змісту документів є, насамперед, значущість його інформації. Зміст документа є сукупністю зафіксованих у ньому відомостей про конкретні факти, події, явища, процеси. З його застосуванням пов'язане визначення термінів зберігання документів. Чим вагоміший інформаційний зміст, тим цінніший документ. Важливим показником є повторюваність та розсіюваність інформації.

В ході експертизи звертають увагу на цільове призначення документів. Кожний документ створюють з певною метою, насамперед для передавання тієї чи іншої інформації не тільки традиційно між адресантом і адресатом (листування, звіт, наказ тощо), й для передання інформації найширшим верствам суспільства (віدوزва, маніфест), а також для наступних поколінь (спогади, мемуари). Від цільового призначення залежить і форма документа, виклад тексту, узагальнення інформації та її достовірність.

Суттєве значення має час і місце створення документів. Загальновідомо, що чим давніший документ, тим він цінніший з погляду історії – як “уламок” своєї епохи він несе певну інформацію про цей період. Чим дальшою від нас є ця подія, тим цінніший документ.

Під час експертизи цінності документів важливе значення має критерій зовнішніх особливостей документів як один з основних підходів відбору оригіналів документів, у випадку їхньої відсутності – юридично засвідчених копій, а при відсутності останніх – незасвідчених копій. При цьому надають перевагу документам, що мають сліди роботи з ними – резолюції керівництва, записи виконавців, діловодні помітки тощо. Враховуються також мовні та почеркові особливості, елементи оформлення (в т.ч. і художнє), фізичний стан збереженості документа. Якщо основний документ у поганому фізичному стані, то залишають поряд його копію або інші матеріали, де основна інформація повторюється.

Отже, перша група критеріїв (походження) уможлиблює визначення джерел комплектування державного архіву документами на рівні установ і організацій, а також осіб; друга група (змісту) – комплексів і груп документів, що підлягають переданню на державне зберігання, а третя група критеріїв (зовнішні особливості) – на рівні кожного окремого документа. Порядок застосування критеріїв – послідовний.

Важливим є ступінь збереженості документів, що дозволяє встановити повноту документального комплексу, окремого фонду, групи однорідних за призначенням організацій або фондів однієї функціональної системи управління. Цей критерій застосовують здебільшого у двох випадках:

а) при відсутності основного оригінального документа на державне зберігання приймають його засвідчену копію (на правах оригіналу). Наприклад, у фонді втрачені оригінали наказів організації з основної діяльності. Тоді розшукують засвідчені копії цих наказів у структурних підрозділах, у встановленому порядку формують з них справи і включають до складу фонду на правах оригіналів, зазначаючи про це в передмові до опису. Або: в фонді відсутній оригінал річного виробничого звіту організації, його інформація міститься в кварталних звітах або в звіті за 4-й квартал (при умові укладання його з нарощувальним підсумком).

б) при відсутності оригінальних документів у фонді організації їх можна замінити засвідченими копіями з фондів нижчих або вищих установ системи, де вони зберігаються тимчасово.

У роботі державних архівів України склалась практика так званої комплексної експертизи цінності документів, що здійснюється з метою виділення дублетних документів та документів з поглинною інформацією в однофункціональних організаціях (наприклад, колгоспах) на певній території (район, область) або в системі установ (наприклад, органи місцевого самоврядування всіх рівнів – обласного, районного, міського та сільського) певного хронологічного періоду. Це один з найефективніших способів експертизи, що дозволяє комплексно вирішувати питання оптимізації фондового складу документів десятків і навіть сотень організацій одночасно.

Жакун Н. В.

(наук. кер. – ст. викл. Коваленко К. В.)

студентка IV курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

У Статуті Організації Об'єднаних Націй, прийнятому після Другої світової війни та повалення тоталітарних фашистських режимів, було проголошено, що однією з цілей діяльності ООН є міжнародне співробітництво для сприяння загальній повазі та дотриманню прав людини і основних свобод для всіх. Ще тоді Україна як одна з держав – засновниць ООН відповідно до ст. 55 Статуту ООН узяла на себе ці зобов'язання.

Для забезпечення проголошеної мети Генеральна Асамблея ООН прийняла 10 грудня 1948 р. Загальну декларацію прав людини, в якій уперше в історії було встановлено перелік основних прав і свобод людини, що підлягають дотриманню в усьому світі. На її основі ООН підготувала і в 1966 р. відкрила для підписання та ратифікації Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, які було ратифіковано Україною в 1973 р. Понад сто країн світу ратифікували кожен із цих пактів.

На Всесвітній конференції з прав людини (Відень, 1993 р.) представники 171 держави, в тому числі й України, підтвердили універсальність та загальнообов'язковість міжнародних стандартів прав людини і наголосили, що їх виконання є важливим чинником існування демократичного суспільства в будь-якій країні.

Загальне визнання міжнародних стандартів обумовлює зобов'язання всіх держав світу

погодитись на міжнародний контроль за додержанням цих стандартів у національній правовій системі. Крім того, відповідно до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Факультативного протоколу до нього 1966 р., Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенції про права дитини 1989 р., Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. Україна, ратифікувавши їх, взяла на себе зобов'язання надавати конвенційним органам доповіді про дотримання прав і свобод, передбачених цими конвенціями, і виконувати зауваження цих органів, а також брати участь у інших формах міжнародного контролю.

Приєднавшись до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., Україна взяла на себе зобов'язання щодо імплементації цього документа в національне законодавство. Особливістю цієї конвенції є встановлення механізму міжнародного контролю, найважливішим елементом якого є діяльність Європейського суду з прав людини, який розглядає заяви будь-яких осіб, неурядових організацій або груп осіб про порушення положень конвенції або Протоколів до неї.

Особливі форми міжнародного контролю передбачено Європейською конвенцією про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р., яку Україна ратифікувала 5 травня 1997 р. Відповідно до цієї конвенції діє Європейський комітет про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. У ньому працюють представники всіх держав-учасниць. Комітет проводить інспекції на місцях на предмет дотримання конвенції усіма державами-учасницями і відповідно до наслідків інспекцій готує доповідь про стан дотримання конвенції, яку в конфіденційному порядку надає уряду держави, в якій відбулася інспекція. У разі відмови держави співробітничати з комітетом, останній може оприлюднити факти порушень і обов'язково доповідає Комітету міністрів Ради Європи про наслідки своєї роботи. Таким чином, сьогодні Україна взяла на себе зобов'язання брати участь у міжнародних засобах імплементації універсальних і європейських конвенцій у галузі прав людини.

Відповідно до Статуту ООН і Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Україна має сумлінно виконувати чинні договори, учасницею яких вона є, а також дотримуватися всіх загальноновизнаних норм міжнародного права в сфері прав і свобод людини.

Отже, Україна з часу проголошення незалежності стала складовою частиною міжнародної системи захисту прав людини, взяла на себе відповідні міжнародні зобов'язання, зокрема в рамках європейської системи захисту прав людини, яка є найбільш розвинутою і найефективнішою у світі.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання / Резолюція Генеральної Асамблеї 39/46 від 10.12.1984. Додаток // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. Українсько-американське бюро прав захисту людини. Амстердам-Київ, 1996. - с. 37-43.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 12.12.1966 року// Права людини і професійні стандарти для юристів. В документах міжнародних організацій. Українсько-американське бюро захисту прав людини. Амстердам-Київ, 1996.-С. 9-18.
6. Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 1998 року № 852[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>

Мостепанюк Є. М.

(наук. кер. – доц. Горошко А. А.)

студентка II курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що зараз ми живемо в дуже непростий час - час епохальних змін. Держава взяла курс на децентралізацію, тим самим розширення прав та можливостей громад, що тягне за собою реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади - фактично повне переформатування діючої системи управління. Тому, треба чітко розуміти проблематику децентралізації державної влади в Україні.

Метою і завданням дослідження в цій роботі є з'ясування особливостей та цілей децентралізації, її сутності та проблематику розширення прав громади та суспільства в цілому.

«Головна мета децентралізації — наблизити владу до народу, передати максимальну кількість повноважень на якомога ближчий до людини рівень», зазначив Д.А Шимків, український державний діяч, заступник глави Адміністрації Президента України з питань проведення адміністративних, соціальних та економічних реформ.

Децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими наскрізними та локальними управлінсько-ресурсними функціями, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів.

Модель державної влади, закріплена у нормах чинної Конституції, передбачає збалансовані відносини між такими владними інституціями, як Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України. Але вона засвідчила вже в процесі суспільної практики, що є неефективною для сучасної незалежної України, вимагає певних змін, орієнтовану передусім на людину як системоутворюючий чинник. Лише за наявності досконалого механізму у країні може здійснюватися ефективно державне управління.

Реформа децентралізації – одна з ключових. Без неї фактично неможливе проведення економічних реформ, вона закладає основи економічного зростання регіонів, залучення інвестицій, зокрема, в інфраструктурні об'єкти – лікарні, школи. Стратегічна ціль реформи — створити систему врядування, яка спроможна якісно надавати послуги населенню. При цьому, успіх реформи місцевого самоврядування залежить від змін у пов'язаних сферах – освіті, охороні здоров'я, соціальному захисті та наданні адміністративних послуг.

В ході аналізу децентралізації виокремились окремі аспекти проблем, які найбільше хвилюють громаду та керівників органів місцевого самоврядування, а саме:

- громадяни, включаючи керівників органів місцевого самоврядування, не мають остаточного розуміння що таке децентралізація і як її принципи будуть діяти на місцях;
- виписані повноваження у законі «Про місцеве самоврядування в Україні», ще не дають уяву про застосування механізмів реального самоврядування;
- місцеві бюджети є самостійними, тобто вони не включаються до Державного бюджету України, але тоді виникає питання наповнення бюджету на рівні громад оскільки до 2015 року місцеві бюджети усіх рівнів отримували дотацію, вирівнювання з державного бюджету, яка визначалася їм за формульною методикою;
- зростання повноважень громади дає теоретичну можливість виявлення ініціативи на рівні громади та району, але не кожна громада має можливості для ресурсного наповнення бюджету, у них нема первинних фінансових засобів для запуску пілотних проєктів, тощо;
- з'являється можливість виникнення непідконтрольних центру «місцевих князьків», які маючи фінансовий ресурс або застосовуючи корупційні методи, «взімуть» владу в свої руки;

- відсутнє чітке визначення рівня субсидіарності, в результаті чого виникають проблеми на рівні громад, районних та обласних рад, які будуть боротися за власну самостійність та можливість управляти за рахунок виділення додаткового фінансування.

Наведені вище проблеми розподілу повноважень і фінансів приводять до питання адміністративного устрою держави. А саме – якщо більшість податків йтимуть на область і там залишатимуться для подальшого розподілу, то ми отримаємо 26 маленьких самостійних «держав» – фінансово самостійних регіонів[2].

В Україні у межах певних адміністративно-територіальних одиниць співіснують дві форми організації місцевої влади: органи місцевого самоврядування і місцеві державні адміністрації. Центральні органи влади представляють інтереси держави, а органи місцевого самоврядування інтереси лише територіальних громад, або їх об'єднань і діяльність їх обмежена територією громади[4].

Поляризація інтересів центра і регіонів є основою зародження муніципальної влади, яка виникає в процесі децентралізації публічної державної влади. Масштаби та ефективність органів місцевого самоврядування, а відповідно і добробут територіальних громад та держави в цілому прямо залежить від характеру правовідносин між різними рівнями влади. В Україні конституційна модель організації державної виконавчої влади є недосконалою, оскільки місцеві державні адміністрації існують не тільки для здійснення контрольних-наглядових функцій щодо органів місцевого самоврядування, а й володіють повноваженнями щодо управління відповідними територіями. Тому досі триває пошук оптимального варіанту взаємодії органів самоврядування з органами державної виконавчої влади. Надмірна централізація влади, неефективна організація влади на регіональному рівні, недієздатність місцевого самоврядування і досі залишаються проблемою українського суспільства[3].

Фінансова децентралізація відображає фінансові повноваження органів регіонального рівня і є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території; фіскальна децентралізація сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами [5].

Децентралізація у тій подачі, яку здійснює нинішня (та й усі попередні) влада — не більше, ніж популізм. Бо попит на зміни задовольняють віртуально чи вербально, підсовуючи соціуму мегабайти інформації на тему, яку він хоче чути. Між тим, проблема місцевої влади завжди полягала у неспівставності своїх завдань з мірою наповнення бюджету.

Нині середньостатистичний міський голова не має коштів ні на що, окрім, хіба що, видачі зарплат бюджетникам та дотування комунальних послуг. Але при цьому він має ламати голову над тим, як профінансувати, приміром, програму з охорони здоров'я, виконувати яку його зобов'язала держава. Виникає питання подальших перспектив розширення прав та можливостей місцевої громади.

Якщо взяти до рук держбюджет на 2016 рік, то виявиться, що фінансова децентралізація в цьому документі залишилася міфом: запланована частка власних доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті є рекордно низькою. Нижче тільки фактична їх частка за підсумками 11 місяців попереднього року. Тим часом загальний аналіз видаткової частини Бюджету-2016 свідчить, що реальне зростання видатків передбачене виключно для утримання самої державної надбудови, тобто чиновників і силовиків.

Зміни в ситуації, що склалася, безумовно, необхідні. Але це мають бути зміни, зведені до максимально короткого і простого алгоритму дій. Інакше вийде винятково балаканина на тему самоврядування громад. Вона, можливо, й вигідна політикуму, але не йде на користь суспільству. Тож владі таки доведеться обирати між піаром і реальною користю.

Підсумовуючи, слід зазначити, що децентралізувати владу в Україні можна лише в разі проведення адміністративної реформи. Між поняттями «адміністративна реформа» та «децентралізація влади» є чіткий зв'язок: щоб подолати кризу влади, її треба децентралізувати; водночас децентралізація владних повноважень і є суттю адміністративної реформи. Тобто

децентралізацію (як адміністративну реформу) можна розглядати як цілеспрямований процес розширення повноважень органів місцевого самоврядування, її мета – найповніша реалізація місцевих інтересів; створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, за якого питання місцевого значення вирішують представники не центрального уряду, а територіальної громади; перетворення територіальних громад на ключового владного суб'єкта на місцевому рівні.

Потрібно виробити нову управлінську ідеологію, спрямовану на оновлення адміністративної культури, формування готовності управлінського персоналу до прийняття рішень в умовах зростаючої свободи дій та підвищення особистої відповідальності з орієнтацією на служіння громадянам. Слід ідентифікувати, стандартизувати та оприлюднити певні види державних послуг з метою їх поліпшення і спрощення порядку надання, делегування повноважень іншим управлінським рівням та секторам, а також удосконалення управлінських процедур та запровадження достатніх апеляційних інституцій і механізмів, зокрема стосовно оскарження дій державних службовців.

Проблема децентралізації влади в контексті правозахисної діяльності громади сьогодні є непростю проблемою для нашого суспільства. Тому ми повинні об'єднатися і згуртуватися навколо ідей, що роблять нас єдиними у цей непростий час.

Література:

1. Електронне джерело // Освітній портал «Педагогічна преса» // Режим доступу: <http://pedpresa.ua/1770-detsentralizatsiya-vlady-dumka-majbutnih-politohiv.html>.
2. Електронне джерело // Сайт «m--p.com» // Режим доступу: <http://detsentralizatsiya-vladi-za-ta-proti>.
3. Євтушенко О.Н. Проблеми децентралізації державної влади і місцевого самоврядування в Україні // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. — 2009, № 29.
4. Трачук П.А. Децентралізація та проблеми адміністративного самоврядування // Держава і право. Збірник наукових праць. — 2010, Випуск № 48
5. Хамініч С. Ю., Климова В. М. Особливості фіскальної децентралізації в умовах розвитку національного господарства України // Вісник Дніпропетровського університету: науковий журнал. — Випуск 5/2, 2011, №10/1, Том 19.

Палкіна К. І.

(наук. кер. – доц. Аванесян Г. М.)

студентка III курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

ІНСТИТУТ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЯК НОВЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Інститут спадкового договору раніше вітчизняному цивільному законодавству не був відомий. При опрацюванні проекту ЦК України вперше було порушено питання про доцільність включення до нього інституту спадкового договору. Обґрунтовуючи необхідність цього договору, розробники проекту ЦК України зазначили, що сфера його застосування на практиці не буде широкою, вона стосуватиметься переважно подружжя та інших осіб, які спільно проживають і не мають дітей. Найбільше визнання і найбільш детальну розробку цей інститут отримав у Німеччині [2, с. 67].

Спадковий договір є інститутом договірною, а не спадкового права, незважаючи на його розміщення у Книзі шостій ЦК України – «Спадкове право». До спадкового договору не застосовуються норми спадкового права в силу відсутності юридичного складу спадкового правонаступництва, за таким договором відбувається розпорядження належним відчужувачеві майном ще за життя, але із набуттям набувачем права власності на майно після смерті відчужувача. Отже, вищезазначений договір має подвійну правову природу: він одночасно є і

розпорядженням на випадок смерті, і договором. Це означає, що такий спадковий договір є однією з підстав спадкування, а зроблене у ньому розпорядження на випадок смерті не підлягає односторонній зміні чи скасуванню [6].

Відповідно до статті 1302 ЦК України за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [6]. До спадкового договору повинні застосовуватися загальні положення про правочини, тому відчужувач у спадковому договорі повинен мати необхідний обсяг цивільної дієздатності (ч. 2 ст. 203 ЦК). Проте у п. 28 Постанови Пленуму ВС України «Про судову практику у справах про спадкування » № 7 від 30 травня 2008 р. зазначається, що відчужувачем та набувачем за спадковим договором може бути як повністю дієздатна особа, так і особи, зазначені у ст. ст. 32, 36 ЦК, тобто неповнолітні, та особи, цивільна дієздатність яких обмежена [9].

Виходячи з цього необхідно зауважити, що спадковий договір є консенсуальний (момент його укладення пов'язується з досягненням сторонами угоди за всіма істотними умовами), двосторонній (наявність прав та обов'язків у кожного зі сторін, при чому правам однієї сторони відповідають обов'язки іншої), відплатний (на набувача покладається обов'язок вчинити певну дію майнового або немайнового характеру в обмін на майно відчужувача), алеаторний (невідомо, чи будуть реалізовані права та виконані сторонами обов'язки та чи буде виконано договір взагалі) [4, с. 454].

Законодавець встановив для спадкового договору письмову форму та обов'язкове нотаріальне посвідчення (ст. 1304 ЦК України), виходячи з того, що цей вид договору тягне серйозні майнові наслідки для обох його сторін та інших осіб (наприклад, для потенційних спадкоємців за законом) і бажаючи створити достатньо надійні процедурні гарантії захисту прав усіх учасників даних відносин [3, с. 33].

Що стосується права, яке за договором надається відчужувачеві і обов'язку набувача, який кореспондує цьому праву, то ЦК України закріплює наступні положення. Згідно зі ст. 1305 ЦК України набувач у спадковому договорі може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття. Ці дії можуть полягати у наданні утримання відчужувачеві, догляду за ним, виконанні на користь відчужувача певної роботи, наданні йому послуг, оскільки ці дії мають економічну вартість. Право ж відчужувача, якому кореспондує цей обов'язок набувач, полягає, відповідно, в можливості вимагати від відчужувача вчинення вказаних дій. В правах і обов'язках сторін зобов'язання, які є кореспондуючими, і проявляється зміст зобов'язання.

На підставі проведеного аналізу, можна констатувати, що спадковий договір, передбачений гл. 90 ЦК України, всупереч своїй назві і розміщенню в книзі шостій ЦК України – «Спадкове право», – не передбачає переходу майна від відчужувача до набувача в порядку спадкування в силу відсутності необхідного для цього юридичного складу спадкування, а тому до спадкового договору не застосовуються норми спадкового права [20, с. 143-148].

В сучасному законодавстві існує багато спірних питань щодо визначення місця і ролі спадкового договору – це і є тематикою подальших наукових досліджень, вдосконалення національного законодавства стосовно регулювання відносин, які виникають на підставі спадкового договору.

Підсумовуючи, можна сказати, що спадковий договір є цікавим і корисним інститутом спадкування. Незважаючи на недостатнє правове регулювання виконання спадкового договору, він є досить привабливим способом розпорядження майном для власника (відчужувача за спадковим договором), зокрема, з огляду на можливість здійснення контролю за виконанням спадкового договору як за життя, так і після смерті відчужувача. З іншого боку, враховуючи заборону відчуження майна, яке є предметом спадкового договору, набувач теж отримує вагомні гарантії, що виконання ним усіх зобов'язань за договором у майбутньому принесе сподіваний результат – отримання у власність певного майна.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України: від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відом. Верховної Ради України. – 2003. – № 40.
2. Про судову практику у справах про спадкування. Верховний Суд; Постанова від 30.05.2008 № 7 // Електронне джерело // Інтернет ресурс// Режим доступу: [www.http:zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
3. Яновицька Г. Б. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.
4. Донцов. Д. Ю. Про деякі аспекти укладання подружжям спадкового договору // Право і суспільство. – 2015. - №3 частина 3. – С. 66-70.
5. Мазуренко С. В. Форма укладання спадкового договору // Право України. – 2004. - №2. – С. 32-38.
6. Сокрута Ю.Б. Визначення проблем у спадковому договорі // Право України. – 2013. - №10.
7. Шама Н. Поняття та ознаки спадкового договору. // Вісник Львівського університету. – 2009. – № 49. – С. 142-150.

Погорілець І. К.

(наук. кер. – ст. викл. Шаповал С.М.)

студентка III курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що Міжнародна організація праці є однією з надзвичайно важливих світових організацій. Без ґрунтовних знань про її особливості, як регулятора відносин у сфері трудового права, що встановлює і забезпечує суспільну злагоду, захист прав людини, розвиток принципів трипатризму, соціального прогресу в усьому світі. Оскільки неврахування таких знань може призвести до перекручень розуміння внутрішнього змісту трудового права, невідповідності його положень потребам сьогодення, до правового нігілізму, зневіри в праві та його регулятивних можливостях.

Метою і завданням дослідження в цій роботі є з'ясування особливостей та цілей Міжнародної організації праці, її сутності та цінності.

Основна мета МОП сьогодні – це розширення можливостей жінок і чоловіків у отриманні гідних і продуктивних робочих місць в умовах свободи, рівності, захищеності та поваги до людської гідності. Хуан Сомавія, Генеральний директор МБП

Міжнародна організація праці (МОП), одна із найстаріших міжнародних міждержавних організацій, була заснована у 1919 році згідно з Версальським мирним договором.

У 1946 році МОП стала першою спеціалізованою установою ООН. МОП розробляє міжнародні трудові норми у формі конвенцій і рекомендацій, що встановлюють мінімальні стандарти основних трудових прав: свободу асоціації, право на організацію, ведення колективних переговорів, заборона примусової праці, гендерна рівність тощо. Основними стратегічними цілями МОП є сприяння реалізації основоположних принципів та прав у сфері праці, створення більш широких можливостей для жінок та чоловіків з метою забезпечення гідної зайнятості та отримання належної заробітної плати, підвищення ефективності соціального захисту для всіх верств населення, а також зміцнення трипартизму та соціального діалогу [3].

Статут МОП базується на 2-х основних принципах – універсальності та тристороннього представництва. Універсальність означає, перш за все, можливість вступу до Організації будь-якої держави, яка погоджується виконувати зобов'язання відповідно до Статуту. Якщо цей принцип є характерним для більшості міжнародних організацій, то принцип тристороннього

представництва є особливістю лише МОП. Ця Організація є єдиною у системі ООН, в якій представники роботодавців і працівників – соціальні партнери мають однакове з представниками уряду право голосу у формуванні її політики та програм діяльності.

На сьогодні членами МОП є 185 держав.

Основними органами МОП є Міжнародна конференція праці, Адміністративна рада та розташований у Женеві постійний Секретаріат - Міжнародне бюро праці (МБП). Генеральний директор МБП – Гай Райдер (Великобританія).

Вищим керівним органом МОП є Міжнародна конференція праці, яка збирається раз на рік у Женеві. Конференція розробляє та приймає міжнародні конвенції та рекомендації, ухвалює бюджет та програму роботи Організації, обирає Адміністративну раду МОП, слугує форумом для обговорення актуальних проблем у соціально-трудої сфері.

Виконавчим органом МОП є Адміністративна рада, яка обирається терміном на 3 роки, складається з 28 представників урядів, 14 представників роботодавців, 14 представників працівників. Адміністративна рада, що збирається тричі на рік, розробляє програму діяльності та бюджет Організації, які в подальшому виносяться на розгляд Міжнародної конференції праці.

За часів своєї діяльності МОП ухвалила понад 190 конвенцій (міжнародні угоди, які підлягають ратифікації державами-членами Організації) і 202 рекомендації. Щорічно МОП витрачає близько 130 млн. дол. США для запровадження в країнах-членах МОП окремих проектів технічної допомоги.

На даний час МОП здійснює понад 1000 програм технічного співробітництва більш ніж у 80 країнах світу. Пріоритетними напрямками технічного співробітництва є реалізація програми гідної праці на національному рівні, реформування трудового законодавства, впорядкування трудових відносин і вирішення спорів, зміцнення потенціалу організацій роботодавців та профспілок при укладанні колективних договорів.

Діяльність МОП зосереджується на наступних темах: викорінення дитячої та примусової праці, гідна праця для жінок та чоловіків, економічний та соціальний розвиток, ліквідація безробіття, рівність та усунення дискримінації, ВІЛ/СНІД у сфері праці, законодавство у сфері праці, трудова міграція, соціальний захист, працевлаштування молоді, безпека на робочих місцях.

В рамках МОП проводяться регіональні конференції, діють галузеві комітети, які опікуються проблемами окремих секторів економіки. При МОП діє Міжнародний інститут соціально-трудої проблем (Женева) та Міжнародний навчальний центр (Турін).

Україна є членом МОП з 12.05.1954 року та ратифікувала понад 60 конвенцій МОП. За часів незалежності Україна двічі обиралася до складу Адміністративної ради – на період 1996-99 рр. та 1999-2002 рр.

Ключовим елементом співпраці України та МОП є Програма гідної праці МОП. Вона визначає пріоритети державної соціальної політики, програм дій багатьох організацій профспілок та роботодавців та охоплює основні сфери ринку праці, в тому числі сприяння зайнятості, викорінення дитячої праці та запобігання торгівлі людьми, реформування трудового законодавства та соціального забезпечення, запобігання поширенню ВІЛ/СНІД у сфері праці, посилення превентивної культури охорони праці, сприяння реалізації основоположних принципів і прав у сфері праці.

В червні 2012 року Міністерство праці та соціальної політики України та Міжнародна організація праці підписали нову Програму гідної праці в Україні на 2012-2015 роки. Основною метою цієї програми є сприяння гідній праці як фактору продуктивності та як ключовому елементу розвитку соціально-трудої галузі України. Програма визначає основні цілі та очікувані результати спільних заходів, які реалізуються МОП спільно з її тристоронніми партнерами в Україні.

Протягом останніх років в Україні за допомогою МОП було реалізовано 8 проектів спільно з Програмою Розвитку ООН, 2 проекти спільно з Об'єднаною програмою ООН з ВІЛ/СНІД та Фондом ООН в сфері народонаселення та 1 проект у співпраці з Міжнародною

організацією з міграції. За роки незалежності в Україні реалізовано понад 30 проектів і програм МОП. Наразі, Програма гідної праці в Україні охоплює 7 проектів і програм на загальну суму близько 10 млн. дол. США [1].

Задля встановлення соціальної справедливості, дотримання міжнародно визнаних прав людини і прав у сфері праці, МОП продовжує здійснювати свою первинну місію: «Мир у світі праці є передумовою процвітання». Сьогодні МОП допомагає у створенні гідних робочих місць та таких умов праці, завдяки яким робітники і ділові люди зроблять свій внесок у забезпечення миру, процвітання та прогресу.

Гідна праця є віддзеркаленням прагнень людей у сфері праці. Вона включає можливості отримання продуктивної та справедливо оплачуваної роботи, досягнення безпеки на робочому місці та забезпечення соціального захисту сімей, кращих можливостей особистого розвитку і соціальної інтеграції, свободи висловлення особистих переконань, свободи об'єднання та участі у прийнятті рішень, які впливають на їх життя, а також рівні можливості і рівне ставлення до жінок та чоловіків.

МОП була заснована в 1919 році, на згадку руйнівної війни, з метою поширення розуміння того, що універсальний, довготривалий мир може бути встановлений лише на основі соціальної справедливості. МОП - унікальна тристороння організація, яка об'єднує представників урядів, організацій працівників та роботодавців задля спільної розробки політики і програм. МОП як всесвітня організація відповідає за розроблення Міжнародних стандартів у сфері праці і здійснює нагляд за їх дотриманням. У співпраці із країнами-членами організації, МОП прагне забезпечити дотримання стандартів у сфері праці на законодавчому рівні і на практиці. Міжнародна організація праці стала першою спеціалізованою агенцією ООН у 1946 році. А тристороння структура МОП робить її унікальним форумом, на якому уряди та соціальні економічні партнери 183 країн-членів можуть вільно та відкрито обговорювати та розробляти трудові стандарти та програми [2].

Головними цілями МОП відповідно до її статуту виступають: захист інтересів та прав трудящих шляхом регламентації робочого часу; боротьба з безробіттям; встановлення гарантії заробітної плати та визнання принципу рівності оплати за однаковою працю; захист працівників від професійних захворювань та травматизму на виробництві; регламентація питань соціального страхування та соціального забезпечення та ін.

МОП розробляє міжнародні програми щодо покращання умов праці та життя працівників, підвищення можливостей зайнятості, забезпечення основних прав людини, вдосконалення загальної і професійної освіти. Ці програми ґрунтуються на міжнародних трудових нормах, що встановлюються конвенціями та рекомендаціями МОП.

Міжнародні правові акти – Конвенції та Рекомендації – приймаються в рамках, закріплених в статуті МОП та інших документах.

Конвенції та рекомендації МОП разом з різними актами ООН, що діють у світовому масштабі, і актами локальної дії, прийнятими регіональними організаціями, утворюють міжнародний кодекс праці. Міжнародний кодекс праці – це різноманітні міжнародні трудові норми. Він є об'єктом практичного використання в якості визнаного у цивілізованому світі еталона, зведення модельних актів з соціально-трудова відносин, засвоєння якого є необхідною умовою розробки та вдосконалення національних систем трудового права. Міжнародне технічне співробітництво здійснюється у вигляді надання експертами МОП допомоги країнам у вирішенні різних соціально-трудова проблем.

Література:

1. Електронне джерело // Сайт «geneva.mfa.gov.ua» // Режим доступу: <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/labour>
2. Електронне джерело // Сайт «ilo.org.ua» // Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/about-ilo/Pages/aboutMop.aspx>
3. Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. / Н. І. Єсінова. — К. : Кондор, 2011. — 432 с.

Ярмола В. С.

(наук. кер. – доц. Сарана С. В.)

студентка III курсу юридичного

Полтавського інституту економіки і права ВНЗ

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”»

ДО ПИТАННЯ СТРУКТУРИ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сучасний стан правового регулювання суспільних відносин зумовлює потребу у значному переосмисленні тих підходів, які закріплені у чинному законодавстві. Зокрема це в значній мірі стосується податкових правовідносин, які хоча і мають доволі нетривалу історію свого існування у правовій системі України проте їх значення для суспільства та держави важко переоцінити. З огляду на переважну частину податкових доходів у структурі доходів держави та їх вплив на суб'єктів господарювання і економіку вцілому.

Структура податкового законодавства базується на нормах Податкового кодексу України (далі – ПК України), який визначає наявність у його складі загальних положень, адміністрування податків, зборів, платежів та інститути окремих податкових платежів, які загалом можна звести до особливої частини податкового права. Поряд з цим, у податковому праві та законодавстві існують податкові режими, які визначають підходи до тих чи інших податкових платежів та їх платників. Проте не мають чітко визначеного переліку та законодавчого закріплення визначень і складу кожного з режимів.

Базовим для інших режимів виступає загальний податковий режим, як самостійний режим в межах податкового режиму, у вигляді системи заходів з оподаткування, що становить собою комплекс юридичних інструментів, спрямованих на створення необхідного впливу на податкові відносини та їх учасників з метою забезпечення належного функціонування загальної податкової системи, що стосується переважної більшості об'єктів і суб'єктів оподаткування, включає в себе переважну більшість податкових платежів і врегульовує їх елементи, діє на постійній основі, за виключенням режимів окремих платежів та передбачає єдиний порядок оподаткування [1, с. 92]. До його складу входять дві підсистеми у вигляді загального та особливого режимів. Перша з яких охоплює всі загальні засади оподаткування, а друга стосується конкретних податкових платежів.

Відповідно, базовою основою структури Податкового кодексу має виступати загальний податковий режим до складу якого має включатися загальна і особлива частини.

Спеціальний податковий режим – це окрема система заходів з оподаткування, яка застосовується у відповідний податковий період, переважно виступаючи підсистемою загального податкового режиму, стосується окремих категорій господарюючих суб'єктів, особливих груп об'єктів оподаткування чи певної території або галузі економіки та передбачає застосування альтернативних податків і поряд з ними додаткових зборів, що збільшують податкове навантаження для окремих категорій платників [2, с. 18]. Позиціонування спеціального податкового режиму у чинній редакції Податкового кодексу цілком відповідає його сутності та закріплює відповідне поняття і фактичний склад у окремій главі цього кодифікованого акту. При цьому прослідковується, згідно норм податкового законодавства, базування даного режиму на нормах загального податкового режиму, який їх широко використовує та визначає особливості їх застосування для платників в ході використання спеціального податкового режиму.

З огляду на вказане спеціальний податковий режим має посісти аналогічне теперішньому місце у структурі Податкового кодексу з відповідними уточненнями щодо поняття та складу.

Стосовно приводу процесуально-процедурного податкового режиму то його законодавче закріплення на даний час взагалі відсутнє, що зумовлює потребу у введенні відповідного інституту до податкового законодавства.

Так, процесуально-процедурний податковий режим – це структурна складова податкового процесу, що становить комплекс юридичних інструментів спрямованих на створення необхідного впливу на процесуальні податкові відносини загалом і окремі податкові

процедури, зокрема, та їх учасників з метою забезпечення належного функціонування податкової системи, в її процесуальному аспекті, який діє у вигляді єдиної системи стосовно всіх процесуальних податкових відносин, на постійній основі, при цьому вміщуючи в себе окремі режими, які можуть виступати підсистемами у межах нього і стосуються окремих податкових процедур, що можуть носити і тимчасовий характер [3, с. 30]. Дане визначення прямо вказує на наявність у податковому праві процесуальної складової яка загалом збігається з Розділом II Податкового кодексу («Адміністрування податків, зборів, платежів») [4] та зачіпає процедури виконання податкових обов'язків по окремим платежам, на що звертає увагу О.М. Мінаєва [5, с. 257]. Крім цього не можна не враховувати особливих процедур виконання податкового обов'язку пов'язаних зі спеціальними податковими режимами, що цілком відповідає податковим правовідносинам, що сформувались на даний час.

Отже процесуальна складова Податкового кодексу у прив'язці до податкових режимів повинна вміщувати елементи у вигляді загальної, особливої та спеціальної процесуальних частин, які мають бути певним чином відображені у структурі податкового кодексу.

З приводу останнього, то як свідчить досвід регулювання процесуальних відносин у різних галузях права, існують два підходи до даного питання: 1) виділення окремого процесуального права і створення відповідного Податкового процесуального кодексу; 2) формування у межах Податкового кодексу відповідної частини процесуального податкового права, за прикладом зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення [6]. Саме другий підхід є найбільш прийнятним, як на цьому наголошують Л.М. Касьяненко [7, с. 163] та І.Є. Криницький [8, с. 264], де останній розглядає його як проміжний етап перед прийняттям Податково-процесуального кодексу, та таким що відповідає сучасним податково-правовим реаліям, в тому числі близький до структури чинного Податкового кодексу України.

Спираючись на все вищезазначене можна запропонувати наступну структуру Податкового кодексу України з огляду на податкові режими:

Розділ I. Загальний податковий режим – визначає загальні засади оподаткування для всіх платників та поділяється на загальну частину і особливу частину.

Розділ II. Спеціальні податкові режими – визначає спеціальний порядок оподаткування при застосування даних режимів та закріплює види даних режимів.

Розділ III. Процесуально-процедурний податковий режим – здійснює процесуальне регулювання податкових правовідносин через застосування процедур по виконанню податкового обов'язку.

Література:

1. Сарана С. В. До питання поняття спеціального податкового режиму / С.В. Сарана // Фінансове право. – 2011. – № 4 – С. 15-18.
2. Сарана С. В. До питання поняття спеціального податкового режиму / С.В. Сарана // Фінансове право. – 2011. – № 4 – С. 15-18.
3. Сарана С. В. Процесуально-процедурний податковий режим: сутність та ознаки // Фінансове право. – 2014. – № 4 – С. 28-31.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Мінаєва О.М. До питання щодо джерел та структури податкового процесу / О.М. Мінаєва // Митна справа. – 2014. – № 2(92). – С. 255-259.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Касьяненко Л.М. Фінансово-правовий процес: монографія / Л.М. Касьяненко. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – 505 с.
8. Криницький І.Є. Теоретичні проблеми податкового процесу: дисертація ... доктора юридичних наук: 12.00.07 / І.Є. Криницький. – К: Національний університет ім. Т. Шевченка, 2010. – 433 с.

Пилипенко В. С.

(наук. кер. – асист. Федоров І. О.)

*студентка III курсу факультету філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*

НЕДЕРЖАВНІ ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Проблема правозахисної діяльності набуває особливого значення в умовах формування в Україні правової держави та становлення громадянського суспільства. Сучасній державі необхідно повністю трансформуватися в інституційний центр, який об'єднував би демократичні інститути, що формують і реалізують суспільні потреби, виходячи з обов'язку захисту інтересів людини і громадянина. В даному контексті особлива роль належить правозахисній системі України.

На сьогодні для України пріоритетним напрямком є розвиток її державності в руслі загальносвітових демократичних, соціальних та правових стандартів. На думку багатьох вчених, тільки завдяки розробленій законодавчій базі, злагодженій роботі всіх інститутів держави, правозахисних інститутів може забезпечуватися ефективність функціонування громадянського суспільства, основою якої є злагоджена робота правозахисної системи як гаранта охорони і захисту прав і свобод людини та громадянина.

Проблема захисту прав людини і пов'язаної з нею правозахисної системи є об'єктом пильної уваги багатьох дослідників. Зокрема, її розробкою займаються такі вчені, як П. В. Анісімов, В. В. Долежан, В. О. Карташкін, С. В. Ківалов, М. І. Козюбра, В. В. Лазарєв, Ю. М. Оборотов, М. П. Орзіх, П. М. Рабінович, О. Д. Святоцький, О. Ф. Скакун та ін.

Правозахисна система – це сукупність державних, недержавних інститутів і органів, що сформувалася в результаті взаємодії держави і громадянського суспільства, основна функція яких полягає в захисті прав і свобод людини та громадянина. Самостійним елементом правозахисної системи виступають недержавні правозахисні організації, діяльність яких спрямована на утвердження і контроль щодо дотримання, а також стосовно захисту прав і свобод людини і громадянина.

Під недержавною правозахисною організацією найчастіше розуміють вид громадського об'єднання, що ставить собі за мету захист прав і свобод людини, діє незалежно від державних органів та інших політичних і релігійних структур, здійснює свою діяльність на основі національного і міжнародного законодавства, і володіє власними джерелами фінансування. Головною ознакою недержавних правозахисних організацій є те, що вони є самостійним елементом правозахисної системи.

Недержавні правозахисні організації здійснюють свою діяльність в трьох напрямках: захист прав людини в конкретних випадках; громадські розслідування фактів порушень прав людини державними органами; поширення інформації про права людини, правове виховання і аналіз правової захищеності громадян [1].

На сьогодні, за різними даними на території України функціонують понад 100 правозахисних недержавних організацій та об'єднань [2]. При цьому, крім таких традиційних форм правозахисної діяльності, як підготовка і публікація різних матеріалів про стан захисту прав людини, аналіз національного законодавства щодо його відповідності міжнародним стандартам прав людини, сучасні недержавні організації значно розширили коло своєї діяльності за рахунок надання персональної або колективної правової допомоги як окремим громадянам, так і їх об'єднанням, а самеюридичні консультації, працівники яких здатні надати висококваліфіковану і безкоштовну юридичну допомогу тим чи іншим категоріям населення [3, с. 8].

У структурі правозахисної системи України необхідно виділити державні і недержавні інститути. Державними правозахисними інституціями є судові органи, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Президента України з прав дитини, органи юстиції, а також органи прокуратури і міліції як правоохоронні органи, які наділені

особливими правозахисними повноваженнями, органи захисту прав споживачів, міжурядові правозахисні організації.

В системі недержавних правозахисних інститутів особливо виділяються такі інститути, як адвокатура і нотаріат. За Конституцією України основоположним і гарантованим є право кожного на одержання правової допомоги, яке забезпечується як через систему державних органів, так і через систему інститутів, які держава в законодавчому порядку наділяє відповідними повноваженнями.

До такого типу інститутів, що забезпечують захист прав і свобод людини і громадянина, належить інститут адвокатури. Адвокатура виступає як незалежний інститут громадянського суспільства, публічна організація професійних юристів, яка покликана брати участь у здійсненні правосуддя і надавати на професійній основі кваліфіковану правову допомогу.

За роки незалежності України неодноразово вносилися законопроекти, в основу яких були покладені різні концепції реформування адвокатури. Тільки 5 травня 2012 року Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що становить правову основу функціонування сучасної української адвокатури. Відповідно до Закону, адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, який забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом (ст. 2) [4].

Прийняття законів «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу», Кримінального процесуального кодексу створило умови, при яких адвокатура України стає прогресивною і сучасною організацією, з чітко прописаними можливостями ефективного захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Важливим інститутом, основним завданням якого є забезпечення реалізації суб'єктивних прав, є нотаріат. Значення нотаріату, на думку В. Комарова, обумовлюється розвитком цивільного обороту, розширенням кола об'єктів приватної власності та зростанням потреби в ефективній і професійній діяльності нотаріусів [5, с. 154]. Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат» від 02.09.1993 року, з метою надання їм юридичної достовірності (ст. 1) [6].

В Україні досить багато ефективних правозахисних організацій. В рамках першого в історії України дослідження «Правозахисна діяльність в Україні: проблеми і перспективи» 28 листопада 2011 року визначено основні проблеми правозахисної діяльності в Україні, складені рейтинги правозахисних організацій і конкретних правозахисників, а також прогнози основних тенденцій розвитку правозахисного руху. В даному списку поряд з державними правозахисними інституціями, такими як Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, міститься перелік недержавних правозахисних організацій. Зокрема, Харківська правозахисна група, Українська Гельсінська спілка захисту прав людини, Союз юристів України, Міжнародна ліга захисту прав громадян України, Вінницька правозахисна група, Комітет захисту прав людини, Комітет виборців України та інші [7].

Сьогодні в Україні спостерігається певне відставання в розвитку правозахисних недержавних організацій і недостатній рівень співпраці між ними та органами державної влади (в першу чергу, це обумовлено стійким небажанням з боку держави визнавати необхідність і важливу роль у правозахисній діяльності недержавних організацій). Однак поступова демократизація політичної системи України і формування розвиненого громадянського суспільства, безсумнівно, змінюють таке ставлення до недержавних правозахисних інститутів з боку держави.

Таким чином, структурні елементи правозахисної системи України (державні і недержавні інституції) істотно впливають на стан захищеності прав і свобод людини і громадянина, а також розвиток правозахисних принципів і ідей. Володіючи широкими повноваженнями, наділеними Конституцією та іншими нормативно-правовими актами, правозахисні інститути можуть здійснювати ефективний захист прав і свобод людини і громадянина.

Література:

1. Захаров Є. Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій [Електронний ресурс] / Є. Захаров. — Режим доступу: <http://library.khpg.org/index.php?id=1084630553>.
2. Колесниченко В. Защита прав человека — главная национальная идея Украины [Электронный ресурс] / В. Колесниченко. — Режим доступа : <http://poslezavtra.com.ua/zashhita-prav-cheloveka-glavnaaya-nacionalnaya-ideya-ukrainy>.
3. Пушкіна О. Інститути громадянського суспільства в системі захисту прав і свобод людини / О. Пушкіна // Юридична Україна. — 2012. — № 1. — С. 8.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 27. — С. 282.
5. Комаров В. Український нотаріат: перспективи розвитку / В. Комаров // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2012. — № 5.
6. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 39.
7. Правозащитная деятельность в Украине: проблемы и перспективы от 28 ноября 2011 года [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://usf.in.ua/press-relizy>.

Євтушенко В.М.

(наук. кер. – магістрант Ковтун В.Е.)

учениця 10 класу

Глухівської ЗОШ I-III ст. №3 Сумської області

ПОСАДА ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

На шляху до демократичної, правової, соціальної держави впровадження нових реформ у країні просто необхідне. Уряд пострадянської України вирішив не нехтувати досвідом інших успішних, економічно розвинутих європейських країн та світових лідерів і тому взяв за приклад впровадження деяких, не звичних для нашого менталітету професій. Ми можемо побачити в органах державного управління посаду омбудсмена. Його запровадження – це важливий крок у напрямку демократизації процесів у соціально-політичному житті будь-якої країни.

Вперше омбудсмен почав виконувати свої функції у Швеції, 1809 року. Можливо, це стало причиною стрімкого підвищення рівня життя в ній та в інших скандинавських країнах, які швидко перейняли успішний досвід держави-сусідки. Зважаючи на успішність діяльності даного високопосадовця й втілених ним змін, які лише покращили становище простого народу, адже однією з цілей омбудсмена є подолання прірви між апаратом державної влади та робітничим населенням, такий досвід не залишився непоміченим – омбудсмени почали з'являтися по черзі у різних післявоєнних європейських країнах. Україна наважилася на такий крок лише у 1998р. Ніна Карпачова - перший Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (саме такою є офіційна назва омбудсмена в нашій країні). Її постать до сьогоднішнього дня викликає багато серйозних суперечок.

Мета даного дослідження – дослідитисуть посади омбудсмена в Україні. Завдання статті: дослідити правовий статус інституту омбудсмена; проаналізувати політичні помилки першого омбудсмена в Україні Ніни Карпачової; виокремити недоліки інституту омбудсмена; розглянути альтернативні види омбудсменів; запропонувати перспективні напрямки діяльності омбудсмена.

Метою створення інституту омбудсмена був прискіпливий нагляд за дотриманням органами влади усіх прав людини у виконанні прийнятих та формулюванні нових законно – правових актів шляхом розгляду скарг громадян на дії тих чи інших органів або посадових осіб, що призвели до порушення прав та свобод людини і громадянина. Згідно Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є:

- 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;
- 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону;
- 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;
- 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;
- 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;
- 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;
- 7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу[4].

Таким чином, інститут омбудсмана є державним каталізатором соціальних суперечок в суспільстві. Можливо, саме цей аспект у поєднанні з іншими важливими рішеннями у будівництві сильної та процвітаючої країни зробили свій внесок для підняття держави на рівень вище і саме тому скандинавська модель соціальної політики визнана чи не найкращою у світі.

Ніна Карпачова – перший омбудсмен України. З 1998 року вона була членом Європейського, а з 2000-го - Міжнародного інституту омбудсмана. З 2003-го - член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Заслужений юрист України. Уперше Ніна Карпачова стала народним депутатом 1994 року (балотувалася від мажоритарного округу Алушти). 1998 та 2003 рр. обиралася парламентом країни на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини [1].

Першу політичну помилку Н. Карпачова зробила у 2006 р., пройшовши до парламенту у списку Партії регіонів, все ще перебуваючи омбудсменом. Цим кроком Карпачова порушила Закон України «Про Уповноваженого ВРУ з прав людини», а саме ст.8 («Уповноважений не може мати представницького мандата, обіймати будь-які інші посади в органах державної влади, виконувати іншу оплачувану чи неоплачувану роботу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, крім викладацької, наукової або іншої творчої діяльності. Він не може бути членом будь-якої політичної партії.») [1]. Цим самим Карпачова викликала недовіру народу до себе та критику зі сторони політологів, а також й інших партій. У зв'язку з неможливістю перебування одночасно на обох посадах парламент припинив повноваження Карпачової як Уповноваженого, проте надав їй право виконувати всі минулі обов'язки до обрання нового омбудсмана [1]. Фактично Ніна Іванівна повинна була захищати та відстоювати народ від самої себе ж, адже вона посіла лави влади. Мабуть, саме цей факт розділив суспільство на два табори. Перші вважали, що мають захисника, який набув повної законодавчої ініціативи та заручився підтримкою деяких партій. З іншого боку, цей вчинок міг і нашкодити народові, саме це й розпалювало вогонь недовіри. У лютому 2007 р. коаліція Партії регіонів, Соцпартії та КПУ обрала Карпачову на посаду омбудсмана на третій строк, іншим партіям не вистачило голосів[1].

Одним з недоліків інституту омбудсмана є сама процедура обрання Уповноваженого, який обирається Верховною Радою. Зважаючи на складну ситуацію з корупцією в Україні, це вже привід зайняти посаду вигідними певним депутатам, здебільшого переважаючій партії, особами.

Дуже багато галузей суспільного життя перебувають в занепаді, а ще більше – людей. Одна людина не може впоратися з усіма скаргами 42-мільйонного населення. Як варіант подолання проблеми – альтернативні види омбудсменів [4, с.58]. Наприклад, у країні, де триває війна, хоча й неоголошена, доцільно запровадити посаду військового омбудсмана, який буде розроблювати разом з Міністерством оборони плани евакуації безпорадних людей із зони конфлікту. Цей орган мав би гарантувати також і незалежний розгляд скарг

військовослужбовців, запобігати порушенням їхніх прав і свобод службовцями військового відомства, командирами, начальниками структурних підрозділів.

Кризу переживає зараз й бізнес, здебільшого малий та середній. Наприкінці 2015 –початку 2016 рр. Україною прокотилася хвиля мітингів. Люди намагалися завадити депутатам внести нищівні зміни до Податкового кодексу. Бізнес – омбудсмен зміг би відстоювати права та інтереси підприємців перед владою та вказувати на найбільш проблемні аспекти цієї галузі. Грузія, яка також потерпала від агресії Російської Федерації, запровадила такий вид омбудсмена, якого потім замінила на податкового.

Кожна держава повинна запроваджувати спеціалізованого омбудсмена на найбільш потребує того галузі. У країнах Скандинавії поширені омбудсмени з питань рівних можливостей. Цей підрозділ вже приніс свої результати: скандинавські країни займають перше місце у світі за відсотком жінок, зайнятих у політичному житті. Проте, на мою думку, Україна не повинна переймати такий досвід. Адже завдяки кмітливій праці гендерного омбудсмена існуватиме тенденція до зменшення народжуваності. Така перспектива неприйнятна для країни з від'ємним приростом населення.

Отже, одного омбудсмена недостатньо для чіткого контролю за усіма аспектами суспільних відносин. На сьогоднішній день інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини показує низьку ефективність у виконанні своєї роботи. тому є необхідність реформувати цю галузь задля покращення соціального становища населення. Для зручнішої роботи даного інституту та задля спрощення звернень населення для встановлення справедливості є сенс відкриття підрозділів Уповноваженого у обласних та найбільш проблемних районних центрах.

Література:

1. Білик І. Правовий статус омбудсмена // Урядовий Кур'єр. – 1997. – № 35. – Ст.12.
2. Білоскурська О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави // Право України. – 2011. – № 7. – С. 169-174.
3. Зеленцов А. Б. Контроль за деятельностью исполнительной власти в зарубежных странах: учеб. пособие. – М.: Изд-во РУДН, 2002. – С. 49.
4. Карпачова Н. І. Генезис інституту омбудсмена: світовий досвід та українська модель // Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні : монографія / За заг. ред. Н.М.Оніщенко, О.В. Зайчука. – К.: Юридична думка, 2007. – С.32-69.
5. Про призначення Карпачової Н.І. Уповноваженою Верховної Ради України з прав людини : Постанова Верховної Ради України №621-V від 8 лютого 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – N 13. – Ст.162.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини : Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 23.12.1997р. № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 20. – Ст.99.

Городницький Б. М.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.)
студент IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ПРОБЛЕМА ВТІЛЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ТЕОРІЇ ПОДІЛУ ВЛАД

Розбудова правової держави, заснованої на принципі розподілу влади, стала для України однією з національних ідей. Проте існує цілий ряд проблем, що виникають при втіленні цієї концепції на практиці, які необхідно проаналізувати та вирішити для унеможливлення узурпації влади одним органом чи особою.

Теорія розподілу влад існує вже декілька століть. Закладена Д. Локком і Ш. Монтеск'є, вона на сьогоднішній день отримала розвиток в конституціях практично всіх демократичних держав. Власне термін «розподіл влад», як зазначають дослідники цього питання, є умовним. Пояснюється це тим, що державна влада, яка поділяється на різні гілки, втілюється в діяльності

різних видів органів, як носій суверенітету єдиною і неподільною, підпорядкованою інтересам держави і людини. Тому, на думку науковців, мова йде не про розподіл влади, а про розподіл її функцій та повноважень, розмежування головних напрямків діяльності, що здійснюється єдиною державною системою. Держава виконує три функції: створює закони, тобто встановлює загальні норми; застосовує ці загальні норми; здійснює правосуддя, тобто розв'язує труднощі, пов'язані із застосуванням законів (цивільне правосуддя), і карає тих, хто порушує ці закони (кримінальне правосуддя). Необхідний такий порядок речей, при якому різні влади змогли би взаємно стримувати одна одну, при якому «влада обмежувала би владу» [1, с. 48-49].

Можна виділити два основні підходи в інтерпретації теорії поділу влад. Перший з них можна окреслити як формальний, або класичний. Він виходить з того, що принцип поділу державної влади є цінним сам по собі, а отже він повинен розглядатись не у його відношенні з принципом забезпечення народного суверенітету (хоча подібна можливість цілковито не відкидається), а як одна з імперативних настанов, яка передбачає рівномірний розподіл влади між трьома групами державних органів, кожна з яких може не лише вирішувати поставлені перед нею завдання, але й контролювати дії інших органів, які мають інакші повноваження і є носіями рівно вагомих державно-владних повноважень. Інший підхід можна охарактеризувати як матеріальний. Одним з перших його обґрунтував відомий німецький правознавець Г. Еллінек. Він виходив з того, що принцип поділу влади слід тлумачити не апіорно – тобто як такий, що передує тому чи іншому способу організації державної влади, а апостеріорно – тобто як такий, що є результатом існування державної влади. Це означає, що ми не в праві говорити про поділ державної влади як такої. Натомість, через об'єктивний характер цілого ряду завдань і цілей держави, в процесі її діяльності поступово викристалізуються три ключові матеріальні функції. Перша з них полягає у тому, щоби створити абстрактні правові норми, які б регулювали як загальні суспільні відносини, так і цілий ряд індивідуальних станів учасників різноманітних правовідносин. Інша функція пов'язана із встановленням у кожному конкретному випадку певного права, правового стану або інтересу. Нарешті, остання функція стосується реалізації конкретних завдань відповідно до чинних правових норм або до встановлених ними меж. Ці три групи функцій дають змогу вести мову не стільки про три гілки державної влади, скільки про три типи функцій, які повинна виконувати будь-яка держава з метою реалізації свого призначення. При цьому, як вважав Г. Еллінек, ці три групи функцій пов'язані не стільки з тим чи іншим конкретним державно-правовим режимом, скільки з державою як такою. Щоправда, як вважав Г. Еллінек, зазначені три групи функцій реалізуються відповідними структурними одиницями, або – відповідними органами державної влади, кожен з яких має свою пріоритетну функцію хоча у окремо взятих випадках може частково перебирати на себе інші функції [6].

Класичний варіант теорії поділу влад піддавав критиці видатний політолог В. Старосольський вважаючи, що такий розподіл неможливий не лише у розумінні рівноваги і незалежності гілок влади, а також у плані їх функцій і компетенцій. Так, акцентуючи увагу на формі правової держави дослідник відзначає, що в залежності від форми правління кабінет міністрів формувався парламентом або ж главою держави (монархом чи президентом). У випадку парламентської форми правління виконавча влада була залежною від законодавчої, у іншому випадку – від глави держави. Принцип незалежності гілок влади порушувався в обох випадках. Причому, призначувана главою держави і незалежна від парламенту виконавча влада домінувала над законодавчою, що порушувало баланс між гілками влади і спрямовувало демократичний розвиток суспільства до парламентської системи. Крім того, дослідник вважав, що створений політичною практикою термін “виконавча влада” є з одного боку надто широким, тому що охоплює і судову владу, яка також виконує закони, а отже наділена частково виконавчою владою, з іншого – надто вузьким, оскільки виконавча влада також приймає самостійні нормативно-правові акти, тобто володіє на практиці елементами законодавчої влади. Фактично жодна з трьох влад не є носієм лише тієї влади, яку здійснює, виключно вона [3, с.68].

Для прикладу, можемо проаналізувати проблеми, які виникають в українському втіленні теорії поділу влад. Відповідно до статті 6 Конституції державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Однак, аналіз тексту Української Конституції дає підстави стверджувати, що Конституція України передбачає існування та визначає конституційні засади діяльності державних органів, які не можуть бути віднесені до законодавчої, виконавчої та судової влади. Це інститут президентства, кваліфікаційні комісії суддів, Вища Рада Юстиції, прокуратура, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Така недосконалість моделі конституційного механізму влади є однією з причин політичних протистоянь та збоїв у роботі державного апарату: в основу моделювання державної влади у проекті Конституції України було закладено сформульований Д. Локком та Ш. Монтеск'є ще 270 років тому принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, принцип, який зараз не охоплює всіх функціональних гілок державного механізму [4].

При цьому автори проекту Конституції України не врахували наступні моменти: з моменту наукової розробки Д. Локка і Ш. Монтеск'є пройшов значний час, за який державний апарат був значно удосконалений і ускладнений; у XVII-XVIII століттях в основу ідеї розподілу влади було покладено завдання не тільки і не стільки народного суверенітету, а завдання обмеження абсолютної королівської влади та позбавлення суспільства від можливої сваволі монарха, якщо він не міг чи не хотів бути мудрим; при підготовці проекту Конституції України у її розробників не вистачило часу для опрацювання моделі місцевого самоврядування, яке вже за цими ж конституційними вимогами є владою територіальної громади, має задекларовану майнову і бюджетну автономію; рівень легітимності обраного народом Президента України такий же, як і всієї Верховної Ради України, однак за своїми повноваженнями Президент не може бути віднесений до жодної з означених гілок влади [5, с.13].

Характеризуючи український зразок теорії поділу влади в очі кидаються такі недоліки: поділ влади здійснюється лише за формальною ознакою, а реально відбувається перерозподіл владних повноважень між гілками влади; Президент унаслідок наділених владних повноважень виконує багато функцій (повноважень), притаманних виконавчій гілці влади; неврегульованість на рівні закону питань, пов'язаних із організацією, повноваженнями й порядком діяльності уряду, спричиняє ситуацію зовнішньої регуляції та саморегуляції його діяльності [2, с.5].

Отже, можемо сформулювати такі висновки:

- початково поділ влади тлумачився не стільки як кінцева мета організації системи державної влади, скільки як засіб, який дозволяє забезпечити державу від антидемократичних тенденцій, узурпації всієї повноти влади і її відчуження від народу;

- серед існуючих інтерпретацій теорії поділу влади можна визначити два головні підходи: формальний і матеріальний. Перший з них виходить з того, що кожна з гілок державної влади має власну, відмінну від всіх інших гілок компетенцію, і лише разом взяті вони утворюють систему державної влади. Натомість, для матеріального підходу властиве тлумачення поділу влади як похідного результату існування цілісної і єдиної державної влади, яка через складність своїх завдань і цілей має реалізовувати три основні групи функцій, які розподіляються між трьома групами органів державної влади;

- кожна з гілок влади не є повністю самостійною, їхні функції пов'язані і тим чи іншим чином вони впливають на діяльність один одної.

Література:

1. Волощук О. Проблеми розуміння та тлумачення сучасної концепції розподілу влад / О.Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. – Вип. 538: Правознавство. – С. 48-52. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/538/8.pdf>

2. Даниляк О. Принцип поділу влади: досвід України / О. Даниляк // Державне управління: теорія та практика. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/pol-prav/05doovdu.pdf>

3. Політико-правова сутність, повноваження та розподіл державної влади у політологічній спадщині Володимира Старосольського // *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, II(4), Issue: 23, 2014.– [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/demchyshak_r.b._political_and_legal_nature_authority_and_division_of_power_in_political_science_heritage_of_volodymyr_starosolskiy.pdf

4. Костицький В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії / В.В. Костицький // *Соціологія права*. – 2011. – №2. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.kostytsky.com.ua/upload/doc/rozpodil.pdf>

5. Костицький В. Соціологія сучасного праворозуміння та проблеми конституційного закріплення теорії розподілу влади / В. Костицький // *Вибрані роботи учасників Третьої щорічної міжнародної наукової конференції «Парламентські читання» 15 лютого 2013 р.* – К.: ТОВ «Вістка», Лабораторія законодавчих ініціатив, 2013. – С. 6-15. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://parlament.org.ua/upload/docs/Parlamentski%20chytannya-2013_web.pdf

6. Цесар І. Проблеми реалізації теорії поділу влади в сучасних умовах: правовий аспект / І.А. Цесар // *Актуальні проблеми політики*. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1024/Cesar.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ночовна А.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

*студентка V курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У WEB-ЖУРНАЛІСТИЦІ УКРАЇНИ

XXI століття сприяє стрімкому розвитку різноманітних засобів масової інформації, серед яких особливе місце посідає Інтернет-журналістика. На сучасному етапі Інтернет є четвертим видом засобів масової інформації. За порівняно короткий термін web-журналістика перетворилася в могутній фактор, що впливає, поряд з друкованою, радіожурналістикою і тележурналістикою, на всі сфери соціально-економічного, суспільно-політичного, наукового, культурного життя сучасного суспільства.

Складність питання обумовлює той факт, що інтернет-видання не мають чіткого визначеного статусу. Інтернет-видання не мають державної реєстрації, тому їх неможливо прирівняти до друкованих засобів масової інформації і застосовувати до них законодавство, яке розповсюджується на друковані видання. Також складністю, з правової точки зору, є й те, що інтернет-журналісти не мають правового статусу. Для того, щоб отримати правовий захист, журналіст має укласти договір з редакцією. Редакція ж отримує статус юридичної особи та право укладати договори з працівникам лише у разі державної реєстрації. Саме через відсутність реєстрації, до людей, які займаються підготовкою матеріалів для мережевих видань, не може бути застосоване поняття «журналіст» у правовому контексті.

Реальні права та обов'язки в правовому полі мають лише інтернет-видання, які мають державну реєстрацію. Сьогодні це здебільшого мережеві аналоги друкованих видань, телеканалів та радіо. Нині реєстрація інтернет-видань є основною умовою надання правового захисту суб'єктам та об'єктам інформаційної діяльності в ЗМІ. Серед фахівців думки щодо авторського права у мережі розходяться. Дехто притримується думки, що права на інтелектуальну власність має кожен інтернет-журналіст, не залежно має він статус журналіста чи ні, інші ж вважають, що спочатку журналіст має довести, що він журналіст (а у більшості випадків це не можливо), а потім вже скаржитись на порушення своїх прав. Є й такі вчені, які вважають, що неможливо створити такі закони, які б в усіх випадках могли регулювати діяльність мережевих видань, тобто наголошують на тому, що випадки порушення прав, беручи до уваги специфіку мережі, індивідуальні і вимагають індивідуального розглядання [4].

При цьому варто пам'ятати, що Інтернет є, так званим, вільним простором, який не так просто, а навіть дуже складно якимось чином упорядкувати. Ця свобода робить Інтернет майже недосяжним для законодавства. Не лише журналісту складно захистити свої авторські права, а й так само складно притягнути його до відповідальності. У мережі журналісти порушують не лише авторські права один одного, а й порушують права громадян України на отримання достовірної інформації, тим самим не дотримуючись етичного кодексу журналіста [2, с.7].

Одним з видів порушення авторського права в мережі є плагіат. Все більше трапляється випадків, коли друкований засіб масової інформації просто передруковує собі матеріал з мережевого видання. Тоді інтернет-журналісту необхідно лише довести свої авторські права та можна судитися з газетою чи журналом. У цьому випадку отримати відшкодування за порушення авторських прав легше, бо друковане ЗМІ у будь-якому випадку має державну реєстрацію, а тому згідно чинному законодавству має бути притягнута до відповідальності. Набагато складніша ж ситуація, коли матеріал один в одного крадуть мережеві видання. У такому випадку довести діло до якогось правового рішення майже неможливо [3, с.16].

Одним з розповсюджених видів плагіату є переклад матеріалу з інших мов або ж на інші мови. Теоретично міжнародне право регулює такі моменти, але на практиці реальне здійснення захисту авторського права в глобальній мережі Інтернет видається проблематичним у зв'язку з міжнародним характером правопорушень. Так, на думку П.А. Калениченка, ні Закон України «Про міжнародне приватне право», ні інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї проблеми, не дають однозначної відповіді на питання про можливість розгляду українськими судами спорів щодо захисту прав українських суб'єктів авторського права чи суміжних прав, порушених унаслідок протиправного розміщення в мережі Інтернет творів або об'єктів суміжних прав іноземними громадянами чи юридичними особами. Автор відзначає, що можливість подальшого розгляду таких справ є сумнівною з огляду на те, що процесуальні норми вимагають наявності доказів повідомлення відповідача про відкриття провадження в справі, про час і місце судових засідань тощо, а подати такі докази на практиці не завжди видається можливим, оскільки суд потребує чітких доказів місцезнаходження відповідача, реєстрації його в торговельних реєстрах тощо» [5, с.192].

Загалом основною проблемою порушення авторських прав у мережі Інтернет є відсутність законодавства, яке б чітко регулювало діяльність інтернет-ЗМІ. У Цивільному кодексі України мають бути прописані принципи діяльності мережевих засобів масової комунікації, так само як вони існують для друкованих ЗМІ. Зрозуміло, що зробити це надзвичайно складно, оскільки мережа докорінно відрізняється від друкованих засобів масової інформації чи телебачення. Враховуючи той факт, що наша країна не перша, яка стикається з проблемою захисту прав інтернет-журналістів та взагалі з проблемою регулювання правових відносин з суб'єктами діяльності Інтернет, доцільним було б залучити досвід інших країн, які вже досягнули певних результатів у цій сфері.

Література:

1. Авторське право в Інтернеті. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://buklib.net> - Режим доступу :<http://buklib.net/books/26244/>.
2. Афанасьєва К. Електронна публікація як об'єкт авторського права / К. Афанасьєв // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 2. – С. 7-9.
3. Афанасьєва К. Плагіат у діяльності засобів масової інформації / К. Афанасьєва // Інтелектуальна власність. – 2004. – №3. – С. 16-19.
4. Безкровна О.О. Авторське право журналістів в Інтернет-ЗМІ. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_NBG_2015/Pravo/3_191423.doc.htm
5. Калениченко П.А. Проблеми охорони авторського і суміжних прав в мережі Інтернет / П.А. Калениченко // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 192–199

Панівська М. А.

(наук. кер. – ст.викл. Потапов О. М.)

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА СМЕРТНІЙ КАРІ

У сучасний період система кримінальних покарань нашої держави є досить розвиненою та дієвою. Довічне позбавлення волі є найвищою мірою покарання і призначається лише у виняткових випадках за вчинення особливо тяжких злочинів. Цей вид покарання застосовується завжди як основний, може призначатись і самостійно, і у поєднанні з додатковими покараннями. Однак досі тривають дискусії про те, чи є покарання у виді довічного позбавлення волі достатньою альтернативою смертній карі.

Сьогодні більшість держав світу відмовилися страчувати людей, однак є ряд держав, які продовжують приводити у виконання смертні вироки. За даними Amnesty International – однієї з найбільших міжнародних правозахисних громадських організацій, – «на кінець 2010 р. 2/3 країн у світі скасували смертну кару законодавчо або на практиці [1].

Смертна кара в незалежній Україні діяла на підставі Кримінального кодексу 1960 р.. У 1995 р., незадовго до вступу України в Раду Європи, було введено мораторій на виконання смертних вироків. Проте через кілька місяців смертні вироки знову стали виконувати, через прийняття рішення що мораторій було ухвалено без дотримання належної процедури. Це могло призвести до виключення України з Ради Європи, але 1997 р. мораторій на виконання смертних вироків знову почав діяти, і з тих пір в Україні нікого не страчували. 29 грудня 1999 р. Конституційний Суд України визнав, що норми КК 1960 р., які передбачають можливість застосування смертної кари (розстрілу), суперечать Конституції України. У зв'язку з цим 2000 р. Верховна Рада України внесла зміни до Кримінального кодексу України, якими остаточно вилучила поняття «смертна кара» з офіційного списку кримінальних покарань України [4].

На думку науковців XIX–XX століття, смертна кара не тільки не забезпечує громадську безпеку та не запобігає злочинам, але також має певні негативні сторони, які відсутні у інших видів кримінальних покарань. Зокрема, О.Ф. Кістяківський вважає, що основним недоліком смертної кари є те, що вона не може виправити особу злочинця та порушує невід'ємне право на життя, а також не виконує покладену на покарання превентивну функцію повною мірою. Єдина перевага смертної кари, на його думку, полягає в тому, що вона – дуже просте і дешеве покарання, оскільки не потребує ні часу, ні особливих зусиль: раз і назавжди позбавляє у злочинця можливості шкодити і тим захищає людський егоїзм від уявних і дійсних небезпек [2, с.74].

Н.Д. Сергієвський стверджує, що довічне позбавлення волі є безсумнівно складнішим, дорожчим і клопітким покаранням, ніж смертна кара, але воно забезпечує «перелом» порочної натури особи, що вчинила злочин, робить його корисним або хоча б безпечним для суспільства, захищає невід'ємне право кожної людини на життя [3, с.57].

Досить вагомою на нашу думку є дослідження В.Ф. Бойка, А.А. Музики, Є.С. Назимка, В.М. Пуйка, які стверджують, що смертна кара не може бути виправданою як ефективний засіб у боротьбі зі злочинністю. Ця міра покарання не належить до чинників, що стримують злочинність. Це підтверджують кримінологічні дослідження: кількість злочинів проти життя людини не зменшується зі збільшенням судових вироків про призначення смертної кари. Упродовж майже 40-ка років кількість умисних убивств зростала, незважаючи на застосування виняткової міри покарання [5, с.82]. Отже, із позиції запобігання злочинності смертна кара себе не виправдовує, адже рівень жорстокості в суспільстві не залежить від наявності жорстокого покарання. Ще одним важливим аспектом цієї проблематики є приведення до виконання смертного вироку. По цьому питанню, міжнародні спостерігачі теж відзначають багато порушень прав людини як по відношенню до засудженого, так і до його близьких родичів.

На нашу думку, застосування такого виду покарання, як довічне позбавлення волі, на сучасному етапі розвитку українського суспільства є набагато доцільнішим ніж застосування смертної кари, оскільки кожна людина має право на життя. Такий вид покарання, як смертна кара, суперечить ст. 27 Конституції України та є порушенням Загальної декларації прав людини водночас довічне позбавлення волі повністю відповідає законодавству України та застосовується за вчинення найтяжчих злочинів.

Література:

1. Інформація зі сайту Amnesty International [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://amnesty.org.ua/>.
2. Кистяковский А.Ф. Исследование о смертной казни / А.Ф. Кистяковский. – Тула: Автограф, 2000. – 272 с.
3. Сергеевский Н.Д. Смертная казнь в России в XVII и первой половине XVIII века / Н.Д. Сергеевский // Журнал гражданского и уголовного права: Ноябрь. Издание С.-Петербургского Юридического Общества. Кн. 9. – Санкт-Петербург. Тип. Правительствующего Сената, 1884. – 59 с.
4. Смертна кара – за чи проти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smertnakara.blogspot.com>
5. Вереша Р.В., Туркевич І.К. Кримінальне право України. Загальна частина. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.

Решетник Л.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.)

*студентка V курсу факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ПРОБЛЕМА ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ МЕДІАБЕЗПЕКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Майже кожного дня на журналістів здійснюються напади, перешкоджання професійній діяльності та побиття. Такі дії, зазвичай, кваліфікуються ст. 171 Кримінального кодексу України (Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів). Проте кримінальні справи за 171-ю статтею ККУ за поданням працівників ЗМІ порушують далеко не завжди, а якщо й порушують – то в процесі слідства найчастіше перекваліфікують на «хуліганство», «розбій», «легке тілесне ушкодження» тощо. Тому дослідження правового врегулювання медіабезпеки журналістів залишається надзвичайно актуальним.

Якщо оперувати цифрами, з 2000 по 2011 рік проти представників ЗМІ було скоєно близько 1200 злочинів, з яких лише 2% пов'язані саме з журналістською діяльністю [2, с.117]. За даними Генпрокуратури, впродовж січня – квітня 2014 року в Єдиному реєстрі досудових розслідувань зареєстрували 72 кримінальних правопорушень за статтею 171, із них 53 залишалися на обліку станом на 30 квітня, за трьома – особам вручено письмове повідомлення про підозру, а 19 справ закрито. Як свідчить практика, до суду з таких справ доходять одиниці, за весь 2013 рік відомо лише про 5 таких випадків. За даними ІМІ (авт.:Інститут масової інформації), за січень – квітень 2014 року в Україні зафіксовано 218 випадків побиття та нападів на працівників ЗМІ та ще 69 випадків перешкоджань без застосування фізичної агресії [1]. У жовтні – листопаді 2015 року прокурорами за матеріалами проведених Національною поліцією розслідувань повідомлено про підозру 6 особам у вчиненні злочинів, пов'язаних з перешкоджанням. Найсерйозніші випадки порушень такі: вилучення професійної апаратури та посвідчення кореспондента; переслідування журналіста за низку викривальних статей, у тому числі про організацію видобутку бурштину, а також побиття журналіста; перешкоджання професійній діяльності знімальної групи під час підготовки сюжету.

Стаття 171 ККУ «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів», прийнятій зі змінами від 4 лютого 2016 року, звучить так: «Незаконне вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених журналістом матеріалів і технічних засобів, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю, незаконна відмова у доступі журналіста до інформації, незаконна заборона висвітлення окремих тем, показу окремих осіб, критики суб'єкта владних повноважень, а так само будь-яке інше умисне перешкоджання здійсненню журналістом законної професійної діяльності – караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. Вплив у будь-якій формі на журналіста з метою перешкоджання виконанню ним професійних обов'язків або переслідування журналіста у зв'язку з його законною професійною діяльністю – караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою з використанням свого службового становища або за попередньою змовою групою осіб, – караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого» [4].

Перш ніж порушити кримінальну справу за цією статтею, слідчий чи прокурор з'ясовує, чи є постраждалий саме «професійним журналістом». У ст.1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» зазначено: «Журналіст – творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України» [5]. Але тут є один суперечливий момент. У державному класифікаторі професій відсутній окремий поділ на журналістів, письменників і редакторів. Перелік починається з ведучого програми, потім іде: випусковий, драматург, журналіст, інокореспондент, коментатор, кореспондент, літературний співробітник, оглядач, письменник, кілька різновидів редакторів, члени редакції й редколегії – такий приблизний перелік робіт, які виконують журналісти, письменники й редактори [3]. Проте перелік професій не містить фотокореспондента, відео оператора, хоча останні найчастіше стають жертвами перешкоджань і нападів, бо фіксують інформацію на матеріальні носії.

Розглядаючи правове врегулювання медіабезпеки журналістів, слід виокремити право на захист позаштатних працівників редакцій. Норми вищезгаданої статті 171 ККУ стосуються безпосередньо журналістів, діяльність яких на підставі трудових чи інших договірних відносин оформлена з редакцією певного ЗМІ і які збирають та готують інформацію для цього видання. Тож якщо автор нештатник, якщо він лише стажується і офіційно не оформив свої трудові стосунки з виданням, то у нього практично не буде шансу отримати захист на випадок порушення його прав. Правозахист за цією статтею ускладнює й те, що професійний статус журналіста до цих пір точно не визначений законами України. З огляду на поширення в сьогоdnішньому інформаційному середовищі практики фрілансу це спонукає поставити питання: чи зможе захистити ця стаття право на інформацію вільних журналістів відповідно й чи мають шанс на захист своїх прав блогери, громадянські журналісти [2, с.116].

Науковець Л. Василик у своїй роботі наводить дві протилежні точки зору стосовно правової дієвості ст. 171. З одного боку адвокат Інституту масової інформації Дмитро Чоповський підкреслює: «широкої практики застосування цієї статті в Україні практично немає. Кримінальні справи за цією статтею порушуються рідко, а якщо й порушуються, то переважно винні особи не несуть реального покарання. Набагато частіше за перешкоджання журналістській діяльності осіб притягують до адміністративної відповідальності, або кваліфікують дії винних осіб за абсолютно іншими статтями Кримінального кодексу. Як показує юридична практика, така ситуація більшою мірою пов'язана не з бажанням

правоохоронних органів створити якісь перешкоди в діяльності журналістів, а зі звичайною необізнаністю слідчих зі специфікою правового регулювання журналістської діяльності». Однак, є й інша думка, яку озвучують медіа-дослідники: владі не вигідно показувати реальну статистику перешкоджань законній професійній діяльності ЗМІ з огляду на її репутацію у міжнародних колах, тож ця проблема замовчується і офіційно майже не коментується, а сам правозахист журналістів згідно ст. 171 КК України практично не ведеться [2, с.114].

Директор Інституту масової інформації Оксана Романюк підкреслює, що у інших країнах зараз схиляються до того, що навіть діяльність блогерів є інформаційною і захист її є важливим для свободи слова. Підтверджує цей факт, та обставина, що «ситуацію в інтернет-сфері», «вільну діяльність блогерів» і такі категорії, як «громадський журналіст» почали включати у різноманітні оцінки та рейтинги міжнародних організацій [6].

Отже, можна з впевненістю стверджувати, що правова медіабезпека журналістів на сьогоднішній день недостатньо врегульована на законодавчому рівні. Саме тому потрібні спеціальні роз'яснення ст.171 ККУ, а також прийняття низки законів, які додатково регулюватимуть діяльність журналістів. Також необхідне розвивати правове підґрунття діяльності фрілансерів, журналістів інтернет-видань та блогерів.

Література:

1. Афанасьєва К. Правове врегулювання діяльності інтернет-ЗМІ / Катерина Афанасьєва // Медіакритика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/drukovani/pravove-vrehulyuvannya-diyalnosti-internet-zmi.html>
2. Василик Л. Медіабезпека в світлі ст.171 Кримінального кодексу України: дискусійні аспекти / Л.Є. Василик // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского: науч. журн. / [редкол.: Багров Н.В. (пред.) и др.]. – Симферополь: ТНУ, 1995. – Серия «Филология. Социальные коммуникации», – Т. 25 (64), № 4, Ч. 1. – 2012. – С. 114-119.
3. Головенко Р. Чому не кожен журналіст є журналістом формально / Роман Головенко // Mediasapiens. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/chomu_ne_kozhen_zhurnalist_e_zhurnalistom_formalno/
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів: Закон України від 4 лютого 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993-19/paran9#n9>
5. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23 вересня 1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>
6. Чулівська І. Як подолати совок у захисті журналістської діяльності / Ірина Чулівська // Mediasapiens. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/yak_podolati_sovok_u_zakhisti_zhurnalistiskoi_diyalnosti/

Удовиченко Н.

(наук. кер. – ст. викладач Потапов О.М.)
студентка IV курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

СУЧАСНА СИСТЕМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У більшості вітчизняних і зарубіжних сучасних теоретичних праці, які присвячені політичній системі суспільства, місцеве самоврядування або взагалі не передбачається в загальному переліку її інститутів, або його роль у політичній системі обмежується лише

інституціоналізацією органів місцевого самоврядування, ідентифікацією їх як «політичних установ», які є «статичним аспектом політичної системи. Саме тому із посиленням інтеграційних тенденцій на Європейському континенті, а також виходячи із сучасної практики в період реформування й будівництва Української держави система місцевого самоврядування в Україні потребує більш детального розгляду.

Важливе значення для характеристики системи органів місцевого самоврядування має визначення поняття «система». Водночас слід зазначити, що в юридичній літературі поняття «система місцевого самоврядування» розглядається у двох значеннях – як «система місцевого самоврядування взагалі» і як «система місцевого самоврядування конкретного села, селища, міста». На наш погляд, таке подвійне тлумачення змісту поняття «система місцевого самоврядування» є недоцільним. Більш доречним, в контексті нашого дослідження є розуміння терміну «система місцевого самоврядування» як організаційно-правового механізму здійснення місцевого самоврядування в межах окремої самоврядної адміністративно-територіальної одиниці – села, селища, міста, – територіальні громади яких виступають самостійними суб'єктами місцевого самоврядування.

Отже, система місцевого самоврядування України можна визначити як закріплену Конституцією та законами України сукупність суб'єктів місцевого самоврядування, що здійснюють основні функції місцевого самоврядування.

Розглядаючи питання системи органів місцевого самоврядування на сучасному етапі розвитку нашої держави вітчизняні дослідники Є. Бородін, Т. Тарасенко відзначають, що прийняття нових законодавчих актів спричинило внесення змін до такого концептуального поняття, як «система місцевого самоврядування», що знайшло відображення у змінах до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», внесених 5 лютого 2015 р. Після доопрацювання до переліку елементів цієї системи віднесено:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- старосту;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення [2, с.53].

Зупинимося тепер більш детально на характеристиці деяких елементів системи місцевого самоврядування на місцевому рівні. Так, територіальна громада відповідно до частин 1, 3 ст. 140 Конституції України, а також Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ч. 1 ст. 6) є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, тобто найбільш повноважним елементом системи місцевого самоврядування.

Аналізуючи розвиток місцевого самоврядування як передумову організації активної територіальної громади І. Гончаренко зазначає, що одним із недоліком останньої є те, що вона не є цілісним об'єднанням та не має спільних чітко визначених інтересів [3, с.126]. Незважаючи на широке коло прав, які закріплені за територіальною громадою, її безпосередня участь у суспільно-політичному житті, контроль за органами місцевого самоврядування обмежуються переважно виборчими функціями: формування виборних органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад); обрання виборних посадових осіб місцевого самоврядування (сільського, селищного, міського голови). Однак вибори не гарантують повноцінного контролю громади за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Сільська, селищна, міська рада є органом місцевого самоврядування, який представляє відповідну територіальну громаду та здійснює від імені та в її інтересах функції та повноваження місцевого самоврядування. Виконавчі органи (виконавчий комітет, відділи й

управління та інші виконавчі органи галузевої та функціональної компетенції) сільських, селищних, міських рад створюються вказаними радами та є їм підконтрольними та підзвітними.

Очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях сільський, селищний, міський голова – посадова особа, яка обирається відповідною територіальною громадою та є підзвітною, підконтрольною і відповідальною перед нею, а також відповідальною перед відповідною радою. На новому етапі розвитку нормативно-правової бази розширення відбулося за рахунок збільшення елементів з категорії посадових осіб місцевого самоврядування. Закріплення поняття «староста» в нормативно-правову базу місцевого самоврядування відбулося шляхом включення до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» додаткової статті 14 з однойменною назвою. У законі визначено, що староста обирається у селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, за винятком адміністративного центру, на строк повноважень місцевої ради. Законодавчо було закріплено, що «староста є посадовою особою місцевого самоврядування» [2, с.58]. Положення про старосту має затверджуватися сільською, селищною, міською радою об'єднаної територіальної громади, при цьому у зазначеному документі мають бути відображені права і обов'язки старости, порядок його звітності, інші питання, пов'язані з діяльністю старости. Закон передбачив, що староста є членом виконавчого комітету ради об'єднаної територіальної громади [5].

Надзвичайно гострою проблемою для України є рівень професійної кваліфікації службовців органів місцевого самоврядування. На думку Я. Бережницького, «ступінь розвитку територіальних громад пов'язаний з наявністю кваліфікованих працівників в органах місцевого самоврядування» [1, с.45-49]. Інституційна слабкість місцевого самоврядування в Україні доповнюється також суттєвими прогалинами в кадровому забезпеченні його виконавчих органів, а питанням кадрового забезпечення місцевого самоврядування надається не першорядна увага [4, с.7].

Однією з характерних особливостей системи місцевого самоврядування, здійснюваного на рівні територіальних громад сіл, селищ, міст, є те, що вона має своє продовження як на регіональному рівні, в особі районних, обласних рад – органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, так і на мікрорівні (будинків, вулиць, кварталів, мікрорайонів), в особі так званих органів самоорганізації населення – будинкових, вуличних, квартальних комітетів, комітетів мікрорайонів. Перелічені органи також визначаються як самостійні елементи системи місцевого самоврядування, свого роду її «мікроструктура» (ч. 1 ст. 5 Закону). У містах із районним поділом до системи місцевого самоврядування цих міст відносять також районні в місті територіальні громади, а також районні в цих містах ради та їх виконавчі органи (ч. 1 ст. 142, п. 8 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, ч. 2 ст. 5, ч. 5 ст. 6 Закону). Особливістю статусу районів у містах є те, що вони не мають конституційного статусу, питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад. Аналіз наукових праць свідчить про існування сьогодні тенденції до ліквідації районних у містах рад на основі прийняття відповідних рішень міськими радами. Такий процес, на думку Є. Бородіна та Т. Тарасенко, є наслідком поступового обмеження з боку міських рад діяльності органів місцевого самоврядування районів у містах шляхом забирання наданих раніше повноважень.

Суттєвою особливістю місцевого самоврядування є те, що в його системі не діє принцип поділу влади, властивий механізму держави. Натомість існує єдність представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування на рівні територіальних громад сіл, селищ, міст має функціонувати як так звана «працююча корпорація», яка самостійно приймає відповідні рішення і самостійно їх виконує. При цьому Є. Бородіна та Т. Тарасенко відзначають поступове обмеження з боку міських рад діяльності органів місцевого самоврядування районів у містах шляхом забирання наданих раніше повноважень [2, с.59].

Отже, останні зміни в чинній нормативно-правовій базі із питань місцевого самоврядування закріпили наступне бачення системи місцевого самоврядування в Україні:

територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; староста; районні та обласні ради; органи самоорганізації населення. Процес децентралізації влади в Україні привів до появи в системі місцевого самоврядування поняття «староста», нового змісту набуло поняття «територіальна громада». На порядку денному розв'язання питання щодо таких елементів, як «районна, обласна рада», «районна у місті рада», поглиблення поняття «територіальна громада» з урахуванням можливості добровільного об'єднання територіальних громад

Література:

1. Бережницький Я.В. Правові проблеми служби в органах місцевого самоврядування / Я.В. Бережницький // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2009. – Вип. 2. – С. 45-49.
2. Бородін Є.І., Тарасенко Т.М. Розвиток системи місцевого самоврядування в Україні // Аспекти публічного управління. – 2015. – №4. – С. 55-61.
3. Гончаренко І.В. Розвиток місцевого самоврядування як передумова організації активної територіально громади / І.В. Гончаренко // Збірник наукових праць НУК. – 2011. – № 6. – С.126-131.
4. Кубай Тарас Євгенович. Актуальні проблеми становлення системи місцевого самоврядування в Україні /Т.Є. Кубай // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – №2. – С.7-12.
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ: ЗАРОДЖЕННЯ, РОЗВИТОК, СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**Лобач О. М.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Пивоварська К. Б.)

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УСРР**(1918 -1922 рр.).....3****Бубир А.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРАВОЗАХИСНИМ РУХОМ.....6**Вибиванець А. Б.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

НЕДЕРЖАВНІ ПРАВОЗАХИСНІ ІНСТИТУЦІЇ: ВИДИ ТА НАПРЯМИ.....7**ДІЯЛЬНОСТІ****Тищенко В.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ.....9**Салашна В. О.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ФУНКЦІЇ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....10**Сардаров Р. А.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ЗАХИСТ ПРАВ ПІДПРИЄМЦІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....12**Ткаченко Н.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ПРАВОВИЙ СТАТУС УПОВНОВАЖЕНОГО З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ**ПІДПРИЄМЦІВ ПРИ ДЕРЖАВНІЙ ФІСКАЛЬНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ.....15****Якубенко О. П.**

(наук. кер. – к. і. н., доц. Щетініна Т. О.)

ЗАХИСТ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ.....17**Бартош О.**

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

СУДОВА СИСТЕМА ТА СУДОВИЙ ПРОЦЕС ГЕТЬМАНЩИНИ XVII- XVIII СТ.....19**Батієвська М.**

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС: ВІД РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ.....22

Олефіренко А., Куценко В. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 РОКУ).....	24
Станкевич О. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ГЕТЬМАНЩИНИ.....	25
Шапченко Т. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ХІХ СТ.....	28
Яріш К. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) СУЧАСНІ РЕАЛІЇ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ АДМІНІСТРУВАННЯ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	31
Парфіненко І. (наук. кер. – доц. Жалій Т.В.) МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЙОГО СТРУКТУРА В КОНТЕКСТІ ЕТНОГРАФІЧНОЇ ТРАДИЦІЇ Й НОВЕЛ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	34
Стрілець М. В. (наук. кер. – доц. Козаченко А. І.) ПРАВОВИЙ СТАТУС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ЗА КОНСТИТУЦІЮ УСРР 1919 Р.....	37
Аллахвердова В. О. (наук. кер. — асист. Федоров І. О.) ГЕЛЬСІНСЬКИЙ ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ.....	39
Мінченко М. В. (наук. кер. – канд. істор. наук Крижанівський В. М.) АДВОКАТУРА МІСТА ЧЕРНІГОВА 1885 – 1915 РР.	41
Особливець С.С. (наук. кер. – асист. Федоров І.О.) ДИСИДЕНТСЬКИЙ ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ В СРСР ТА ЙОГО ЕТАПИ.....	43
Пластун О. В. (наук. кер. – асистент, Федоров І. О.) ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ.....	45
Савіч К. С. (наук. кер. – асист. Федоров І. О.) ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ В УКРАЇНІ 60-80-Х РР. ХХ СТ.....	47
Царук Н. В. (наук. кер. – асист. Федоров І.О.) ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ В УКРАЇНІ.....	48

Сахно М.Т. (наук. кер. – ст. викладач Потапов О.М.) ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДИСИДЕНТІВ: ШЛЯХ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	51
---	-----------

Марочканич М. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.) ДИСИДЕНСТВО ЯК ПРОЯВ ПРАВОЗАХИСНОГО РУХУ В УКРАЇНІ В 1970-1980 РР.....	53
--	-----------

СЕКЦІЯ II

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ФАКТОР СУСПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Паскаль А. (наук.кер. – к.і.н., доц. Щетініна Т.О.) ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ.....	56
---	-----------

Коровайна Т. І. (наук. кер. – доц. Харченко Т.О.) ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ І ШЛЯХИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ.....	58
---	-----------

Капустян О. В. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ НА УРОКАХ ХІМІЇ.....	60
--	-----------

Тертична М. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) ВИСОКІ МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОСНОВНА УМОВА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	62
---	-----------

Федорченко А. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) РОЗВИТОК ТА ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОСИН ФРІЛАНСУ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	64
--	-----------

Шевцова Л. О. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВТІЛЕННЯ ІНІЦІАТИВИ «ВІДКРИТИЙ ПАРЛАМЕНТ».....	65
--	-----------

Шістєрова К. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ У ВНЗ.....	68
---	-----------

Герасименко М. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ПРАВО НА ПРАЦЮ ВИПУСКНИКІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ.....	71
---	-----------

Дерев'янюк А.Г. (наук.кер. – доц. Лобач К. В.) ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	72
Івченко А. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ПРАВА ТА СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІВ СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	75
Коваленко Н. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) УКРАЇНА – СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	76
Ліхтей М. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	78
Мазай А. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ.....	80
Марюхніч Р. (наук. кер. – доц. Лобач К. В.) ОСОБИСТІ ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	82
Подгорна А.А. (наук. кер. – доц. Лобач К.В.) СКЛАД ВИБОРНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ.....	84
Воскобійник Т. В. (наук. кер. – доц. Нагорний В. В.) ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	87
Воскобійник Т. В. (наук. кер. – доц. Жалій Т.В.) ПРАВОВА ОСВІТА Й ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНО- ОСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ.....	89
Воскобійник Т. В. (наук. кер. – доц. Жалій Т.В.) МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЗІ СКЛАДАННЯ ТА РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ РІВНЯНЬ У ХОДІ ВИВЧЕННЯ ПРАВознавства У ЗНЗ УКРАЇНИ.....	91
Воскобійник Т.В. (наук. кер. – доц. Жалій Т.В.) ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПРАВознавства ДЛЯ УЧНІВ 9-ИХ КЛАСІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ НОВОВВЕДЕНЬ.....	94

Парфіненко І.

(наук. кер. – доц. Жалій Т.В.)

ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХНЬОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....97

Міщенко Т.О.

(наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С.В.)

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ.....100

Жакун Н. В.

(наук. кер. – к.ю.н. Коломієць П. В.)

ЩОДО СТВОРЕННЯ РІВНИХ УМОВ ДЛЯ ДОСТУПУ КОЖНОЇ ДИТИНИ ДО ВИСОКОЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....103

Коростельова А. О.

(наук. кер. – ст. викл. Молчановська В.М.,

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ.....106

Солодовник М. Г.

(наук. кер. – к.ю.н. Коломієць П. В.)

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ДИТИНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....108

Гомля І. А.

(наук. кер. – асистент Любченко М.І.)

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЯК НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ ЛЮДСТВА.....111

Браславський В. С.

(наук. кер. – к.ю.н., доцент Кальян О. С.)

ТЕОРЕТИКО - ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА.....113

Неблєнко Т. І.

(наук. кер. - учитель історії та правознавства Касьян В. В.)

ПРАВО ПАЦІЄНТА НА ІНФОРМАЦІЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....115

Олефіренко А.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧБОВИХ ВІДПУСТОК.....118

Шупікіна Н. О.

(наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ ХВОРИХ НА ВІЛ/СНІД.....120

Бражник А.

(наук. кер. – ст. викладач Потапов О. М.)

ПРАВО НА СМЕРТЬ: ПРОБЛЕМА ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ.....122

Терещенко В. В.

(наук. кер. – ст. викладач Потапов О. М.)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ.....124

Житло Д. О. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.) РЕКЛАМА ЯК ОБ’ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	126
Ковган О. О. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.) ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЖІНОК В УКРАЇНІ.....	127
Мальована М. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.) ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ – ПОРУШЕННЯ ОСНОВНОГО..... ПРАВА НА ЖИТТЯ	129
Михальчук Д. С. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.) ЕВТАНАЗІЯ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....	131
Рябика М. М. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.) ОРГУСЬКА КОНВЕНЦІЯ – ОСНОВОЦЕНТРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	134

СЕКЦІЯ ІІІ

ПРАВОНАХОДИНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Білокіз М. А. (наук. кер. – доц. Осташова В. О.) ЗАХИСТ ПРАВ СТОРІН ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	137
Конограй К. В. (наук. кер. – доц. Осташова В. О.) РОЛЬ ЮРИСКОНСУЛЬТА У ЗАХИСТІ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ.....	139
Куликовська О. І. (наук. кер. – доц. Осташова В. О.) ЗАВДАТОК ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ ЗА ПОПЕРЕДНІМ ДОГОВОРОМ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ДОГОВОРУ.....	142
Салов О. О. (наук. кер. – доц. Харченко Т.О.) ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ.....	144
Шабала К. О. (наук. кер. – доц. Осташова В. О.) ЗАСТАВА ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ДОГОВОРУ.....	146

- Шабала К. О.**
(наук. кер. – доц. Остахова В. О.)
СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЬКО-ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН.....148
- Шпак А. А.**
(наук. кер. – доц. Остахова В. О.)
ЗАХИСТ СТОРІН ДОГОВОРУ В КОНТЕКСТІ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ.....151
- Кравченко А.**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ В УКРАЇНІ.....153
- Бондаренко К. Г.**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
ПЕРЕХІД НА 12-РІЧНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....154
- Лагута Д. В.**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
ПОЛТАВСЬКЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ МАН У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ ПОЛТАВЩИНИ.....157
- Фільчак О.**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ.....159
- Харченко А.**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
ПОВНОВАЖЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СТИПЕНДІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....161
- Ярмак О. С.,**
(наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.)
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ РУХ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІЙНА З АКАДЕМІЧНИМ ПЛАГІАТОМ – ДОРОГА ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....163
- Діденко К.**
(наук.кер. – доц. Лобач К. В.)
ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УКРАЇНІ.....167
- Жук Ю.**
(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)
ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....169
- Калюх Т.**
(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї.....170

- Любченко А.**
(наук.кер. – доц. Лобач К. В.)
**ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ.....172**
- Черниш Ю.**
(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)
**ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ОБОВ'ЯЗКІВ
ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ.....175**
- Малюшко В.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ.....177**
- Терещенко В.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ.....179
- Андрейченко Р.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ДОСУДОВИЙ ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....181**
- Беліменко М.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОЇ
СТОРОНИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ.....182**
- Гайдабура О.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД НЕПРАВОМІРНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ.....184**
- Кобильченко О.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА.....186**
- Кошляк О.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ ІЗ ДИСКРИМІНАЦІЄЮ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ.....188**
- Парфіненко І.**
(наук. кер. – доц. Нагорний В. В.)
**ОБМЕЖЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ
ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....190**

Юрченко Д. (наук. кер. – доц. Нагорний В. В.) ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД НЕПРАВОМІРНОГО ЗБИРАННЯ, РОЗГОЛОШЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ.....	192
Копил Д. І. (наук. кер. – доц. Пивоварська К.Б.) ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА ФРН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	194
Копил Д.І. (наук. кер. – доц. Жалій Т.В.) ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	196
Кухта О.В. (наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С.В.) ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДБУРЮВАЧА ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	199
Сорокопуд А. С. (наук. кер. – викладач вищої категорії Коваленко С. В.) НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ.....	201
Баданова Д. В. (наук. кер. – ст. викл. Гурій Т.А.) ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА НАЛЕЖНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ.....	203
Жакун Н. В. (наук. кер. – ст. викл. Коваленко К. В.) МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	205
Мостепанюк Є. М. (наук. кер. – доц. Горошко А. А.) ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	207
Палкіна К. І. (наук. кер. – доц. Аванесян Г. М.) ІНСТИТУТ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЯК НОВЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	209
Погорілець І. К. (наук. кер. – ст. викл. Шаповал С.М.) МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ.....	211
Ярмола В. С. (наук. кер. – доц. Сарана С. В.) ДО ПИТАННЯ СТРУКТУРИ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	214

Пилипенко В. С. (наук. кер. – асист. Федоров І. О.) НЕДЕРЖАВНІ ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	216
Євтушенко В.М. (наук. кер. – магістрант Ковтун В.Е.) ПОСАДА ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ.....	218
Городницький Б. М. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.) ПРОБЛЕМА ВТІЛЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ТЕОРІЇ ПОДІЛУ ВЛАД.....	220
Ночовна А. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О. М.) ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У WEB-ЖУРНАЛІСТИЦІ УКРАЇНИ.....	223
Панівська М. А. (наук. кер. – ст.викл. Потапов О. М.) ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА СМЕРТНІЙ КАРІ.....	224
Решетник Л. (наук. кер. – ст. викл. Потапов О.М.) ПРОБЛЕМА ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ МЕДІАБЕЗПЕКИ ЖУРНАЛІСТІВ.....	226
Удовиченко Н. (наук. кер. – ст. викладач Потапов О.М.) СУЧАСНА СИСТЕМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	228